6
19-c
10

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
8 C
31

Ex Bibliotheca
jori Coll. Rom.
Societ. Jesu

Digitized by Google

Digitized by Google

FERDINANDI
ZUCCONII
E
SOCIETATE IESU
CARMINA
AB
EXCELLENTISS. DOMINO
D. ANTONIO SALVI
MIRE' ILLUSTRATA.
QUIBUS
Acceſſerunt Analectaquædam
AD
Augmentum potius, quàm ad Complementum
OPERIS.

BIBL. SEC. COLL. ROM. SOC. IESV
BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

FLORENTIÆ MDCCXIV.
Typis Michaelis Neſtenus. *Superiorum permiſſu*.

BENEVOLO LECTORI.

UT unum legas, multa tibi legenda exhibemus, Amice Lector; & quamplurima effundimus, ne unum non promamus Opus, quod Famam omnino, & Poſteritatem meretur. Juveniliter luſimus quondam; & dum ætas præciperet Muſas, nec à Muſis, nec ab Oratorià noſtros abſtinuimus Conatus. Verùm cùm nihil Conati ipſi nobis videremur, quod dignum eſſet Lectore; Conatus ipſi noſtros ſilentio, & oblivione damnavimus; & dum licuit, feliciter omninò ſilvimus, famæ, & rumoris immemores. Sed ne diutius fas eſſet ſilere, ac deliteſcere, per illum, neſcio quo pacto, effectum eſt, per quem Muſæ omnes magis diſertè loquuntur. Cum enim Excellentiſſimus æque, ac eruditiſſimus Vir, & Vates jam magno inclytus Pratolino, Dominus, nempe, Antonius Salvi nonnulla noſtra Latina Carmina in Italicum rhythmum ita converterit; & tanto illuſtrarit nitore, ut nos propriæ deformitatis obliti, & alienà formoſitate venuſti, gloriari penè debeamus; cæpimus tandem, & Typos, & Lectores, & Publicum cogitare. Quis enim, licèt invenuſtus, præclarè tamen excultus, in publicum prodire

dire non cogitet ? Imo quis nefas non ducat latere ; cùm in latebris ſuis alterius Gloriam magìs, quàm ſuam diſſimulat fæditatem ? Lucem proinde illis concedere præſtat Carminibus, quæ, utcumque ſuam jactare non poſſint originem, ſuam tamen diffiteri non debent fortunam. Sed ne incomitata nimìs, ac deſtituta illa Carmina, quæ nuperrime tanto aucta ſunt ſplendore, prodeant in lucem, addimus Miſcellanea quædam, quæ ex noſtra Penu indecora minùs ſunt viſa ; ut præſtantiſſimi Vatis Muſa, & Muſas noſtras, & Minervam habeat, a quibus obſervetur, & colatur. Habes hinc Lector, inopinæ hujus Editionis indolem, & mentem. Tu lege ex nobis, quæ tibi diſplicuerint minus; ſed legendo diſce ignoſcere quidem Authori, ſed Artibus illis favere, quibus Juventutis ingenia, & uberiùs aluntur ad Gloriam, & à Vitiis avocantur feliciùs. Vale.

JOSEIDIS

LIBER PRIMUS,

Quem & ultimum fecit

AUTHORIS

In alia omnino ſtudia deſtinatio.

Digitized by Google

CARMEN.

I.

PRimus Idumæâ Victor, qui fronde nitorem
Cinxit adoratæ Galeæ, primuſq; ſubactis
Regibus, Iſacidum feſſos errore Penates
Deduxit tandem Terræ felicis in oras,
Sit mihi materies operis, ſit Carminis Auctor.
Haud ignota cano: Fluvij meminere ſonantes
Vertere iter juſſi: meminerunt Sydera Cœlo
Defixa in medio generoſæ ad pondera Vocis.

II.

Vos mihi Jordanis Sacratæ fluminis undæ,
Gurgite ſi puro Divinæ lumina frontis
Tinxiſtis quondam, veſtræ ſi margine ripæ
Jeſſæus cecinit metuenda oracula Vates;
Vos facili limphâ Veteris mendacia Muſæ
Tergite; ne litui nondigno Carmine Nomen
Grande ſonent, noſtroq; minor ſit Joſuë cantu.

III.

Quod ſi forte tubas tam ſancta impleverit aura,
Carminis ut noſtri placeat ſincera voluptas;
Fabula dediſcet tandem ſuadere canorum
Auribus exitium, & mecum penetralia Muſis,
Atque alios quæret fontes, quibus aurea puri
Vena fluit Cantus, Cirrheâ doctior undâ.

Digitized by Google

CANTO.

I.

CAnto del Duce Ebreo l' ardir ſovrano,
Ch' ultimo d' Iſdrael vendicò l' onte :
E di palme Idumee con sagra mano
Cinſe primier la generoſa fronte.
Noto è per sè l' Eroe, ſallo il Giordano,
Da lui coſtretto a ritornare al fonte,
Il Ciel lo sà, ch' al di lui cenno immote
Mirò del Sol le fuggitive Rote.

II.

Acque del Sagro Fiume, a cui fù dato
Sparger di puri umori il Crin d' un Dio,
Voi le Greche follie, voi 'l canto uſato
Tergete al labro, e all' Intelletto mio.
Sia mio Permeſſo il Libano odorato;
Sien le voſtr' onde il mio Caſtalio Rio;
Voi mi reggete; e ſia pur voſtro il vanto,
Se eguale al gran ſoggetto io ſciolgo il Canto.

III.

Che ſe avverrà, che mi ſpiriate in petto,
Pari all' alto deſire, aure canore,
Onde ne' verſi miei porga diletto
Di pura Verità nudo il candore;
Laſciar forſe potrà l' umano affetto
De' Sogni Argivi le follìe ſonore;
E meco ricercar l' età futura
Della Fonte Cirrea, Fonte più pura.

Jam

IV.

Jam Maris, & longos terrarum emenſa labores
Iſacidum proles, virides Jordanis ad undas
Venerat, exilio fælix; ni flumen, & hoſtis
Pugnaret votis, Patriaſque negaret Arenas.

V.

Eſt longè Tellus, ſpatijs æqualibus Orbem
Omni ex parte ſecans, Syriam dixere Coloni;
Quam nec vexat hyems, nec vis æſtiva caloris
Exercet nimium; Cœlo ſed aperta ſalubri
Temperat alternis diverſum ſolibus annum.

VI.

Largius haud alijs rerum natura beatæ
Fertilitatis opes indulſit prodiga terris.
Nil vacat Autumno, nil non Æſtate fatigat
Gaudia Meſſorum. Quæ bis non parturit arbos;
Creditur infelix: ni rumpant horrea campi,
Vomere non digni, ſteriles damnantur in annos.

VII.

Sunt madidæ Quercus, madidæ ſunt nectare rupes;
Ebria & irriguo nutant ſpineta Lyeo.

IV.

Era omai per ſì lunga, ed aſpra via,
E per terra, e per mar tra ſtenti, e pene
Della promeſſa ſua Terra natìa
Giunto Iſdraelle a ricalcar l'arene;
Già bevea del Giordano; e già ſcoprìa
Di Paleſtina le Campagne amene
Se non ch' a deſin ſuoi facevan guerra
L' oppoſto Fiume, e la Nemica Teera.

V.

Occhio deſtro del Cielo, e Cuor del Mondo,
Evvi Terra felice, e Siria è detta,
Di cui l' aere tranquillo, e'l ſuol fecondo
Bea gli Abitanti, e gli ſtranieri alletta:
Quivi nè adugge il Sol, nè 'l infecondo
Verno congela il Rio, le piante infetta:
Varianti le ſtagioni: e pur non varia
Sue dolci tempre mai la Terra, e l'Aria.

VI.

Nè fertili così, nè sì beate
Terre produſſe altrove unqua Natura.
L' uve Autunno non mai, non mai l' Eſtate
Al Villanel la Meſſe o ſcema, o fura.
Infelice è quel Tronco, in cui due fiate
Fiore, e frutto non ſpunta, e non matura.
Campo, che non ecceda in ogni ſolco;
E di vomere indegno, e di Bifolco.

VII.

Di nettare, e di mel per ogni parte
Gronda ogni Rupe, ed ogni Querce annoſa:
E ad ogni Tronco, ſenza culto, ed arte,
La torta vite a genio ſuo ſi ſpoſa:
Ne 'l ſoſtegno abbracciar, ch' a lei comparte
L' iſpido pruno ancor sdegna ritroſa,
Purchè di Prole ſia vermiglia, o bionda
In tutte le ſtagion Madre feconda.

Has

VIII.

Has ſibi ſepoſuit Terras, quas Numen amaret;
Hìc dici voluit Pater, hìc regnare, colìq;
Montibus Æthereis donec longæva Tonantis
Progenies delapſa, ſuas inviſeret Oras,
Atq; Æuo æterno mortales adderet annos.

IX.

At magnæ Soboli, & magnæ decreta Parenti,
Regnabatur adhuc Sedes captiva Tyrannis,
Numinis hùc Proavi cùm devenere Canopo.

X.

Ergo ubi prima novas aperit Lux candida terras,
Et procul apparet multos quæſita per annos
Læta Paleſtinæ facies; colleſq; beatos
Murmure odorifero Libanitis nunciat aura.
Littore ſe ſpargit Vulgus, ripaſq; per omnes,
Explorant longè Campos, & chara requirunt.
Nomina Terrarum.

XI.

Hic Colles proſpectat Idumes
Palmiferumq; nemus: proſpectat at ille metallo
Flaventes Silvas, & odoras largiter umbras
Auricomi Lybani: Lucos pars melle fluentes,
Nectaris & rivos, opulentaq; flumina lactis
Mirantur læti.

Que-

VIII.

Queſta parte creò, queſta s' eleſſe
Per sè l' Onnipotente, e l' Increato:
Quivi regnar gli piacque, e quì s' ereſſe
Ed il Trono, e l' Altare; e quì adorato
Volle il ſuo Nome; finchè quì ſcendeſſe,
In ſembianza di ſervo umiliato,
Cinto di queſta noſtra ſpoglia frale,
L' unigenito ſuo Figlio immortale.

IX.

Ma già per lunga, e folta ſerie d'anni
La Provincia gentil gemea cattiva,
Sotto il giogo infedel di più Tiranni,
D'ogni Splendor, d'ogni ſua gloria priva:
Quando l' afflitta a liberar d' affanni
Del famoſo Giordan giunſe alla riva,
Tolto all'Egitto, e a tanta Sorte eletto
Popol fedele, al Vero Iddio diletto.

X.

Quindi allor che le porte d' Oriente
Apre al novello Sol l' alba vezzoſa,
Che lungi ancor, dal Libano ſi ſente
Spirar grata alle nari avra odoroſa,
E che di Paleſtina è omai preſente
La ſoſpirata terra delizioſa:
Spargeſi il Volgo Ebreo per tutto il lito,
Rammenta i Nomi, oſſerva l'aere, e 'l ſito.

XI.

Queſti l' Idume oſſerva, a cui circonda
Boſco di verdi Palme il Crin ſublime:
Quegli il Libano, in cui s'alza la bionda
Selva di Cedri ad indorar le Cime;
Altri la gran pianura andar feconda
Di paſcolo, e di meſſe: ed altri l' ime
Valli d' Engaddo da cortecce, e dumi
Stillare il mele, e correr latte i fiumi.

Car-

XII.

Carmelus proximus Aſtris
Cernitur, & Magno tingendus Sanguine Cedron.

XIII.

Nec tu fœda lates caligine merſa profundâ,
Quâ ploras, Sodomæa Palus: tua Sulphur, & ignis
Crimina fantur adhuc, clamant fumantia ſaxa:
Diſcite juſtitiam, & naturæ jura timete,
O Pueri, aut ſceleri fulmen ſperate Tonantis.

XIV.

Hæc dum veſtigant defectâ ætate Parentes,
Fortunam voluunt actam, & pietate ſenili
Ora rigant lacrimis, & ſic ſua vota ſalutant.

XV.

O dudum ſperata quies, ſperata laboris
Meta gravis; Salvete Lares, Salvete Piorum
Antiquæ ſedes: tuque; o Sanctiſſima Salve
Prima hominum Tellus; Pelagi quæſita per undas;
Perque vias triſtes, & duræ incommoda ſortis,
Appares tandem, & lætâ ſpectaris arenâ.

Digitized by Google

XII.

Colà ſi mira alzar la fronte al Cielo,
Cinta di ſagro, e venerando orrore,
Il ſempre memorabile Carmelo,
Tra i Monti di Giudea non il minore.
Quà ſcorrere il Cedròn, cui ſciolto gelo
Accreſce l' onda, e 'l ſolito fragore;
Cedrone, oh Dio! che d'un gran Sangue adorno,
Scorrer vedraſſi inſuperbito un giorno.

XIII.

Ne celarti a baſtanza empia tu puoi,
Benchè denſa caligine t' aſconda,
Palude Sodomea, de' falli tuoi
Parlano i ſaſſi, il fumo, il zolfo, e l' onda:
L' offeſe di natura, e i dritti ſuoi
Temete o Figli: la nefanda, immonda
Colpa a punire in queſt' infame loco,
Sceſo dal Ciel, cangiò natura il fuoco.

XIV.

Mentre da lungi i Vecchi Padri intanto
Van ſpiando di Siria ogni pendice;
E i paſſati diſagi, e il lungo, e tanto
Grave eſilio a ciaſcun rimembrar lice;
Miſto di gioia, e duol per gli occhi il pianto
Tenerezza, e pietà da' cuori elice;
E s' odon ſalutar con tali accenti
La Meta a' lor deſiri, a' lor tormenti.

XV.

O dolce tanto, o tanto ſoſpirata
Meta de' noſtri affanni, e de' ſudori,
Cara Terra gentil, patria beata
De i noſtri primi, e ſanti Genitori:
Te per terra, e per mar, te ricercata
Abbiam per aſpra via, per lunghi errori;
Pur compariſci al fine, alfin ti moſtri
Oggetto troppo caro a gli occhi noſtri.

Hæ

XVI.

Hæ ripæ, hi fontes, hæc ſunt cunabula gentis
Iſaciæ prima, hac Terræ regione remotâ
Otia fælices, & longæ ſecula vitæ
Ducebant noſtri tutâ pietate parentes.
Sedibus his tandem poſt longa pericula rerum
Reddimur, & Patriæ remeamus ad ubera terræ.
O felix, cui multa dies, & maxima vitæ
Pars lætæ ſupereſt tanta hæc ad munera Cœli!

XVII.

Sic memorant ſecum, immaturaque gaudia carpunt.
O faciles in vota ſinus! tam proxima quantùm
Diſtat adhuc Tellus! quàm largo ſanguine vobis
Eſt ſpargenda priùs, veſtros quàm cedat in uſus!

XVIII.

At Dux interea, curis maioribus æger,
Difficiles ſpectans aditus, penitùſq; repoſtum
Optatæ Telluris iter, Tentoria figit:
Et quà dura finit rerum natura, negatas
Ire vias tentat; noctéſq; fatigat inanes.

XIX.

Non ullum navis, pontiſq; reliquerat uſum
Accola, & impatiens ſubigi, rapidiſſimus Amnis
Ingeſtas Sylvas, operoſaq; pondera dextræ,
Non ſemel indomito devoluerat æquore rupes.

Fur

XVI.

Fur queſte rive, e queſti colli adorni
Della prole d' Iſacco, e cuna, e ſede:
Quivi di lunga vita i più bei giorni
Traſſer noſtr'Avi tra pietade, e Fede:
Pur torna al Seggio avito, a' bei ſoggiorni
Dopo ſi lungo eſilio il noſtro piede.
O beato, cui reſta a sì gradita
Sorte goder, gran parte ancor di vita!

XVII.

Sì diviſan tra loro, e già la ſpene
Lor figura vicini i bei contenti;
Quanto facile oh Dio! ſi crede il bene
Ch' anſioſe ognor deſian l' umane menti!
Ma quanto lungi ancor ſon quelle arene,
Che il voſtro avido cor finge preſenti!
Ohimè! con quanto ſangue, ahi con qual guerra
Comprar dovete la Vicina Terra!

XVIII.

Ma il Duce in tanto, a cui più grave cura
Agitava il Magnanimo penſiero,
Al ſuol promeſſo, alle Paterne mura
Chiuſo ſcorgendo ancora ogni ſentiero,
Spiegar quì fà le tende: indi procura,
Come domar del gonfio Fiume altiero
Poſſa l' orgoglio; e quelle ſtrade in parte
Che natura vietò, tentar coll' arte.

XIX.

Ogni comodità di ponte, e nave
Sottratta avean gl' accorti Abitatori;
E ſuperbo il Giordan sdegna, e non pave
Del ſenno, e della man l'opre, e i lavori;
I ſaſſi, i legni, ogni più forte, e grave
Mole aſſorbìa cò procelloſi umori;
Nè mai più l' orgoglioſa altiera fronte
Chinar volea a nuovo giogo, o ponte.

Ipſe

XX.

Ipſe tuens celsâ miratur Joſue ripâ ;
Et non dum doctus frænare elementa jubendo ,
Atque uno totam Naturam vertere nutu ,
Tot dolet incaſſum jactos cecidiſſe labores .

XXI.

Tertia jam nimbis circumſtipata roſarum
Æthereas aurora fores pandebat Eoo ;
Atque opus oblitum revocabat ſedula terris ;
Cùm nova ſollicitas facies inopina timoris
Occupat Iſacidum vigili ſub faſce Cohortes .
Cymba nitens ebore , & multo ſpectabilis auro
Littore ab adverſo velox delabitur amne ,
Et proram ſubitò notis advertit arenis .

XXII.

Inde tubæ ſonitu Vox magnis nuncia rebus
Spargitur , & vario miſcet tentoria motu .
Turba ruit caſtris , & circumfuſa ſuperbum
Littore deducunt ingentj mole Gigantem
Quá placido expectat venientem Joſue vultu .

XXIII.

Ille minax oculis , & formidabilis armis ,
Erectus cervice ſubit , famuloqne ſuorum
Agmine ſtipatus , poſtquam Ductoris apertum
Venit in aſpectum , tumido ſic ore profatur .

XX.

Da un alta rupe Gioſue tenea
Stupidi gli occhi alle bell' opre intenti;
E ad ogni induſtria prevaler vedea
L'indomito furor d' onde frementi;
Ne d'aver tal virtude ancor ſapea
Da ſconvolger Natura, e gli Elementi,
Onde ſi duol veder gettate in vano
Le fatiche del Senno, e della Mano.

XXI.

Già tre volte fugate in Ciel le Stelle
Con flagelli di Roſe avea l' Aurora,
Nè del Fiume domar l' onde rubelle,
E l' inſano furor poteaſi ancora;
Quando del Campo Ebreo le Sentinelle
Scorgon d' Avorio, e d' Or piccola prora
Verſo di lor venir ſolcando l' onda
Dal lido oppoſto, ed afferrar la ſponda.

XXII

Di trombe poſcia alto fragor s'intende
Quaſi di grave affar Nunzio ſpedito;
Toſto il Popolo Ebreo laſcia le Tende
Precipitoſamente, e corre al lito,
Quivi cinto da i ſuoi Gigante ſcende,
Alto di Mole, e di ſembiante ardito,
Ch'al Pio Duce è guidato, e viene accolto
Con gentilezza, e con tranquillo volto.

XXIII.

Egli ſuperbo in atto, e minaccioſo,
Formidabil per l' arme, e per l'aſpetto,
Così altiero ſen và, così orgoglioſo,
Ch'avanza i ſuoi dalla Cervice al petto:
Or poi che temerario, e baldanzoſo
Del Saggio Capitan giunſe al coſpetto;
In ton sì fier l'ardita lingua ſnoda,
Ch' ogn' occhio arreſta, ogn' altra bocca inchioda.

XXIV.

Si tibi Niliacas capto evaſiſſe paludes
Sat foret, o Gentis Ductor peregrine vagantis;
Gratarer, noſtras quod nuper veneris oras;
Et tandem exueris collum ſervile catenis,
Exilio haud ſpernende tuo.

XXV.

Sed lætus amicâ
Sorte parùm, quoniam maiora laceſſere fata
Nunc audes, Fluviiſq; novas imponere leges,
Et Regnis dare jura paras; tolerare quis iſta
Poſſit ab eductâ vix dum de carcere Gente?

XXVI.

Non genus iſta decent veſtrum; regalibus auſus
Linquite vos animis tantos; quid Regna ſuperbi
Affectatis, adbuc auræ vitalis egeni?

XXVII.

Æquari montes, impleri littora Silvis,
Cernimus attoniti, Divûm ſimulacra queruntur
Inferri leges alias, peregrinaq; Sanctis
Numina Delubris; confuſa oracula dudum,
In tanto hoc ſtrepitu jam reſpondere recuſant.

XXIV.

Se a te, dice, baſtaſſe aver l'arene
Del Nil fuggite, e le cattive piante
Tolte di Faraone alle catene,
Condottier pellegrin di Gente errante;
E quì fermarti, ove le ſponde amene
Irriga del Giordan l' onda ſpumante;
Ogni diritto, e ragion poſta in oblìo,
Teco verrei a rallegrarmi anch'io.

XXV.

Ma che non pago poi, fra te diſegni
Paſſar più innanzi, e d'ogni Rè potente
Irritar l'ire, e provocar gli sdegni,
Tentar la Sorte, e con ſuperba mente
Dar legge a' Regi; e uſurpar loro i Regni;
Chi puote mai ciò tollerar da Gente,
Gente, cui di catene ancor ſi vede
Freſco il ſegno alle braccia, al collo, e al piede?

XXVI.

Laſcia a mente Real penſier sì vaſti,
Improprj troppo al tuo preſente ſtato;
Altro ricerca, che trionfi, e faſti,
Un popol vagabondo, e conſumato
Tra catene, e diſagi; a te pur baſti,
Chi pietoſo t'accolga, aver trovato;
E qual ſuperbia ambir gli ſcettri allora,
Quando l'aure non tue reſpiri ancora?

XXVII.

Da' noſtri Monti in giù ſcender torrenti
Veggiam d'armati, e ricoprirſi i liti
D'aſte, e di tende; s'odono i lamenti
De' noſtri Dei sdegnati, e sbigottiti,
Ch'a' Templi lor portar da ſtranie Genti
Si permetta altro Nume, ed altri riti;
E mutoli gl'Oracoli, ed immoti
Sdegnan render riſpoſte a' noſtri voti.

XXVIII.

Et quò migrandum eſt nobis? An Templa, Deoſq;
Mortaleſque omnes exul miſcebis, & hoſpes?

XXIX.

Hæc tibi propterea Jeconiæ nomine Regis,
Galgala cui parent, Hierico cui regia ſurgit
Aſſur ego edico: teneant mea dicta Cohortes.

XXX.

Aut auſis hic pone modum, lętuſq; quietos
Inveniſſe Lares aliquos, hoc littore tandem
Conſiſte, & cautus noſtris hinc abſtine ab oris;
Aut tibi terribiles iras, quæque ipſe mereris
Fulmina bellorum, & certam promitte ruinam.
Galgala ſpectabis juſtis ardere ſub armis;
Et Chanan centum Reges expoſcere pœnas,
Quas debes Superis, & noſtris advena Regnis.

XXXI.

Quò ruis infatum? quò certa infunera demens
Tot ducis Pueros? tot cum Genitoribus ultrò
Exponis, pecoris jugulandas more, Puellas?

Edo-

XXVIII.

E dove andar, dove ſermar le piante
Hai nell'animo tuo fatto diſegno.
Oſpite inſieme, e pellegrino errante
Di Cittade in Città, di Regno in Regno?
E come alimentar penſi le tante
Schiere, che di condur preſo hai l'impegno?
Così confonder vuoi leggi, e coſtumi
Gente, Religione, e Templi, e Numi?

XXIX.

Io dunque in nome del mio Rè, che tiene
In Gerico ſua ſede, e che l'Impero
Di Beſor, e di Galgala ſoſtiene,
A te nunzio ne vengo, e meſſaggiero.
Tu, quale a ſaggio Capitan conviene,
Pondera i detti miei col tuo penſiero;
E di ciò, ch'io t'eſpongo, or quì, preſente
Teſtimonio fedel mi ſia tua Gente.

XXX.

O quì ti ferma, e cauto il crine afferra,
Che placata ti porge oggi la Sorte;
Quì t' offre oſpite amico, amica terra
I danni a riparar di tue ritorte:
O s'oltre andar vorrai; ed aſpra guerra
Io ti preſento, e fame, e ſtrage, e morte;
Che col mio Rege all'ire, all'arme pronti
Tutti di Cana i Rè vedrai congionti.

XXXI.

E qual Deſtino, o pur qual tua follìa
Ti guida ad incontrar certi perigli;
E teco in eſſi a trar per tirannia
Donzelle, e Vecchi, e Genitrici, e Figli?
Ah non ſprezzar il ben, che l' Ciel t' invia:
Cangia, cangia penſier, cangia conſigli:
Il ben che ſogni, è troppo lungi, e incerto;
Quello, ch' io t'offro, ed è preſente, e certo.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

XXXII.

Nec te ſpes alat, aut vani fiducia Cœli,
Cœleſteſq; dapes, nocturnaq; ſemita Nubis
Mittat in has lacrimas: non te omnia ſidera, non te
Expediet gladiis iſtis vel nubibus ardens
Juppiter, aut iterum pugnans cum Pallade Mavors.

XXXIII.

Nec noſtro ignotum eſt generi ridere minores
Arcibus impoſitis nubes. Babylonica moles
Teſtetur vobis magna de ſtirpe Gigantum
Aſſur quid poſſit, patri cognomiuis heres.
Tu ſortes decerne tuas, & pondera libra,
An miſeris præſtet, bello irritare potentes?

XXXIV.

Dixerat: Attoniti circum non hiſcere contra
Hæc audent Proceres: placidæ cùm lumina frontis.
Joſuê tranquillans; tandem ſic ora reſolvit.

XXXV.

Mortales iras, humanaq; bella timere
Si poſſet pectus, quod Numen, & Aſtra timorum
Securum fecere diù, perque omnia tutum
Ire jubent, quà ſæva magis Fortuna minatur;
Non invita darem, quæ poſcis fœdera, Regnis;
Quin ſupplex ultrò peterem nunc Galgala pacem;

Ne

XXXII.

Ne fallace ſperanza, e luſinghiera
T' aduli il cor, ch' a tue biſogne mande
L' Alba provveditrice, e diſpenſiera
Le ſue rugiade a preparar vivande;
Nè ti fidar di Nube condottiera,
Che il Dì ti cuopre il Sol, la notte ſpande
Raggi di luce a illuminar tuoi paſſi,
Per quella via, che in Paleſtina vaſſi.

XXXIII.

Non giunge nuovo, e non è ignoto a noi
Sormontar nubi, e minacciar le ſtelle:
Mira, ſe creder ciò forſe non vuoi
L' alta mole, che un tempo alzò Babelle.
Or tu ſaggio rifletti a' caſi tuoi
Ne batter ſtrade alla ragion rubelle;
Penſa ſe torni bene a gl' infelici,
De' Potenti, e de' Rè farſi nemici.

XXXIV.

Quì tacque il Meſſaggier; de' circoſtanti,
Attoniti, e confuſi a quanto ei diſſe,
Ne pure uno vi fù fra tanti, e tanti,
Che replicargli un ſolo accento ardiſſe:
Il Duce allor tranquillo, i rai brillanti
Nel ſuperbo Orator placido affiſſe;
La Maeſtade al volto indi compoſe,
E in queſta guiſa al Meſſaggier riſpoſe.

XXXV.

Se poteſſe temer gli umani sdegni
Un petto, ch' hà per ſicurezza Iddio,
Che incontro a mille riſchi, a mille impegni
Gir gli comanda, ove Deſtino rio
Più freme, e più minaccia; a queſti Regni
La pace, che dimandi, a chieder io
Verrei ſtraniero, e pellegrino errante,
In atto ſupplichevole, e tremante.

XXXVI.

Uſque adeo magna, Orator, facunde timorum
Ingeris, & vultu meliùs, quam voce peroras.
Conſcia ſed Superûm cùm dextris arma geramus;
Nequidquam terres oculis, atque irrita jactas
Robora bellorum: medios ſtat currere in hoſtes
Quam primùm, & clauſas hujus trans Fluminis undas
Ferre acies, & ſigna paternâ in ſede locare.

XXXVII.

Hos animos gerimus diducto è carcere, tantas
Ordimur moles rerum qui vincula nuper
Fregimus, Iſacidæ; ſic nos docuere catenæ
Et Regna, & Reges ipſos terrere ſuperbos.

XXXVIII.

Nec ſpes vana agitat. Timeas, qui Numina Templis
Conſternata tuis ad noſtras ipſe fateris
Conticuiſſe minas; pallentia ſigna Deorum
Vos doceant quantas gladius ferat iſte ruinas,
Non uno tinctus jugulati ſanguine Regis.

XXXIX.

Nec veſtra eripimus vobis, in jura redimus
Patria, proh, nimium, nimium jam ſera! Nepotes.
Quas Abraham noſtri poſſedit ſanguinis auctor;
Has petimus Terras.

Tan-

XXXVI.

Tanto ſin or col torvo aſpetto, e l' Ciglio,
Più che col ſuon de i fieri accenti tuoi,
Indotto di ſpavento, e di ſcompiglio
Terribile Orator avreſti in noi.
Ma perchè di conſenſo, e per conſiglio
Del Cielo, noi portiam la guerra a voi,
Senza temere i minacciati sdegni
Toſto paſſar dobbiamo a' patrij Regni:

XXXVII.

Così vaſti penſieri, idee ſi belle,
Rotte pur or del carcere le porte
Dalle catene ſue porta Isdraelle,
E così c' inſegnar ceppi, e ritorte:
Stragi, e terrore in queſte parti, e in quelle
Recare od ogni Rè ſuperbo, e forte;
E al noſtro arrivo con ſtupendi eſempli
Spaventar gli altrui Dei ne i propri Templi.

XXXVIII.

Gli Oracoli ammutir, tremare i marmi,
Vacillar l' Are, impallidir gli Dei,
Negar riſpoſte a' voſtri voti, a' carmi,
E ricuſar incenſi, e odor Sabei,
Argomenti vi ſien, che le noſtr' armi
Portan ruina a i Rè, gaſtigo a i Rei,
Quei delle noſtre terre, e queſti oh Dio!
Rei d'uſurpato culto al noſtro Iddio.

XXXIX.

Nè per rapir l' altrui, Menfi, e Canopo
Laſciammo noi, ne 'l paludoſo Egitto;
Fu ſol di noſtra mente unico ſcopo
Tornar nelle ragion del noſtro dritto:
Colà dunque paſſar a noi fà d' vuopo,
Dove de' noſtri errori è 'l fin preſcritto;
L' antiche Terre a poſſeder torniamo,
Ch' Iddio conceſſe al noſtro Padre Abramo.

His

XXXX.

His me non mille Gigantum
Agmina diſtineant adytis, non murus ahænus
Aut altas evecta Babel ſuper impia nubes.
Denuo ſpargentur latis capita ardua campis;
Enceladumque premet, quam congerit ipſe, ruina.

XXXXI.

Hæc igitur referas Chanaan mandata Tyranno:
Numine quà jubeor Superûm tentoria duco
Joſue Nunniades; Noſtrum ſi pronus adoret
Ipſe Deum, & poſitis pacem quęsiverit armis,
Pacem concedam facilis, numeroq; meorum
Illum tranſcribam, & latos metabor in agros.

XXXXII

Sin Superis atrox, regnis arcere paternis
Nos velit; arma paret, cogatq; ad ſigna Gigantes:
Jam citus ipſe adero, Cœli ſpirabilis expers,
Et mecum ducam has attritas carcere dextras.

XXXXIII.

Tu tantos ſervare animos, iraſq; memento,
Cùm me ſpectabis pugnam diſponere campis:
Neve tibi ferrum deſit, quo noſtra fatiges
Pectora tunc, gladium Pharao quo noſtra petebat
Agmina, nunc ſume, & paribus ſuccingere fatis.

Ne

XXXX.

Ne luſinga, ò timor dall'alta impreſa
Trattenermi potrà, potrà diſtrarmi;
S' armin mille Giganti alla difeſa,
Tutti di Cana i Rè mettanſi in armi;
Alzi di sdegno, e di furore acceſa
Alte moli Babel di bronzi, o marmi,
Rinovati vedrà gl' antichi eſempj,
Gran fabra di ruine a' propri ſcempj.

XXXXI.

Tu riporta al tuo Rè, che del mio Dio
Seguo i comandi; egli mi guida, e regge;
E che s' ei meno altier, più ſaggio, e pio
Accettar vuol del mio Signor la legge;
Gl' offro la pace; e che l' affetto mio
Per amico, e compagno ora l' elegge;
E che, depoſta ogni ragione di Marte,
Delle conquiſte mie lo chiamo a parte.

XXXXII.

Ma ſe far teſta al Ciel brama iracondo,
Ed a i noſtri deſir chiuder le vie;
L'arme prepari, io non ſarò il ſecondo,
Se ben reſpiro ancora aure non mie;
E queſte deſtre già incallite al pondo
Di gravi ceppi, e di catene rie,
M' avran Duce, e compagno; Io di mia Gente
Sarò nel tempo ſteſſo, e braccio, e mente.

XXXXIII.

Tu ſerba un tal orgoglio, un tanto ardire
Allor chè me vedrai colà nel campo
Diſpor la pugna; e acciò al tuo braccio, all'ire
Ferro non manchi, onde ſperar lo ſcampo
Non abbia il popol mio, prendi, a ferire
Col taglio avvezzo, e a ſpaventar col lampo,
Brando, che fù di Faraon; tel cingi,
E coll'iſteſſa Sorte il vibra, e ſtringi.

Dixit,

XXXXIV.

Dixit, & ereptum lateri ingentem extulit enſem.
Ille minax animis, tam magnæ ad pondera vocis
Impatiens dudum, riſu ſuffuſus acerbo:
Ut primùm dixit, fuerit data copia pugnæ,
Tunc cernes hujus quantus ſit muneris uſus,
Atq; hoc me gladio forſan cinxiſſe dolebis.

XXXXV.

His repetit littus, caſtriſq; extrema minatur.
At Dux progreſſus operum, Turmaſq; reviſens
Hortatur Socios, curaſq; extinguit amaras.

XXXXVI.

O mecum majora pati, majora ſueti
Ferre Viri, hunc etiam extremum ſuperate laborem;
Non procul eſt feſſis requies; ſub limine Regni,
Exilio exercemur adhuc;

XXXXVII.

Jam pandit amicas
Terra fores; jam vos, Syriæ mercede parata,
Invitat cœlum emeritæ ad ſolatia frontis:
Pergite, nec fortes animos deterreat hoſtis,
Armorumq; ſonus: Qui vos per victa Canopi
Littora, perq; vias triſtes, & inhoſpita rerum
Incolumes duxit patriæ ad confinia terræ;
Diluet ille metus reliquos.

XXXXIV.

Diſſe; e gran Spada toltaſi dal fianco,
Terribil dono, al Meſſagier l'offrìa,
Il qual'impaziente, e di già ſtanco
Quel ſovrano parlar più non ſoffrìa;
Ei la prende, e ſoggiunge ardito, e franco
Con acerbo ſorriſo: allor che fia
Dato il ſegno alla pugna, e inteſo il ſuono,
Forſe ti pentirai del tuo bel dono.

XXXXV.

Ciò detto, in atto diſprezzante, e fiero,
Volge al Duce le ſpalle, e torna al lito,
Scuotendo minaccioſo il capo altiero;
E laſcia ogn'un confuſo, e sbigottito;
Ma 'l Capitan, con un parlar ſincero,
Conforta i ſuoi Compagni, e 'l concepito
Timor lor toglie in sì ſoavi accenti,
Che converte in ſperanze i lor ſpaventi.

XXXXVI.

O voi, meco a penar, meco a ſoffrire
Avvezzi Eroi, con ſereno ciglio,
Più gravi riſchi, e più minacce, ed ire,
Maggior diſagi, e con maggior periglio,
Queſt'ancor ſuperate. Ecco a finire
Se n' và in dolce ripoſo il noſtro eſiglio;
Della Patria, e del Regno in sù i Confini
Eſuli ſiamo ancora, e pellegrini.

XXXXVII.

Già la Soria ci aſpetta; Amica Sorte
Dal Ciel ci ſcorge; La promeſſa Terra
Dolcemente ci chiama, e le ſue porte
Con amoroſi inviti a noi diſſerra.
Chi arreſtar ci potrà? l'animo forte
Di nemici non tema, o pur di guerra;
Chi ci tolſe all' Egitto, a' noſtri cuori
Tolga ora i vani, e ſemplici timori.

Ne

XXXXVIII.

Ne parcite vultum
Spernere fortunæ: Qui Numine gaudet amico
Nil aliud timeat, quàm non ſperare, quod optat.
His animos mulcens dictis, penetrale propinqui
Solus adit nemoris, Collemq; evadit in altum.

XXXXIX.

Hic haſtam horribilem, non una cade cruentam
Acclinans trunco, latâ procumbit in herbâ.
Nec putat indignum durâ ſub Caſſide fletus
Spargere, & armatas ad Cœlum tendere palmas.
Armatæ placuere preces; & lacryma vultu
Militat in tanto; cœlumque expugnat inermis.

L.

Ergo dum Superos in tanta exordia rerum
Propitios orat; votiſque fatigat Olympum.
Vox illi improviſa ſonat, vocemq, ſequuta,
Fæta armis Nubes, cœlo ſe ſcindit aperto,
Educitq; ſinu aeriæ ſpectacula pompæ.
Divorum hic Iuvenum claris exercitus armis
Emicat e nebulis, totamq; illuminat æthram.

LI.

Non illos laxata Venus, non pigra venuſtas
Commendat vultus, ſed formoſiſſimus horror,
Armatuſq; lepos, ſaturataq; Marte voluptas,
Aſperat aſpectus, & gaudet forma timeri.
Ut quondam non ſæva minùs, quàm pulchra Diana,
Cum nitido Fratre, & ſuccinctâ Gorgone Divâ,
Poſſeſſo a Cœlo canitur repuliſſe Gigantes.
Quiſq: ſuo ſic Marte nitet, ſuus igne cuique
Ardet apex, & pulchra coruſcat fulmine dextra.

XXXXVIII.

S'afferri il Crin della fortuna, or ch' ella
Ce'l porge amica: Chi hà propitio Iddio
Di nulla temer dee fuor che di quella
Diffidenza, ch' egli hà nel ſuo deſio.
Così alle Squadre ſue mentre ei favella;
Riede a' volti il colore, ed il natío
Vigore all' alme; Intanto il calle ei prende
Del vicin Boſco, e in alto Colle aſcende.

XXXXIX.

Quivi l' invitta lancia a un tronco appoggia;
Si proſtra umil, ſtende le mani, e tanto
Coll' alma, e col penſiero in alto poggia,
Ch' al gran Trono di Iddio trovaſi accanto;
Nè gli ſembra viltade, in doppia pioggia
Il forte usbergo ſuo bagnar di pianto;
Piange, ed eſpugna il Ciel, che tanto puote
Lagrima umil ſovra guerriere gote.

L.

Or mentre il Ciel propizio a' voti ſuoi
Ei prega, e piange, ecco l' udito fere
Voce improvviſa, a cui ſuccede poi
Vaſto ſplendor, che ſcende dalle sfere;
E di Celeſti giovinetti Eroi
Sulle nubi rimira armate ſchiere:
Folgoran l' arme, e quel fulgor d' intorno
Più chiaro porta un nuovo giorno al giorno.

LI.

Beltà feroce, con vezzoſo orrore
Alle ſquadre Celeſti adorna il volto,
E miſto a un dolce Marte, un fiero Amore
Amabil sdegno hà ne bei lumi accolto.
Tali apparver, cred' io, quando il furore
A domar de' Tifei Giove rivolto
Pallade con Diana, e'l Dio di Delo
In difeſa s' armar del vinto Cielo.

Hi,

LII.

Hi, poſtquam tandem cæleſtis imagine belli
Magnanimum implevere Ducem, Decreta Tonantis
Fata docent, proniſq; alis ſic fantur ab Alto.

LIII.

Urbes, quas ſpectas, Amnes quos ipſe tueris,
Quoſque vides Campos, & amęna cacumina Colles,
Credita ſunt nobis, noſtra eſt ea cura, vocamur
Qui rerum Genij, & mundi Tutela ruentis.
Hoc per iter nobis nunc es ducendus; eunti
Hæ tibi pandendæ portæ, pandentur & illæ;

LIV.

At longus ſudor, moleſque immenſa laborum
Imminet, & Stygiæ vis coniurata paludis.
Ne lacrimis ſuccumbe tamen; per multa probanda
Pectoris eſt virtus, cui merces magna paratur.

LV.

Nos rerum comites erimus, tua ſigna ſequemur
Imperio faciles; tibi namque hic fulminat enſis.
Tu Superos in bella rege, ac ubi Veſper Olimpo
Tertius excludet Solem,

LII.

Poichè moſtre di ſe fiere, e gioconde
Diè l' alata Milizia al pio Campione,
Quelli, che Iddio nella ſua mente aſconde,
Altiſſimi decreti al fin gl' eſpone;
China ciaſcuno il capo, e lo naſconde
Riverente frà l' ale, e ſi compone;
Tace la ſelva allor, tacciono i venti:
Sol parla il Cielo, e queſti ſon gli accenti.

LIII.

Le Città, che tu vedi, i Campi, i Fiumi,
L'amene Valli, i Colli adorni, e belli
Sono in noſtra cuſtodia; i Genj, i Numi
Tutelari ſiam noi di queſte, e quelli.
Tergi ora il pianto a' generoſi lumi,
Sgombra il timor, la ſpeme il cor rappelli;
Noi ſaremo tue guide, e per noi ſia
Aperta a te la malagevol via.

LIV.

Ma quanto ſangue ancor, quanto ſudore
Sparger convienti, e quanto ancor di pena
Ti reſta, e di fatica! Il tuo gran cuore
Prenda da i riſchi ſuoi coſtanza, e lena:
S' armerà contro tè ſtigio furore;
Tu ſerba fronte placida, e ſerena.
Di gran pruove fa d' uopo, e ſi richiede
A valor cui propoſta è gran mercede.

LV.

Dell' opre tue, di tue fatiche a parte
Teco ſiam noi, per l' Idumee contrade
Seguirem le tue inſegne in ogni parte;
Per te fulmineran le noſtre ſpade:
Da tuoi comandi del Celeſte Marte
Pendon le ſchiere; Quindi allor che cade
Il Terzo Sol nella Marina Ibera
E vien Boote a ricondur la ſera,

LVI.

Per aperta fluenta
Caſtra move, & ſicco greſſu preme murmur aquarum.
Audiet imperium flumen: ſed flumine in uno
Prodigijs aſſueſce animum, dexteramque potentem
Ad nova non feſſam tendas miracula rerum:
Jam ſurge hinc major, tantoſque accingere ad uſus.

LVII.

Finierant, tenues atque evaſere ſub auras.
Ille ſtupet viſis, & mentis conſcius altæ,
Inceſſu majore redit;

LVIII.

Feſſaſque cohortes
Abducens ripis, opera interrupta relinquit.
Miratur vulgus, ſolitoque nitentius oris
Magnanimi fulgur ſpectant, ac juſſa verentur.
Tunc ſic Nunniades:

LIX.

Sublato Moſe, relicti
Quærite ne Moſen, Socij, qui ad ſibila virgæ
Naturam vobis ſubigat: Deus ipſe tonanti.
Cuncta ſupercilio ſternet.

LVI.

Tù del Giordan fra le ſpumoſe ſponde
Guida le ſchiere tue, premi, e diſprezza
Col piede aſciutto, e le procelle, e l'onde,
L'alto fragore, e la profonda altezza:
E da un prodigio, che molt'altri aſconde,
A prodigj maggior l'animo avvezza;
Erudiſci la deſtra a por ſoſſopra
Natura, e Ciel; Sorgi, e t' accingi all'opra.

LVII.

Tacquero i Genij alati; e in un momento,
Quaſi fugace lampo, il tutto ſparve:
Stupido Gioſue reſta al portento
Di ciò, che inteſe, e di ciò che gl' apparve:
Riede, e pien di ſperanza, e d ardimento,
Più che mortale agli occhi altrui comparve;
L'oſſerva, e adora il Popol riverente
Gli arcani in lui della Divina Mente.

LVIII.

Colà ſi porta dove giorno, e notte
Vegghian ſue Genti nel fabril lavoro:
Ma in van, perchè il Giordano aſſorbe, e inghiotte
Ogni ſudore, ogni fatica loro:
Le conforta a laſciar l'opre interrotte,
Ed alle ſtanche membra a dar riſtoro:
In tal guiſa favella, e in volto è tale,
Ch' Uomo non ſembra, e non appar mortale.

LIX.

Compagni miei, noi ſoſpiriamo ancora
Gli alti ſtupor della Moſaica verga,
Ch'ora a prò noſtro i mar divida, ed ora
Li chiuda agli altrui danni, e i Rè ſommerga.
Ma chi diede a Mosè virtude allora,
Non fia ch'a noi la nieghi, anzi diſperga
Egli i noſtri Nemici, ed ei ci guidi
Per ſtrade di prodigj a' patrij Nidi.

LX.

Vos, tertia noctis
Sydera cum ſurgent, hinc languida caſtra movete;
Ordinibuſque ratis chara cum coniuge, cumque
Natorum curâ, mecum deſcendite littus.
Sed vetus interea luſtret tentoria ritus.

LXI.

His illi parent, ſacris tunc ignibus Aræ
Illuſtres ardent, multoque a ſanguine fumant.
Turba piis manibus ſupplex altaria pomis,
Et ſertis cumulat, Cælumque precatur amicum:
Da faciles aditus, aditus ad Regna ſecundos
Da, Pater omnipotens, ſolus qui regna gubernas.

LXII.

His ritè exactis, promiſſæ tempora noctis
Solliciti expectant, nec dum novere, quod optant.
At poſtquam tandem cœli de limine opaco
Syderibus Veſper nigras effudit habenas,
Agmine tunc pleno ſub prima ſilentia Lunæ
Se fundunt Vallo, & magnæ ad miracula noctis
Incedunt dubij.

LXIII.

Secum ſua pignora Matres
Chara trahunt manibus; gradiuntur ponè ſeneſque,
Virgineuſque chorus, claudit quos militis agmen.

Digitized by Google

LX.

Quindi allor che ritorni il tenebroſo
Eſpero terzo a ricondur le Stelle,
Del fremente Giordano al margo ondoſo
Meco diſcenda il Popol d'Isdraelle;
Serbi l'ordine uſato, e con lo Spoſo,
La Conſorte, i Fanciulli, e le Donzelle
Vadan: ma pria ci renda il Cielo amico
Coll'ordinario culto il Rito antico.

LXI.

Toſto arder vedi, a' cenni ſuoi gli altari
Di ſagri fuochi in ogni parte accenſi;
Di pomi coronate, e fior più rari
Le vittime ſvenar, fumar gl'incenſi,
La Gente alzare al Ciel le mani, e chiari
Odi ſuoi voti offrire in queſti ſenſi:
Tu il ſentier n'apri, e ſpiana a' Patrij Regni
Padre, e Signor, che nell'Empireo regni.

LXII.

Ciò terminato, giuſta il pio coſtume,
Della promeſſa Notte il dolce orrore
Anſioſa aſpetta; e troppo tarde piume
Parle, che ſpieghi il Condottier dell'ore:
Pur giunſe al fine, e'l ſoſpirato lume
Di Cintia in Cielo appena apparve fuore,
Che tacito ſi moſſe il Campo, e cheto
Marciò, ſerbando l'ordin conſueto.

LXIII.

Seco de'Pegni lor traean le Madri
Gli adulti al fianco, i pargoletti in ſeno;
Gl'infermi poſcia, ed i cadenti Padri
Con vacillante, e tardo piè ſeguieno;
Quindi le Verginelle, ed i leggiadri
Giovani, all'arme ancor non atti appieno;
E tutto il gregge imbelle, a cui ſicuro
Forman le ſquadre un vivo, e forte muro.

LXIV.

Veſtibus at Niveis, Tyrioque in vellere primi
Ire Sacerdotes juſſi, impenetrabilis Arcæ
Grande ferunt Numen: tardis it greſſibus illa;
Et Lex bellatrix tabulis digeſta ſeveris
Religione vias, ac ſacro horrore recludunt.

LXV.

Ut ventum eſt tumidæ nocturna ad murmura ripæ,
Qua Jordanis agit ſolito violentior undas;
Joſue conſpicuus, longamque erectus in haſtam
Agmina diſponit, taciturnaque fatur ad aſtra;
Nec Mortale ſonat:

LXVI.

Vos qui frænatis aquarum
Imperium Superi, quorum ſub legibus amnes
Fonte cadunt, mordent ripas, & littora norunt,
Has liquidas aperite vias; hic humida pande
Tù vada, Jordanis, curſûſque hic corripe habenas.

LXVII.

Audita eſt fluvio metuenda potentia vocis,
Quâque audita ſonat, findit penetrabilis undas.
Scinditur in partes Flumen, quarum una propinquum
Imperij tremefacta metu properavit in æquor,
Altera ſed ſtupidis hærens immobilis undis,
Non ſecus ac hyeme in glaciem concreta pependit.

LXIV.

Ma d' oſtro, e biſſo adorni i Sacerdoti
Sen' vanno primi, ed i Miniſtri eletti
A portar l' Arca, che i Divini ignoti
Alti miſteri aſconde agl' intelletti;
Queſta gli guida, e le ſperanze, i voti
Raccoglie in sè le brame lor, gli affetti.
O fortunate impreſe! a cui precede
Zelo, Religion, pietade, e fede!

LXV.

Giunto che fu colà, dove il Giordano
Scorre più gonfio d'acque, e più fremente,
Fermaſi il Campo, e 'l Saggio Capitano
In luogo aſcende eccelſo, ed eminente,
E in linguaggio celeſte, e ſovrumano
Rivolto al Ciel così parlar ſi ſente?
Attento a quanto ei diſſe il Popol tacque,
E l' mormorio frenaro i Venti, e l' Acque.

LXVI.

Numi, ch' auete in ſorte il molle impero
Regger dell' acque, e porre il freno all' onde;
A i di cui cenni ogni torrente altiero
Sgorga dal fonte, e a morder và le ſponde,
Voi diſſerrate inſolito ſentiero
Per l' ondoſe voragini profonde
Al noſtro piede; e tu Giordano il morſo
Rattieni a i flutti, e lor ſoſpendi il corſo.

LXVII.

Udì l' onda il comando; e in quell' iſtante,
Che il ſovran cenno intimorita intende,
Si divide in due parti; una tremante
Nel vicin mar precipitoſa ſcende,
L' altra per lo ſtupore, il piè ſonante
Ferma attonita in atto, e ſi ſoſpende,
In quella guiſa, che ne' Dì più algenti
Arreſta il gielo i fuggitivi argenti.

LXVIII.

Ut cum mæſta dies obſcuris obſita nimbis,
Si fortè aut Zeffiris, Phæbeæ aut lampadis igne,
Diluat biberno denſatos aëre nimbos,
Cæruleum per inane nitens redit alma, metuſque
Diſſipat, & melior de Cœlo ridet aperto;

LXIX.

Sic undoſa ſinum poſtquam patefecit aquarum
Semita, & obductis exivit trames in undis;
Hæret ad aſpectum Populus, vitreaſque per oras
Inſolitum miratur iter, nec pectore toto
Admittunt, oculis quæ ſpectant, gaudia rerum.

LXX

Jamque Sacerdotes fauces deſcendere opacas
Incipiunt primi, & valles gradiuntur ad imas.
Stat pedibus ſincera fides telluris apertæ,
Et vada deducunt ſecuros arida greſſus.
Impatiens tunc Turba moræ loca ſęta procellis,
Perque ſuos amat ire metus, campiſque profundis
Linquere non ullis imitanda exempla viarum.

LXXI.

In caput unda fremit, raucamque irata ruinam
Urget, & in præceps caſum minitatur aquarum:
At nova lex fluctus, tempeſtateſque ſonantes
Aëreis frænat ripis, & nubibus altis
Æquoreas cogit fruſtra ſpumare procellas.

LXVIII.

Come allor, che d' Inverno orrido nembo
Cuopre del Ciel il lucido Zafiro,
E ſcaricar del meſto ſuolo in grembo
Turbin minaccia dall' Etereo giro,
S' avvien, ch' a lacerar l'oſcuro lembo
Di Zeffiro gentil giunga un reſpiro,
E ſcuopra il Sole il volto ſuo giocondo,
Riede il ſereno, e ſi rallegra il Mondo;

LXIX.

Così, poichè l' ondoſo umido ſeno
Aperſe il Fiume altiero, e che comparve
Tra ſponde Criſtalline il calle ameno,
L'egra meſtizia da ogni cor diſparve:
Lieto ſtupiſce il Popolo, nè appieno
Dà fede al guardo, illuſioni, e larve
Sembrangli i gran portenti, e il cor non crede
Tutta la gioia ancor, che l'occhio vede.

LXX.

L'aperte fauci dell' ondoſa via
Occupan primi i Sacerdoti, e vaſſi
Col piè ſicur, ch' ogni periglio oblìa
Calcando aſciutte arene, aridi ſaſſi.
Impaziente allor ciaſcun deſia
Premere il ſuo timor co' proprj paſſi,
E a' Poſteri laſciar degli altri tempi
Di nuove vie non imitandi eſempi.

LXXI.

Sul capo a' paſſeggier s' alza, e s' eſtolle
Con rauco mormorio l' onda ſpumante;
Irata freme, e ſpuma, e gonfia, e bolle,
E minaccia naufragj ad ogni iſtante;
Ma nuova legge al flutto altiero, e folle
Frena fra ſponde aeree il piè ſonante;
E ognor l'aſtringe onnipotente mano
Spumare al Ciel le ſue procelle in vano.

LXXII.

Conditus ut Paſtor Materna in valle, nivoſi
Cui circum immineant Montes, & nubigenæ Alpes,
Duratas ridet pluvias hiememque, cadentem;
Non ſecus Iſacidæ furiata ſub æquora tutus
Penſile naufragium, & Pelagus contemnit inane.

LXXIII.

At Pater undarum ſcatebris, Jordanis, ab altis
Ut refugum ſenſit remeare paludibus amnem,
Miratur Monſtrum, pigriſque iraſcitur undis.

LXXIV.

Sed veteris ſenior repetens oracula Mundi,
Humida quæ memori ſervabat condita in antro,
Protinus exclamat: ſunt hæc ſunt illa, vetuſti
Quæ dudum cecinere mihi, miracula Vates.

LXXV.

O veniat, ſperata diù Gens, grata Tonanti;
Electum genus, & ſoboles ſanctiſſima Patrum:
Nunc magnus Jordanis erit; nunc ſecula Lymphas
Sera meas ſitient.

LXXII.

Come il Paſtor nella natìa ſua Valle ,
Cui fan corona intorno alpi nevoſe ,
Deride le indurate acque , che dalle
Rupi ſembran cader precipitoſe ;
Così Isdrael , poichè ſicuro il calle
Varcar vide fra l' onde ſtrepitoſe
A quel vano fragor più non attende ;
E 'l penſile naufragio a ſcherno prende .

LXXIII.

Quando il Padre dell' onde i flutti mira
Fermar il corſo , e ritornare al fonte ;
Stupiſce prima , e 'l nuovo moſtro ammira ,
Inarca il ciglio , e la rugoſa fronte ;
Rampogna poſcia il tardo piè , s' addira
Coll' onde ſue già sì fugaci , e pronte ;
E lor comanda il ripigliare il corſo
Scuotendo irato , e rallentando il morſo ;

LXXIV.

Ma rammentando poi del vecchio Mondo
Gli oracoli profetici , e gli editti ,
Che nell' umido ſuo Antro profondo
Ancor ſerbava in pietra inciſi , e ſcritti ,
Eſclamò toſto : Ah sì , queſto è 'l giocondo
Giorno , fra i lieti giorni a me preſcritti ,
Queſti i prodigj ſon tanto aſpettati ,
Che un tempo a me cantar gli Antichi Vati .

LXXV.

Deh venga sì la ſoſpirata tanto ,
De' Patriarchi antichi illuſtre prole ,
Popol religioſo , eletto , e ſanto ,
Caro al Rettor della Celeſte Mole .
Or ſia grande il Giordano , or ſpiega il vanto
Da dove hà cuna , a dove hà tomba il Sole ,
Or de' criſtalli miei liquidi , e puri
Fien ſitibondi i ſecoli venturi .

Sed

LXXVI.

Sed tantos cernere coram
Quid moror, Ægyptus timuit quos impia vultus?
Ite jugo faciles piſces, me ſiſtite Jeſus
Omine quá plenus graditur, longèque profanas
Ore quatit Terras, & Nili fata minatur.

LXXVII.

Talia dicentem lubrico temone jugales
Deducunt Phocæ; reſerato carcere aquarum,
Poſt Regem tunc tota ruit fontana propago.
Fit fragor undarum, famulatur turba quadrigæ,
Alludunt Nymphæ, & Patrem comitantur euntem.

LXXVIII.

Ultima Nunniades jam calles ire repoſtos
Agmina cogebat, tritumque ingreſſus Hiatum
Ipſe ſequebatur ſua per portenta Viator.
Tunc verò cupidi ſe toto gurgite fluctus
In latus attollunt, tunc ſumma cacumina Sylvæ
Audaces ſuperant; pendent ex aëre piſces
Quà priùs alta ſuas gemuit Philomela querelas.

LXXIX.

Monte ſuper liquido, & tremulo ſuperaggere aquarum
Arduus ipſe caput tollit Jordanis opacum;
Lætaturque virûm numero, ac nitida arma tuetur.

LXXVI.

Ma perchè più ritardo i bei contenti
Al Ciglio mio per ſi gran tempo afflitto.
Vediamo in volto le famoſe Genti
Dilette al Ciel, ſtrage, e terror d' Egitto.
Ite facili al giogo, ò muti Armenti,
Guidatemi colà, dove l'invitto
Duce, da lungi alle profane terre
Porta il deſtin, minaccia ſtragi, e guerre.

LXXVII.

Monta, ciò detto, ſopra il Carro algoſo,
Cui di fiori adornar Ninfe leggiadre,
Tutto s' aduna il Popolo ſquammoſo
D' intorno al plauſtro, e ſi divide in ſquadre;
Ed aperto del fonte il clauſtro ondoſo
L' acque tutte ſen' van' ſeguendo il Padre:
Creſce il fragore, e di quel rauco grido
Tutto rimbomba, e ſe n' aſſorda il lido.

LXXVIII.

L' ultime ſquadre omai premean l'ingreſſo
Del nuovo, portentoſo, e bel ſentiero;
E paſſeggier pe' ſuoi prodigi anch' eſſo
Seguia le ſchiere, il Prode, e pio Guerriero;
Allor s'affollan l'onde in tanto ecceſſo,
Che ſupera le ſelve il flutto altïero;
Guizzano i peſci, ov' il bel canto, e l' volo
Spiegò poc' anzi il querulo Uſignuolo.

LXXIX.

Dell'acque poi ſovra l'inſtabil Vallo
Alza lieto il Giordano il crin ſtillante;
Splender di fino, e fulgido Metallo
L' arme rimira, e tante genti, e tante;
Le Ninfe allor, dal muro di Criſtallo
Moſtrano il vago, e lucido ſembiante,
E ſovra i paſſeggier ſpargendo fiori
Tempran dell' arme i troppo aſpri rigori.

Aſſ

LXXX.

Aſt ubi poſt turmas omnes, atque agmina longa
Joſue ſpectatur claris incedere in armis;
Auditur varium ſuſpenſa per æquora murmur,
Nimpharumque chorus vitreo de pariete vultus
Exertant pulchros, & lętæ ſæpe videri
Scuta ſuper, galeaſque Virûm, criſtaſque comantes
Ver calathis fundunt plenis, & grandine florum
Armorum gaudent crudum mollire timorem.
Vernat iter lætum; Vultu ſtat Joſue eodem
Nec ſinit illecebris patrium tenereſcere Martem.

LXXXI.

Cymbala tunc Dryades pulſant, & Apollinis ęſtu
Inſolitum Pæana canunt; I Numine læto,
I felix hoſpes, patriæ per littora terræ,
Quò ſuperum te juſſa vocant, quò ſtrata ſub undis
Semita te ducit, præeuntibus advena Divis.

LXXXII.

Sydera prona nitent. Noſtras proh quantus arenas
Ingrederis, quantus Phænicum tendis in oras!
Regna procul nutant, nutant delubra profanos
Damnatura Deos, poſtquam ſpectaberis Aris.

LXXXIII.

Huc Nimphæ properate Choros: Victoria currus
Jam tibi læta parat; jam, te veniente, triumphis
Et cedros Lybanus, Jordanis & ubere pleno
Laurigeras nutrit Sylvas, & creſcere lentâ
Fertilitate dolet Phebeæ frondis honorem.
I felix, i magnus, & hæc tua nomina firma.

LXXX.

Ma quando in lucid' arme, in ricca veſte
Ultimo giunſe il Saggio Duce, e pio
Per le pendule orribili tempeſte;
Nuovo s' inteſe, e vario mormorio.
Grandinan fior le Ninfe a piene ceſte,
Ne per luſinghe il Marte ſuo natìo
Punto ammolliſce Gioſuè, raccolto
Serba tra i vezzi ancor l' iſteſſo volto.

LXXXI.

Di profetico ardor le Driadi acceſe,
Sù Cimbali feſtoſi Inno di lode
Allor cantare in alto ſuon s' inteſe;
O grande, o fortunato, o invitto, o prode,
Vanne con lieti auſpicj a belle impreſe,
Dove ti chiama il Ciel, per dove gode
In mezzo a' flutti attoniti, e ſmarriti
Farti ſtrada il Giordano a' patrij liti.

LXXXII.

Con sì propizie Stelle, o quale, o quanto
Giungi opportuno alle paterne arene!
Già riveſte Soria ſuo regio manto,
Spezza Fenicia omai l' empie catene;
Treman da lungi al tuo venire intanto
Gli Altari, i Templi, i Sogli, a cui conviene
Dar bando allor, che colà giunto ſei
A Rè Tiranni, agli profani Dei.

LXXXIII.

Pronte a cantar tuoi faſti in lieti Cori
Son già le Ninfe d' ogni boſco, e fiume;
T' adorna il Carro d' Immortali onori
La Vittoria feſtoſa oltre il coſtume;
Per te nudre il Giordan ſelve d' allori,
Cedri il Libano appreſta, e Palme Idume.
Or và felice, e 'l tuo gran Nome a volo
Porti la Fama all' uno, e l' altro Polo.

Car-

LXXXIV.

Carminibus motæ ſylvæ, rupeſque propinquis
Ad numeros ſaliere jugis; ut veſpere ludit
In pratis Aries, ludunt ut Collibus Agni.
Joſue ſic tandem ripas evaſit in altas,
Ingentique novas implevit imagine Terras.

Dan-

Digitized by Google

Danzar le ſelve, e le colline intorno
Viderſi allora al dolce ſuono, e grato;
Come ſaltar ſull' imbrunir del giorno
Suole Agnello nel monte, Ariete in Prato.
Dell' Arte intanto, e di Natura a ſcorno
Giunſe del bel Giordano all' altro lato
Il pio Campione, e in un d' alto ſtupore
Empie la nuova Terra, e di timore.

FLORUM EPICEDIUM,

E T

FLORENTIÆ GENETHLIACON.

Digitized by Google

CARMEN.

I.

FOrmoſam Veris ſobolem, Populumque venuſtum
Hortorum, molleſque animas, & Florea Regna;
Ad Verni canimus juveniles temporis auras.

II.

Vos, Zephyri faciles, quorum de murmure Tellus
Floret odoratæ fæcundo germine prolis,
Vos avidas implete Tubas; ut flamine puro
Se meliùs ſpargat per prata comantia Carmen.
Fors erit, ut, Florum canimns dum ludrica Regna,
Pulcrior a noſtro ſurgat Florentia cantu.

III.

Jam Sol, effuſis currûs ardentis habenis,
Noctibus hibernis longas contraxerat horas,
Ducebatque polo ſpatiis melioribus Annum.
Tunc omnis ridebat Ager, tunc dignus amore
Mons erat, & Collis; Veris tunc namque ſoluta
Fertilitate, novam ducebant Rura juventam.

CANTO.

I.

MUſa, cantiamo, or che rinaſce Aprile,
Il bel Regno de' Fiori, e l' odorato
Popol degli Orti, e 'l fregio più gentile
Ch' orni la Primavera, e ſmalti il Prato:
Tu riſchiara il mio Canto; e tu lo Stile
Rendi al ſogetto egual fiorito, e grato,
Sicchè del par porga diletto intanto,
Flora ne' Campi, e ne' miei Carmi il Canto.

II.

Tu, Zeffiro gentil, la cui mercede
All' odorata Prole il ſen fecondo
Apre or la Terra, e ſi rinuova, e riede
La gioventude all' Anno, il riſo al Mondo,
Tu fà de' fiati tuoi mia tromba erede;
Acciò de' verſi miei nel ſuon giocondo
La caduta de' fior meglio ſi ſcorga,
E più bella per noi Fiorenza ſorga.

III.

Già l' aureo carro, di piropi adorno,
Guidava il Sol con più cocenti Ruote;
E con ſpazio migliore aggiunta al giorno
Parte dell' Ore avea tolte a Boote.
Rideano i Campi, i Prati, e d' ogni intorno
Le vicine Campagne, a le remote
Ringiovinite fean con fiori, ed erbe
Di lor fertilità pompe ſuperbe.

IV.

Cùm Flores certare ſimul cæpere, quis inter
Tot Fratres eſſet formâ præſtantior unus;
Quis melior vultu; quis fronte comatior alta;
Quem Genitrix formoſa magis ſibi vellet, & uni
Jus daret Imperij viridis, ſceptrumque decoris.

V.

Diſſidia hæc vultus Floræ placuere parenti:
Utque aleret Natos ſpe vanâ, jura remiſit
Concilio Fratrum; legerent magis omnibus ipſi,
Qui reliquos omnes Virtute præiret, & ore,
Et penes hunc Verni ſit tota potentia Ruris.

VI.

Hæc data ſperandi Regnum, Regemque creandi
Libertas, animos acuit; jamque omnia circum
Et nemora, & Fontes per apertos æquore campos,
Plebs fervet ſtudijs, ſtudiumque eſt omnibus unum
Laude venuſtatis, vel odori nomine vultus,
Sceptra venuſtorum referendi ſplendida Florum.
Quilibet hoc ſperat, namque eſt ſua forma cuique,
Qua putet imperio ſpeciem ſibi fulgere dignam.

VII.

Nec ſperare tamen ſatis eſt: Spem fortibus auſis
Confirmare ſtudent; hic tergit rore capillos;
Plenius ille genas nativo murice tingit;
Aſt alius liquidas vicini fluminis undas
Conſulit, & ſpeculo fugitivo diſcit amari.
Heù curas Florum! Heù vanæ ludibria Gentis!

Quan-

IV.

Quando fra l' odorata ampla Famiglia
Di beltà nacque alta conteſa, e gara,
Chi più vaga tra Lor, chi più vermiglia,
Abbia la guancia; e chi beltà più rara
Vanti così, ch'alle materne ciglia
Sembri di Flora più vezzoſa, e cara.
E ſolo a quei, doni la Madre intanto
De' fior lo Scettro, e di Bellezza il vanto.

V.

Queſta de' Figli ſuoi gara innocente
Piacque alla Madre, e a luſingar la ſpeme
Di ciaſcun Figlio, ella gentil conſente,
Ch' al giudizio di tutti accolti inſieme
Reſti l' arbitrio, e quei, che più eccellente
Sembri loro in Beltade, alle ſupreme
Regali dignità s' inalzi, e quello
Dia legge agli Orti, che ſarà il più bello.

VI.

Queſta di farſi un Re, d' ambire al Regno,
Conceſſa libertade a Ciaſcun Fiore,
L' animo acceſe, e aſſottigliò l' ingegno
Della Fiorita Plebe anco al minore.
Già d' ogni intorno ognun' ſi ſtudia a ſegno
Ch' aſpira ad ottenere il primo onore:
Ogn'un lo ſpera, giacch' ognuno altiero
Preſume aver beltà degna d' impero.

VII.

Ne baſta lo ſperarlo: a sì bel fine
Ciaſcuno aggiunge ſtudio, ardire, ed arte;
Quei di rugiada aſperge il molle Crine;
Queſti d' oſtro natìo porge, e comparte
Più vivezza alle guance; in ſul confine
Del vicin Rivo altri ſi ſpecchia apparte;
O vane cure! O del Criſtal mendace
Beltade ancor più frale, e più fugace!

VIII.

Jamque Dies aderat, quæ Regi certa creando
Concilium tandem cogat venerabile Florum.
Senſerat hoc Phœbus ſolitoque nitentior ortus
Extulerat; ſcires formæ ad certamen iturum;
Nec mora: conveniunt omnes quà margine pulchro
Arnus agit Lymphas, puriſque argenteus undis
Irrigat Hetruſcas Floræ gratiſſimus oras.

IX.

Hèc, ubi diffuſi latè patet area Campi,
Area, quam circum montani ſcena Theatri
Feſulæ, & aereo pendent a Colle ſuperbæ.
Flora ſuam ſobolem, ſpatioſo ex Orbe vocatam,
Explicat, & tantâ felicem prole parentem
Se reputat; numerumque nequit dum noſſe comantum
Natorum, gaudet numerum neſcire ſuorum.

X.

Vos tamen, o memores, quæ noſcitis omnia, Muſæ,
Vos mihi florentes populos, nomenque, genuſque,
Et mores varios, variàque in imagine vultus
Dicite: Ne quis ſe doleat de gente venuſtà
Carmine præteritum: facile eſt nam offendere Flores;
Offenduntur enim, vel nì laudaveris illos.

XI.

Quàm multæ in Sylvis frondes, in Littore arenæ,
Et Pelago criſpantur aquæ, cùm flamine leni
Aſpirat Ventus; tàm denſo vertice Flores
Mollibus undabant campis, criſtaſque decoras
Ad Zephyri placidum motabant undique murmur.

Giunt'

VIII.

Giunt'era il giorno omai, ch' al gran conſiglio,
Per eleggerſi il Re, doveano i Fiori
Tutti adunarſi, e con più ardente ciglio
Fea pompa il Sol de' vaghi ſuoi ſplendori;
Quaſi ambiſſe egli il Regno, Ov' Arno, il Figlio
Del Canuto Appennin co' chiari umori
Irriga di Toſcana il fertil ſeno,
Portando i puri argenti al mar Tirreno.

IX.

Quì, dove alla ſcoſceſa antica Sede,
Di Fieſole ſoggiace ampla pianura,
In cui, per far teatro al di lei piede,
Garreggiaron tra loro Arte, e Natura;
Quì Flora aduna i Figli, e quì ſi vede
Felice omai per tanti: onde procura
Il numero raccorne; e gode poi
Non poter numerare i Figli ſuoi.

X.

Ma voi, cui tutto è noto, alme Camene,
Voi del Popol fiorito ad uno ad uno
Mi ramentate il nome, e qual ritiene
Volto, ſtirpe, e coſtume in sè ciaſcuno:
Che ſe ne' verſi miei per ſorte avviene
Che del Volgo gentile io laſci alcuno;
Si sdegnerà; Chi bello eſſer pretende,
Se ſua Beltà non lodi, ei ſen'offende.

XI.

Quante ſon fronde in ſelva, arene in lito,
Quante s'increſpan' onde allor che l' vento,
Chiamando i legni al mar con dolce invito,
Leggiermente flagella il ſalſo argento;
Tante inalzar l' eſercito fiorito
Folte cime vedeaſi, e d' ardimento
Piene, e di vanità le creſte altiere
Moveanſi allo ſpirar d' aure leggiere.

At

XII.

At licèt innumeri campo ſpectentur eodem
Indole diverſi, diverſi corpore, & ore;
Haud numero confuſa tamen ſtat turba: colorem
Nam Flores novere ſuum: velut arma Gradivus
Cum ciet, æratæ veniunt ad ſigna Cobortes;
Sic vultus, Gentiſque ſuæ diſcrimina ſervant.

XIII.

Primus, amor Veris campos, Hyacintina Pubes;
Implevere, ſolent namque hi præcurrere ſemper,
Et reliquos hortis lentos inceſſere Flores.
Pallidus his vultus; nam quondam turgidus Ajax
Palluit hoc vultu, litem cùm ceſſit Ulyſſi,
Et pallere ſolo, qui tinxerat arva cruore,
Tunc miſer incæpit, Florem mutatus in atrum.

XIV.

Atra tamen facies placet, & ſua gratia Flori eſt.
Hic igitur primus, certamine victus in uno,
Certamen poſcebat atrox; melioribus aſtris
Se pugnaturum ſperans pro frontis honore,
Qui de Pelidæ infauſtè pugnaverat armis.

XV.

Hunc ſequitur Populus niger Aphodelique Lupique,
Tartareis noti ripis, umbriſque ſepultis:
Rutaque, & obſcuro celebris Linaria vultu,
Atque Iris pluvias, nubeſque imitata tonantes;
Et Caltæ tenues, & mauris uſtus arenis,
Aëra qui nunquam tentat Ranunculus, & quæ.

Ma

XII.

Ma non confonde il numero, diviſa
E la Turba odoroſa in tante ſchiere,
E ciaſcuno de' Fior la ſua diviſa
Riconoſce, e le ſue proprie bandiere:
Con quell' ordine iſteſſo, in quella guiſa,
Che ſuol Marte accampar genti guerriere,
Ed ogni ſquadra ſeguitar s' ingegna,
E ſi diſtingue alla ſua propria inſegna.

XIII.

Il deſtinato Campo entrò primiero,
L' amor di Primavera, il bel Giacinto.
Che queſti appunto, il popol luſinghiero
A precorrer degli Orti, è ſempre accinto;
Pallido è ver, che un tempo Aiace altiero
Con Uliſſe conteſe, e reſtò vinto:
E da quel Dì mantenne il ſuo pallore,
Che versò il ſangue, e traſmutoſſi in fiore.

XIV.

Pallido sì, ma 'l ſuo Pallor non toglie
La grazia al volto, e la beltà natìa.
E ſe vinto reſtò quando le ſpoglie
Conteſe di Pelide; oggi deſia
Con più forte pugnare, e tanta accoglie
Fiducia in ſen, ch' ogni timore oblìa;
E in queſto di Beltà nuovo cimento
Spera ſortire un più felice evento.

XV.

Son ſuoi ſeguaci, ed Aſfodigli, e Lupi,
Squallidi abitator d' ombre romite,
E noti ſolo alle Tartaree rupi;
Rute, e Linarie meſte, e ſcolorite,
Iridi di colori oſcuri, e cupi;
E Calte frali, e di non lunghe vite;
E quei, ch' adulto dalle Maure arene,
Umil Ranuncoletto a noi ſen' viene.

XVI.

& quæ

Paſtores rident, vaccinia nigra, ſuperbi;
Quæque bibunt multum taciturna papavera Lethen;
Crimine quæque ſuo vel Pæone Nata rubeſcit.
Mox alij Flores, quorum fiducia formæ
Cùm ſit parva nimis,

XVII.

Seſe Ductore ſuperbo
Tutantur, nomenque putant nigredinis illo
Se defenſuros. Comitatu lætus opaco
Belliger antiquas Aiax reminiſcitur iras.

XVIII.

Excipit hos melior Narciſus laude decoris,
Nympharum Narciſus adhuc defleta voluptas:
Qui, ni Cephiſi ſe ſe noviſſet in undis,
Nec, pluſquam decuit, proprij Decus oris amaſſet;
Formoſos inter flores pulcherrimus omnes,
Ipſe puer poſſet Florum ſperare tribunal,
Judicioque frui, & vultûs decernere litem.
Uſque adeo Genitrix formoſum fecerat illum.

XIX.

At nunc igne ſuo, gelidis quem duxit ab Undis,
Dejectâ cervice rubet, viridique capillo
Nil, quod ſperet, habet; quam vis tam grande ſequatur
Nomen adhuc generis, primi non immemor Ortus,

Quell'

XVI.

Quell' Atro, e nero Fiore è quì raccolto,
Che non cura il Paſtor calpeſta, e miete;
E 'l tacito Papavero, che molto
Di ſonnifero umor beve da Lete;
E la meſta Peonia, che nel volto
Porta il roſſor di ſue colpe ſegrete.
Poſcia de' Fior più vili il popol nero
In cui minor ſperanza è dell' impero.

XVII.

Ma tutta la ſperanza in ſeno accoglie
Per sì ſuperbo Duce, e sì famoſo,
Che ſoſterrà, che 'l nero di ſue foglie
Sia d' ogn' altro colore al par vezzoſo;
Vantandoſi, che il bruno il bel non toglie,
Anzi lo fà più grave, e maeſtoſo.
Così ſen' và con portamento audace,
Gli antichi sdegni rammentando Aiace.

XVIII.

Ma con volto miglior ſen' vien ſecondo,
Delizia delle Ninfe, il bel Narciſo:
Che ſe 'l proprio ſembiante, e 'l bel crin biondo
Non rimirava al Fonte di Ceſiſo;
E non amava con amor profondo,
Più di quel che convienſi, il proprio viſo;
Più bello d' ogni Fior, voti migliori
Potea ſperare al Tribunal de' fiori.

XIX.

Ora l' inſano ardor, che dal gelato
Fonte bevve per gli occhi, e gli arſe il cuore,
Toglie al volto leggiadro, al Crin dorato
L' antico pregio, e 'l primo ſuo ſplendore:
Onde tra 'l Popol vago, ed odorato
Non ſpera d' ottenere il primo onore;
Benchè il nome ritenga, e ancor la vera
Fama della natìa beltà primiera.

XX.

Plurima multiplici flaveſcens turba colore,
Anthemides, Cyani, Lichnis, Fumaria, Nardi,
Bellides hybernà fronte, æſtivàque Geniſtæ;
Primula quæ folijs vicini eſt nuncia Veris;
Hoſpes & Auſoniæ, Grasus Cyclaminus ab oris;
Amnicolæque alij, qui gaudent flumina propter
Sæpè legi Nymphis, Nimphiſque ornare capillos.

XXI.

Candida mox ſoboles, nivibuſque ſimillima Pubes
Lacte genas, & lacte oculos, aſperſa, comaſque
(Non ſecùs ac Mauros inter Germana juventus)
Lilia ſpectantur toto nitidiſſima campo.
Flos gratus Superis, Superûm gratiſſimus Aris.

XXII.

Simplicitas frontis, tanto permiſta decore,
Ut poterat meruiſſe animos, meruiſſe Senatûs
Grande Sacramentum vel tam; ſed tempore ab illo
Innocui temni mores didicere, forumque,
Haud unquam ſibi propitium ſperare doloſum.

XXIII.

At tibi ſat fuerit, Florum caſtiſſime, tanto
Haud impar Regno ſaltem potuiſſe videri.

XX.

Miſta di più color Turba dorata
Seco ne guida il Condottier gentile;
Epati, e Camomille, e l'odorata
Spigo, e l'Ciano, e la Fumaria umile;
Belidi, e Ciclamini, e la sì grata
Gineſtra, e 'l nunzio del Vicino Aprile;
E quei nati de' Fiumi in ſul Confine,
Di cui ſoglionſi ornar le Ninfe il Crine.

XXI.

Poſcia candido il ſen, candido il Ciglio,
Sparſo di neve il Crin, di latte il volto,
Il Campo deſtinato al gran Conſiglio
(Qual fra bruni Etiopi avvien che accolto
Biancheggi il Belga) entra faſtoſo il Giglio:
Fior molto caro agl' alti Numi, e molto
A gli Altari di Loro accetto, e grato,
Puro latte dell' Alba, Alba del Prato.

XXII.

Semplicità, con Maeſtade unita,
Innocente decoro, era ben degno
Sul Popolo gentil, ſulla fiorita
Plebe di ſoſtener lo Scettro, e 'l Regno;
Ma ſin da quell' età vile, e ſchernita
Fù l' innocenza, e 'l rio coſtume indegno
Pur dura ancor, che Tribunal propizio
Trova l' Oro oggi ſol, la frode, e 'l vizio.

XXIII.

Schiettezza, Purità, Fede, e Candore,
Innocenti coſtumi, e cuor ſincero
Fur mai ſempre deriſi, e ſenza onore
Nel ſecolo preſente, e nel primiero.
Ma pure a tè baſtò, Pompa migliore
Degli Orti, almen ſembrar degno d' impero:
Che Rè non è ſol quei, che giunge al Regno;
Ma vie più quei, che di regnare è degno.

XXIV.

Del bianco Volgo la fiorita ſchiera
Promove il Giglio, e per ſuo Rè lo chiede;
Dello Scettro de' Fior la ſpeme intera
A pieni voti al Giglio ſol concede;
Rè vuole il Giglio, e Rè lo chiama, e ſpera
Il Gelſomin, piccol di Flora erede,
Minuto sì, ma pel ſuo grato odore
Della plebe de' fior gloria, e ſplendore.

XXV.

Rè brama il Giglio, il bianco onor del Prato,
Il Liguſtro gentile, e molle tanto,
Il miſto Carocollo, e cocleato,
E 'l ſempre vivo, e nobile Amaranto
Tutto in ſomma de' Fiori il bel Senato,
Ch' hà di pudico, e d' innocente il vanto,
E tra queſta gentil bianca famiglia
Venne dagli Orti Eoi la Granadiglia.

XXVI.

Sotto barbaro Clima ebbe i natali,
E pur nobil pietà moſtra nel volto;
Non pinge il ſen di color vani, e frali,
Nè ſerve a vanità poco, nè molto;
Delle pene Divine aſpre, e mortali
Tinge il ſembiante, e moſtra in ſeno accolto
L' alto dolor, per cui già ſcolorita,
A pietà più, ch' a vanitade invita.

XXVII.

Bianca un tempo ella fù, che vinto il latte
Cedea di Lei al bel candor natìo;
Ma poi macchiò le pure foglie intatte
Nel Dì, che in Croce il ſuo Fattor morìo,
Al deliquio del Sol pianſe, e ritratte
Volle in ſe l' armi, onde fù ucciſo Iddio:
Quindi pinte, e ſcolpite in vari modi,
Porta Croce, e flagelli, e ſpine, e chiodi.

XXVIII.

voluitque ex inde videri
Mœſta magis, quam pulchra oculis: ſed cauſa decoris
Vel dolor in Flore eſt; creſcunt tormenta decenter,
Dum creſcunt frondes; eademque animata quotannis
Vulnera pubeſcunt; ſed vulnera grata ferenti:
Tanta fuit pietas Granadillæ; ſaucia pectus
Inſcripſit pœnis, ut pœnæ in Flore placerent.

XXIX.

Ecce autem, aëreo ſublimis vertice, florum
Contemptrix Clytie, ſe Cœlo tollit aperto,
Atque Helitropio ſpatiatur more Gigantum.
Hoc nullus major, nullus ſpectantior hortis
Flos vernat: ſcires Nympham ſub flore latere,
Et Nympham Pelagi, potuit quam Phœbus amare.

XXX.

Hęc veteres etiam, quamvis mutata figuram,
Proſequitur Solis fugitivas æthere flammas,
Mobilis ad Phœbum, nam ſemper verſa nitentem
Phœbeum molitur iter: Si naſcitur ille,
Hæc vaga naſcentis ſpectat cunabula Solis:
Lampade ſi medium devolvitur ille per Orbem;
In caput hæc ſurgit, thirſoque erecta ſupremo,
Excipit optatos pendentis Sideris ignes;
Sidere, & a flavo diſcit flaveſcere vultu:

XXXI.

Denique ab occiduâ ſi ducitur ille quadrigâ;
Occiduam quærit Clytie deſerta quadrigam,
Et capite acclini dum Sol peregrinus opaco
Orbe latet, Solem peregrino quærit in Orbe.

E da

XXVIII.

E da quel tempo in poi più ſi compiacque
Moſtrarſi agli occhi altrui meſta, che bella;
Ma la pietà, per cui la doglia nacque,
Cagione è ſol della bellezza in quella;
Col creſcer di ſue foglie, ad eſſa piacque
Far creſcere i tormenti, e rinovella
Sue piaghe ogn' anno, acciò piaccia il dolore,
E ſien belle le pene in sì bel fiore.

XIX.

Eretta poi ſul ſuo ſublime ſtelo,
Qual Gigante tra Fior, Clizia ſi ſcorge
Spiegar le ſue dorate chiome al Cielo;
Che più grande di Lei fiore non ſorge
Tra 'l Popolo degli Orti; Ella, di Delo
Amò Ninfa, il bel Nume, e ad eſſo porge
Oſſequi, ancor cangiata in fiore, e guida
Degli Elitropi ſuoi ſchiera ben fida.

XXX.

Ninfa da Febo un tempo amata, e amante
Nutre ancora nel ſen l' antico ardore;
E ſe ben poi cangiò forma, e ſembiante,
Non per tanto cangiò gli affetti, e 'l cuore;
Se ſpunta il Sol bambino, eſſa in Levante
Si volge a vagheggiarne il primo albore;
S' ei poggia ſul meriggio, eſſa ſublime
Erge ſul Tirſo le dorate cime.

XXXI.

Quando poi ſtanco il Sole in ſulla ſera
Scioglie i deſtrieri, e 'n grembo al Mar s' aſconde;
Ella, rivolta alla Marina Ibera,
Cerca l' amato volto entro a quell' onde.
Che più? s' ei pellegrino in altra Spera
Al nuovo Mondo i raggi ſuoi diffonde,
Ella meſta, e dolente il capo atterra,
E pellegrino il Sol ſegue ſotterra.

XXXII.

Poſt Clytien repit florum non nobile vulgus,
Clemates enodes: foliis criſpatus Acanthus;
Orchides audaces, vultu dejecta Meliſſa,
Verſicolor nullis ignota Anemona Puellis,
Potaque Niliaca Colocaſia læta Palude,
Omnibus & charus, multuſque ſerendus in hortis
Cariophillus, opes cui vernant ore Sabeæ.

XXXIII.

Auratuſque Crocus, quique urit Amaracus agros,
Tulipæque genus varium, cui gloria odoris
Sola deeſt; Regno digniſſima cæterà Pubes.
Namque (novum Flori!) Tulipæ cauta latentis
Non produnt ſecreta ſinus; ſed pectora vultu
Diſſimulant vario, Regum dum more, colorant.

XXXIV.

Vultus ut his varius, varia eſt ſententia mentis.
Non ſceptris inhiant, nec ſpe paſcuntur inani;
Sed numero ſperant ſe nempe Comitia poſſe
Flectere ad arbitrium: vel quà ſors juſſerit illos
Floribus adverſari alijs, alijſque favere;
Ut fulget major conceſſi gratia Regni.

XXXV.

Ultima, Præſtani pulcherrima Filia Veris,
It Roſa ſublimis; Zephyri comitantur euntem.
Illa ſatellitio ſpinarum, oſtroque ſuperba,
Ambitioſa ſuo præſagit Regna Decori.

Di

XXXII.

Di men nobili Fior le ſquadre ancelle
Soſtengono di Clizia i pregi, e 'l vanto;
L' Orchadi, il Cipariſſo, e l' Eginelle,
E con le creſpe Foglie il molle Acanto,
L' Anemone sì caro alle Donzelle,
Sparſo di più colori il volto, e 'l Manto,
E 'l Garofol gentil pregio de' Fiori,
Che d' aromi Sabei ſpira gl' odori.

XXXIII.

Evvi il Croco, e la Perſa, e 'l numeroſo
Stuolo de' Tulipani, a cui ſol tolto
Fù da Natura il pregio d' odoroſo;
Degno per altro eſſer nel Trono accolto;
Poich' all' uſo de' Rè nel petto aſcoſo
Cela il ſegreto, e nel ſuo vario volto,
Diſſimulando ciò che in ſeno aſconde,
Tinte di più color moſtra le fronde.

XXXIV.

Come vario tra loro hanno il ſembiante,
Così varia tra loro è ancor la mente.
Niun d' eſſi aſpira al grado di Regnante;
Ma ſpera ognun' col numero frequente
Piegare a' ſuoi voleri anco il reſtante
Della Fiorita, ed odorata Gente:
E co' lor voti differenti, e varj
A chi farſi fautori, a chi contrari.

XXXV.

Ma, del Peſtàno April Figlia vezzoſa,
Ecco col Manto d' oſtro, e 'l ſerto d' oro,
Ultima giunge la Vermiglia Roſa,
La Venere de' Fior, la gloria loro;
Quaſi Guardia Real turba ſpinoſa
La cinge intorno, e la corteggia un Coro
Di Zeffiretti adulatori, a ſegno
Ch' ella predice a ſua beltade il Regno.

XXXVI.

Sola dēes, Viola obſcuras tu namque per umbras
Sola tuos gaudens tranquillos Vallibus annos
Ducere ad arbitrium, & curas neſcire ſuperbas,
Riſiſti Regnum, quamvis regnare mereris.

XXXVII.

Ergo ubi conſedit Populus, parvique Quirites
Implevere ſuas præſcriptas ordine ſedes;
Flora rogat multis, quæ ſit ſententia Natis;
Quem cupiant Regem, vel quæ Regina ſit hortis
Conſtituenda ſuis, Genitrici æquata poteſtas.

XXXVIII.

Vocibus his ſtudio Proceres ardere venuſti
Incipiunt, metuuntque magis, quò proxima votis
Spes magis eſt dubijs. Sed quamvis quilibet optet,
Nemo tamen vellet Regni ſtudioſus haberi;
Impatiens donec ſpe longâ Hyacinthus odorum
Sic Fratrum alloquitur taciturnum voce Senatum.

XXXIX.

Magnum opus aggreditur, qui regna capeſſere Florum
Optat, & in Solio ſperat regnare caduco;
Quàm faciles etenim cadimus gens lubrica! quotque
Nos ſumus expoſiti Fortunæ luſibus, ævum
Qui tenerum trahimus fulti radicibus! ipſi
Vidimus heù quoties per latos Floribus agros
Inſultare Greges!

Tu

XXXVI.

Tu ſola non curaſti, o Mammoletta,
Paſcere il cor di così vana ſpene,
Contenta di reſtartene ſoletta
Della Valle natìa tra l' ombre amene,
Sceura d' ogni alta cura, e con perfetta
Pace, trar l' ore tue quiete, e ſerene,
Sprezzaſti il Regno, e 'l ſuo faſtoſo orgoglio,
Benchè d' ogn' altro al par degna del Soglio.

XXXVII.

Poich' aſſiſa la Plebe, ed il Senato
Fù ne' preſcritti, ed ordinati ſeggi;
Flora dimanda al Popolo odorato
Qual Fior ſia Rè ch' agl'altri dia le leggi,
O qual voglian Regina, a cui pur dato
Fia 'l Dominio degli Orti, e ſignoreggi;
Con ciò egualmente a ciaſcun figlio a parte
La ſua Materna autorità comparte.

XXXVIII.

De' più Leggiadri in ſeno allor s' avanza
La brama di regnar; creſce il timore
Quanto più s' avvicina la ſperanza
Di render pago ambizioſo il cuore;
Ma ſebbene hà ciaſcun tanta baldanza
Niun moſtra d' aſpirare a tanto onore;
Finchè già ſtanco di ſperare, e ſpinto
Da van deſio, così parlò il Giacinto.

XXXIX.

Cimenta inver ſe ſteſſo a grande impreſa
Chi lo Scettro de Fiori a regger prende
Gente debole troppo, e ad ogni offeſa
Soggetta, e di Fortuna alle Vicende,
Senza ſoſtegno alcun, ſenza difeſa,
Miſeri ognun c' inſulta, ognun' c' offende,
E col Dente, e col piè ſpeſſo c' infeſta
Ogn' Armento più vile, e ci calpeſta.

XXXX.

Quoties nos durus Arator
Vomere proſtravit campis, noſtrumque ligones
Extulit in vulnus! Quoties ludibria ventis
Jactamur Flores! Nimis heu miſerabile ſortis
Vatibus exemplum fuimus, qui noſtra recenſent
Fata, canunt quoties rerum monumenta jacentum!

XXXXI.

Quæ benè ſi numeres, alia eſt quæ cauſa malorum,
Quàm, quia nullus erat, qui Florea regna tueri
Poſſet, & expoſitam fatis defendere gentem?
Quid pulchros igitur vultus, niveoſque Capillos,
Fucataſque genas in ſpem jactatis inanem
Imperij, o Flores, tangit quos ſola Venuſtas?

XXXXII.

Non has imbelles animas, fugitivaque frontis
Gaudia tempus amat noſtrum, ſed pectora duras
Paſſa hyemes, durumque æſtus paſſura flagellum,
Magnanimaſque iras, & corda capacia Martis,

XXXXIII.

Qui cupit imperium imperio promittat in uno,
Se pacaturum regna impacata decoris.
Quod ſi nequicquam teneris à Floribus iſta
Sceptra requiruntur; Si fruſtra audere jubentur
Hortorum Veneres; Meritis concedite Flores
Sceptra Viris,

XXXX.

Là in mezzo al Campo, ò quante volte, e quante
Col vomero c'urtò ruſtica mano,
E noſtre ſpoglie lacerate., e infrante
Con Marra ſeppellì Rozzo Villano;
Scherzo d' ogn' aura vana, ed incoſtante,
Ludibrio al ſoffio d' ogni Vento inſano;
Onde ſpeſſo a' Poeti il noſtro ſcempio
Suol d' umane vicende eſſer l' eſempio.

XXXXI.

Che ſe cercar ſi vuol la cagion vera
Di tanti noſtri oltraggi, e tanti mali,
Altra non è, ſe non che Rè non v'era
Fin or, che difendeſſe alme sì frali,
A che dunque vantar vana, e leggiera
Beltà, guancie dipinte, e chiome uguali
Nel candore alle nevi! Eh, che non ſono
Queſti già pregi a meritare il Trono;

XXXXII.

Anime imbelli, e di Beltà fugace
Effimeri ſplendor non brama il Regno,
Ma cuor guerriero, e ſpirito vivace,
Feroce ardire, e marziale ingegno,
Quei fra noi finalmente (e ſia con pace
De' più leggiadri) è di regnar più degno,
Che indurito alle piogge, al caldo, al gielo,
Forte reſiſte a ogni rigor di Cielo.

XXXXIII.

Chi fra noi dunque è di regnar bramoſo
Miſuri le ſue forze, indi prometta,
Ch' all' ombra del ſuo Scettro in bel ripoſo
Sempre il regno godrà pace perfetta;
Che ſe tanto non può chi di vezzoſo
Solo ſi pregia, e di beltà, ch' alletta
Voi ſaggi, il Trono concedete in tanto,
A chi hà di forte, e non di bello il vanto.

XXXXIV.

Hominum qui quamvis ſtyrpe creati
In noſtram verſi naturam floris adoptent;
Et formę iungant robur, Chariteſq; viriles
Exercere ſciant tenui ſub flore latentes.
Non equidem tanti me robor, veſtra gubernem
Qui regna, & populo ſedeam venerandus odoro.

XXXXV.

Ignorata tamen ſi vobis eſſet origo
Prima mei; hoc tyrſo, nigranti hac fronde, capillo
Hoc męſto ſimilis condor Telamonius Ajax,
Hectora qui potuit gladio terrere minacem,
Qui Phrigios tinxit troiano ſanguine campos.

XXXXVI.

Quem formidat adhuc Simois, qui Marte ſecundus
Haud ulli fuit, audentem ſi demis Achillem.
Dixerat, & dictis nigri plauſere clientes,
Aſſenſuque ſuo viſa eſt non barbara Pubes.
At flores alij indignata cacumina quaſſant,
Et magis irati deceat quàm pectora florum,
Ajacem inſanum clamant, tàm dura loqutum
In genus immeritum, tàm dura audere loquentem.

XXXXVII.

Ille probro indocilis nativâ & percitus irâ
Enſe velut quondam Danaum tentoria, campos
Horribilis miſcet, Pratiſque extrema minatur.
Iàmque ſenatores viridi de ceſpite primi
Attollunt voces, violataque jura queruntur.
Et Vatum ſi certa fides, ſi eſt vera vetuſtas,
Non procul a bellis aberat diſcordia fratrum.

XXXXIV.

V' è pur fra noi chi ſotto a frali ſpoglie
Naſconde umana ſtirpe, e cuor virile,
Che con beltade anco Valore accoglie,
E uniſce a ſpirto fier volto gentile;
Io di me tanto non preſumo, e voglie
Non hò sì vane, d' un fugace Aprile
Regger, lo Scettro, e al Popolo odorato
Dar legge in Trono, e regolare il Fato.

XXXXV.

Ma s' alcuno è tra voi, cui la primiera
Nota non ſia origin mia verace,
Sappia che ſotto a queſta ſpoglia nera
Figlio di Telamone io ſono Aiace,
Quell' Aiace, che già la fronte altiera
D' Ettore ſpaventò col brando audace,
Che di ſangue Troian già per ſuo vanto
Tinſe i Campi di Frigia, e l' onde al Xanto.

XXXXVI.

Quei che tremar fà con ſua Fama ancora
Il fiume Simoenta, e 'l Monte Ideo,
Quei che in forza, e valor d' Achille in fuora
A neſſun altro Eroe mai non cedeo.
Tacque il Giacinto, e de' Clienti allora
L' oſcura, e nera turba applauſo feo:
Ma gl' altri irati a quel parlar ſi vano
Sgridar ſuperbo Aiace, ardito, e inſano.

XXXXVII.

Impaziente all' Onte, e riſentito
Sveglia Aiace nel ſen gli sdegni innati,
E quel trà Greci già, col brando ardito
Morte a' Fiori minaccia, e ſtrage a' Prati;
Da' verdi Seggi allor s' alza il fiorito
Senato, e ſgrida i patti violati;
E ſe diam fede a Carte antiche, e Carmi
Le Man fraterne eran già pronte all' armi.

XXXXVIII.

Flora leves agitans neglecta lege capillos
Increpat audaces natos , ac mitigat iras .
Et poſtquam tandem fecere ſilentia Flores
Exerit imperium , maternaquè jura minatur ;
Abſtineant rixis jubet , & ſua vota cuique
Sit dixiſſe ſatis ; ni mitis juſſa parentis
Audierint , regnum prohibet ſperare ſuperbos .

XXXXIX.

Officio parent ; nàm quam vis prompta ſit ira ,
Prompta tamen facilis molleſcit Floribus irà.
Ergo alios alij , citrà convicia , dicunt
Hortorum Reges ; ſed rex non omnibus unus
Dicitur . His Clytie placet , illis Lilia , multis
Eſt Ròſa ſed potior , reliquà de plebe ſiletur .

L.

Interea ambigui dùm fluctuat Urna Senatus
Advenerant Superi , Floreſque in vota trahebant
Quiſque ſua , & Florum certamine ſyderà certant .
Phębus adoratum Florem , comitemque viarum
Commendat Clytiem , cui ſi ſuprema Poteſtas
Contingerit, radios ſpondet ſine nube , dieſque
Floribus optatos , & longi tempora Veris .

LI.

Arbitra ſed Noctis Phœbe nocturna minatur
Fata , Hyemeſque nigras illis , ſtellaſque malignas
Lilia ni referant , quæ regni jura merentur ,
Addebatque preces pro cari flore pùdoris .

XXXXVIII.

Ma Flora, il Crin diſciolto, e ſenza legge
Quà, là ſcorrendo, il temerario ardire
Sgrida de' figli audaci, e gli corregge
Impon loro il ſilenzio, e il freno all' ire;
Poi con materna autoritade, e legge
Vieta a ciaſcun le riſſe, e l' più garrire
E a traſgreſſori, oltre al materno sdegno
Pon per caſtigo il non ſperar più il Regno,

XXXXIX.

Obbediſcono i fiori: in gentil core
Preſto l' ira s' accende, e langue preſto,
Quindi ſenza contraſti al Regio onore
Chi quel fiore, n'appella, e chi vuol queſto,
Ad altri Clizia, a molti il bel candore
Piace del Giglio à più l' onor di Peſto;
Ma de' fior più volgari oſcuro giace
Il merto, ò non ſi cura, ò pur ſi tace.

L.

Or mentre dubbie ancor pendean le Sorti
In ſuffragio de' fior ſceſer gli Dei;
Febo s' avvien che la ſua Clizia porti
Il Diadema de' Fiori, e tocchi a lei
L' onor ſupremo, al Popolo degli Orti
Raggi promette non maligni, e rei,
Ma ſenza nubi tenebroſe, e nere
Giorni ſereni, e lunghe primavere,

LI.

Ma di Cinto la Dea, che degli orrori
Notturni a ſuo piacer regge l'impero
Gelide notti, e maligni ſplendori
Minaccia a i Fior con volto irato, e fiero,
Se non promuovono a Regali onori
Il ſuo bel Giglio, il di cui merto invero
A ſuperare ogni altro merto giunge;
Poſcia i ſuoi preghi alle minacce aggiunge.

At

LII.

At Venus hic contrà non rebus amica pudicis,
Auſpiciis ni nata ſuis; & tincta cruore
Sit Roſa, florigero dominatrix lecta Senatu,
Quę regat imperium, rapturam floribus omnę
Sè jurat Decus, & conceſſæ munera formę.

LIII.

Has flores timuere minas, & protinus omnes
Conveniunt, memorantque Roſę non frondis Honorem,
Non ſpeciem vultus, maieſtatemque deeſſe.
Sola hęc dicebant ſtipata ſatellite multo,
Ut decet auguſtos, graditur, ſolamque, cruore
Quin rubeat Populi, nativa hanc purpura veſtit.

LIV.

Pluraque dùm referunt, tinxit pudibunda rubore
Illa genas, placuitque magis. Sic denique Florum
Quæ ſolio regnet Dominatrix pulcra creatur.

LV.

Aere tunc dubijs ſteterat quæ mobilis alis
Plaudit Adulatrix Ventorum turba, citìque
Et nemora, & Fontes, & circùm Flumina lætam
Ingenti ſpargunt gaudentem murmure famam.
Tunc rident campi, rident tunc prata, ſuamq;
Auſpicijs lætata novis Viridaria pompam
Arboream pictis circùm explicuere tapetis.

Ma

LII.

Ma pe'l contrario Citerea, non molto
Di Pudicizia amica, e di candore
Minaccia, e giura, che per Lei ſia tolto
Il bello ed il leggiadro ad ogni Fiore,
Se nel Trono di Lor non venga accolto
Della ſua Roſa il porporin colore,
Ch' eſſendo ſangue ſuo pur troppo è degno
Di ſoſtener ſovra d' ogn' altro il Regno.

LIII.

Per tal minaccia, a favorir la Roſa
Piegaro i Fiori; e rammentar fra loro,
Ch' Ella tra gl' altri in un bella, e odoroſa
Hà di porpora il Manto, e 'l ſerto d'oro,
Che la circonda ognor Turba ſpinoſa,
Sua difeſa in un tempo, e ſuo decoro,
E qual convienſi alla Regal grandezza
Unita a Maeſtade, hà la bellezza.

LIV.

Or mentre queſti, ed altri pregi in quella
Van noverando, Ella d' un bel roſſore
Vergognoſa ſi tinge, e viè più bella
Aggiunge a ſua beltà pregio maggiore;
Piacque allora ancor più; quindi l' appella
Sua Sovrana, e Regina ogn' altro Fiore,
E a pieni voti a Lei preſenta in dono
Sulla Plebe de' Fior lo Scettro, e 'l Trono.

LV.

Turba di venti adulatrice allora,
Che ſoſpeſa pendea dubbia ſull' ale
Con applauſo feſtoſo il merto onora
Della nuova Regina, e nunzio tale
Sparge alle ſelve, a i fiumi, a i fonti ancora;
Ridono i Campi, e con diletto eguale
Ridono i Prati, e a nuovi auſpici, e lieti
Spiegan gl' Orti lor pompe in bei tappeti.

At

LVI.

At Florum vulgus, poſitisque furoribus Ajax,
Vertice demiſſo dominam venerantur, & illi
Gratantur meritos auguſtę ſortis honores.
Ardua ſpinoso è ſolio regina coruſcat
Sidere lęta ſuo, vicini, & neſcia fati
Subiectos latè Populos, Gentemque comantem
Grandia miratur fugitivi gaudia regni.

LVII.

At Sol intereà Clytiem ſolatus in axem
Ceſſerat ulturus non juſtæ probra repulſę.
Nec mora: quadrupedes ſtimulis maioribus urget
Irritatque flagro; fumant Eous, & Æton,
Atque Phlegon, Pyroiſque ſimul ferventibus auras
Naribus accendunt, rapiuntque incendia curſu.

LVIII.

Semita quadriugum pedibus vix tacta volucrum
Fulgurat, & ſubitis rutilat rota fervida flammis.
Ipſe rubens curſu radijs permittit habenas,
Crinaleſque ſinit generoſi Verticis ignes
Fervere; quin patrijs addens fervoribus iras

LIX.

Nunc iſtos, dixit, defendat floribus ignes
Alma Venuſtatis genitrix Venus, arbitra rerum
Formoſarum, quæ pacti mercede Decoris
Regna quatit ſemper; virides nunc ſpondeat annos
Floribus, & largam pratis ſine fine juventam
Ementita, Roſas in regna comantia tollat.

To-

LVI.

Toſto ogni Fior, l'iſteſſo Ajace, a gara
Depoſto il ſuo furore il capo inchina
A venerar la Roſa, e ſi dichiara
Servo, e Vaſſallo a sì gentil Regina;
Ella del vicin ſuo Deſtino ignara
Dal ſuo Soglio ſpinoſo il guardo china,
E con diletto, e con ſtupor vagheggia
La fral ſua Gente, e la caduca Reggia.

LVII.

Poich'ebbe Clizia conſolata alquanto
Fece ritorno il Sol nella ſua Spera
E all'ingiuſta repulſa appreſta intanto
Vendetta formidabile, e ſevera
Senza tardare aſcende il Carro, e 'l Manto
Veſte de' Raggi, e sferza in tal maniera
Eto, e Piroo, Egone, Eoo, che fiamma
Spiran le nari, e l'aere, e 'l Cielo s'infiamma.

LVIII.

Fiamma ſpira il ſentier calcato appena
Dal piè leggiero de' Deſtrier volanti;
Fiamma ſpiran le Ruote, ed Ei balena
Fiamma da gl'occhi irati, e sfavillanti;
Fiamma la faccia d'ira acceſa, e piena,
Fiamma ſpargono i Crini all'aura erranti,
E alle fiamme natìe, vendicatrice
Fiamma accreſce lo sdegno, e così dice.

LIX.

Difenda ora, ſe può, da queſti ardori
La Dea della Beltà di Flora i pegni,
Ella che ſempre corrompendo i cuori
Col premetter beltà ſconvolge i Regni;
Conſervi pure il bello, e'l vago a' Fiori,
Il verde a Prati; E la ſua Roſa regni
Con mentita beltà con vero orgoglio
Lunga ſtagione ſe può, nel ſuo bel Soglio.

LX.

Dixerat. Extemplo cæpit flaveſcere Cœlum
Ardore inſolito, nubes rubuere, faceſque
Extulit atra Dies; Flammiſque incanduit Orbis.
Concipiunt flammam ſcopuli, campoſque minores
Igne repercuſſo torrent; cum rupibus omnis
Ardet ager, ſitiuntque ſuo ſub gurgite Fontes.

LXI.

Non Ripas, non ulla nemus, non perſonat æquor,
Aura; ſed attonito dùm torpent vertice ſylvæ
Arida contriſtant ſitientes rura cicadæ.
Heù rabidas nunquam parcentis ſideris iras?
Quid faciant tenero, quid tentent robore Flores,
Quidve ſuo poſſit Cytherea Cupidine contra?

LXII.

Prata cadunt, bibulis fruſtrà radicibus imas,
Si quos inveniant fontes, ſcrutata latebras!
Flumina defecere ſiti: tunc languida Colla
Demittunt Flores, nimio defeſſa Calore.

LXIII.

Gratia tunc frontis, verno tunc ore Venuſtas
Quique vaporabat Zephyros, odor ille comarum
Defluit, & Veris ſpectata juventa ſeneſcit.
Heu fallax natura oris! bibit atra favilla,
Quas imbres alvere genas;

Ta-

LX.

Tacque, ciò detto, e d' improvviſo intorno
D' un inſolito ardore il Ciel s' accende;
Fiammeggiano le nubi, e atroce il giorno
Con troppo orribil face avvampa, e ſplende:
Arde ogni Scoglio, arde ogni Campo, e attorno
Il concepito ardor riflette, e rende;
Arde ogni Riva, e reſta in Valle, e in Monte
Fin nella ſua ſorgente arido il Fonte.

LXI.

Non s' ode, a temperar l' ardor funeſto,
Battere in ſelva, ò in Mar Zeffiro l' ale;
S' aſcolta ſol canto importuno, e meſto
Di ſitibonde, e querule Cicale;
O di Nume implacabile, ed infeſto
Sdegno troppo crudel, troppo fatale!
E che può mai, congiunta al ſuo Cupido,
Contro l'ira Febea la Dea di Gnido!

LXII.

Cadon l' erbe ne' prati, e ſitibonde
Van le radici a ricercar ſotterra,
Se qualche refrigerio almen s' aſconde
Nel fondo alla tropp' arſa arida terra.
Che più? mancano a i Rivi, a i Fiumi l' onde;
E già ogni Fior languido il collo atterra,
Stanco dal troppo ardore, e afflitta, e meſta
Poſa ſull' arſo ſtelo omai la teſta.

LXIII.

Allor la gratia, e la beltà del ſeno,
L' odor del Crine onde ſoleaſi i vanni
Zeffiro profumar, manca, e vien meno;
Cade la bella gioventù degli Anni.
O fallace beltà, ſe in un baleno
Prova di Lunga Età l' offeſe, e i danni!
E un atroce favilla in brevi iſtanti
Strugge il valor de' più gentil ſembianti.

LXIV.

Quibus aureus Annus
Libavit toties, libarunt oſcula Venti.
I nunc, & frontis juvenilis crede colori.
Funere ſternuntur Campi; brevis hora ſuperbos
Dejecit vultus, & ſplendida Regna decoris.

LXV.

Ipſa vices plorans, & nomen inutile Regni,
Jam Roſa purpureæ deponit Cycladis oſtrum;
Et ſenium teſtata comis, cervice recumbit
Languida, & acclinis moriens ſua regna ſalutat.

LXVI.

Qui ſuperant Flores caſum lacrymantur acerbum,
Et capite a tanto diſcunt mortalia tandem
Occidere Imperia, & vel Regna tumentia labi.
Aſt aliena gemunt dum exempla, recentia linquunt;
Quique Roſam plorant, nudâ ſternuntur arenâ.

LXVII.

Phœbus ut exuvias Veris, miſerumque cadaver,
Effuſaſque comas, & ſparſæ rudera formæ,
Vidit, & infeſtis regnare ſilentia Pratis;
Æquore victrices flammas extinxit Ibero.

Quei

LXIV.

Quei che con bacio effeminato, e molle
Lambiro i Venti, e la Stagion novella,
Cadavero ſen' giace; O quanto è folle!
Chi preſta fede a freſca etade, e bella!
Della ſtrage de' Fiori il campo, e 'l colle
Sparſo ſi mira, in queſta parte, e in quella.
Sì preſto manca di beltà l'orgoglio;
E oggetto di Pietà faſſi un bel ſoglio.

LXV.

Del regno le vicende, e 'l vuoto nome
Piange l'iſteſſa miſera Regina,
La porpora depon, depon le chiome
Di già canute, e al ſuo morir vicina,
Vedi come languiſce, e vedi come
Moribonda la teſta, e il collo inchina;
E con l'ultimo addio tacita, e muta,
Cade dal Trono, e 'l Regno ſuo ſaluta.

LXVI.

L'acerbo caſo, e il deplorabil Fato
Piange l'avanzo miſero de' Fiori
Scorgendo quanto frale, e mal fondato
Siaſi ogni Regno, che quaggiù s'onori
Or mentre piange l'altrui mal paſſato,
Il mal preſente ſuo convien che plori,
E cade eſtinto ſulla nuda arena;
Chi ſentìa per la Roſa affanno, e pena.

LXVII.

Poi ch'ebbe il Sol dal Carro ſuo mirato
L'onor di Primavera arſo, e diſtrutto;
E dell'eſtinto popolo odorato
L'aride ſpoglie omai giacer per tutto;
E regnare in ogni orto, in ogni Prato
Sol meſtizia, ed orror, ſilenzio, e lutto;
Le vincitrici fiamme in ſulla ſera
Sceſe a ſmorzar nella Marina Ibera.

LXVIII.

Quid faciat Genitrix, quondam ſtipata virentum
Natorum populo, aſt hortis nunc ſola relicta?
Funera, quæ numeret Genitrix mæſtiſſima Natûm,
Abnuerant lacrymæ; nec quas laniaret, habebat
Illa comas habiles, quas luctu inviderat æſtus.

LXIX.

Quod ſupereſt unum (triſti dum Culmine Bubo
Funeſtat noctem) gemitus, ſuſpiria, queſtus
Miſcet, & accuſans Superos, quà deflüit Arnus,
Murmur ad undoſum Stellas deſerta fatigat.
Audita eſt undis pietas miſeranda querelæ,
Flebilis & Luctu, gemituque remurmurat unda,
Fleveruntque piè vitreo ſub gurgite Nymphæ.

LXX.

At Pater Hetruſci Fontis, Regnator aquarum
Humidus, & multo ſenio venerabilis Arnus,
Venturas ſortes, & ſeros preſcius annos
Pectore fatidico relegens, caput extulit umbrâ
Populeâ cinctum, viridique a Margine Floram
Alloquitur mæſtam, & curas ſolatur amaras.

LXXI.

Flora, decus terræ, fluviorum, Flora, voluptas,
Quæ pingis ripas, noſtras quæ pulchra coronas
Najades, & Nymphis das ire venuſtiùs altis;
Quid te deſertam ſuperis, quid Numina Culpas
Impia, Magnorum Genitrix dicend a Nepotum?

La

LXVIII.

La Madre or che farà? già circondata
Da tanti Figli, e sì leggiadri, e degni,
Rimaſta ſola, afflitta, e deſolata!
Le ſtragi a numerar de' cari pegni
Tanta chioma non hà, che lacerata
Baſti a moſtrar del ſuo gran duolo i ſegni,
Mancano i pianti, e il gran' dolor non vuole,
Ch'almen piangendo, il meſto cor conſole.

LXIX.

Queſto ſol può (mentre al ſuo duol riſponde
Funeſto Gufo) il Cielo, e il Lido afforda
Con gemiti, e querele; in ſulle ſponde
Siede dell' Arno, e i Numi accuſa, e accorda
I ſuoi lamenti al mormorìo dell'onde;
Udir le Ninfe il di Lei pianto, e ſorda
Non fu la lor pietà, ſenſi pietoſi
Moſtrar per Lei fin ſotto i gorghi ondoſi.

LXX.

Ma del Fonte Toſcan l'umido Padre
Coronato di pioppo il bianco crine,
A conſolar la diſperata Madre,
Alza il capo dall'onde; e l'indovine
Luci fiſſando in Lei, ſorti leggiadre
Nell'avvenire a Lei predice, e in fine
Con queſti detti a ben ſperar l'eſorta;
E dà calma al ſuo duolo, e la conforta.

LXXI.

Flora, del ſuol decoro, onor de' Fiumi,
Che ingemmi i Prati, e le Riviere infiori,
Ed a Naidi, e Ninfe orni, e profumi
Il crine di ghirlande, il ſen di fiori;
Perchè accuſi le Stelle, incolpi i Numi
Di troppa crudeltà, d'empi rigori;
Se togliendoti il Ciel sì fragil prole,
Di glorioſi Eroi Madre ti vuole.

LXXII.

Non tibi victa cadunt, quæ ſunt decreta tuorum
Fata, nec Heroum ſortes cecidere futuræ.
Sævierit Phæbus; felici gaudia Matri
Æſtus meſſuerit; viduatos liquerit hortos:
Quid tamen hæc quereris perituræ funera Prolis;
Cui Populi ſurgunt, veniunt cui Regna, novæque
Poſteritas formæ, quam nunquam deleat ętas?

LXXIII.

Eſt Florum jactura levis: tu grande doloris
Hoc cape ſolamen, memorique hæc mente repone:
Quos rapuit Titan crudus, quos abſtulit ignis,
Reſtituet Cœlum Natos melioribus Aſtris:
Et tu diceris fortunatiſſima Matrum,
Cum tua cognato jactabis nomina Cœlo;
Matutamque novam totus mirabitur Orbis.

LXXIV.

Hæc non nota ſatis, raucàque ambage loquutus,
Exit in adſtantes campos, Numenque Paluſtre
Educit totum dubià ſub nocte coruſcum.
Undique denſantur Nebulæ, Regemque ſeverum,
Quà graditur, cingunt: Sylvæ ſtupuere ſonantes.

LXXV.

Ille latus conto, virides quo temperat undas,
Suſtinet, & medium campi progreſſus in æquor,
Aëreo circùm ſpeculatur vertice campos:
Altaque metitus venturæ Mœnia gentis,
Deſcribit tellure Domos, turreſque, viaſque;
Fortunamque omnem numerat, ſorteſque futuras.

LXXII.

Non periro co' Figli i fauſti eventi,
Ch' a' tuoi Nepoti deſtinaro i Fati.
Si adiri il Sole, e i dolci tuoi contenti
T' involi, e laſci gli orti deſolati;
Di che ti lagni, ſe novelle Genti
E nuovi Regni a te ſon deſtinati,
Il cui valor, la cui beltà sì rara,
Cancellar non potrà l' etade avara?

LXXIII.

Lieve è ciò, che perdeſti: odi non lieve
Conforto al tuo dolor, con miglior Sorte
Promette amico Ciel renderti in breve
Quanti Figli ti tolſe acerba Morte:
Tra le felici Madri a te ſi deve
Titol di più felice; andrà conſorte
Il tuo nome col Cielo, e 'l ſen fecondo,
Qual nuova Aurora ammireratti il Mondo.

LXXIV.

Ciò detto in ſenſi oſcuri, e a Flora aſcoſi,
Nel vicin Campo egli ſen' eſce, e fuori
Tutti ſeco ne guida i Numi algoſi;
Splendidi in quei notturni, e ciechi orrori.
S' addenſano le Nebbie, e vada, ò poſi,
Seguon l' umido Rè de' Toſchi umori,
Lo circondano intorno, e al gran portento
Reſta attonito il Boſco, e muto il Vento.

LXXV.

Egli appoggiato il fianco antico all' Aſta,
Con cui dà legge a' ſuoi fugaci argenti,
Fermato in mezzo alla Campagna vaſta,
Segna ſul ſuolo alle venture Genti
Di Città, che Regina altrui ſovraſta,
Regie Caſe, ample Vie, Torri eminenti;
E le future ſorti ad una, ad una
Numera, e a parte, a parte ogni ſortuna.

Tum

LXXVI.

Tum Florum exuvias, magnarum ſemina rerum;
Spargit odoratos cineres, & lumina Cœli
Affatus breviter, ſic voces præſcius annos
Mittit ad ignotos, & longum fatur in Ævum.

LXXVII.

Creſcite, quos Parcæ reſerato à limine Vitæ
Fundere in optatas feſtinant luminis auras,
Florentes Populi; Floræ genitricis ad ulnas,
Ducite quæ niveo volnunt ſe gaudia curru.
Hic ubi lapſa jacet lætiſſima Regia Florum,
Aurea jam vobis meliori ducta metallo,
Secula naſcentur; ſudant elementa, laborant
Sydera, & ingenti laſſantur ſtamine Parcæ.

LXXVIII.

Proh quam florentes Populos, quàm florida Regna,
Quas cerno gentes! quæ pectore ſurgit imago
Egregiæ Pubis! Salve Florentia, Salve
Mater Hetruſcorum Regum, fecunda creatrix
Heroum, & veterum reparatrix inclyta morum.
Jam quanta occurris, quàm læto vertice ſurgis;
Edita quàm magnis imples cunabula fatis!

LXXIX.

Jam Regnatricem te prono vertice adorat,
Biſſenis quondam Felix Hetruria Regnis:
Jam ſe demittunt Alpes, Capitiſque minores
Feſulæ, & antiquo ſe ſternunt vertice Colles.
Jam dociles Piſæ, feſto jam murmure Senæ
Te Dominam clamant, jam Tethys & Æquore toto
Ambitioſa ſubit, domita cervice, catenas.

Degli

LXXVI.

Degli arſi fiori il cenere odoroſo,
Di glorioſa meſſe illuſtre ſeme,
Poſcia vi ſparge, e l'grave ciglio annoſo
Rivolto a gli aſtri, di ventura ſpeme
Vaticina gli eventi; indi feſtoſo
A' Dì remoti, ed all' etadi eſtreme
Col profetico labbro, in queſta guiſa
Le Sorti lor nell'avvenir diviſa.

LXXVII.

Creſci a render beato il ſen di Flora,
Popol felice, a cui la Parca affretta
L'eſito a queſta luce, e quì dov' ora
Cadde de' Fior la bella Regia eletta,
Per ſecoli filar gli ſtami indora,
E affannarſi per te Cloto è coſtretta;
Sudano gli elementi, e s'affatica
Ogni Stella per te fauſta, ed amica.

LXXVIII.

O qual popol vegg' io, o qual felice
Regno quì ſorge! o quai fiorite Genti!
Vieni, ò bella Fiorenza, ò Genitrice
De' Toſchi Rè, Madre d' Eroi prudenti,
Vieni dell' Aurea Età rinovatrice,
E de' priſchi coſtumi, ed innocenti:
O come naſci grande, o come aduna
Ogni Sorte il Deſtin nella tua cuna!

LXXIX.

Le ſei corone, e ſei di cui faſtoſa
N'andò l' Etruria un tempo, a te Regina
Ora conſacra, e l' Alpe, e la ſaſſoſa
Fieſole a te l' alta cervice inchina;
A te Piſa più ſaggia, e men ritroſa;
A te l' Antica Siena omai deſtina
Servire in pace, e lieto il Mar Tirreno
Bacia già ſoggiogato il tuo bel freno.

Nunc

LXXX.

Nunc mihi Romanas Aquilas, Regeſque togatos
Nunc Tybris jactet, ſeptem nunc Oſtia Nilus,
Et fulvas auro Ganges pretioſus arenas:
Omnibus his major dicar, cui gaudia Ripæ
Iſta ferunt, cujus naſcuntur littore Regna.

LXXXI.

Flumine ſpectabor Latio, ſpectabor Eöo,
Ire coronatis lymphis, mirabitur Iſter,
Eurotaſque ferox, circum mea littora Quercus
Indutas ſpolijs, umbris horrere ſuperbis.

LXXXII.

Nec Bellis deerunt Vates; mea nutriet unda
Perſona carminibus Lauros; fæcundus Olorum
Et linguæ potius, quàm Flumine dives aquarum,
Fonte loquar blando Cyrrhæâ doctiùs undâ.

LXXXIII.

Hæc olim, hæc Orbis ſpectabit tempora, & auro
Sæcula dum cernet mihi ſe devolvere largo;
Et Romæ Floram, & Tyberino præferet Arnum.
Dixit, & expletis defeſſus ſortibus, auras
Attonitas linquit; Patrioque reconditur Antro.

L'A-

LXXX.

L' Aquile, i Rè, le Toghe Conſolari
Vanti ora il Tebro, e vada il Nilo altero
Per tributar con ſette bocche i Mari;
Scorra d'arene d'or ſparſo il ſentiero
Superbo il Gange: più famoſi, e chiari
Andarne i flutti miei prevedo, e ſpero;
Se portan tai contenti, e ſon feconde
Di sì felici Regni, or le mie ſponde.

LXXXI.

Dal Latin Fiume, e dove naſce il giorno
Queſt' onde mie incoronate andranno;
E con ſtupore alle mie Rive intorno
L' Iſtro, e 'l feroce Eurota un dì vedranno
Più d'una Querce, e più d'un Lauro adorno
D' illuſtri ſpoglie, con vergogna, e danno
Tolte al barbaro Scita, e al Trace infido,
Con diletto, ed orror far ombra al Lido.

LXXXII.

Nè dell' impreſe eccelſe in guerra, o in Pace
Mancheran Vati a celebrarne i faſti
Sarà d'allori il lido mio ferace;
E fecondo di Cigni illuſtri, e Caſti,
Viè più che d'Acque, il Fonte mio loquace,
Torrenti verſerà limpidi, e vaſti
Di Toſcana eloquenza, e più faconda
Della Fonte Cirrea ſarà queſt' onda.

LXXXIII.

Tanto predir, tanto ſperar mi giova;
Però che un dì con ſommo mio Decoro
Il Mondo ſcorgerà, che ſi rinuova
Per la Gente d'Etruria il Secol d'oro:
E allor più chiaro, e più famoſo a prova
L' Arno del Tebro ſia. Tacque, e 'l ſonoro
Suo labro fine al Vaticino poſe;
E nell' Antro natìo quindi s'aſcoſe.

E ve-

LXXXIV.

Evenere ; Polo deductam vernimus alto
Florentem ſtudiis , florentem moribus Urbem .
Quáque ſolo cecidere gravi ſub vulnere Flores ,
Miramur Populum , Florum qui funere natus
Nomen adhuc , ſtudiumque memor , vultuſque priores
Servat odoratos : Alibi nec pleniùs uſquam
Aut ſtudia , aut mores , aut florent tempora Veris .

LXXXV.

Virginis hìc ſedes , immortaleſque Tonantis
Et Domus , & Regnum Florum cognomine gaudent .
Neve genus primum unquam ſit dubitabile noſtrum ,
Mœnibus inſcripti naſcuntur marmore Flores .
Atquàm diverſi auſpicio , quàm pleniùs annos
Hìc Veris ducunt !

LXXXVI.

quos non Venus impia lactat ,
Nec docet admotus flagrare Cupidinis ignis :
Candida ſed Pietas , & amata modeſtia vultus
Educat æterno felices ubere Roris .
Non Roſa , Acidaliis fucata coloribus , iſta
Regna ſibi ſperet ; quorum ſub mœnibus altis
Lilia ſpectantur ſolidis radiare ſmaragdis .

LXXXVII.

Mutavit Fortuna vices : ſervilia quondam
Lilia nunc regnant ; mordet Cytheræa catenas ,
Regnaque candoris dum noſtro in ſtemmate fulgent ,
Dediſcunt molles animas , & pectora Solis
Oſtentant jaculis , nullum violanda per ævum .

LXXXIV.

In valore, in Virtù ſorger fiorita
Queſta ſi vide alma Cittade allora:
E quì pur, dove cadde incenerita
La famiglia belliſſima di Flora,
Naſcer Florida Gente a nuova vita,
Che ſerba il primo volto, e 'l nome ancora;
Nè altrove più, che quì fiorir ſi degni
I Coſtumi, i giardin, l'Arti, e gl'ingegni.

LXXXV.

Quì 'l Tempio principale, a Lei sacrato,
Che fu Madre del Verbo intatta, e pura,
Gode de' Fior col nome eſſer chiamato.
E acciò non ſia l'origin noſtra oſcura,
Non han che invidiare al Campo, ò al Prato
Coronate di Fior le noſtre Mura.
Ma con auſpicj, e con ſorti migliori,
Stabili Primavere han quivi i Fiori.

LXXXVI.

D'effimera beltà, di vano amore,
Non ſi pregiano già queſti novelli
Figli di Flora, ma gentil roſſore,
E candida pietà gli orna, e fa belli;
Nè più ſperi la Roſa, al Regio onore
Che il ſuo volto laſcivo unqua s'appelli;
Quì dove ſplende con modeſto ciglio,
Tra vivaci smeraldi, il Caſto Giglio.

LXXXVII.

Cangiò le ſue vicende omai la Sorte:
Trionfa il Giglio, ove eſultò la Roſa;
Regna chi prìa ſervì tra le ritorte;
Serve tra ceppi chi regnò faſtoſa.
Già 'l molle ſpirto, e frale ora è sì forte,
Che non teme del Sol l'ira fuocoſa;
Mentre nel noſtro ſtemma, e in ogni inſegna
Il Giglio coronato eſulta, e Regna.

De-

LXXXVIII.

Denique ſi ingenium Juvenum , ſi cernis , & ora ;
Hæc nivei , dices , ſunt Regna Nitentia Veris ;
Semine & a Veteris nata eſt Florentia Floræ .

F I N I S.

Digitized by Google

LXXXVIII.

Quì della Gioventù, d'otio nemica,
Se l'volto oſſervi, e l'animo virile,
E i bei coſtumi al fin convien che dica,
Che quì ſol regna il vero, e caſto Aprile;
E che dal ſeme già di Flora antica
Nata è Fiorenza, la Città gentile;
Onde a ragion col titolo t'onori
Di Fior delle Città, Città de' Fiori.

F I N E.

PERSEUS AUSTRIACUS
LEOPOLDUS
AUGUSTUS
ROMANORUM IMPERATOR
REGNORUM VINDEX

MELODRAMMATICO CARMINE
INTER MUSICOS CONCENTUS ACCLAMATUS

D U M

FRANCISCUS RODULPHUS
A SALIS ROETHUS

Cathedralis Eccleſiæ Curienſis Canonicus
Sem. Rom. Convict.

PHILOSOPHIÆ LAUREA DONARETUR

ROMAE IN AULA MAXIMA COLL. ROM.

Anno Incar. 1676.

LEOPOLDO AUGUSTO
ROMANORUM IMPERATORI
FRANCISCUS RODULPHUS A SALIS
FELICITATEM.

PErſeum Auſtriacum, Philoſophicis expreſſum Theſibus, novis Poeſis hujus coloribus delineatum, Tibi ſiſto, & Te Tibi denuo repræſento Auguſte Cæſar. Sub oculis poſità fruere famà Tui:& quid de Te ſentiat Orbis Terrarum, quid de Te loquatur Cæſaribus ſuis, quondam triumphalis Capitolij rupes, inter hæc carmina experire. Nil enim privato in Te officio meo conceſſum, nil Muſis permiſſum volui, quod publica Gentium omnium ſuffragia priùs de Te non approbaverint. Hic eſt communis omnium conſenſus, hęc generis humani vox: LEOPOLDUM CÆSAREM Regnorum Vindicem, ac Aſſertorem eſſe. Secutus ſum famæ rumorem, qui ut cæteras mundi plagas, quamvis ſeductas, & ab ipſo etiam ſole alienas, ita Romam nomine Tuo uſque adeo implevit, ut ipſam pudeat ruderibus ſuis, & religioſis vetuſtate lapidibus peregrinæ admira-

 tioni

tioni Auguſtos ſuos oſtentare : cum Tu novum Imperatoriæ Maieſtatis exemplum omni heroicę antiquitati prę-ſtes , & novà quadam luce in oblivionem Romanos illos, adorata ſæculis nomina, Imperatores adducas. Non vacat hic recenſere titulos omnes virtutum tuarum,quæ vigilias hiſtoricorum occupabunt ; ſatis eſt propoſito meo ipſa gelidi Septentrionis aſſerta Regna commemorare, ut juremerito videar Tibi nomen Vindicis tranſcribere . Cum enim Te qua latè patet Sarmatia , Te Dania ſcopulis ſuis, Te Tranſilvania , Te Pannonia Aſſertorem ſuum publicè agnoſcant , & quòd tutæ , quòd florentes ſint , Tibi debere ſe fateantur ; cur ego reformidem Perſeum Auſtriacum Te nuncupare ? Nec profecto in Te fabula mentitur , ſed ſuperatur . Non enim unam fatali ſcopulo religatam Puellam, marinæ Belluæ jejunia expleturam , vindicaſti ; ſed integras Provincias , ſed vaſta Regna in libertatem aſſeruiſti . Ad primordia Imperij Tui appello Cæſar , cùm , ut de novo Auguſto experimentum fecerēt Superi, inopinus turbo bellorum ſævas procellas ſuper Poloniam primùm excuſſit , inde, latiùs ſe effundens , Daniam , mox Tranſilvaniam , poſtremò Pannoniam tuam tam ferali marte involuit , ut univerſo Septentrioni terrorem injecerit . Et , ne quid deeſſet calamitatis , communi Orbis chriſtiani malo excitus Propontide ſuà Othomannus , aliena bella ſuam occaſionem ratus , ad opportunam diſſidentium Regnorum prædam armatus proceſſerat . Jam Daniæ montes nutabant , jam Tranſilvanos ipſa , quam Polonis injecerant , flamma corripuerat ; & Polonia , æque hoſtibus ac civibus lacerata , tyrannidis jugum ſubjerat . Regno exturbatus Polonus Rex , exilium ſuum per propinquas

na-

nationes circumferens, affinium opem Principum imploraturus, ad tuum ſinum, tamquam ad aram ſecuritatis ſuæ tandem confugit. At quis tunc alienis occurreret malis, cum quiſque ſibi circumfremente à bello timeret? Satis tunc erat à proprijs laribus flammam arcere. Conclamatum profectò erat de tot florentibus quondam Regnis; ni Te Tua indoles patrio fulmine, ac vindice telo armaſſet in publicæ pacis perturbatores. Veluti præſens lugentibus Numen, tutelari militum expeditione convulſam Sarmantiam, corruentem Tranſilvaniam, ultima pertimeſcentem Daniam brevi confirmans, exactis jugulatiſque hoſtibus, compoſitis civibus, quàm ſubitò, quàm felicitèr Regibus vel in ſolium revocatis, vel à bello redemptis, ubique victor, æterna auguſtæ generoſitatis veſtigia, pacem, & otium reliquiſti! Quodque magis mirandum eſt, non priùs triumphalia militum tuorum ſigna ad tua defendenda revocaviſti, quàm in integrum Regum, & Regnorum lapſas fortunas reſtituiſſent. Accepto enim libertatis beneficio, ingrata Auctori, fidem deſerverat Tranſilvania; & hac vix in officium revocata, ut tibi nova triumphorum materies ex ipſis triumphis pubeſceret; Ungariam, belli fluctibus agitatum perpetuo Regnum, Turcarum armata diluvies inundaverat. Sed eundem Te, quem hæreſis proprio periculo experta erat, ſenſit armis invictum ſuperſtitio; ut nulla hominum lues eſſet de quà triumphum non reportares. Eà namque, quà par erat, felicitate voraciſſimum uno prælio hoſtem ad eam adegiſti neceſſitatem, ut qui ab infelici pugnà ſuperfuerant, beneficij loco habuerint, quòd fugam ſupplicibus conceſseris, nec ſuper ipſorum cadavera ad ipſum perfidiæ caput,

Byzantium, victrices Aquilas diruendum immiſeris. Senſit amarum beneficium Thracius Prædo, nec unquam in poſterum auſus eſt tua Regna allatrare; ac inter preſcripta relinquet Poſteris ſuis, ne unquam Tuas Aquilas ad bellum irritent. Ex quà victoria duplex triumphus, Tibi ſcilicet, & Religioni, partus eſt; nec enim Tibi decorus triumphus ille videbatur, in quo Fides, & Pietas tecum non triùmpharent. Pannones namque, duplicis fidei quondam deſertores, tuis ſubiecti ſimul, ac vindicati armis, non priùs Tibi quàm Romanæ Religioni reconciliati, didicerunt aditum ad tuam gratiam illis non patere, qui hæreditarium Auſtriacæ Domus hoſtem, heresim nempè non proſcriberent. Sed ſibi feliciter, & Religioni proſperè pugnaviſſe, commune decus eſt ijs omnibus, qui ab eodem Auſtriæ genere tecum originem traxere: id quod unicè Te poſteritati commendat, & quod præcipuè pectoribus omnium inſedit, eſt, quòd eundem, quo tua defendebas, ardorem bellandi, propugnandis alijs impenderis; & ſub initium Imperij novus Cæſar non Tibi fauſta, non læta regnandi auſpicia reputaveris, niſi multis Regibus diadema ſtabilires. Hoc novum exemplum, tot Victorijs nunquam ſibi viciſſe; probè enim videbas ad augendum faſtigium tuum nihil aliud ſupereſſe, quàm ut ad defendendos alios Reges deſcenderes. Et profectò Numinis provvidentià factum eſt, ut ſemper à Tuis Avis amplificarentur quidem Imperij fines; ſed ad Te cumulatum adeo per innumera Gentilium Imperatorum nomina ſceptrum derivaretur, ut majores Tibi adeſſent Vires, quibus Regum, & Principum Reſpublica incolumis, & tuta ſtare poſſet. Tu ipſe hoc frequenter uſurpas: Tibi, ſcilicet, affatim eſſe

Im-

Imperij, ſatis ditionis conceſſum à Superis; illud unice ſupereſse, ut tua tuearis, aliena defendas. Digna Imperatore vox; qua effeciſti, ut tua felicitas ſit commune hominum votum; & quæ ipſi nobis, Tibi quoque è Deo precemur. Confuſæ enim ſunt generis humani, & LEOPOLDI ſortes; atque ab unius vicibus pendet orbis terrarum viciſſitudo. Liceat igitur mihi, Auguſte Cæſar, Philoſophicam lauream, ne ſtatim areſcat, inter tuas triumphorum immortales lauros miſcere, & muſicæ concentu Te fabuloſo quidem, ſed opportuno nomine PERSEUM AUSTRIACUM, Vindicem nempe Regnorum appellare. Quod ſi hæc moderationi tuæ, quà magna facere potiùs, quàm de Te audire cupis, nimia videbuntur; tuas Virtutes incuſa, quibus præſtitiſti, ut nihil, vel mediocriter de Te dici poſſit, quod magnum, quod exaggeratum non videatur. Vale.

PER-

Digitized by Google

PERSEUS AUSTRIACUS IN REGNORUM TUTELAM JUSSU NUMINIS ARMATUR A PALLADE.

MELOS I.

Pallas, *Vulcanus*.

Chorus Palladis, *&* *Cyclopum*,

Chorus Seditionis, *&* *Rebellium*.

Ch. Pall. FOve flammas, funde æra, cude arma Sterope.
Ch. Sed. Armate hydros, ſtringite faces, Erynnides.
Ch. Pall. Opaca Cæcis Ætna vaporibus,
Defeſſa longis antra laboribus,
Urgete flammas, ignea fundite
Metalla venis flumine torrido.
Nigros fabros, Ætnæ regem
Gravis labor, nova cura
PERSEUS occupet AUSTRIACUS.
Ch. Sed. & Reb. Non Getæ, non Thraces
Nocturnos labores
Cyclopum timemus.
Nos Erebi faces
Tænareos furores
Ad bella ciemus.
Hoc belli turbine,

Hoc Martis fulmine,
Urbes, Regna, Montes, Flumina,
Divos, Aſtra, cœli lumina
Involuemus, obruemus.

Ch. Pall. Hoſpes aura Cœli mitis
Ridet nubes, & procellas,
Premit nimbos, & in ſtellas
Fruſtra videt flumen Ditis
Ferre remos, dare vela.
Vane furor pone tela.

Ch. Sed. & Reb. Pręcipitate moras, animate in pręlia turmas,
Pallentes Furiæ, ſoboles Acherontis, & Umbras
Flumine torpentes ſtygio laxate per orbem.
Nulla vacet terra luctu,
Regna gemant Thraces hoſtes.
Martis igne, belli fluctu
Fines orbis, Cœli poſtes
Involuamus, obruamus.

Pallas. Martis atroces ſonuere nimbi:
Ditis effuſi furiale bellum
Orbe baccatur, placidiſque ſpargit
Funera regnis.
Armat Orion radios malignà
Luce: conceptis calvere rixis
Artaces brumæ, nivibuſque ſævvs
Paſcitur ignis.
Mole bellorum ruiturus, Orbis
Plorat Arctous, ſine Rege regna
Vindicem clamant, & amica pulſant
Fletibus aſtra.
At quis Alcides oneri lacertos
Commodet tanto, redimatque rerum
Fata labentum, trepidaſque caſu
Fulciat Arctos?
Te parem tantæ voluere moli
Aſtra, Te mundo columen dedere

Cæ-

Cæſar; en orbis tibi ſe regendum
Credit Atlanti.
Sume Terrarum LEOPOLDE curam
Sceptra quæ tractas, dominata dudum
Otio rerum, graviora diſcant
Pondera mundi.
Tu vices Regum teneris ab annis
Diſce commiſſas ſtabilire bello;
Fata Regnorum meditare ab alta
Pectoris arce.
Illud Auguſtam diadema frontem
Haud juvet, cujus Nabathæa fulgur
Regna non norunt, nec adorat Afris
Maurus ab undis.
Sic ſtat, effuſos cohibete fletus
Impio bello lacerata Regna:
Vindices iras LEOPOLDUS omni
Deſtinat orbi.
Mulciber fortes, age, dic Cyclopes
Cæſari fulmen properent triſulcum;
Quale nimborum jaculatur arce
Jupiter ardens.
Hoc placet diros agitare Thraces,
Hoc flagrent Urbes Scythiæ vagantis;
Fulmine exuſtà Rhodope bifronti
Rupe fatiſcat.
Quâ rubet Ganges pretioſus undis,
Quâ dies pallet, gelidumque Ponto
Voluitur Cœlum, ignivomæ vagentur
Fulgura dextræ.
Regna reſpirent reparata luctu.
Cerberus prædam ſibi deſtinatam
Latret ereptam, laceretque rupem
Ore trilingui.

Vulcanus. Numinis Imperium poſcit Cyclopes in arma;
Auſtriaco ſudanda Jovi, graviore tumultu

An-

Antra gemant, ſudet Brontes, Vulcanus anhelet,
Atque LEOPOLDO ſudet fornacibus Ætna.
Cyclopum labore
Tepeſcant cavernæ,
Et ſpecus infernæ
Reſultent clamore.
Urgete labores,
Fatorum miniſtri,
Cyclopes nocturni.

1. *Ch. Cycl.* Ardete fornaces,
Et flammæ voraces
Liquate metalla.

2. *Ch. Cycl.* Ardet Ætna, fervet ſpecus,
Brontes, Steropes, Pyracmon
Fundunt æra, cudunt arma:
Et cadentia metalla
Malleorum quatit ictus,
Ut invictus LEOPOLDUS jam armetur.

1. *ex Ch. Cycl.* Fulminis vires celeres, voraces,
Turbinis Diras volucres, rapaces,
Fulguris torvas animas in enſe
Finge Pyracmon.

2. *ex Ch. Cycl.* Caſſis intortas jaculetur iras:
Ægis ardores adamante vibret:
Ære fatalis clypeus trilici
Vulnera ſpernat.
Ægida, fulmina, caſſida, Clypeum
Getico funere, vulnere ſcythico,
Boſphori gemitu, fremitu Baltidos
Temperet ignis.

3. *ex Ch. Cycl.* Proh quale ſurgit fulminis ignei
Opus Cyclopes! quantus in impetus
Se prodit enſis, quo vel ipſi
Artifices trepidamus Ætnæ!
Non hoc Gigantum Jupiter ardua
Vaſtavit ardens pectora fulmine.

Non

Non hoc tonantem armavit unquam
Igne manum, ruiturus Arces.
Proh quanta Dacis, quanta Boryſtenis
Genti parantur funera, quas dabit
Hoc enſe ſtrages, quas ruinas
In populos minitatur audax
Cæſar! Scytharum tincta cruoribus,
Jam Luna nutat, jam videor procul
Spectare diſiectas phalanges
Odryſiis trepidare campis.

Vulcanus. Age, Pallas, dic Amores
Cæſar ſumat martiales,
Vocet iras, & furores,
Armet manus triumphales.

Ch. Pall. & Cy. Cæſaris dexterà Tonantis
Fulgurent nubes, militent procellæ.
Vos rerum Curas LEOPOLDO credite, Stellæ.

PERSEUS AUSTRIACUS
ARMIS A PALLADE INSTRUCTUS, REGNIS LIBERTATEM, AC PACEM REDDIT.

MELOS II.

Chorus Seditionis, & Furiarum,

Chorus Regnorum,

Chorus Palladis.

Ch. fur. JAm nunc minaci claſſica murmure
Clamate pugnas, aſtra laceſſite,
Silvæ, cavernæ, concava montium,
Valles, paludes, litora, flumina,
Semota mundi limina martio
Clamore plorent: Æthere ſidera
Terrore nutent: lumine pallido
Phębus crúentus; lampade lividâ
Incerta Phæbe tempora dividat.
Horror, timores, ſollicitudines,
Pallor, dolores, mortis imagines
Mundum flagellent, Cædibus obruant.
1. ex Ch fur. Cincta Lernæos colubros Męgera,
Sedis infernæ lacrymanda proles,
Vade Primores agita Polonos,
Vade bellaces populos rebelli
Perde tumultu.

2. ex Ch. fur. Triſte flammarum quatiens flagellum,
Solis Alecto populare Regna.
Baltidos ripæ, niveique montes
Ardeant bello, rubeantque multo
Sanguine brumæ.
3. ex Ch. fur. Non ſat unius furiale pectus
Sarmatæ placat lues immerentis.
Daciæ fato lacrymentur Amnes,
Pannonum fines fluitent amaro
Flumine belli.
Auſtriæ ſceptrum pharetras Geloni,
Auſtriæ Regnum ſcythicas phalanges,
Nomen inviſum LEOPOLDUS hoſtem
Sentiat Orbem.
Omnes. Robora Biſtonis;
Arma Boryſthenis
In Urbium rapinas,
In Fidei ruinas,
In cædes, in mortes,
Et Martis in ſortes,
Arbitra belli,
Ducat Erynnis.
Gemat Orbis, Furiæ ridete:
Arma viri, bella ciete.
Ch. Sed. Ære ferali ſonuere Ditis
Antra. Dirarum Phlegeton catervas
Armat: in pugnas revocate turmæ
Pectore vires.
Tollite prompti ſigna Gradivi;
Cogite turmas enſe minaces,
Ite feroces, ite voraces,
Semina belli, funera, ſortes
Fundite luctus, ſpargite mortes.
Præit pugnis, præit palmis
Triſti vultu, fronte fera,
Irà, metu, ſtrage, fulgure

Tæ-

Tædâ, minis, flammâ, ſulphure
Cincta Megæra.
Gemat Orbis, Furiæ ridere:
Arma Viri, fata ciete.

1.*ex Ch.Reg.* Heu pietas! captiva ſubit mea lympha catenas,
Viſtula Barbarico flebilis unda jugo.
2.*ex Ch. Reg.* Heu dolor! in lacrymas captivos Scandia montes
Solvit, Hyperborei murmure clauſa maris,
3.*ex Ch.Reg.* Heu decus ereptum! ſcythico proſcindor aratro;
Barbara Pannoniam depopulatur hyems.

Omnes. Gemite ſilvæ, gemite fontes,
Flebile murmur, reddite montes:
Murmure triſti, carmine mœſto
Gemitus Echo comes adeſto.

1 Plorante ſuſurro
Dum fata recurro
Per gramina rivi,
Jam præda Gradivi,
Liquate dolores,
Et ruris Amores
Lugete fugaces.

2 Rupes fletu turbant rivos:
Surda tamen ſilent aſtra.
Perge fletus, Cœli clauſtra
Rumpe queſtu, flecte Divos.
Heu fundit in auras
Suſpiria ventus.
In gramine lentus
Suſpiria lauris
Crede Paſtor, ſcribe Cultor:
Exoriare aliquis noſtris à fletibus ultor.

3 Vos creſcite lauri,
Et vulnera ruris
Creſcentia duris
Oſtendite ſtellis;
Et docta procellis

Lo-

Loquacibus aura
Referre querelas,
Singultibus aura
Loquuta querelas,
Sis nuncia fletus,
Et gemitus index:
Exoriare aliquis noſtro de ſanguine Vindex.

Omnes. Facundæ ſilvæ, doctæque ſilentia rupis,
Vos quoque Sideribus noſtras memorate querelas,
Et quæ feſſa malis ſine Vindice Regna dolemus.

1. *ex. Ch. Pall.* Non ſine Vindice Regna doletis.
En fulminis Ales,
Miniſtra Tonantis,
Ætnæis ab antris
Secat auras, ſcandit Cœlum.
LEOPOLDE, ſume telum.
Fulmen vindex ſtringe belli;
Torque flammas, & rebelli
Marti vulnus fige Cæſar;
Ure Dacos, cæde Getas,
Miſce ſtrage, trade neci.
Regna Dani, regna Leci
LEOPOLDI dextra ſoſpitet.

2. *Ch. Pall.* Pugnat Cæſar, rotat fulmen:
Caucaſi jugum, Carpati culmen
Dextram trepidant rubentem.
Scytham procul fugientem
Horror quatit, timor vexat.
Gemat Orcus, furiæ pallete.
Dies eat Cœlo lætus.
Gentibus illatus NON eſt SINE VINDICE fletus.

PERSEUS AUSTRIACUS REGNIS IN LIBERTATEM ASSERTIS, MULTIPLICI TRIUMPHO REGNORUM VINDEX ACCLAMATUR.

MELOS III.

Chorus Seditionis, & Furiarum,

Chorus Palladis.

Chorus Regnorum.

Ch. Sed. Heu pudor! heu dolor! ultrices vibrare ſagittas
Parce Getis Numen: noſtro ſaturare cruore
Parce manus Cæſar. Dacis jam parcite, Divi.
Invida Sidera, pallida nubila,
Fulgura livida, fulmina rapida,
Claſſica trepida, rauca tonitrua,
Coniurata ruunt perdere Biſtonas.
Bacchantur ſcythicis funera caſtris:
Viciſtis, Superi: cedimus aſtris.
1. *Ch. Pall.* Tuba, clange triumphalis,
Voca riſus, & lepores,
Pugnæ decus, & honores
Cie cantu martialis.
Vicit Cæſar premit haſtà
Cæſos Thraces, victos Getas,
Ruptos arcus, & pharetras,
Ditis angues, & ceraſtas

Pede

Pede calcat, ſtringit ore,
Tuba clange, fer canore
Super aſtra LEOPOLDUM.
Et rupes, & valles,
Inhoſpiti calles,
Altaque Cæſareos reſonent Pangæa triumphos,

2. *Ch. Pall.* Victrix age jam quadriga
Per aſſertas vade Gentes;
Vultu Cæſaris ſereno
Fuga Ditem, pelle ſtyga.
Procul Thraces fugientes
Ora trepident Victoris.
Sidereæ lumen facis,
Fulgur placidi nitoris
Super arva ſtrata Dacis,
Super feſſa bello rura,
Orbis Amor, Cœli cura,
LEOPOLDE, tandem explica.

Ch. Reg. Tetricæ rupes, vitreique Fontes,
Pallidæ Valles, querulique Montes,
Martis obliti, revocate tandem
Gaudia frontis.
Regna bellorum reparata fluctu,
Flumina a diro rediviva luctu,
Vindici gratam reſupina longè
Tendite dextram.
Parraſis, Helice, fera Bootes
Æthere frigida ſidera ſternunt,
Luce reclini lambere geſtiunt
Tempora Cæſaris.

Dania. Undarum, vos Nymphæ
Vos æquoris lymphæ,
Vos maris undoſi,
Tritones ſquamoſi,
In faciles choros
Componite fluctus;

Et Nerei decoros
Oſtendite faſtus ;
Jam fugit nefaſtus
Bellorum tumultus :
In Cæſaris cultus
Abite jocantes .
Per Baltidos ripas ,
Perpetuo ſonantes ,
Aſſurgant victori
Structuræ minaces :
Hic undę loquaces
Et fluctus canori
Per ripas triumphos ,
Dum grates reponent ,
Cæſaris ingemitent , & magnum Nomen adorent .

Sarmatia . Vos Nymphæ , ſilvarum
Arboreos honores ,
Decerpite flores ;
Et dives aquarum
Quâ Viſtula Daci
Inundat cruore :
Hic pacis trophæis
Ornate virentes .
Et lauros , & fagos ;
Ac ſpolijs lethæis ,
Cupreſſi mœrentes ;
Conterminos pagos
Delectent horrore .
Hic Bacchus , & Ceres
Et reduces Lares
Incidant in ulmis
Socialibus umbris :
Hæc otia facis ,
Qui Belli vices temperas , & Pacis .

Pannonia . Jam ite per rura
Gradivi ſecura ,

Et

Et cædibus ſtrata
Depaſcite prata,
Lanigeri greges.
Danubius quà plorat
Undarum tumultu,
Et pallido vultu
Reciſos explorat
Jacentes Gelones.
Hic Satyri agreſtes,
Et Fauni ſilveſtres
Exuvis Getarum
Inſultent amarùm.
Et fontes, & rivi,
E memores clivi
Loquantur: hìc Thraces,
LEOPOLDUS fugavit,
De Dite triumphavit
PERSEUS AUSTRIACUS;
Qui redimit Reges, qui fato vindicat Orbem.

A PERSEO AUSTRIACO.

GERMANIÆ, ET EUROPÆ PACEM POSCIT

R H E N U S.

M E L O S IV.

Rhenus,

Chorus Nympharum.

Rh. SIlete tandem, bella, tonitrua
Silete martis; nubibus expedi
Nunc ora Cæſar, dexteramque
Fulminibus vidua Tonantem.
Tonantis eſt telo
Non ſemper ardere,
Aut nubes armare;
Sed nimbos placare,
Et ſæpe ridere
Tonantis eſt Cœlo.
Ch. Nymph. Sat datum Gradivo,
Triumphis eſt ſatis
Conſultum; a ſtratis
Gelonis, & Getis
Sat pullulant lauri.
Tu novo cruore
Jam dudum relictas
Ne tinge ſagittas,
LEOPOLDE; ſed Rheno,
Et mundo precante,

A nu-

A nube Tonante
Bellorum recede :
Et recens a cæde
Jam Mundo pacem tranquillam fronte ſerena.
Rb. Pax alma quondam regna per extera
Aſſerta telo Cæſaris, & ſuper
Thraceſque, Dacoſque, & recentes
Biſtonias ſtabilita cædes,
Huc volue bigas : florea vincula
Impone dextræ Cæſaris arbitræ
Et pacis, & belli; triſulcum
Fulmen adhuc, celeriſque fati
Ne tractet haſtas : otia pectori
Infunde magno. Sceptra Roſarijs
Mollita jam damnent cruento
Hoſte ſuper tonuiſſe bello.
Exutus armis, belligeras ſinu
Tranquillet iras. Patris amoribus
Miteſcat, Auguſtuſque Natus
Inveniat ſine nube pectus
Mitis Parentis. Candida fauſtitas,
Lætique mundi grata ſilentia
Debentur Infanti, laborat
Cui Lacheſis glomerare fuſo
Annoſa Vitæ ſtamina, & aurea
Unius ævo voluere ſęcula;
Ut longa naſcendi rependat
Damna moræ uberiore lucro.
Tu quæ ſereno degis in otio
Qua parte Cœlum ſplendidius nitet,
Felicitas cunctata Rheni,
Si viduas miſeraris Urbes,
Dilata tanti gaudia Germinis
Jam prode Terris; oſcula Gentium
Solare partu, erretque parvus
Auſtriacà LEOPOLDUS Aulâ;

Au-

Audimur: ictu lucis amabilis
Mavors adactus, nubila diſſipat
Belli furentis, lugubreſque
Implacidis Rhodopes Cavernis
Nimbos revincit ſtrata ſilentio
Tellusque, Cœlum, & Nereus æquore
Dulci reclinantur ſopore,
Atque Polo taciturnus Orbis
Expectat ortus Sideris Auſtriæ.
Auditis Io? Labitur æthere
Auguſtus Infans; ite cunas,
Et roſeas properate vittas.

1. *Ch. Nymph.* In ſinu victoriæ
Jam naſcere, Puer:
Armorum tu quies
Tu candidos dies
Recundes, & ore
Ac vultus decore
Querelas, & metus
Fugabis, ac lætus
Dracones elides
Auguſtus Alcides.
Te frigore torpens
Veretur Boötes,
Et nudus arenis
Adorat te Maurus:
Naſcentes inter jam naſcere laurus.

2. *Ch. Nymph.* Terræ Regna, ſceptra maris
Seſe pulchro ſternunt pedi.
Magne Puer, quid moraris
Orbis Amor, timor Ditis,
Ditis metus jam pallentis:
Naſcere FELICIS ſoboles Auguſta Parentis.

VI-

VICTORIÆ, ET FORTUNÆ CUM RELIGIONE

CONSPIRATIO:

SEU

VIENNA

OPPUGNANTIBUS TURCIS,
DIU PROPUGNATA
A Comite ERNESTO STAREMBERGIO
S. R. I. Principe,

ASSERTA DEMUM

A JOANNE III. POLONIÆ REGE,
ET CAROLO V. LOTHARINGIÆ DUCE,

SUB AUSPICIIS

INNOCENTII XI. P. O. M.

AC LEOPOLDI ROMANOR. IMP.

EPINICIUM.

Anno Incar. 1684.

PROLUSIO.

OPtata ferè ſemper, ſperata propè nunquam, relata tandem ſemel de nomine Othomano Victoria, tàm ingenti gratulatione Chriſtianam implevit Rempublicam; ut fœdum omnino ſit ſuam modò non oſtentare lætiam; & ſalvà vix quiſquam Pietate, aut victos ſinè riſu hoſtes, aut Victores ſinè laude Amicos prætérire ſe poſſe arbitretur. Elapſis ſanè diebus Templa, Academiæ, Porticus, atque Ordines hominum univerſi ita feſtis acclamationibus, & tàm multo æſtuarunt Pæane, ut in unà Victorià omnes de alacritate certare viderentur; cùm pià quadam tripudij inſanià religionem quiſque ſuam teſtatam omnibus eſſe primus exoptaret. Senſimus enimverò tunc omnes, non niſi è Cœlo illius triumphi gaudium fluxiſſe, quod tàm publicum fuit, & in omnes tam latè manavit. At in tanto hoc lætitiæ tumultu nos ſolùm inventi ſumus, qui dimiſſi jam à ſtudijs taceremus, & importunè feriati, Octobrem inglorium & elinguem huic canoro Muſarum Regno hactenus ire permiſerimus. Unde non ſinè noſtri Nominis labe hoc eſſe putarem, niſi hic literatus tandem Novem-

ber

ber & nobis noſtra redderet ſtudia, & ſtudia ipſa juberet indè auſpicari, ubi omnes jam penè defeſſi ſilverunt; ut aliquando potiùs, quàm nunquam aliquà publicæ lętitiæ ſignificatione fidem & ipſi noſtram profiteamur. Adeſte proinde, A. A., dum ego FORTUNAM & VICTORIAM, alienas quondam a noſtro Cælo Sorores, ad FIDEI tandem amplexum rediviſſe nuper oſtendo; & conceptum jam Phœbum ſic in Epinicium raptus effundo.

SOlve ſupercilium nimio jam triſte Gradivo,
Auſtria, cui domitas demittit Thracia Lunas.
Vicimus hinc votis alij, mucronibus inde:
Et primo non dum plenè ſibi pulchra triumpho,
Propitijs limen pandit Victoria bellis.
Ulteriùs ſperare datur felicibus armis,
Magna licèt fauſti miremur gaudia Martis;
Scilicet à proprijs tandem revocata ruinis,
Pulchrior auguſtâ dum ſurgit fronte Vienna,
Emicat, & primùm dura obliviſcitur Aſtra.
Sparſa quidem longo bellorum turbine tecta,
Regaleſque domos, & diruta mœnia ſpectat:
Sed ſua vel proprijs gratatur rudera muris;
Dum raptis ſpolijs, partiſque anguſta trophæis,
Admittit prædas laxatis undique clauſtris.
O Superos in vota pios! per aperta domorum
Et laceras Turres, & propugnacula fracta,
Exuviæ hoſtiles, Getici decora ampla Tyranni
Ingrediuntur opes, ſolamen grande malorum.
Neu timeat ſacris redituros Arcibus hoſtes,
Odryſias turmas, atque agmina capta Getarum;
Quas fecere, jubet, muris ſarcire ruinas,
Molirique novas ventura in ſecula moles.
Juſſa reluctatur vulgus ſervile, manuſque
Et timet, & plorat proprios fabricare dolores,
Cogitur at ſorte; ac opera inter dura ſubinde
Narrari Dominis captas victoribus Arces
Pannonicas audit, diſſecta Boryſtenis arma,
Et procul attonitas trepidare Propontidis undas.
Quin dum captivis ſubvectant ſaxa lacertis,
Proſtratos inter cælato in marmore Thraces
Se quoque deprendunt; patriæque opprobria Gentis
Arcubus imponunt, lacrymis nec tergere poſſunt,
Quæ muris figunt propriæ monumenta catenæ.
O me quis celſæ regali in vertice Turris,

Dum

Dum creſcunt Getico Leopoldi tecta labore,
Siſtat, & Auguſtæ ſtupeant Amphiona Moles.
At vos dum tantis ordimur carmina cæptis
Bellorum Litvi, quorum de murmure flammas
Chriſtiadum toties traxere in prælia Turmæ,
Vos mihi hyperboreo Phæbum ſuccendite Cœlo,
Ut timeant Thraces, poſt Martis ſpicula, Carmen.
Imperij poſtquam moles operoſa Latini,
Non uno docilis regnari Cæſare, Mundum
In geminas ſecuit, gemino diademate, partes;
Atque hinc occiduas dominatrix Auſtria terras,
Eoas illinc poſſedit Thracia Gentes;
Ipſa etiam in partes abijt Fortuna, Fideſque,
Et comes Odryſijs dudum Victoria bellis.
Scilicet hæc Geticis nunquam non proſpera ſignis,
His maria, his terras, his primas annuit Arces,
Hic æquare dedit crudelia bella triumphis.
Hinc fortunatæ pharetræ, gladijquæ ſuperbi,
Et propè jam Scythico laceratus acinace Mundus.
Sic viſum Superis, Getici terrore Gradivi
Concutere Imperia, & Reges verſare potentes.
At parte ex aliâ, quâ pallet veſpere Cælum
Non ampla Imperio, ſed juſtis læta coronis
Relligio ſedet, & quidquid Pietatis amicum,
Sinceri quidquid, juſtique ſuperfuit Orbi,
Hùc pia congeſſit, ſoliumque coëgit in unum.
His opibus ſtipata magis, quam milite, & armis
Diva vices belli, & caſus ſolatur amaros;
Nam, pluſquam Regnis, hic Regnatore ſuperbit
Auſtriaco; & cunctis Leopoldum ſortibus unum
Dum confert, abſoluit fata; videlicet uno
Penſat egeſtatem capite, & ſibi lauta videtur,
Dum videt Imperium cervice quieſcere tanta.
Sed quà Pannonicis ſecernitur utraque Campis
Regia, & Ungariæ alternis plaga fervida bellis,

Bi-

Byzanti hinc ſævas, placidas videt inde Viennæ
Sidere ab adverſo concurrere turribus Arces;
Arbitra Regnorum ſedit Fortuna, rotamque
Hic totam exercet; ſemper mutabile namque
Ingenium ſortita loci, Gentemque bilinguem,
Hìc primum levitate frui, hìc levis ipſa vocari
Cœpit, & ambiguo nunquam non perfida vultu.
Sic res humanæ vario ſe ſidere agebant:
Cum procul Odriſiâ, qua latrat Boſphorus, Urbe;
Alta ſuper Scythicæ vexilla minacia Turris,
Vertice laurigero eduxit Victoria vultus;
Et longè ſpectans, ſuperis chariſſima Regna,
Auſtriadum moles, faſtigia celſa Viennæ,
Et ſua victricis quondam Capitolia Romæ;
Erubuit, fœdos inter proſcripta Latrones
Degere, & Euxini ſic ſe deflevit ad undas:
Ergò peregrinis damnata miſerrima Regnis,
Per juga Carpathiæ rupis, per inhoſpita ſaxa
Victrices ducam ſemper pudibunda quadrigas?
Ergo Palatini Colles, Tarpeiaque Templa
Riphæas inter venient habitanda cavernas,
Et mihi ab Æmatia ſurgent Capitolia rupe?
O palmis miſeranda meis! quid vincere prodeſt;
Barbara vicendo ſi ſum Victoria Thracis,
Et trahor ipſa meis etiam captiva triumphis?
Extollor ſignis, ſed ſunt mihi ſigna pudori,
Quæ me Biſtonijs cogunt fulgere trophæis:
Arcubus inſcribor; ſed quis non defleat arcus,
Qui mihi Chriſtiadum ſignant in marmore luctus;
Et Fidei numerant ſuſpiria ſcripta Sororis?
Cretica me laurus, me cingit adorea Cypri,
Et Rhodos, & Tyrus, & quotquot non ſponte ſubegi
Prædoni Scythico Gentes, mea furta vocantur;
Et tamen his jubeor furtis ornare triumphos.
Proh ſi, barbaricâ ploro dum voce, Latinis

Audior à Populis quondam victoribus; iſtis
Sit probris vindex aliquis, ſit libera palmas
Reddere cui poſſim, cujus vexilla pudica
Læta ſequar, fœdis non ſemper pulchra triumphis!
Cur Ego bellipotens, Divinæ filia dextræ,
Tartareis ſemper jubeor ſervire Maniplis;
Et quæ non vellem, præcingere tempora lauro?
O mihi cognato, quæ primo naſceris ore;
Relligio verax, æternæ nuncia vocis,
Si te non unquam fruſtra audivere precantem
Sidera; ſi Cœlo fundis gratiſſima voces,
Jungere da tandem dextram, da poſſe favere
Auſtriacis Aquilis, & me vel redde Viennæ,
Hùc vel ſigna move, fractiſque Propontidis undis,
Me ſternente vias, Geticas dominare per Arces.
Audijt hæc ſpatijs longe ſecreta locorum
Relligio, & longum nocturna ad ſidera deflens,
Interiora Poli juſtis non ſurda querelis
Intrat, & armorum cauſam lacrymando perorat.
Vertitur extemplo rerum Fortuna, nec ulli
Intellecta fatis peragit decreta Tonantis.
Nempe novum ut ludat, demens eſt viſa rotare
In præceps cuncta, ac ipſo cum Cæſare Regna.
Nec mora: Pannoniæ, furijs hortantibus, acti
Coniurant Proceres, fracti ſed ſæpe Gradivo,
Criminis auxilium majori crimine quærunt,
Neu Dominos habeant, jurant ſervire Latroni;
Atque ad bella cient ſcelerato fœdere Thraces.
Conveniunt leges, ſancitur pignore bellum,
Milite Thrax multo, promittunt fraudibus illi
Bellare, & belli ſtabilitur ſumma: Viennæ
Mœnia diruere; Imperium miſcere; coronas
Arctoas rapere; Heſperiam committere Abydo;
Eridanum, ac Tiberim ex haurire; hominumque, Deûmque
Res certâ Terræ, Pelagique à ſede movere;

Et

Et ſacra Cæſareo moliri vincula Collo.
Proh Superûm contempta fides! patientibus Aſtris
Hoc ſperare datum eſt ſceleri? potuitque vel unà
Nocte impunè nefas tanto ſe attollere voto?
Vix majora ferunt quondam affectaſſe Gigantes,
Cùm propè diſpoſitos ſpectarunt ſidera montes
Ariete inacceſſo ſedem oppugnare Deorum,
Atque alios Dominos laribus jactare ſerenis.
Sed præſtat quocumque loco cecidiſſe ſuperbos.
Concuſſis igitur magnis à ſedibus Orbis
Armantur Populi, vario quos flumine Nilus,
Quos Tigris, & Tanais, vel Thracius alluit Hebrus,
Quique ſub Arctois hibernant noctibus, & qui
Solibus eſtivant medijs, feralia bello
Pectora ſuccingunt, ac Lunæ ſigna ſequuntur,
Horrea frumentis, armentis prata, metallo
Ignoti Montes, ramis, atque arbore ſylvæ,
Agricolis campi, viduantur civibus Urbes.
Nec turmas, ſed regna trahit Dux barbarus; & quâ
Auſtria ſe patrià tantùm pietate tuetur,
Quadrupedum hinnitu, Peditumque, Equitumque tumultu
Et carpentorum ſtrepitu ſe immania fundunt
Agmina, & innumeris figunt tentoria campis.
Horruit inſolitos tremefacto gurgite motus
Danubius, Rhenuſque procul caput extulit undis,
Et totis ploravit aquis; Tibris ipſe ſuperbus
De Imperio Fidei vix tunc non credidit actum.
O cæcas Hominum mentes! Non lætior unquam
Fortuna arriſit, quàm cum trepidavimus Orbi
Ultima fatorum; tunc nempe, ut perderet omnes,
Omnes congeſſit peſtes certamen in unum.
Ergo dum belli tantâ ſub mole laborat
Auſtria, Theutonici Proceres, quique aſſidet alto
Sarmatiæ ſolio, bello Rex maximus, omnes
Optato toties, ſtabilito fœdere tandem,

Auxilijs jurant ſocialia jungere tela,
Et procul à Regnis ſævos arcere Latrones.
Sic illos Pietas, ſic & Fortuna ſuadet,
Imparibuſque armis ſpondet de Thrace triumphos.
Arma parant igitur; ſed dum illis arma parantur,
Quàm propè palluimus labentem Marte Viennam;
Cum patrijs furijs, tantæque cupidine predæ
Inſtinctus Viſir, nomen venerabile Turcis,
Deſertis latè campis, Fluvioque potitus,
Aggeribus ductis, nobis ſpem clauderet omnem;
Ariete, & aſſiduo numeroque ſuperbus in Arcem
Surgeret, & nullam requiem concederet Urbi!
Magna quidem Dacis Superi oppoſuere virorum
Pectora, quæ poſſent ſortem fulcire ruentem;
Quid tamen heu! faceres parvo Lotharinge tuorum
Agmine ſtipatus, campo deprenſus aperto
Biſtonis eluvie tantâ, qua Strymona propter
Non plures volitant hiberno ſidere nimbi?
Nec te parva quidem laus, Staremberge, manebit,
Ulla neque hoc poterit nomen delere Vetuſtas;
Quòd rapidus belli vortex, & aperta Propontis,
Quæ tot jam Populos, & Regna voraverat Orbi,
Ut primum tandem contra te vidit euntem,
Verſantemque moras, & ineluctabile pectus,
Hæſerit, ac ultrà fruſtrà tentaverit ire.
Sed te qui fluctus animi, quæ ſæva premebat
Curarum moles, cum propugnacula raro
Milite ſpectares tua: cum jam quaſſa videres
Mœnia corruere, & tibi vix ſupereſſe cadaver
Deformatæ Urbis, qnæ ſeſe opponeret hoſti?
Heu rerum facies, ipſis lacrymanda Gelonis!
Audaces quondam Turres, tabulata, Domuſque
AEre fatiſcebant crebro percuſſa tonante.
Jam vallum, foſſæque, & munimenta ruinis
AEquarant hoſtes; muris jam proxima ſacris

Signa

Signa locabantur Thracis; tellure ſub ipſa
Occultus caveis mediam pervaſerat Urbem
Æmonius foſſor, ferroque inſtructus, & igne
Non unam abdiderat cælati ſulfuris Ætnam.
Hinc ſæpe audiri ſecreta tonitrua Terræ,
Hinc ipſæ excuſſę primo à fundamine moles,
Sæpe videbantur flammarum turbine ferri,
Atque aditum propria Medis aperire ruina.
Sæpe etiam tacitæ turbari ſidera noctis,
Et totum præceps æratâ in grandine Cœlum
Undique ſpectaſſes tectis effundere ſtragem.
Neve tot ærumnis uſquam poſtrema deeſſet:
Acceſſit funeſta lues, quæ fortiûs armis,
Conficeret muros, etiam ceſſante Gelono.
His tandem feſſi Cives, vix corpore fracto,
Pugnabant animis, dextrâ languente ſub ictu;
Pugnavere tamen, laceroque cadavere muros
Tutabantur adhuc; tunc certè vidimus armis
Quid poſſit Miles, quid Dux, & Martia Virtus,
Quæ numeros omnes animo penſavit in uno.
Quilibet ex illis caderet, numeroſa cadebant
Agmina, & unius librabant fata triumphos.
Inſtabant igitur feſſis cervicibus enſes,
Ac Urbis tantæ labes pendebat in horas.
Sed jam Sarmatiæ Populis audita tubarum
Vox alacres animos ad pulchra vocaverat arma.
Æſtuat Orion, primus Rex ipſe triumphis
Nobilis antiquis Dominas moderatur habenas,
Aſpectuque hilares accendit Martis Amores.
Regius huic ſeſe generoſi ſanguinis Hæres
Addit, & è galeâ ſurgentia bella minatur,
Vix uno Genitore minor: Pater indole tanta
Gaudet, & ingentem dum creſcere ſpectat in enſem
Magnanimam Sobolem, ſeſe deprendit in illâ,
Et caro in vultu veteres reminiſcitur annos.

 Sic

Sic Leo, cui primæ ſurgunt certaminis iræ,
Ac patrios tenero meditatur ab ungue furores,
It comes, & patrem præcurrere geſtit arenâ.
Ille ſuos animos, nativaque prælia ſentit,
Et patitur vinci, fulvâque in prole triumphat.
Regibus haud impar tantis ſua tela coruſcat
Flos Lithavæ gentis, lectiſſima corpora Pubis.
Sublimes omnes, omnes ad fortia nati
Nomina dant Marti; quorum vel quiſque Gelonos
Sexcentos optet, ſecum concurrere campo.
Scilicet haud iſtas vomer, vel aratra dedere
Indecores bellis Animas: ſed nobilis ardor
Caſſide ſub durâ jubet exercere Juventam.
Hinc alacres ad pugnam oculos, hinc plena Gradivo
Pectora ſpectares; ſpectares ore venuſtas
Sarmaticas Veneres magnis gaudere lupatis
Bellatoris equi, proprioque horrore ſuperbas.
Quod ſi forte iſtos vidiſſet Græcia vultus,
Non unum mirata foret tunc fabula Martem
Fervere, at innumero ſtupuiſſent numine bella;
Nec modo tot caperent Rhodopeïa clauſtra Gradivos.
Hos tamen Æmoniâ longe Rex Thracius Arce
Vidit, & inſolitum tremuit; videre Triones,
Pleiadumque ſuis plauſere Heroibus Aſtra.
Nos certè, ut tandem ſperatæ nuncia famæ
Aura per Auſonias ſonuit lætiſſima Terras,
Auditas Cœlo lacrymas, & vota Piorum
Diximus, & longè Getico inſultavimus hoſti.
Uſque adeo Lithavis dextris, & Marte Polono
Ventura auxilio Cœli ſperavimus arma:
Nec ſpes vana fuit. Deſcendunt ſidere ab alto
Ætheris, & pelagus qua circumuoluit aquarum
Danubius, tandem ſeſe oſtendere Viennæ
Signa Parethonijs dudum trepidata Maniplis.
Huc Equitum Germana phalanx, Gens plurima Regum
Ve-

Venerat, & dudùm ſtudijs ingentibus omnes
Ardebant gladios Getico ſaturare cruore:
Nec jejuna ſitis fuerat; nam ſæpe Scytharum
Sanguine perluerant arentia tela; ſed armis
Auſtriadum nondum reſerato à limine Cœli
Annuerat ſeſe fauſtæ ſpes ultima pugnæ.
Aſt ubi fulſerunt multo durata Boote,
Fulmina bellorum, propriorque eſt viſus Orion
Fervere Sarmaticis pluſquam Bellator in haſtis.
Vix ſeſe à Lelegum tenuit Victoria caſtris
Quin ſeſe ingereret venientibus; aggere certè
Illis arriſit, facilisque eſt viſa Polono.
Ergò alacres ad bella Duces in fædera jungunt
Fulmineas dextras, urit quas æmula Virtus,
Fatalemque diem magna ad certamina firmant.
His lætæ auſpicijs repetunt tentoria turmæ;
Et jam Thrax animis, campuſque agitatur, & enſis,
Rixanturque ſimul ſub cæcâ inſomnia nocte.
At vigil interea, roſeo nitidiſſima vultu
Limine ab Eoo croceis invecta quadrigis,
Aurora in ſeros veniebat itura Nepotes,
Et laudis teſtem totum pandebat Olimpum.
Tum vero excuſſæ noto clangore phalanges
Armantur caſtris; ſonipes jam præſcius iræ
Provocat hinnitu pugnas, & mordet habenas.
Flagrat prima dies, nitidiſque incenſa tot armis
Verberat Odryſios oculos, & vulnera prima
Martia lux Phœbi Scythicos jaculatur in hoſtes.
Nec mora, Chriſtiadæ ſpatijs æqualibus, omnem
Partiti ſortem pugnæ, ſua quiſque ſequuntur
Omina ſignorum, Marteṁque feruntur in unum.
Non procul Auguſtam Collis declivis in Urbem
Eminet, & latè conſpectu explorat aperto
Æquora camporum, numeroſis obſita Dacis.
Hùc propere evadit, ſummoque in vertice fulget

Theutonici belli Ductor Lotharingius, & quâ
Miteſcit clivus, lituis clamantibus, omnes
Emittit turmas, & Marti laxat habenas.
At parte ex aliâ ſociata ad claſſica pugnæ
Sarmaticus Tubicen multo clangore tubarum
Reſpondet, patriaſque acies hortatur in arma;
Et ſimul invadunt feralia caſtra Latronis.
Erecti ſonitu cives faſtigia tecti
Summa petunt læti, & Cœlo deſcendere ab alto
Auxilium ſpectant, ac feſta voce ſalutant.
Sed ſubitò contra deprenſus turbine belli
Muſtafa Biſtonius, recutita Propontidis Hydra,
Attollit cervice minas, & cedere Divis
Indignatur adhuc; acies tum protinus omnes
Evocat, & ſignis opponit ſigna, nec iræ
Aut furijs parcit, ſed quà ſub viſcere aheno,
Vel propè Cociti ripas tellure ſub altâ
Clauſerat innumeras animandas ſulfure peſtes,
Ventilat ipſe faces, totumque excludit Avernum.
Horribili circum ſonitu Dis clauſus in auras
Erumpit ſubitò, & ſeſe jaculatur in aſtra.
Miſcetur ſtrages: pedites, equiteſque rotantur,
Cumque ſuis torquentur equis; ex æthere ſaxa
Et rupes monteſque cadunt, ac pluribus Iſtro
Extinguit Phaëton miſeranda incendia Nymphis.
Urgent ſucceſſum Thraces, quâ deficit ignis.
Viſir adeſt, facibuſque alias pugnare Megæras,
Aſt alias ferro jubet, & ſeſe addit utriſque.
Ne culpes Othomanne Ducem, majore Gradivo,
Quàm ſit par homini, Viſir pugnaſſe fatemur.
Aſpice tot cædes hominum, tot funera rerum,
Tot domitos amnes, fumantes cerne tot Urbes,
Nutantemque Domum Auguſtam, & jam penè labentem
Regnatricem Urbem, ac vaſtos metire furores
Indomiti Ducis; & quid bello audere ſuperbum

Igno-

Ignoravit atrox, ad cujus tela Vienna
Vertice contremuit ſacro, & vix grande ruentis
Imperij columen non Starembergus hiavit?
Hactenus aſt illi Superi ſævire dederunt;
Ulteriùs fortuna negat contendere Thraces.
Jam noſtros addiſce Duces, & parce Gelono,
Impar ſi cecidit tantæ ſub vulnere dextræ.
Ergò ubi ſtare acies ſubita formidine ſenſit
Hinc Lithauum Rex altus equo, Lotharingius inde
Alipedes urgent, & primos enſe timores
Tela per & flammas, & ſæva tonitrua belli
Invadunt alacres; & toto Marte coruſcant.
Non valli, foſſæque moræ, non agmina denſis
Hiſpida vulneribus, nec acutis obuia telis,
Magnanimas terrent iras; ſed clauſtra refringunt,
Agmina ſed fundunt, hoſtili ac aggere circum
Regius ardet apex, Auguſtus fulgurat enſis.
Erubuere Aquilæ tunc Bellatore tonante
Stare procul gemino; per apertas ergò ruinas
Irrumpunt caſtra, & tentoria milite inundant.
Ut quondam Boreas, & junctis viribus Auſter
Eolij fratres poſitas in montibus ædes
Certatim oppugnant, & circum tecta, foreſque
Robora congeminant; emoto cardine donec
Janua ſe pandat, nubeſque admittat & imbres.
Tunc etenim nimbi ſubeunt, tunc plena minorum
Turba fremit fratrum, ſubito patefacta tumultu
Atria miſcentur, diſſultant limine Portæ,
Franguntur tabulæ, per cuſtodita Penatum
Otia ſævit hyems, & vis inimica procellæ.
Haud aliter poſtquam reſerato à limite caſtra
Intravere Duces, campo bacchantur aperto
Chriſtiadæ reliqui; non hos tunc Boſphorus undis
Omnibus oppoſitus, commiſſaque Seſtus Abydo
Frænarent animos: in pigra armenta leones

Mi-

Mitiùs immittunt ſeſe, quàm Martia virtus
Se in Thraces vibret. Subitò tunc ſparſa videres
Membra virûm, truncoſque Scythas, & inertia paſſim
Corpora Biſtonidum, cumulataqne cædibus arva.
Nec ceſſant Cives, ſed quos populantur in agris
Chriſtiadum gladij, celſa ſublimis ab arce
Starembergus agit non uno fervidus igne.
Sic Mauors, juxaque ferox in Gorgone Pallas,
Deliaque, ætherea dum ſede Typhoëa pellunt,
Arduus ipſe ſuper defenſo Juppiter axe
Ignea in everſos mittebat tela Gigantes.
Jam locus eſt pugnæ nullus, non haſta, nec enſis
Cernitur adverſus, quæ ſolùm terga trucidet
Victor habet; pronis ſed tot cervicibus enſes
Cæſarei deſunt; quamvìs non victor habetur,
Cui tres non pereant uno ſub vulnere Thraces.
Ergò aliam dum avidi carpunt, pars altera palmæ
Labitur, & tanto non par eſt dextra triumpho.
Non tulit hoc ſpectans volucris Fortuna; ſed omnem
Ut ludum tandem revoluti abſolveret Axis,
Uſa Duce eſt Getico, & Turcis fugientibus illum
Oppoſuit, melior ne nos evaderet hoſtis.
Scilicet indomitus poſtquàm inclinata ſuorum
Agmina Sithonius vidit diſcrimine Viſir;
Labentem Martem, deſertaque prælia vultu
Increpat horrendo, ſtrictoque ab acinace turmis
Vulnera, quæ fugiunt, redeant ni ad ſigna, minatur.
Huc propè nobilium Furiarum nomina centum
Adſtabant, unaque ſimul tot moſtra ſub haſtâ
Cogebat ſignum vigilatum plurima Arachne,
Victricis quondam ſignum ſpectabile Lunæ.
Fecerat hoc olim probroſo nupta Marito
Barbara, & inſanos Terræ, Pelagique triumphos,
Decepta augurijs Chaldæo ſcripſit in auro.
Hùc acies igitur lævę à certamine pugnæ

Sub-

Subducunt ſeſe, ſpectatique omine ſigni,
Et Ducis Imperio revocant in prælia vires.
Tela iterum fervent, iterum ſors pendet utrinque
Succeſſu dubio: miſcentur funera, & Aſtris
Non fuit indignum præclaro ſanguine bellum
Sacrari Auſtriadum; cecidiſtis nempe decoro
Vulnere libatæ generoſi nominis Umbræ.
Debita Virtuti nam merces ultima tantæ
Non tulit exiguis Terræ gaudere triumphis
Egregias Animas; ſed Cœlum eduxit in altum,
Quâ modò Divorum circum plaudente Senatu,
Heroes juxta, narratis fortia facta,
Et vobis multa flagrat jam luce cicatrix.
Aſt ubi Rex Lithavum, ſolitus non vincere pigro
Marte, videt campi, & pugnæ momenta librari,
Indignatus equo magnis calcaribus alas
Addit, & in medios primum ſe conijcit hoſtes.
Nec furit in vulgus, ſed quà Victoria primam
Promittit laurum; ſignum regale Dynaſtæ
Quà nitidi gemmis, & divite Marte tuentur,
Convertit ſtrages, & dignum Rege Gradivum.
Aſpirat Fortuna animis; ſeſſoris habenas
Cognoſcit ſonipes, Dominâque calentior irâ
Proterit hos curſu, ſaltu nunc proterit illos,
Nobilis ac Regem defert ad limina palmæ.
Tunc unum contra centum ſonuere pharetræ:
Tunc unum oppugnant Acies: furit arduus ille
Fulmineumque rotat nulli tractabile telum.
Quâque rotat ſubito rareſcunt agmina circum,
Et fracti clypei volitant, & membra virorum,
Quà mucronis agit diſcuſſus turbo, rotantur.
Jam non plura ferens Sors, & Victoria tandem
Illa rotam vertit, niveas agit iſta quadrigas,
Fatorumque fores converſo a cardine pandit,
Utraque, & Odryſij linquunt vexilla Tyranni.

Nec mora, Sarmatico transfoſſus vulnere pectus
Signifer Æmonius ſupremis vocibus Aſtra
Incuſat, manibuſque alijs tractanda relinquit
Carbaſa Fortunæ, & domitæ jam cornua Lunæ.
Arriſit Cœlum augurijs, & lapſa Polonum
Alba ſuper pennis eſt circum viſa Columba
Ludere feſtivùm, & criſtas ambire decoras.
Fulſit ad hæc ille; ac, fruſtra luctante Gelono,
Vexillum extorquet Victor, ſpoliumque ſuperbum
Ventilat, & fractos oſtentat in aere Thraces.
Tunc ruere Imperium viſum, tunc Regna Getarum
Viſa ſub unius devolui turbine dextræ.
Chriſtiadę ingeminant plauſum, Diraſque, metuſque
Hoſtibus attonitis addunt. Victoria victos,
Ut pecus ignavum, ſpoliatos omine Thraces
Urget, & in trepidos ultricia fulmina ſpargit.
Undique cæduntur; non vis, non robora dextræ
Reſpondent ſolitæ, languent ad prælia vires.
Ipſe oculos fruſtra convertens Ductor in Urbem,
Ingemit ereptam prædam, ſeſeque citatis
Committit pedibus: nec jam nova cogitat Orbis
Regna, nec audaces animos; ſed cæca ferarum
Antra, ubi ſylvarum latebris ſibi protegat iras
Victoris, caſuſque ſuos, & ſidera ploret.
It rabies comes; ac illum dilapſa minorum
Turba Ducum ſequitur campis fugitiva; ſed inſtant
Terribiles tergo gladij: miſerabilis ergo
Fit ſtrages hominum, fului potator Hydaſpis,
Et Cilices, Medique cadunt, cadit ipſe Sabæus
Incola odoriferi Cœli, gens picta pharetris,
Diſcolor aſpectu, paſſim ſternuntur, & arvis
Funera confundunt plenis. Non Parthica Coniux,
Non Medis, Daciſque Nurus, non Thracibus ulla
Immunis ſupereſt iſto certamine Mater.
Flet viduos Aurora thoros, Orienſque ſuperbus

Hac

Hac unâ pugnâ, quod longùm ploret, habebit.
Ipſe, Styge attonitâ, miratur funera Porthmeus,
Nec meminit toties aliàs oneraſſe carinam.
Quod ſi forte aliquis funeſto eſt Marte relictus;
Non hic longa ſui evadit jejunia Campi,
Quaque fugit rubro ſignat veſtigia rivo.
Sed rapidis jam feſſus equis ſub veſpere Phæbus
Ire diem longâ rorantem cæde jubebat,
Pulvereumque jubar tingens Athlantide lympha,
Cedebat Lunæ luſtrandum lampade Cœlum.
Hæc avidis invecta rotis, ubi ſtrata Getarum
Arma ſolo, clypeoſque ſuos, ſua ſtemmata vidit
Cæde ſuper largâ Scythico ſtillare cruore;
Horruit inſolitùm, tremefactaque lora reduxit;
Et nos indomitum tunc primùm vidimus Orbem
Ire retro, & quaſsâ Lunam nutare quadrigâ.
Tu nunc Diva memor, tàm fauſtæ conſcia noctis,
Muſa, refer, quanto Victores lumine Cœlum
Afflarit reduces, avido quam ſidere vultus
Explorarit adhuc fumantes cæde diurnâ.
Ut litui tandem pugnæ cecinere receſſum,
Exit in occurſum ſervatæ à mœnibus Urbis
Relligio, & Starembergi lætiſſima dextrâ
Nixa, ſuper ſtratos ducit veſtigia Thraces.
Hìc alacres inter turmas, & fauſta tubarum
Murmura, quâ illuſtrant cæcam funalia noctem,
Agminibus ſtipata pijs, Victoria tandem
Occurrit Fidei poſt ſecula longa ſorori;
Et circumfuſis Divam complexa ſub armis,
Quos illi peperit, docet ambitioſa triumphos.
Ibat; & hac (inquit) Macedo, hac Hircanus, & Indus,
Hac pugnabat Arabs; at tu ſecura Gradivum
Jam preme Threïjcium; tanto clamoſa tumultu
Æra tuis quondam muris plorata Viennæ,
En deſerta jacent, dominam en te muta verentur;

Et

Et tibi jam magis exin pugnatura tonabunt;
Cerne tot aggeſtis onerata vehicula campis,
Cerne tot annorum meſſes, tot vomere cultas
Getulo fruges; cumulata hæc cuncta jubentur
Expectare tuas hyemes, ſeroſque Decembres:
En arma, en clypei, en pharetræ, en ſudata Cyclope
Carpathio, quondam veſtri inſtrumenta timoris,
Nunc victi ſpolium, & Victoris grande trophæum.
His opibus penſare tuas Fortuna querelas
Atque meas voluit lacrymas; ut gratior eſſem,
Chriſtiadum gladijs, quiquid pretioſa metallo
Parturit Epiros, quidquid producit Erythre,
Alluit Euphrates quidquid, congeſſimus, unà
Ut pugna ſeſe ſpoliatam Aurora doleret.
Neu fatum dubites iterum, & variabile bellum,
Vertimus auguria, & Bizanti è Turre Gelonis
Omen adoratum, captum tibi ſiſtimus. Arces
Diruit hoc ſigno Mahometh, hoc Regna ſubegit,
Hoc juſſit feros bellis præferre Nepotes.
Nec Fortuna procul vexillo hoc abſuit unquam,
Detulit hùc donec: diſces hinc verſa Tyranni
Sidera, & Odryſij ridebis bella Gradivi.
Hoc ſciat ipſe procul Mundi ſuprema Poteſtas,
Chriſtiadum Pater Auguſtus, primuſque Sacerdos,
Hæc qui bella Senex fortunat Numine & auro.
Ac ſtratam pedibus Lunam Sol inclytus Orbis,
Fortunamque premens Othomanni, hæc Arcibus altis
Exuvias inter veteres, Regeſque ſubactos,
Jam nova defigat tanti monumenta triumphi;
Et majora ſuæ ſperet Capitolia Romæ.
Aſſenſu plauſere omnes. It clamor ad aſtra;
Et quà barbarico ſurgunt tentoria luxu,
Biſthonij quondam pretioſa cubilia Viſir,
Defeſſi ſubeunt Proceres. Rex pulvere primus,
Et cæde aſperſus graditur, tunc ponè ſequuntur.

Du-

Duƈtores alij; primoque in limine ſedis
Attoniti pendent omnes, ubi ſplendida lychnis
Mobilis apparet feralis regia Thracis.
Byſſina ſapphiro radiant penetralia; multo
Textilis eſt Hermo, Tyrioque in murice veſtis;
Aurea defixis ardent laquearia gemmis;
Et valles, fonteſque intùs, nemorumque latebras,
Balneaque Aſſyrio circundant carbaſa muro.
Hæc dum mirantur, longa Sobieſchius Heros
Nixus adhuc haſtà: Modicum non vicimus hoſtem,
O Proceres, inquit. Creſo non iſta ſupellex,
Non Xerſi fuit: unius ſtipendia pugnæ
Solveret ut nobis, Cyros Aurora, Midaſque
Exhauſit plures, bello ſperemus ut omnes.
Quò nos ergo vocat Cœli tàm prona voluntas,
Vertamus bella, &, ne dum certamine in uno,
Bello etiam vinci teſtemur poſſe Gelonum.
Hunc Ego, quo ſemel accingor, non ante profeƈtò
Deponam gladium, quàm ſpeƈtem Thraces, & Indos
Auſtriacis parere Aquilis; direpta Tyranni
Mænia Sithonij, ac duplici diademate cinƈtum,
Imperio geminos Leopoldum jungere Mundos.
Sidera ſic illi ſpondent, ſic ille meretur.
Hæc Ego præſtabo; contentus laude ſubaƈtæ
Cæſaris Imperijs Auroræ Marte Polono.
Ite, ac viƈtores pugnę cras ſurgite ad iſta
Bella mihi, & magnos mecum ſperate triumphos.
Dixerat: Illi alacres magnæ dant oſcula dextræ,
Altiùs & ſurgunt: centum clamoribus implet
Fama tubas, plauſu Cœlum, Terræque reſultant.
Et nos attoniti Cyrrhæo à vertice tantum
Nomen adoramus, demiſſo poplite, Vates.

FINIS.

A. M.

A. M. D. G.

GRATULATIO RELIGIONIS OB BUDAM EXPUGNATAM,

ET FREQUENTES DE OTHOMANNO RELATAS VICTORIAS.

PROLUSIO.

BEllo jàm plenè felices , nec unà lęti Victorià, lętitiam ipſi noſtram,ut perpetuam, & meliorem reddamus, Deo, & Genio Religionis conſecrandam, aliquo tandem cenſemus in carmine . Breve quippe , & fugitivum eſt gaudium illud , quod nec Hiſtoricum habet, nec Poetam ; Nec nos ſanè diù lętari mereremur , nì gaudium ipſi noſtrum ſtrepitu partum bellorum, Muſarum Cantu foveremus , & nacti triumphalem annum, noſtri triumphi participes non faceremus Nepotes . Eant proindè in Carmen Muſæ , & nì Epinicium dignum fecerint Poſteritate , Poſteris ſaltem conentur Studium noſtrum , & ætatis hujus felicitatem teſtari .

CARMEN.

Bellorum ſacras iras, & debita Martis
Vulnera in Odryſium tandem converſa Tyrannum,
Gratulor Europæ populis, quos fædere tanto
Armorum nuper junxit Concordia; ut omnes
Unanimes gladij Thracem vertantur in unum;
Et Thrax innumeræ poſcatur fulmine dextræ.
O dudum ſperata pijs Altaribus arma!
Milite quàm magno, vario quàm turbine belli
Indefenſa diù Fidei vexilla per undas,
Perque feras hoſtis trahitis victricia Terras!
Non Duce tam multo, tanto non vidit Achille,
Tyndaris Argolicas fervere in Pergama turmas;
Numine nec tanto nutantis mænia cœli
Sunt defenſa Jovi, ſtruerent cùm bella Gigantes,
Quantus in Æmonias Heros nunc militat arces,
Cogit & occiduos lauro frondeſcere campos.
Scilicet Icarij prædatrix Inſula Ponti,
Et Pelopis Domus, & Nemoralia Regna Geloni,
Ac regnatricis cervix aſperrima Budæ,
Romani leges dudum eluctata Gradivi,
Sæcula poſt longa, in noſtras venère catenas.
Aſt ego quò toties inter tot gaudia felix
Carpo iter ad carmen? de tot quos, Phæbe, triumphos
Anteferes alijs? quem primum Heroa vocabis?
Si domitas ratibus Neptuni dicimus undas;
Oppida Pannoniæ, diſiectaque terra Scytharum,
Ambitioſa cani, proprias audire ruinas
Geſtit, & in lachrimas lætatur abire canoras.
Si formoſa Ducum cytharis committimus arma,
Regaleſque haſtas Cyrrhæ narramus ad undas;

Non Miles Ducibus, nec, qui cecidère ſub armis,
Noſtra ſuperſtitibus veniunt in plectra minores.
O quæ Nyſæis rixantur gaudia ſylvis,
Muſarumque lyras miſcent confuſa tumultu!
Omnibus aſt adero; neve inficiabile Nomen
Ullum ſit famæ, per ſingula Nomina Vates
Ibo, & in immenſum deducam pectora Carmen;
Tu mihi propterea, gemino quæ vertice ſemper
Bellorum ad murmur vigilas, Parnaſſia rupes,
Pande aditus omnes, penetralia ſacra recludе;
Fontibus ac largis ſitientem perlue Vatem;
Carmine ne modico, magnis Heroibus impar,
Mæonijs referam digniſſima bella Camænis.
At dum brumali ſudant Hyperione caſtra,
Et madet hiberno Ductorum ſidere vultus;
Ardeat a noſtro ſuccenſus Apolline Mavors;
Majoreſque iras Phæbi meditetur ad ignes.
Ut tuba Threijcià primùm feralis ab arce
Concrepuit latè murmur lacrymabile belli,
Atque audita procul concuſſi à ſedibus Orbis
Excivit Populos Getici ſub ſigna Tyranni,
Convenere acies, quales, Oriente ſubacto,
Nec Xerſes vidit, domito nec Gange, ſuperbus
Vicit Alexander Regum dum bella minorum
Sperneret, atque alio jam rixas quæreret Orbe.
Terribiles omnes aderant: Hyrcanus, & Indus
Eoas inter gemmas, & vellera longis
Obſervata colis, nitido ſpledeſcit in auro;
Et pictis pharetris, & odoro crine fluentes,
Mollis Arabs, molleſque ruunt in bella Sabæi;
Splendida gens luxu. Crudis at pellibus Urſæ,
Horridus, & vultu, Tanai deſcendit ab alto
Hibernus Biſton, quos inter nigra, capillos
Nocturno in vultu, pictoque corallia collo,
Ardua ſpectatur maculoſis Affrica criſtis.
Nec Dolopum manus, aut phaleratus Miles ab Argis,

Ipſa

Ipſa nec indomiti ſudato robore ferri,
Defuit Epirus. Totus conflaverat orbis
His Caſtris acies, quæ regna ad opima vocatæ,
Exuviaſque novas, ſtipendia longa pharetras
Emeritas dudum, & juvenilis acinacis iras
In nova terribiles acuebant vulnera belli.
Quos ubi Abydenæ Regnator barbarus orę,
Conſpicuus gemmis, ſolio ſublimis eburno,
Tot vidit fervere Duces, tot adeſſe ſub armis
Ignotos Populos; ſecum ſua robora lætus
Expendit, regnumque ſuum miratus in illis,
Imperat effuſis ſpatioſi Martis habenis
Ire acies, & bella plagis inferre piorum.
Non Templis ullis, non ipſis parcite Divis,
Dicebat tumidus; ſed cædem ac vulnera in omnes
Spargite Chriſtiadum terras: ruat omnia ferrum,
Strage fluant undæ, veſtra & poſt tela ſuperſint
Excidium regnis, & vaſta ſilentia terris.
Nec mihi tanta priùs redeant tentoria bello,
Quàm diſiecta ſolo Romæ Capitolia narrent,
Et Fidei referant captum genus omne Latinæ.
His erecta animis, crudelia Caſtra moventur.
Quaſſa tremit tellus, hinnitibus æſtuat aër;
Et quà regnatrix ſe tollit in aſtra Vienna,
Teutonicos late campos, & mœnia circum
Urbis adoratæ, Miles diffuſus inundat.
Sic hibernus ubi per inania cærula nimbus
Funditur, & ſubità ſparſit formidine Cœlum,
Hùc illuc tonitru fætæ capita ardua Nubes
Aere diſcurrunt, & terris ſæva minantur.
Ad belli murmur tanti, ſubitumque tumultum,
Chriſtiadum tremuere acies, & territa dudum
Palluit alma Fides; gladijs nec neſcia tantis
Se poſci, laterique ſuo tot tela parari;
Quas acies contrà, quæ propugnacula muris
Opponat quærit, terraſque implorat, & aſtra.

Sed

Sed quod præſidium ſperet deſerta ſalutis
Tot Genitrix inter civilia vulnera Fratrum ?
Scilicet alternis odijs exercita ſemper
Chriſtiadum ſoboles, fraterno ſanguine tantùm
Tingere gaudebat dextras, & læta triumphis
Funereis, Natos, Urbes, Altaria, Templa
Fecerat Odryſio ſpolia opportuna furori.
O ſcelus infandum! ne regnet Frater, inultos
Et Thraces ſinere, & Dacos tolerare ſuperbos.
Ergo ubi deſertas cognovit milite turres,
Incuſtoditas arces, alioque calentes
Marte Duces ſenſit, rebus diffiſa ſiniſtris,
Numen adit, templique adytis pia Diva repoſtis
Plorat, & antiquis agitat jam cedere terris.
Nam, quid, ait, miſeræ ſupereſt, ſi Templa Getarum
Jam quatiunt tormenta mihi, ſi nuda cruentis
Opportuna Scythis, hoſtes expecto ſuperbos ?
En ſacrum toto orbe caput, Leopoldus, ab Arce
Ipſe ſuà fugere, atque alias ſibi quærere terras
Cogitur, & noſtros jam fruſtra implorat amores.
Scilicet Odryſius ſacris cervicibus enſis
Imminet, & muris vix jam labentibus hoſtis
Arcetur, ſpatioque brevi non capta, triumpho
Barbarico trahor, Aſſyrias paſſura catenas;
Nec qui me clypeo, nec, qui me protegat haſtà
Armatos inter Reges, & tanta meorum
Agmina ſpectatur, primi non immemor Ævi.
O rerum collapſa Fides! regnavimus olim
Felices terris; cùm me coluere Sicambri,
Et Syrus, & Maurus, toto Regina vocabar
Cum Nilo, & noſtris parebant Bactra lupatis.
At nunc exilium tantà hac a parte diei
Vixdatur occidui tolerari lampade ſolis.
Si tamen haud ullos voluerunt aſtra Penates
Eſſe mihi ſtabiles, ſemperque incerta vagari
Hùc, illuc jubeor, terris cedemus amicis,

 Et

Et quà diffuſo ſe noſtro dividit orbe,
Americæ ignotas quæremus littore terras,
Deſertumque orbem, quas non Othomannus arenas
Intret, & ambiguo cogat cum ſole vagari.
Dixit, & aſſiduo circumſtipata Sororum
Agmine, dum ſacris totas gemebunda per aras
Oſcula dat muris, Superoſque implorat amicos;
Aggere ab hoſtili, ſtygio fabricata Cyclope,
Æra tonant, volucreſque globos molita repentè
Turbine flammarum Cœlum jaculantur in altum.
Hos ita, triſte nefas, ferro vis abdita torquet,
Aere ut è medio recidit cum torrida moles,
Quà ſe cumque ferat tempeſtas ærea, latè
Urbibus exitium ſpargat; nam carcere aheno
Effracti chalybis, ſubito feralis Erynnis
Diſſilit, & facibus, piceiſque incendia flammis
Undique diffundit, rerum immedicabile vulnus.
Sic homini placuit, furiarum more, cruentas
Igne armare manus, & Dite accendere pugnas.
O' mens ingenioſa malis! quot funeris artes
Cudimus, & noſtri dedimus præcepta cruoris!
Anne parùm fuerat gladius lethalis, & haſta;
Ut flammas etiam furiali Marte rotemus?
Et niſi diſjectæ jaceant in mænibus urbes,
Nil actum noſtris mucronibus eſſe putemus?
Hæc audita procul trepidat dum fata Virago,
En tonitru horribili pluviali ſulfure nimbus
Ingruit in Templum, ſubitoque fragore latentes
Excludit fæto conceptas viſcere peſtes.
Sidera tunc ruere, & cœlum compage ſolutâ
Decidere eſt viſum; franguntur tecta, domuſque
Sacratique Lares, & conſcia Numinis Ara,
Thure vaporata aſſiduo; jam Dite refuſo
Concipiunt flammas; fumant ſacraria Divûm
Et furiæ circum Superum bacchantur in æde.
Tum verò Soboles non inficianda Tonantis

Relligio vultu, & miſeris exterrita pennis
Diva ſuas Aras, penetralia chara reliquit,
Perque ignes, fumumque gravem, Ditemque nigrantem,
Carpit iter liquidum, puraſque evadit in auras;
Et ſol emeritos quâ ſolvit Atlante jugales,
Aereas molita vias, jam ſpectat ad ipſa
Ultima terrarum, & ſecreti littora Mundi.
Aſt aliter viſum, nec eo peccavimus uſque
Ut Lex, ut Virtus omnis diſcedat ad Indos.
Dum terras igitur, patrijs vicinior aſtris
Illa fugit, qualis, cæleſti fulmine tacta,
Cùm cecidit turris, volat externata Columba,
Et procul implumes lachrymata per aera nidos,
Imprudens alios quærit fugitiva penates;
Aliger en Michael, Ductor fortiſſimus, inter
Ethereas acies ſeſe per inania pennis
Librat, & auditi properat mandata Tonantis.
Nobilis hic ſuperæ primo certamine Gentis,
Victricem quatiens radijs pugnacibus haſtam,
Aere ſub medio riguo nitidiſſimus auro,
Occurrit Fidei, & placidis ita fatur ab alis.
Qui te, Diva, metus terris, fugitiva, relictis
Has jubet ire vias? veteris quæ tædia regni
Solis ad ignoti cogunt deſcendere Terras?
Non ita decretum eſt Superis, ut chara Tonanti
Lex aliò migret; nec tu captiva Getarum
Ibis in arbitrium; Cœlo meliora parantur.
Hactenus adverſo pugnarint arma Gradivo:
Jam felix aſtris revoluti temporis hora
Candida ſe pandit, poſitis quâ Thracia bellis
Serviat Auſtriaco Leopoldo, & Marte ſubacta,
Ipſa tuas ineat niveas Aurora catenas.
Tu mecum gradere, & vetus obliviſcere fatum.
Dixit & in ſtellas, altumque præivit in axem.
Illa novas mirata vices, nec gnara futuri,
Sidereum molitur iter; juxtàque Sororum

Alba Cohors ſequitur, præeuntis ſemita lucis
Ardua quà nitidos Stellarum ducit in orbes.
Eſt alios inter cœli nitidiſſimus ignes
Æternus fulgor, celeri qui lampade circùm
Voluitur, & flammis violentius omnibus Aſtrum,
Illuſtrat noſtras irato fulgure noctes.
Hoc veteres olim generosà ex indole Vates
Non vano ſidus dixerunt nomine Martem,
Et Marti Numen dederunt ſpectabile bellis.
Heu quàm non homini inſolitum caligine rerum
Inſanire fuit! quàm pronus labitur error!
Aſt terræ, cœlique Opifex, Mens arbitra rerum
In denos poſtquam ſpatijs æqualibus orbes
Effuſum longè Cœlum diviſerat omne,
Diſtinctumque ſuis habitabile fecerat aſtris.
Sideribus ſeptem, reliquorum a lege ſolutis,
Quæ nitidos proprià luſtrant vertigine campos,
Naturam variam, vario cum luminis igne
Addidit, & molem terrarum juſſit obire
Multiplici illapſu; mortalibus unde propago
Surgeret haud eadem, ſpecie ſed ſortis eàdem,
Diſſimili vultu, diversà ac indole cordis
Naturam vario diſtingueret ordine rerum.
Hinc fulgere dedit Saturno triſte, prigumque
Ingeſſit lumen. Sed Juppiter alter ab illo,
Sydus nobilius flammis regalibus ardet.
Sol micat, & vultu quos non fruſtratur amores
Veſpere ab aſſiduo numquam non decolor aſtrum!
At Venus imbellis, quamvis nitidiſſima flamma
Temperat ardores medicatà frigoris undà.
Mercurius vis læta oris, vis ignea mentis
Ire videt Lunam poſtremà in ſede minorem,
Inſtabilem vultu, & nunquam ſincerà micantem.
At Solem ſupra, reliquoſque volubilis Ethræ
Sideros orbes à primis tertius ipſe
Mars telo ſimilis, vibratæ ac more ſagittæ,

Lu-

Lumen agit circum, lapſuque tricuſpidis ignis
Magnanimos æſtus, bellatriceſque favillas
Spargit, & implacidam terras hortatur ad iram.
Quod ſi terribili perfuſum ſidere pectus,
Non ultro renuat Martis parere calori,
Impatiens pacis gladios agitabit, & haſtas:
Nec niſi belligero lætum clangore tubarum,
Sæpe per indomitas vigilabit ſomnia noctes.
Sic viſum eſt cœlo; pigris mortalibus axe
Prælucere facem ad variæ primordia laudis.
Hùc igitur Fidei ductor fortiſſimus Ales
Agmen agit niveum, noto ſibi tramite, & inter
Etheris immenſi ſpatia immetata viarum
Prima redorordìtur Stygij certamina Regis,
Virgineoſque ſinus cœleſtis imagine belli
Implet; & hic atrox, dicebat, Lucifer arma
Collibus æthereis, Ductor, ſpatioſa ferebat:
Hic eluctatus triſti cervice Tonantis
Numinis imperium, numeroſo milite ſigna
Extulit, & primas ſtuduit contendere in Arces.
At noſtrum hic tandem non evitabile telum
Expertus, diros animos, & regna reliquit
Ethereæ ſedis. Comitum cecidere phalanges
Sulphureæ, & toto traxere incendia Cœlo.
Finierat, cùm viſa procul ſeſe orbita Martis
Extulit eoo præceps de limine; flammæ
Stridebant circum; radijs inſcripta coruſcat
Semita, & à volucri fumant veſtigia flammà.
Huic longe ardenti generoſæ lampadis Aſtro
Occurrit Michael; nitidamque obnixus in haſtam:
Hactenus eſt, inquit, rubro de littore Gangis
Conceſſum Marti rabidas agitare quadrigas
Gentis in occiduæ terras, & bella movere
Auſtriacæ pharetrata plagæ. Contrarius ordo
Hinc eat armorum; ſero de Veſpere Mavors
In matutinos effundet lora penates.

Ibit

Ibit in adverſos Thraces, majorque cruentæ
Obuius Auroræ, referet quos pertulit ignes.
Dixit, & adverſo convertens frena Gradivo
Imperat implacidum Divas conſcedere Sydus.
Ipſe Fidem, nondum poſità formidine belli,
Sollicitam ducit, celſo quà vertice ſurgit
Gemmatum ſolium, ſtabilita in turbine ſedes.
Hìc haſtæ, hìc clypei, pharetræ hìc, & ſplendida gemmis
Spicula pendebant, Divinæ vulnera deſtræ.
Quos poſtquam greſſu pulcherrima Virgo timores
Aſcendit pavido, ſeſeque locavit in arce
Ardua terribili, dubiam ſic excipit Ales.
En tibi frena ſuper lachrymata pericula Martis
Fortia ceſſerunt, loris en bella gubernas.
Ne dubita, o Virgo; poſthac tua jura Gradivus
Audiet, & flammas, quà juſſeris ire, rotabit.
Aſpice, jam longè converſi fulmina belli
Odryſiæ ſenſere Acies, jam caſtra ſolutis
Ordinibus fugiunt; proſtrato Biſtone campi
Singultant, meliorque tibi tua ſorte Vienna
Indecores ridet dilapſos mænibus hoſtes.
Hoc tibi principium bellis, hinc ire videbis,
Quas non ſperaſſes, juſſa in certamina Gentes.
Te Reges alij, Populi te ſponte ſequentur;
Et tu læta pijs Heroes creſcere bellis,
In lauros frondere tuas miraberis haſtas.
Dixerat, & puras ſubitò dilapſus in auras
Supremam repetit civis pulcherrimus Aulam.
Illa animis ſuſpenſa diù de Culmine tanto
Regnatrix ſpectat tam magnæ regna quadrigæ,
Imperiumque novum trepidat. Stant ordine circum
Virtutes omnes, legio formoſa Sororum;
Attonitæ novitate loci. Sed vincula numquam
Tam teneræ paſſum dextræ, intractabile Sydus
Se vibrat in ſpatium præceps, curſumque minatur.
Paret at imperio formæ, pulchroſque lupatos,

Dum

Dum eluctatur, amat, placidâque ſuperbit in irâ.
Sic quondam domitos ſpectatrix Roma Leones
Frena triumphalis vidit mordere quadrigæ.
Et ſtupuit ducibus Tigres ſervire jugales.
Intereà terris non cognita flamma vagatur,
Magnanimuſque ardor; viſa eſt igneſcere noctu
Chriſtiadum tellus, & nullo auctore, tubarum,
Sanguinis & pugnæ circum diſcurrere imago.
Corda tument animis, ſed nec ſperare, quod optant,
Nec tentare audent; veluti cum cæca jacentis
Irritat placidas tempeſtas æquoris undas,
Vertice ſpectamus paulatim creſcere fluctus,
Nec tamen irarum ſe dira procella fatetur.
At poſtquam tandem generoſi Sideris igne
Virginei calvere ſinus, & Diva feroces
Paulatim cepit Marti concedere habenas;
Tum verò non pigras quàm manifeſtus in iras
Erupit Veſper, quàm plenè ad bella flagravit!
Quiſque ſuos jam poſcit equos; ſub caſſide quiſque
Tela quatit, ſeſeque alacri metitur in enſe.
Conveniunt magnæ cognato fædere dextræ:
Thrax gladijs petitur, telo Thrax poſcitur omni,
Horribileſque acies hyemis vigilantur ad ignes.
Tu mihi nunc Erato, quæ pulchri Martis amores
Ad citharæ ſonitum læta es narrare diſertum,
In noſtros numeros major delabere, & omnem
Armorum ſtrepitum totus, quo ferbuit, Orbis
Da Vati in feros ævi ceciniſſe Nepotes.
Jam Sol hybernas iterum revolutus in Arctos
Solverat æſtivo torpentes lumine campos,
Ac meliore die ſpatioſior ibat in axe:
Cum ſeſe tellus hyemis jam nube ſolutâ,
Oſtendit Cœlo; & mirum clamoſa theatrum
Exponit, longè circum ſpectantibus aſtris.
Sidere nam prono mundi ſtudioſa relicti
Relligio ſteterat, curruque illuſtris ab alto

Sæ-

Sedula luſtrabat, quos ipſa accenderat, ignes.
Nec ſpectaſſe piget; tum primùm læta Gradivum
Se ſenſit premere, & leges imponere bellis.
Æſtuat Europa affirmato ex orbe Tyrannum
Pellere Biſtonium. Veſper pia tela coruſcat,
Et vix nata dies ſacras incurrit in haſtas.
Nil non ære micat; gelidas conceptus ad Urſas
Præcipi Coſaccus equo rotat armiger enſes,
Inſtabileſque Scythas ferro populatur, & igne.
Non illi in tenerà ſtravit cunabula plumà
Agreſtis mater, ſed duri ad ſidera Cœli
A Puero docuit nudum vagire, metuſque
Ignorare omnes; his ergo diruta dextris
Oppida jam longè Mæotidis alta paludis
Non expectatis inter tot frigora flammis
In cineres abeunt; pigrà de nube Bootes
Miratur facibus gelidos ardere Triones.
Hinc Fidei vèxilla nigri per littora Ponti,
Concretaſque gelu Euxini ſpatiantur in undas.
Stant circum effuſæ matres; puerique, nuruſque,
Caucaſeum vulgus, ſparſis hi crinibus orant
Victorem fruſtra; patria in Carpenta Scytharum
Congeſtum trahitur captivum mobile regnum,
Et Regum ſylveſtre premunt armenta cadaver.
At parte ex aliâ, quâ mitior Urſa remittit
Parrhaſias iras, patrijs formoſus in armis
Sarmata, Biſtonio nomen fatale Tiranno,
Emicat, & longè bello majora minatur.
Scilicet Arctoi Moderator maximus orbis
Conſcius arcano Sobieſchius enſe coruſcat,
Nec quo ſe vertat, nec quos dignetur honore
Vulneris auguſti, totus, qui pendet ab illo,
Mundus adhuc novit, telum formidat Abydos,
Formidat Sextos, Rhodopeque, Scamander, & ipſa
Antiquas nondum lacrimas oblita Propontis,
Ne ſacra fulmineæ dextræ ſibi fulguret haſta

Dira

Dira timet, fruſtraque moras opponit aquarum.
Uſqueadeo, quocumque iras converterit ille,
Non incerta comes ſequitur Victoria euntem.
O Fidei Columen non inficiabile noſtræ,
Conceptas animo pugnas, & bella repoſto
Circumfuſa ſinu, tandem teſtare, manumque
Ardentem dudum meditata in fulmina libra.
Quid manifeſta pij jam differs gaudia Martis?
Non te parva decent, aliquot nec turribus ira
Se tua nunc paſcat; totius funera Thracis
Illo, quo fulges, nobis ſperamus ab enſe.
Hæc dum bellatrix, domito ſublimis in aſtro,
Diva Fides ſpectat, totumque Oriona Templis
Et coniurati gratatur plauſtra Boöte;
Non minor armorum ſtrepitus, nec ſegnior undis
Æquoreis latè ſpectabilis ibat imago.
Fervent cerulei fluctus, a remigis ictu
Fracta Thetis ſpumat, ramoſo vertice montes,
Piniferæque Alpes undis innare videntur.
Nec Populi unius ſulcata per æquora proræ
Bella ferunt celeres; congeſta in navibus omnis
Navigat Europa; effuſo vix Æolus antro
Invenit his habiles tot agendis navibus auras.
Primus ab Auſonio Romanus Navita Tybri
Augurijs magnis lætos ad carbaſa ventos
Relligioſa vocat, queis primà à ſede Sacerdos
Triplicis imperio mundi venerabilis; aſtra
Nutu conciliat ratibus, dextràque potenti
Neptunum ſternit, longèque minatur Abydo.
Parent imperio nimbi, officioſa procellas
Æquora ſuſpendunt; concuſſo pallidus Æmo
Spectat Othomannus, majeſtatemque ſenilem
Auguſti Patris, plusquam properata Gradivo
Agmina, formidat, Regeſque in bella ruentes.
Non procul hinc Melitæ celſis vexilla carinis
Spectantur pelago, toti notiſſima Ponto.

Nobi-

Nobilis his Pubes, uni jurata Tonanti;
Militat in Thraces; totoque ex orbe Juventus
Lecta ruit, vitamque ſtudet pro laude paciſci.
Non Rhetus, non Cattus abeſt, non laudis Iberus
Immemor, aut belli; ipſa comis it Gallia fulvis;
Ac manibus paucis totius prælia Gentis
Penſat, & attonito vel ſic ſeſe approbat orbi.
Aſt hinc majoris Tyrrheno a littore ponti
Se Comites alijs, ulli non marte ſecundos,
Flos juvenum primus, virgatis puppibus addunt;
Formoſaſque genas, & odori lumina vultus
Contriſtant dirà galeæ formidine; natos
Pulchra ſuos longè Florentia ſpectat euntes,
Et ſibi belligeros lætatur ſurgere Flores.
Hos circum Nymphas, cognataque Numina Floræ
Ludere ſpectares, ſpectares aëra circum
Antennaſque ſuper cytharis inſtare Camænas;
Carmine mulcentes fluctus, & navibus iſtis
Dum ſperant patrios ſeſe remeare penates,
Aonios longè colles, ſylvaſque ſalutant.
Ære rigent illi, Stephano devota Juventus,
Fulgure & armorum, Clypeique in lumine ſpargunt,
Nomen adoratum, peregrina in littora Coſmum.
Hæc dum conveniunt diverſis carbaſa ventis
Acta ſimul, bellique minas in fædera mittunt.
Jam maris Adriaci dominas moderatur habenas
Nerëa per totum Moroſini celſa Triremis,
Et domitis trahitur conſtrata per æquora monſtris.
Hanc aliæ centum candentes ægide puppes,
Ægide fulgentes proræ, nitidoque metallo
Remorum ſtrepitu, pelagique fragore ſequuntur,
Ingentes moles, volucreſque per æquora turres.
Abiete tam multà ſylveſcunt Doridis arva,
Ipſa Thetis latè velorum æſtivat ad umbras.
Jamque per æquoreos ſpumoſo murmure campos
Advenere Duces, quâ claris ardua ſaxis

Cor-

Corcyræ rupes pandit ſpatioſa theatrum .
Quæritur hic belli ratio : Sententia fati
Prædoni Getico de puppi dicitur alta .
Tunc verò audiſſes circum captiva tumultu
Regna pios clamare Duces , & tendere dextras ,
Ut ſibi tam lætum vertat ſors prima Gradivum .
De vinclis certant . Dominos vicina priores
Creta vocat , ſeſeque Rhodos , Lemnoſque , Cypruſque
Officioſa petunt antiqua in jura redire .
Nec tacet Egyptus , nec mitior Affrica vultu
Intentare preces ceſſat . Sed apertius iſtis
Ora Paleſtinæ queritur ſanctiſſima terræ ,
Quam tot commendant noſtræ monumenta ſalutis ,
Barbariem non digna pati , nec fæda tyranni
Vincula , & ò quantum captivo a margine ripæ
Audiri meruit fletus Jordanidis undæ !
At nondum ſpatijs iſtis converterat ignes
Diva Fides Martis , moderatius illa quadrigam
Abſtinet ardentem , quo tutius arma gerantur .
Tu ſatis his armis merces es viſa gradivo
Digna peti tanto , furijs habitata marinis
Regia prædonum ſpolijs ditiſſima Leucas ;
Nauplia , & augurijs belli conceſſa Corone .
Hoc mervere pio ſtillantes Sanguine rupes ,
Et circum ſacris ſtridentia ſaxa catenis ,
Ut rurſum Actiacæ ſpectarent claſſibus undæ
Fervere Leucaten , inſtructo ac Marte viderent
Auguſtos alios velis majoribus arcum
Tendere , & a puppi jaculari incendia belli .
Ergo cadis tandem domus immanſueta latronum .
Æquoris Icarij Nymphæ videre ruentes
Fumanteſque lares ; fædâ caligine circum
Reſpirat cœlum , & ſcopulis defixa cruentis ,
Jam nova Chriſtiadum vexilla eventilat aura .
Inclyta laus armis ; at cum majora triumphis
His cœlum promittat adhuc , Argoſque , Mycenæque ,
Et

Et Piſæ, duroque diu regnata Lycurgo
Mænia, & Arcadiæ fines, bimariſque Corinthus,
Totaque jam Pelopis ſedes, & amabilis Elles
Ardua ſpes noſtris veniat, ſed proxima bellis,
Differimus Muſas, & plenæ in gaudia palmæ
Votis ſolliciti felicem accerſimus horam.
Hos inter Pelagi ſtrepitus, & murmura rerum
Cernitur Hungaricis majoribus area bellis
Decertata viris. Claro hìc Lotharingus in enſe
Fulminat, & ſegetem palmarum ſeminat arvis;
Huic uni ſervate, precor, cum tempore longam
Inter tot facies belli, & diſcrimina, vitam,
O ſuperi, & large concedite ſtamina Parcæ.
Hoc etenim noſtris melior fiducia rebus
Surgit; ab hoc pendet dubitabilis area Martis.
Non adeo primus concurrere gaudeat hoſti,
Pugnandoque ſibi, ac Europæ parcat amori;
Belliger Auſtriacis donec Vitellius armis;
Vel bellis natus Nehiſel Caprara triumpho
Nobilis, Archintuſve ferox, acerve Rabatta,
Plurima quos primæ commendant vulnera forti,
Victrices Aquilas generoſa in bella gubernent;
Namque omnes æquo ſpectat victoria vultu,
Omnes queis poſſet Lotharingus credere belli
Fata, & cum lauri feſſus decedet honore,
Hæredes legere, effuſiſque relinquere palmis.
Oppida non iſtis etenim, non clauſtra Getarum
Ardua ſunt animis; primo cecidere nitore
Teutonici gladij diſiectæ turribus arces;
Urbes arſere; ipſa ſuis ſpoliata trophæis
Caſtra gemunt Thracis; totus quâ defluit Iſter
Ponte ſub auguſto murmur demittit aquarum.
Undique victrices, dum ſpargunt fulmine Campos,
Diſcurrunt Aquilæ; nec te implacabile monſtrum,
Eumenidum que caput, Techeli, diſcordia pallà
Defendit lacerà; nequidquam more ferarum,

In-

Incertus fato, monteś prętendis opacos.
Mors inſtat jugulo. Scelerum dabis improbe pænas;
Carmen & in noſtrum venies ignobilis Umbra.
Aſt optata diù dum pendent gaudia famæ,
Quæ nova bellorum moles, nova pompa Gradivi
Danubio ſurgit, mediàque igneſcit in undà?
Ære micant fluctus, & bella nitentia criſtis
Thracis in exitium prono labuntur ab amne?
O Martis conceſſa pij jam gloria, quantus
Nunc honor eſt juſtis armis! Bavaria plenis
Norica Gens Caſtris, nuper ſpes addita, toto
Fulmine defertur Budæ fatalis, & Iſtro?
Nec Duce ſigna carent. Miles lanugine primà
Vindelicas inter Regnator maximus oras,
Pulchrius Arctoæ quo nil arſere pruinæ,
Arma regit, gaudetque Puer dare jura Gradivo.
Sic illum pietas, ſic martius incitat ardor.
Hunc videre procul juvenilia bella moventem
Biſtones attoniti, oppugnata rebellio vidit,
Et longùm flevit tam pulchri fulminis iras.
Quod ſi non primis ceciderunt mænia telis
Hoc Superis aſcribe tuis; Te ſidera nempe
Solibus exercent duris, & calle viarum
Indomito hoc ducunt creſcentem laude Juventam;
Alter ut ad Trojam bello formeris Achilles.
Sed magnis ne cede animis; ruet ardua Ditis
Arx furijs defenſa diù; tibi Marte ſecundo
Inclinata Fides vires ad bella miniſtrat,
Et telis gaviſa tuis, quot vulnera ſpargis,
Quotque premis Dacos teneris pulcherrimus armis,
Tot ſuperis numerat partos tibi Diva triumphos.
Quod ſi Thrax ullis eſt expugnabilis armis;
Tu Thraces quondam toto decedere ab orbe
Limina trans rerum coges, vectuſque triumpho
Non impar Carolo, majorque Heroibus unus
Regia Pannoniæ conſcendes oppida curru.

 Eve-

Evenere; pijs dudum cruciata querelis
Gaudia ſpem ſuperant; major Victoria votis
Lætitià penſat tam longi tædia belli.
O qualis graderis, quantus poſt bella triumphus
Te vehit aurato in curru! Non ardua major
Ipſe Neoptolemus conſcendit Pergama victor.
Scilicet in noſtras deſcendere juſſa catenas,
Buda tuas iras, quas formidavit, adorat;
Et ſibi captivæ plaudit, limenque ſuperbum
Pandit in Auroræ non deſperabile Regnum.
O utinam tanti veniat mihi carminis ætas,
Auſpiciumque tuum feliciter impleat aſtrum;
Tum frontis juvenile decus, flammaſque venuſtas
Terribili ſolvens galeà dabis altiùs ire;
Belligeraſque oris Veneres, Chariteſque feroces,
Oſtendens populis, Fidei ſervire latinę
Jam facilem Martem toti teſtaberis Orbi.

DE AUGUSTA JOSEPH AUSTRIACI INFANTIA

CARMEN GENETHLIACUM.

PROLUSIO.

MAgnum ſortiti argumentum, ne quid in illo nos incurioſos prętereat, quod & ſtudia noſtra, & Chriſtianæ Reipublicæ amores poſſit exercere, opus nunc aliud ordimur; & qui natalem Joſephi diem ſatis proſixa Oratione laudavimus, ejuſdem nunc auguſtam Infantiam præcipiti Carmine exponendam Albæ ſuſcipimus. Meruit hoc regalis Civitas, ut in præmium tam promptæ deditionis, Regis ſui cognoſcat incunabula: meruit, & ipſe Joſeph, ut qui regnando olim ſuos fatigabit Hiſtoricos, ne naſcendo quidem ſinat Vates ceſſare. Vix natum igitur Pannoniæ Regem Muſa excipiens officioſa, ſic illius primos vagitus ad Citharæ ſonitum conatur referre.

CARMEN.

AUguſtas Regum cunas, quibus arduus Infans
Sanguine ab Auſtriaco pluſquam regaliter annos
Duxit, & Hybernum tepefecit Oriona vultu,
Carmine non ſolito, ſolito ambitioſius undæ
Fatidicæ ad murmur canimus. Disjecta Tyranni
Oppida Biſtonij; Getico perfuſa cruore
Flumina, & attonitos Leopoldi a nomine Thraces;
Victriceſque Aquilas, & te, Lotharinge, quadrigâ
Arma ſuper, fuſoſque Scythas, bellique ruinas
Laurigerâ vectum, & ſociorum ſplendida Regum
Bella canant alij; toto quibus ardet Apollo
Pectore, & ingentes Heroum præcipit iras.
Tu mihi parva quidem, ſed magnis digna Camænis
Materies operis, concepti & carminis auſpex,
Auſtriacæ Gentis ſoboles, ſpes inclyta mundi,
Mundo expectatum felix ſis Nomen, Joſeph.
Fors erit, ut tecum dum creſcunt carminis auſus,
Te quondam majore canam, majora gerentem
Pectine, & ad famam ſoboleſcat carmen, & ætas.
Interea citharam, Phæbumque accendere vultu
Et Vati monſtrare ſacros ne ſperne triumphos,
Quos tibi conſulti ſpondet cortina Tonantis.
Vix aditus lucis primos, primumque diurnæ
Lampadis auſpicium Genitricis cœpit ab ore
Infans Cæſareus, niveis cum lapſa quadrigis,
Altrix Auſtriadum primævo a ſanguine Regum,
Deſcendit Pietas, notoſque ingreſſa Penates,
Grande puerperij ſubit ambitioſa cubile.
Hic inter tyrio flagrantes murice veſtes,
Velleraque Aſſyrijs dudum vigilata puellis,

Aſpi-

Pendentem niveo Genitricis ab ubere Natum,
Potantemqoe labris Auguſtæ pocula vitæ
Aſpicit, & lumen radiantis fulgure vultus,
Auſtriadumque jubar, maternaque ſidera frontis,
Ut vidit; proh quantus, ait, Puer iſte Parentum
In laudes ſurgit, quantus ſe Patribus addit!
Quot video Reges Puero revireſcere in uno!
Unius & quotuplex erumpit Cæſar ab ore!
Vagitu haud tanto, tanto non vertice Mundum
Fernandi, aut Caroli, non erexere Rodulphi.
Vix ſeſe ipſe tulit major Leopoldus, ab ungue
Cùm cepit tenero patrijs proludere Regnis.
Scilicet ereptos properato funere Fratres,
Et lentos partus penſarunt ſidera, ut unus
Fænore multiplici lacrymas ſoletur Joſeph.
Quod ſi non veterum fallunt oracula vatum;
Huic unì rident majora Parentibus aſtra.
Et quondam domitas Scythiæ intractabilis oras
Hibernaſque plagas, gelidique Hiperionis urbes,
Hic premet imperio, ſceptroque ſuperbus Avorum,
Ad ſua ſpectabit concedere jura Tyrannum
Odryſium, juxtàque Phryges, Mauroſque, Getaſque
Captivos populos fractà cervice catenas
Auſtriacas trahere, & magno ſervire triumpho.
Hæc promiſſa pijs ſperamus gaudia votis,
Ubere & admoto Pietas hæc vota fovebo.
Dixerat, & furtim, dum ludit ad oſcula Matris,
Indole jam magnà, regali ac ſanguine paſtum
Diripit Infantem, cuniſque reponit eburnis;
Spargit & æthereos per candida membra ſopores.
Ille ſoporifero perfuſus nectare ſomnos
Magnanimos ducit; ſed Nutrix alma pudoris
Quam neglèxit opem, quam non exercuit artem,
Fingeret ut rerum dignum moderamine Regem?
Sidereos animos, & neſcia lumina noxæ,
Regaleſque ignes, curaſque, & laudis amores

Eliquat, & ſenſim niveos irrorat in artus;
Temperiem miram Virtutum, & pectus in imum,
Cordis & in fibras latices jubet ire beatos,
Hæreat ut totis Pietas ſpatioſa medullis.
Quàque hæret, ſenſus faciles, venaſque capaces
Invenit, & facili nil eſt quod corde repugnet.
Inde oculos format nativa luce ſerenos,
Quos nullis flammis turpiſſima Cypris adurat,
Ipſe nec exhauſtâ poſſit ſuperare pharetrâ
Cæcus amor, quo cum majeſtas rara moratur.
Tum pedibus vires addit, quibus ardua ſemper
Virtutis placeat, nec tritæ ſemita laudis;
Ire vias ſed ament duras, quà pandit Olympum
Gloria, & exhauſtos tergit par fama labores.
Fulminis at patrij, & Themidis diſponit ad uſum
Auguſtam dextram, fingitque ad utrumque paratam,
Parcere ſubjectis, & debellare ſuperbos.
Audijt ille manum artificem, ſeſeque capacem
Præbuit, & teneris Nutricem ſæpe lacertis
Amplexus toto Pietatem pectore duxit.
Sæpe etiam ludens feſtivæ Altricis in ore
Oſcula formavit generoſis prima labellis.
Illa ſuo ſecum dum tanto gaudet Alumno
Pulchrius auguſto formoſa in corpore ridet;
Præclarumque fuit regalem ſæpe videre
Infantem gremio Virtutis ludere, & ævum
Ducere ſidereæ Pietatis ad ubera primum.
Has inter curas Nutricis ut arduus ulnis
Emicuit cervice Puer, potuitque morantis
Ætatis primæ diſcludere lumina vultu,
Quantus in occurſum magni Genitoris ab annis
Se tulit anguſtis, quàm magno Cæſare totam
Auſtriacam implevit cumulati nominis Aulam!
Præcurrens lentus pueriles ſcilicet annos,
Deſidias animi molles, & languida cordis
Otia neglexit, primæque crepundia mentis

Non

Non luxu extinxit, ſed ſplendida lætus Avorum
Signa tuens, plenà ſatiatus imagine Patrum,
Fovit in exemplo, toto quà pariete Cæſar
Fulgurat innumerus, ſeriemque oſtendit honorum,
Grande rudimentum venturi Cæſaris inter
Præteritos ponit Reges: hìc clara Parentum
Nomina, victriceſque haſtas, pulchroſque labores
Diſcit, & in ſimiles ardet regaliter auſus.
Jamque animis plenus ſimulacro laudis avitis
Se miſcet ſceptris, jam par veſtigia Patris
Magna legit cautus, Majeſtatemque ſerenam
Terribilemque ſimul pluſquam pueriliter ore
Induit, & curis ſe regnatricibus addit.
Miratur Genitor comitem, miratur adultos
In nato Auguſtis jam jam virtutibus annos.
Dumque videt, ſeſe gaudet deprændere in illo,
Primamque ætatem, & teneros reminiſcitur annos.
Haud aliter Pellæ ſenior Regnator in aulà
Grandia ſub tenero creſcentis ſemina Regis
Vidit Alexandro, & majorem ſorte paternà
Aſpectans Natum, ignotæ telluris habenas,
Regnaque promiſit numquam conceſſa Parenti,
Et domitum Gangem tenero præſenſit ab ungue.
Sic exempla Patrum ſequitur dum paſſibus æquis,
Et ſeſe Auſtriacis teſtatur moribus altum
Auguſtus Joſeph, fortunæ eſt viſus amicæ,
Et meruit regni ſortes augere futuri.
Nam cum forte Globum, ſpatijs ubi cuncta videntur
Terrarum diſtincta ſuis, portatile Regnum,
Verſaret manibus, totumque evolueret Orbem,
Diſceret ut quantum cognata ad jura veniret;
Ut videt Hungaricas direptas Thracibus arces
Et pronum Geticis diſcurrere legibus Iſtrum,
Indolis Auſtriacæ tum primum concipit iras,
Ac ſe jam major: Quid noſtris improba ſceptris
Hic toties, inquit, rerum fortuna rotatur;

Exercetque ſacras una tellure phalanges?
An ſors dura negat, quod leges, jura, fideſque
Nobis conceſſere diù? Dominiſque relictis,
Pannones optabunt fædo ſervire Tyranno;
Sideribus, Fidei, nobiſque, Deoque rebelles?
At non ſemper erit felix in crimine culpa;
Sæpe moram lentè penſarunt ſidera pænæ.
O' utinam ſceleri placeat timuiſſe quod optat;
Aut mihi jam detur gladio terrere ſuperbos!
Cur me longa nimis tantis infantia rebus
Invidet, ac votis ætas infirma repugnat?
Indole, non annis, ſpectetur Cæſare Natus,
Virtutique impar numquam credatur Joſeph.
Innocuæ vocis votum tam nobile prono
Auditum eſt cœlo, fortunaque mobilis orbem
Vertit, & emoto volvuntur cardine ſortes.
Aſtra favent cauſæ meritis; meliorque Gradivus
Auſtriacas acies deſerto reſpicit Æmo.
Oppida Biſtonio dudum regnata Latrone
Victa cadunt, fuſoſque premens Victoria Thraces,
Pannonias Aquilis reſerat victricibus Arces.
Et jam læta novum, bello intractabilis olim,
Victorem, ac Regem te, Joſeph, Alba ſalutat.
O Pueri ſidus Getico fatale Tyranno,
Lampade quàm pulchrâ trepidati nubila Martis
Diluis, & fauſtos cogis ſuccedere ſoles!
Thracia te noſcat, poſitiſque rebellibus armis,
Cæſaris infantis roſeas patiatur habenas.
Spero equidem tantum venturum in carmina Nomen.
Et te vel Tanai dicentem jura ſubacto,
Auroræ Dominum fas ſit promittere Regnis.

FINIS.

A.M.

A. M. D. G.

JACOBO VVALLIÆ PRINCIPI GENETHLIACON.

Quamvis difficile ſatis, ac magnum ſit proſperis ſervare modum in rebus, & gaudij modeſti, temperatæque felicitatis exempla non niſi rara ſint ac vetuſta; nos tamen illi ſumus quos præteritis menſibus aut torpor naturæ, aut ipſius reverentia lætitiæ ita temperatos fecit ac modicos, ut in ſumma totius Nominis Chriſtiani gratulatione Jacobum VVالliæ Principem Britanniæ hæredẽ, Jacobi ſecundi filium, bonorum ſpem, perduellium terrorem ac metum, quem optavimus ſemper, deſperavimus ſæpe, & ſemel tandem retulimus, incurioſi prorſus ac frigidi ſilentio tranſmiſerimus hactenus. Mira ſanè in tam irriguà voluptate fuit hæc Muſarum ſobrietas; at in ipſà ſobrietate Muſarum quanta fuit Poetarum deſidia, qui vel ad ſua potuerunr vota torpere, & ne vocem quærerent, gratulationem neglexerunt. Non parum profecto in publicam nos lætitiam peccavimus, qui, Europa propè geſtiente, tacuimus, & tacendo vel ipſum fecimus criminoſum ſilentium, quando Genethliaci vox Hominibus debebatur, & Superis. At ſi nunquam ſera lætitia

eſt

eſt, & ſemper tempeſtivus eſt riſus ingenuus; eant nunc mihi omnes in Carmen Muſæ, & canendo teſtentur non prorſus ignarum ridendi Phæbum, quamvis per implacidam, nec uno mœrore exercitam æſtatem, pene riſus oblitum. Ego ſanè, ut aliquando potius quàm nunquàm Cunas illas, in quibus ſpes tanta, tantumque gaudium nobis adoleſcit, Religioni gratuler noſtræ; carmen ab Ungariæ Heroibus, ad Infantem Britanniæ traduco, & lætas quondam bellorum ſtrepitu tubas Mæonias, regalis Pueri vagitu ſic implere tandem contendo.

CAR-

CARMEN.

DIfficiles lacrymis Superos, & lenta querelis
Vos quondam noſtris, jam nunc abſolvimus Aſtra.
Expectaſſe juvat tam longi ſidera voti,
Expectata diu votum ſi gaudia vincunt;
Et cunctatrices dum penſant tempora ſtellas,
Non niſi cunctando teſtantur maxima naſci.
Nempe ferax uterus, toties cui regia Nupta,
Et toties Mater ſine ſtirpe, Britannica Juno,
Sidere non dextro Votum commiſerat Orbis,
Pondere ſe fauſto exoluit, ſolioque Britanno
Hæredem peperit, partuque Altaria pacat.
O Pueri regalis apex, cui ſtamina Parcæ
Tentarunt toties, toties exercita Clotho
Impare ſe digito mirata eſt ducere vellus,
Augurijs quantus temet felicibus addis!
Aurea quàm magnis imples cunabula fatis!
Sortibus haud tantis hæres ſtellantis Olympi,
Juppiter emicuit trepidæ Genitricis ad ulnas,
Quot tu non vanis creſcis pulcherrimus aſtris.
Scilicet, & multa circum ſtipata Carybdi,
Anglia, Rectorum tellus aſperrima frænis,
Officioſa tuas jam nunc ſibi poſcit habenas;
Et cunis affuſa ſacris, miteſcere tandem
Diſcit, ut officio ſpretis ſeſe approbet Aris.
Ultima terrarum ſemoto a margine rerum
Te procul Infantem ſupplex Hybernia adorat,
Et Tibi lætatur ſquallentia Templa vacare.
Ipſa, Caledonias accendens ardua ſylvas,
Plauſibus arboreis Cœlo te proxima tollit

Sco-

Scotia, & inſpectis vicino ex æthere ſtellis,
Miratur tandem triſtem riſiſſe Bootem;
Ac gelidas Hyadas, duraſque a ſole remitti,
Te naſcente, ſtupet, tepuiſſe caloribus Arctos.
Auſpicijs tantis, rerum tot natus ad uſus;
Otia cunarum, ac ætatis deſidis horas
Vagitu exerces, nutricis & ubere ſpreto,
Non niſi belligerâ lactari a Pallade velles;
Ut Thameſi, & Thetidi leges dum dicis amoris,
Vulnera bellorum vel nunc mediteris in hoſtes.
Aſt dum tot curis animus, tot dextera ſceptris
Surgit, & implacidis ætas adoleſcit habenis,
Aoniæ ad murmur ripæ, fonteſque canoros
Fatidicos ne ſperne Puer componere ſomnos;
Et tibi Caſtalio vigilant dum carmine Divæ,
Incipe jam noſtris aures aſſueſcere Muſis.
Forte Parens rerum, mundi generoſa Creatrix
Altera, cui circum naſcentia ſecula ludunt,
Et Matrem appellat quidquid tellure ſub imâ,
Aere vel liquido, vel aquoſo gurgite vivit,
Progeniem Natura ſuam, ſua pignora ubique
Alma recenſebat; ſobolis cùm feſſa minoris
Obſcuro numero, prolis capita ipſa potentis,
Auguſtaſque Animas Hominum, primumque ſuperbæ
Fertilitatis opus, reges numerabat Alumnos.
Hos ſpectat Rheno, regnare hos Tybride, & Arno
Spectat adoratos, & dum ſibi plaudit in illis,
Lumina ad extremæ vertit confinia terræ,
Et Te ſublimem nitido de vertice Mundi,
Limine & a rerum ſpectat, Jacobe, Britannis
Jura dare, & frænos populi tractare recentes.
Hic (tamquam nuſquam Genitricis nomen haberet,
Aut alibi nuſquam pariendo nobilis eſſet)
Se totam Natura probat, nec plura beati
Uberis exempla, aut uteri documenta requirit;
Nam quid, ait, diviſa legam, quæ Principe in uno
Tot

Tot video congeſta ſimul generoſa potentis
Dona puerperij, cumulataque munera partus,
Quot nunquam fulgere dedit Berecynthia Divos?
Scilicet hoc uno felix Natura virorum
Divitias experta meas, quid prodiga poſſit
Vena ſinus doceo; totoque hic unus in orbe
Teſtatur nondum ſteriles Heroibus annos.
Quantus enim monſtris, facilis quibus Anglia fervet,
Jacobus ſurgit, quantus formidine dextræ
Exercet Lernas, Nemeaque luſtra fatigat?
Hoc ſi olim mendax noviſſet Græcia nomen,
Herculis ignavos damnaret pigra labores;
Bellorumque metus, & veros docta triumphos,
Fabula Naturæ concederet æmula palmas.
Non ſola hunc etenim, quà nunc contendit in aſtra,
Alcidem victrix commendat dextra Britannum;
Quæ prima eſt alijs, Jacobo eſt ultima laudum.
Nam ſi intrare libet magnæ penetralia mentis,
Auguſtamque animæ, genijque arcana tueri;
Quàm majus ſupereſt decorum ſine teſte theatrum
Occultis natale fibris; quàm ſplendida pulchri
Gaza latet cordis; plenis quàm gloria venis
Læta fluit; quantuſque venit regnator ubique
Marte potens, & pacis amans, ſed dignus utroque
Pondere cui toto cœli ſe credat Orion!
Hæc dum miratur, ſua dum hæc ſibi gaudia narrat,
Et matrem totam ſic vultu exercet in uno;
Publica Naturæ nequidquam debita mundo,
Expectata alijs ſtupuerunt ubera rebus.
Et ſteriles thalamos, vacuos & prole Hymenæos
Non una attonito ploravit Nupta Marito.
Uſqueadeo hærebat Mater communis in uno.
At ſolio tandem poſt longa pericula rerum
Reddita Relligio, & ſceptris revocata Britannis,
Non tam læta novo, quàm regno cauta futuro
Sic illam aggreditur, nec dedignata minorem

Al-

Alloquitur lætam Naturam mœſta Parentem:
O quæ cuncta paris, partiſque vocaris ubique
Communis mundi Genitrix, opifexque ſecunda;
Cui Vitæ mortiſque vias, cui tempora rerum
Atque orbem totum commiſit Numen habendum;
Cernis, ut aſſiduis agitata Britannica monſtris
Regna mihi nutent, & quæ nuperrima veni
Exilio revocata, iterum fugitiva timere
Exilium cogar, lætis mæſtiſſima rebus;
Hoſpes adhuc ſolij, nondum regina, ſuperbi.
At non hos animus verſaret pectore fluctus,
Nec quamvis multas acuat crinita Megæras
Anglia, terreret noſtros triſtiſſima faſces;
Ni tu, ſola mihi ſterilis Natura, deeſſes.
Quos etenim tunc tanta mihi diſcordia nimbos
A' conjurato poſſet Phlegetonte movere,
Ut non tota ſuper vigilatas Dite procellas
Jacobo ſubnixa forem, ſi tempora Patris
Inclinata ſui creſcens extenderet Infans,
Rectoremque parem longos ſponderet in annos,
Donec atrox noſtris aſſueſceret Anglia frænis!
At modo, nequidquam, facili revolubilis Urnà,
Illo Rege fruor, cui poſſit Roma labentem
Credere hyperboreum ſtellato vertice Mundum,
Ut ſeptem unà reſpirent cervice Triones;
Si, quæ vel ſero ſunt digna exempla Nepote,
Succeſſore carent, & Athlanti in nobile pondus
Nullus adhuc ſuppar creſcit Tirynthius aſtris.
Et nos tanta breves metiri gaudia in horas
Cogimur, unius pendentes ſtamine vitæ.
O quæ ſola potes noſtros recreare timores,
Cæſareis nuper ſi tandem prona querelis,
Oſcula ditaſti Puero regalia magno,
Ac Leopoldi ulnas cumulaſti Infante beato,
Te exemplo ſuccinge pari, quà major in uſus
Poſceris, & ſterilem te męſta Britannia plorat.

Jam

Jam Reges molire novos; quid divitis alui
Nequidquam conſumis opes cunabula circum
Ruſtica nuptarum! quid tot vagitibus agros
Imples, ut ſolę careant hæredibus Aulæ?
Quæque alijs advecta plagis, hùc Plejadas inter
Octavum ſeſe Borealibus addidit aſtris,
Italiæ ſidus, Mutinenſis Nupta, Parentis
Gaudia quærat adhuc, quamvis tàm publica ſylvis!
O' votis accede pijs, nec tempora tanti
Noſtra ſinas Regni cervice quieſcere in unà.
Ardua non uno conſtent mihi ſceptra Jacobo.
Aſt dum certa Pater Thameſi dat jura ſuperbo,
Et victor latè ſcelerum ſuperintonat arces,
Natus in exemplum ſurgat, totumque Parentem
Diſcat in Eduardos ſenſim formandus avitos.
Sic proprias per te ſortes Jacobus uterque
Impleat, atque alter plenè maturus Olympo
Dum graditur, ſceptris alter pubeſcat, & armis,
Sic ait, & lachrimis commendat verba decoris.
Quam contrà hæc longęva Parens, Natura, reponit.
Juſta quidem, ſed magna petis, quæ fervida noſtro
Diva miniſterio, geniali ac ubere Natos
Jacobo ſimiles æquato ſidere poſcis.
Rara etenim iſta mihi veniunt miracula partus.
Nec quamvis olim Genitrix ſpatioſa Gigantes
Aëreos dederim nimbis habitare propinquos,
Eſt mihi fertilitas Jacobo prompta ſecundo.
Nubigenas Populos, mendacia Numina Vatum,
Conciperem meliùs, noſtràque frequentior alvo
Juppiter exibit, quam rex Hyperionis alter.
Haud alias quidem memini penetralia noſtri
Se uberiùs laxaſſe ſinus, nec ſidere tanto
Ethera propitium noſtro arriſiſſe labori,
Dux Eboracenſis quàm cum mihi ſurgeret Infans.
Hoc felix Puero; damnata exempla prioris
Fæda puerperij abſterſi; hoc mihi crimina partus,

Hen-

Henricus, Carolus, pejorque ambobus Eliſa,
Spectato tandem ignoſci potuere Jacobo.
At qui luſtravit cognato lumine Cunas,
Ipſe ſuæ proli quam magna exempla reliquit
Vagitus primi, quam ſacra exordia vultus,
Ardua quàm fecit timidæ cunabula ſtirpi!
Non eſt crede mihi, pronum, non impare penſo,
Oſcula moliri ſimili generoſa metallo.
Non primas nunc addo manus his ſædula curis;
Sæpe meo labor iſte fuit tentatus amori;
Sæpe omnes uteri vires experta ſeveras
Conſului Parcas, renovataque penſa coegi
Exordiri alium felici in prole Jacobum.
Sed nunquam totus veniens in prole Jacobus,
Infelix damnavit opus, Natoſque minores
Mole ſua oſtendit. Non hæc incognita Parcis,
Aut obſcura tibi; nam quot regalibus Uxor
Effudit thalamis properato funera partu,
Degeneres tot ego fætus enixa peremi,
Non ſobolem ſortita parem, nec paſſa minorem.
At ſi non ſenio prorſus Natura laborat,
Uberibus defecta ſuis; ſi prima Poteſtas
His manibus permittit adhuc labentia rerum
Regna novo reparare ſatu, congeſtaque Mundi
Funera progenie ſemper ſarcire recenti,
Stat telas primas, primumque retexere ſtamen;
Ut non cæpta ſemel, veniat ſemel illa Propago,
Quæ patrios referat ductis cum moribus annos,
Ingentemque iterum cogat vagire Parentem.
Tu faciles ora Superos, ut mitior ille
Non ſemper duris Naturam exerceat armis.
Dixit, & obſcuris numquam non læta latebris
Quæſitos vultus dubia caligine condit,
Et rerum cauſas oculis ſcrutantibus abdit.
Hs Diva ancipites librat ſub pectore ſortes,
Metiturque metu venturi gaudia Regis.

Sed

Sed non tàm longi patiens pulcherrima voti
Regnatrix Boreæ, Arctoi Venus altera Cœli
Plorat, & hibernas ſic ſe lacrymatur ad Arctos.
Ergo Maritales tàm diro lumine Stellæ
Præfulſere mihi, magnis cùm lecta Britannis
Hùc orbe ex alio ad connubia prima venirem;
Ut viduos factura thoros, ſinè pignore Nupta;
Non umquam Mater, ſim ſemper inutilis Uxor?
Aptior ergo Polo cunctis ſum viſa Puellis,
Per quam ſpes orbis, regum generoſa Propago,
Heroum ſoboles, regnatrix turba Nepotum
Intercluſa mihi, ſucciſa à ſtirpe periret?
O fruſtrà quæſita mari, ſecreta remoto
Sidera conjugij, peregrinaque gaudia tædæ!
Quid juvat Arctoas Hymenæi lampade noctes
Ad noſtras nituiſſe faces? quid pronuba toto
Aſtra juvant cœlo! quid majeſtate calentes
Fulmineà thalami, ſtratumque cubile triumphis;
Si infelix utero ſemper decepta ſiniſtro,
Funeribus fæcunda meis, deſertaque tota
Poſteritate thori, cunctis ſum triſte Parentis
Exemplum, quamvis fortunatiſſima Nupta!
Proh! ſi non merui thalami commercia tanti,
Nec dotata ſatis Genio contraria nupſi;
Auſpicijs alijs ſaltem concedere detur
Fædera conjugij, & nodum diſſolvere fato.
Quid Superi ceſſatis adhuc tot funera Prolis
Immeritæ ulciſci merità jam morte Parentis,
Et tædam alterius noſtrà ſuccendere ab urnà?
Non invita luam tam pigri crimina ventris,
Nec rudis ibo rogos; pariendo novimus illos:
Me nati docuere mori; ſed lętior ipſa
Morte fruar, referamque mei ſolatia fati,
Si thalamo nunc mater iners, effætaque Nupta,
E tumulto ſaltem felix ſim prole Noverca.
Intravere Polum nivei ſuſpiria cordis,

Et cauſam lacrymæ riſûs in ſede perorant.
Sideribus properatur iter, lex ſcripta pyropis
Magna Puerperij geniali dicitur aſtro:
Diſcuſsà tandem curarum nube, Britannus
Ut cum rex ſolio pacato riſerit ore,
Ridentem ſubitò facilis Natura ſequatur;
Fingat & Infantem cui multo lumine vultus
Rideat, & riſu tranquillet bella Parentis.
Sic ſtat Progeniem, tanto mærore paratam,
Non niſi ridendo naſci; confidere mæſtis
Ut tandem diſcat jam felix Anglia rebus.
Nec mora: conſulti Romani oracula Patris
Littore ab Auſonio referebat nuncia puppis:
Et læta auſpicijs, viſoque a Tybride major,
Sulcabat placidas infidæ Doridos undas.
Non illam venti, non allatrare procellæ
Audent, ſed mites conſtrata per æquora fluctus,
Aſſuetæque roſis pennis ludentibus auræ
Impellunt faciles, veliſque volantibus inſtant.
Et jam viſa procul nigrantibus humidà nimbis,
Anglia cæruleis paulatim ſurgit ab undis;
Ultima jam rerum priſcis incognita Nautis,
Alta pruinoſos effert Irlandia montes;
Noſcuntur ſylvæ, diſcrimina læta Dianæ,
Et fluvij incipiunt notis diſcurrere Ripis.
Remige tunc læto Thetidis feſtina ſmaragdos
Prora ſecat liquidos, & quà par gurgite aquarum
Cedere Neptuno Thameſina iraſcitur unda,
Conſcia cæleſtum puppis, magnoque ſuperba
Pondere fatorum, lituis plaudentibus intrat.
Utraque ſpectatrix ferveſcit ripa tumultu;
Denſantur pontes; vultus pellucidus amnis
Ore coloratur vario, totumque per undas
Mobile Londinum fluitat. Studium omnibus unum eſt
Cernere cognatos reduces a Tybride vultus.
Nec ſtudijs impar, oculis afflata Britannis,

Ma-

Majeſtas ſupereſt Cœlo deducta Latino.
Vivit adhuc diffuſa genis, & ſparſa capillis
Sacra Quirinalis venerabilis aura theatri.
Quæ gelido a ſcopulo crinalibus ardua monſtris
Hæreſis ut vidit, fruſtra cohibere capillos
Vipereos tentat; nodis cervice ſolutis
Diſcurrunt colubri, diſcurrunt colla ceraſtæ,
Pectoraque innumero triſtantur fæda dracone.
Carpitur infelix, oculoſque averſa cruentos,
Formidata ſtudet memori Capitolia ſenſu
Reſpuere, & totam detergere pectore Romam.
  At Proceres inter, puppi dimiſſus ab altà,
Palmerius, quondam magna ad penetralia Divum
Miſſus adoratum Cortinæ limina primæ,
Erectus graditur, Patriſque audita latinì
Juſſa refert, numquàm faſtis delenda Britannis.
Rex auro, gemmiſque nitens, ſed major in enſe,
Sublimis Solio venientem expectat eburno.
Proxima huic perfuſa roſis, veſtita liguſtris,
Gemmatoque micans Coniux pulcherrima achanto,
Luce nitet cumulanda novà, mel orque venuſtas
Pariete ſplendeſcit toto, vultuſqne nitore
Mœſta fugans ſtudia, & ſævas penetralibus iras,
Conjugis implacidas cogit miteſcere curas.
Quò ſimul Orator peregrino a littore tandem
Palmerius venit: Tibi, dixit, vecta per undas
Æquoris immenſi, dudum mihi credita, magni
Oſcula Pontificis, Rex invictiſſime, reddo.
Sæpe mihi viſa eſt, intrataque Curia Regum;
Sæpe etiam Reges inter tu primus ab illo
Filius es dictus, longævę cura Thiaræ.
Namque, tuà poſtquam conceptum voce, peregi
Grande Sacramentum Regni, ſeſęque Britannæ
Auguſtis pedibus tandem ſtravere ſecures;
Non lacrymas tunc ille, ſacro non ore ſenilis
Lætitiæ teſtes, potuit compeſcere voces.

Sed

Sed tendens oculos, notamque in ſidera dextram,
Ter ſe felicem, ter fortunata vocavit
Tempora, quæ parerent deſueta hæc gaudia Romæ.
Inde ad Purpureos convertens lumina Patres,
Quos tibi non plauſus, quæ non ſpectacula laudum
Indixit Superis, luxu fabricata Quiritum!
Lætitià arſerunt colles, ſonuere theatra,
Romanoſque dies, nitidaſque alumine noctes,
Una fatigavit trabeata ſuperbia pompæ.
Nec Superis ceſſare datum; ambitioſius omnes
Jactavere ſuos comptos Altaria Divos.
Ipſa Britannorum voluit tunc Roma videri,
Cum tua Romanos pinxit Victoria muros,
Pulchriùs & noſtris Urbs eſt veſtita triumphis.
Vidi ego pendentes non uno à pariete Templi
Ire coloratos Batavo de ſanguine fluctus,
Et procul Hollandos Eboraci a Principe fractos,
Navibus exuſtis, jactare incendia Ponto,
Atque iterum mergi, Roma ſpectante, ſub undis.
Argilium vidi trajecto pectore fruſtrà
Iraſci adverſis Divis; paribuſque Momutum
Coniunctum fatis, pavida cervice ſecures
Expectare tuas, oculoſque horrere Quiritum.
Ipſe triumphales curru moderatus habenas,
Ire videbaris Capitolia celſa quadrigis;
Romulidumque foro, Tarpejà à Rupe decorus
Aſpici, & Auguſto Janum placare Britanno.
Maximus at quamvis prono jam Tribride toto
Dicaris Regum, Dominàque proberis ab Urbe;
Eſt tamen hoc cunctis in quo damneris, & omnes
Romulidæ iratì magno te crimine poſcant;
Quòd cùm de ſolio ceſſare tonitrua numquam
Formidata reis toleres, & fulmine toto
Tergere contendas fraterna piacula Regni,
Nullus adhuc hæres, tantæ virtutis in aulà
Æmulus, & ſocius tua per veſtigia ſurgat.

Qui-

Quique a poſtremo deſuetam limine mundi
Aſtræam revocas, Themidiſque arbitria magnæ
Stare jubes tandem placidis audita Britannis,
Succeſſore tamen nondum reparabilis ullo,
Jura ſinas tecum toto caneſcere regno;
Ac tua jam facias communia funera legum.
Hæc igitur ſervanda tibi mandata repoſto
Cuſtodita ſinu refero; hæc Tibi præcipit ingens,
Quà immortale ſonat fatorum voce Sacerdos.
Ut tot nominibus, ſeros quibus ibis in annos,
Quam primùm optatum tibi Nomen amabile Patris
Addas, & Nato cumules ſacra gaudia rerum.
His Regina memor tam dulcis imagine curæ
Correpta ardeſcit, ſubitoque afflata pudore,
Auroram qualis jam fætam ſole deceret,
Pulchra ſinu verſat mixtum formidine votum.
Aſt audita Senis Terris, cæloque potentis
Juſſa polum vertunt, pigrumque rigentibus aſtris
Eliciunt riſum. Volat hic gemmantis Olympi
Cultor, & ambroſiæ, decurrens aëra pennis,
Angligenum pleno perfundit nectare Regem,
Flumine, & irriguo vultum ſe irrorat in omnem.
Qualis ab hiberni longà caligine cæli
Sol vultu melior, diſiectà nube, coruſcat,
Atque imbres inter, ſuſpenſaque prælia nimbi,
Gratior erumpit Cœli ſpectata venuſtas.
Sic ille, armorum quem ſola pericula quondam
Delectant, vultuque docent gaudere minaci,
Siderei tandem imbutus dulcedine roris,
Marte ſupercilium ſolvit, curaſque ſeveras
Laxat, & a Solio ſpirantia bella remittit.
Ira cadit frontis, nativi fulguris ignis
Suſpirat placidus, pendent flammæque, minæque,
Et poſt ſolliciti tam dura negotia Regni,
Eſt viſus tandem Sponſæ ridere Jacobus.
Regis ab aſpectu ſe mitior explicat aër,

Pulchriùs aſpirat Genius , mutataque rerum
Miratur faciem cumulanda Nepotibus Aula.
Omnia lætantur nec dum ſua gaudia norunt:
At Natura vigil meditati in penſa laboris
Ut ſenſit tandem votis genialiter horam
Arridere bonam , ripas , & prata relinquit
Imperfecta ſinu , puerorum ignobile vulgus
Ac rerum plebem concepto negligit ævo.
Ut quondam Cybele , cui longus Numinis ordo
Ubere pendebat , Divos dum nutrit Alumnos,
Si forte auditus vagire eſt Jupiter Idâ ,
Obſtantes reicit ſuperos , puerile Deorum ,
Nondum matre ſatis ſaturatum , deſpicit agmen;
Et quà cum Puero trepidato fata laborant,
Ac Jovis Infantis vix nata tonitrua plorant,
Accurrit , regiſque Deûm cunabula curat.
Haud aliter ſtudijs alijs ſe proripit illa ,
Et , qua magnanimos operoſa vocatur in uſus,
Surgit , & Infanti properatur tota Britanno.
Ingenij hùc robur , vires hùc uberis omnes
Evocat , hic curat Superis opulenta videri ;
Et rebus longæva opifex exercita miris ,
Molitur Puerum , niteant cui Sanguine venæ,
Cui totâ ſemper vigilet ſapientia mente;
Nec frons , ingenio , facies nec corde rebellet;
Sed vultus , animique tenax concordia Regem
Illum conſtituat , patrio cui pectus ab igne
Geſtiat in laudes , cui totus in indole magnus
Pubeſcat Genitor , qui plenus imagine Regum ,
Cognatos referat ridenti lumine Divos;
Et pacis , bellique capax generoſior aſtris
Creſcat ab obliquis , ac cedere neſcius annis,
Excipiat largos ſpatioſo ſidere Soles.
Tam magnis curis , tanto manifeſta labori:
Aſtra favent , placidoſque dies , noctesque beatas
Prodiga venturis indulgent ſidera votis.

In-

Inſiſtunt operi ſolito ambitioſius omnes
Certatim Parcæ; niveum ſed pollice ſtamen
Dum vigiles torquent, prono decurrere fuſo
Aurea filia ſtupent, mirantur vellere ab ipſo
Fatales digitos paſſim ſplendeſcere, & ignes
Ludere feſtivos circum regalia penſa.
Attonitis alijs lucis dum tortile fulgur
Tangere formidant, Natarum maxima Clotho
Nocturnas inter pandit ſic fata ſorores.
Currite pacati noſtro de pollice menſes,
Saturno cultore ſati. Vos aurea mecum
Cuſtodes ævi, fatique retexite, Parcæ,
Sęcula, & a veſtris iterum verſatilis ulnis,
Solibus auricomis multus deſcendat Aprilis.
Sic cælo, ſuperiſque ratum, laxare Britannis
Immites quondam Parcis melioribus annos.
O mihi, quæ niveis rerum Concordia bigis,
Otia ſpectatur luſtratis undique campis
Spargere, & a gladijs miſeras deſueſcere Gentes!
En ipſa en facilis, Puero naſcente, remittit
Vertice hyperboreæ ſeſe inclementia brumæ;
En docilis Boreas, hyemes oblitus atroces,
Laſcivit pratis, Zephiro compoſtus amico.
Bella procul jam dira ſonant; jam mæſta paludes
Hæreſis infernas repetit, ſecumque rebelles
Vipereas rixas, & potas ſanguine regum,
Adducit noxas æterna in clauſtra ſorores.
Nec latet his Erebus ſatis; in penetralia noctis
Deflua lux intrat; cælo micat aureus Infans
Vagituque ſacro ripas exercet opacas.
Libertas antiqua redit, circumflua Ponto,
Anglia reſpirat; nec vos feralibus umbris
Dira Caledonios contriſtant monſtra receſsus.
Arbore pax vernat tutà, volucreſque, feræque
Mirantur medijs pubeſcere gaudia ſilvis.
Cerno equidem, nec vana fides, renovata metallo

 Se-

Sęcula ab antiquo lætis fulgere Britannis.
Romanis cerno Borealem moribus axem
Florere æternum; Romanas cerno ſecures
Sponte coli Arcturo, Thameſis mihi cernitur ipſe
Romanis iterum componere legibus undas.
At Tu qui tantus noſtro de ſtamine ſurgis,
Jam vultûs exclude jubar. Tibi lucifer almum
Signat iter primum, nonum tibi Delia menſem
Ambitioſa rotat, plenis argentea bigis
Oſcula te expectant Patris; cunabula longum
Aurea vagitum cupiunt audire tonantem;
Rumpe moras, Parcaſque pias teſtare decore.
Dixit, & effuſis natalibus hora quadrigis
Ethereis veſtita roſis, ornata liguſtris
Exonerat Matrem, fatorum mole ſuperbam.
Emicuit cervice Puer, ſe qualiter altà
Phoſphorus ambroſià perfuſus tollit ab Idà;
Et vultu indicens vicini gaudia ſolis,
Excubias noctis nitidiſſimus ore flagellat.
Virtutes fuſæ cunis regalibus omnes
Officio certant; Lucinæ munere ſola
Relligio fruitur; cunctis elatior una
Læta miniſterio vigilat, ſomnoſque ſerenos
Curat, & ætherei feſtinat pocula lactis.
Ille, trahens Divos tam Sancto ex ubere mores,
Incipit ire vias lucis, riſuque ſalutat
Cœlum, ac auſpicijs ſeſe arridentibus addit.
O pueri ſidus, cujus Cunabula Quercus
Veſtit, & a domito pubeſcit Laurus Averno.
Jam Tibi proludit, ſtrato Victoria Thrace.
Te Cyprus expectat; te invitat Maurus, & Indus.
Et nos, jam citharis ad Nomina tanta paratis,
Suſpenſo dudùm meditamur Carmen ab Arno.

GLO-

GLORIÆ REGNUM

Lapſum otio, & reſtitutum virtute; hoc eſt Nobilis bonarum Artium, & Equeſtris Diſciplinæ

ACADEMIA

INSTITUTA FLORENTIÆ,

PATROCINIO

D. JO. GUALBERTI,

ET AUSPICIIS

SERENISSIMI

FERDINANDI

MAGNI ETRURIÆ PRINCIPIS.

PROLUSIO.

DIu Sęculi moribus, & temporum irati deſidię, nil novimus aliud amare, quam lacrymas illas, & lamenta, quæ aut labem accuſarent ætatis, aut Virtutum ulciſcerentur ruborem. Hoc enim, & præteritæ recordatio, & præſentis imago con-

conditionis ingerere videbatur, ut qui ſepultam cum ipſis majoribus Gloriam revocare non poſſemus, noſtris ſaltem in pectoribus lugere ſciremus extinctam. Quæ quidem conſuetudo mœroris tam altas in corde radices egit, ut explicatior hæc, quà jam fruimur, rerum fortuna, vix impetratura ſit noſtris a lacrymis fidem, ſi paulo jucundiores vocem, & Muſaſ a querelis abſtinuerimus & fletu. Sed vel inuito mœrore in lætitiam tandem vertendum eſt pectus, & abſolvenda ſunt tempora, a quibus ſpe meliora retulimus. Quis enim in ſua uſquadeo amarus ſit gaudia, ut dum vos intuetur, quotquot ex omni flore Nobilitatis adeſtis, lectiſſimi Juvenes, non parcat jam ſęculo, quod præter expectationem hos peperit mores; & veſtro in vultu aurà quadam melioris ætatis afflatus, illud non intelligat, quod non ex longinquo nobis detulit fama, ſed in ipſo prope ſinu, ac amplexu Florentiæ natum gaudium videmus, ut in maximo publicæ rei otio, quam plurimi ſint, qui privatim honeſtos ament labores. Longo quidem reliquà cum Italià torpore laboravimus, longa fuerunt noſtræ diei ſilentia, & Etruria univerſa ſui pænè immemor, ipſo cum ſęculo fermè conſenuerat. At ex quo vobis placuit nobilem ſudorem ſomno, ac inertiæ anteponere; & illa bonarum Artium, & totius diſciplinæ equeſtris inſtituta eſt Univerſitas, quantus huic cœlo nitor redivit, quam culta, & exercita, quàm plena æmulationis, & laudis tempora voluuntur Florentiæ, in quà nec torpere ſine dedecore, nec ſine glorià ſudare jam Civibus licet! Converſa profectò ſunt ſidera Civitatis, nec illa triſtioris ſęculi hunc vota audiuntur, quibus Boni omnes in deſidis, ac laſcivientis Juventutis remedium bella

quon-

quondam exoptabant; ſed mutatis repente affectibus tanta nunc eſt hominum acclamatio, & plauſus, ut ingratus prorſus publicæ rerum felicitati nunc ſit, qui illam ſibi rerum non gratuletur conditionem, quæ cum ab armorum periculo quàm longiſſimè diſtet, armorum tamen exercitatione, & laude quàm minime caret. Quod cum non Etruriæ ſolum, ſed totius etiam Italiæ erexerit ſpem, mihi quoque, abducto quamvis ac recondito homini illud tamen ſuaſit, ut pro ea, quà ſum erga Vos, veſtramque gloriam, voluntate, ingenium experiar, & quà poſſum voce, Nomen veſtrum alteri imminenti jam ſeculo oſtendam: neque parum tempori deeſſem meo, ſi dum ad ea, quæ parantur vobis equeſtris ſudoris, & Virtutis ſpectacula, non domeſtici ſolùm, ſed exteri quoque oculi, ac ſtudia eriguntur, ego tantum elingues Muſas, & carmen ſinerem incurioſum languere. Adſit proinde conatibus meis, bonarum Mentium Antiſtes Sapientia, & quæ vobis animum, vocem mihi parem Gloriæ ſuccendat. Sed quandoquidem hic novus Virtutis amor æſtuare Florentinà in Nobilitate tunc cæpit, cùm duobus ab hinc annis Arnus ingenti vi aquarum ſeſe in Urbem effudit, ab eodem mihi fonte meliùs, quàm Aſcræo a flumine, Apollinaris venam ardoris haurire tandem ſic liceat.

CAR-

CARMEN.

PArcite Hyperboreæ fortiſſima nomina Gentis,
Victrices Acies, trepidataque caſtra Puellis
Aſyrijs-toties, & plena Heroibus arma,
Debita ſi vobis alios modò carmina in uſus
Vertimus, atque Arnum tumido præponimus Iſtro.
Non etenim ſoli meruiſtis Apolline dici,
Ardua quì ſoli noviſtis fræna Gradivi
Flectere, & Auſtriaci jaculari fulminis iras.
Eſt ſuus Auſonijs etiam non rarus Achilles
Gentibus, & citharis dudum pendentibus Hector
Non unus primis jam ſeſe oſtendit ab annis.
Vertice nam quantus, quantus mihi fulgure Vultus
Exit ab amplexu clypeatæ Palladis Heros,
Qui Hetruſcas jubeat lauro frondeſcere ripas!
Non animis tantis, nec tot mucronibus ingens
Ilios exarſit; quot Florentina juventus
Otia ſuccingit, pacemque exercet in armis.
O' dudum ſperatus honor, ſperata ruentis
Italiæ lux una malis, pulcherrima Pubes,
Et Floræ felicis amor, quàm ingentibus orſis,
Indole quà Juvenes, pronis occurritis Aſtris,
Et ſpectatrices terretis lumine Muſas!
Non mihi Pegaſeum totum ſi pectore flumen
Æſtuet, has ſperem laudes æquare canendo,
Quæ ſibi non unam poſcunt in carmina Cyrrham;
Sed tentaſſe tamen fontes Permeſſidos omnes
Præſtat, & Aonio ſcrutari in margine plectrum,
Sentiat ut tandem virtus laudata probari.
Tu mihi propterea, cupidum qui Sanguinis enſem
Par-

Parcere vindictæ, & parere altaribus iras
Juſſiſti quondam, poſitis præſtantior armis,
Gualberte e Cœlo; Tuque, ò Fernande, ſereno
Qua vultu cogis florere beatiùs aulam,
Et Coſmos alios Solio moliris Etruſco,
Adſis auſpicio facilis, Vatemque ſuperbis
Fidere da Studijs, non uno ut ſidere Fontes
Aſcræi lactent tantarum ſemina laudum;
Et tibi Regnanti quondam ſeges ampla Virorum
Surgat; & uberior circùm veſtigia ludat.
Ut primum defeſſa malis celeberrima quondam
Græcia conticuit, cultuſque oblita priores
Cecropias flevit deſertas laude Palæſtras,
Omnis in Italiam converſo ſidere Pallas
Vergere, in Italià ſpectari velle, colique.
Hùc ſtudia, hùc artes, ſpretis hùc hoſpes Athenis,
Tranſtulit imperium Sophiæ, genioque locorum
Delectata ſuos oblita eſt Diva Pelaſgos.
Sic viſum eſt ſuperis, donec vis conſcia mentis
Floruit, Auſoniam cunctis præponere terris.
At poſtquam virtutis honos, & cura receſſit,
Feliceſque nimis cepit tędere laboris;
Quàm prope ab extremà fuimus jam ſorte ſuperbi!
Quà ſuper hibernas nubes, & fulmina cœli,
Rupis inacceſſæ toto ſe vertice tollit,
Auſonià in medià, venerabilis Appenninus:
Atque hinc Hetruſcum ſaxis rorantibus Arnum,
Aſt illinc Tybrim cognato a fonte latinum
Effundit, campos, fraternaque rura ſecantem,
Eſt Domus aëreis circum ſuſpenſa columnis
Ardua, non oculis ullis, non pervia votis
Regia, non ulli limen penetrabile rerum,
Ni quem multa dies, & longa pericula laudum,
Funeris exortem, Cœlum eduxere ſub altum.
Nil ibi non viſu felix; adamante coruſcat
Ethereus Paries; nitidis laqueare pyropis

Ardet

Ardet inexhauſtum ; ſolido ſed fuſile in auro
Grande pavimentum pretioſo tramite lucis
Sternit iter ; cariſque urit veſtigia flammis .
Formoſæ ſedes , ſtatio lętiſſima rerum ,
Secretumque pium , tutique a nocte Penates ;
Nec vacui cultore Lares ; diſcurrit ubique
Splendidus Umbrarum Populus , quem fama ſepulcris,
Lethæiſque vadis , laudum clamore redemit .
Non hos tempus edax , ſenium non triſte fatigat ,
Illuſtres Manes , ſed tuto in vertice rerum ,
Formoſos agitant æterni nominis annos ;
Quâque domum nitidam , ſedeſque vagantur honoras
Per ſua diſcurrunt vitæ monumenta prioris ;
Dumque vident circum proprijs virtutibus aurum
Ardere inſcriptum , gemmato pariete dici
Heroes gaudent , & ſe poſt fata fruuntur .
Has ſibi Fama domos , fugitivaque filia famæ
Gloria conſtituit , comites cum Palladis oras
Auſonias primùm , Dirce intravere relictà .
Scilicet Aonidum ſylvis , & fonte canoro
Fama recens , lucos alios , & flumina Cycnis
Perſona ut aſpexit , geminique ut murmure fontis
Antra loqui ſenſit , vultu gaviſa locorum :
Hic , ait , hic nobis ſurgat Parnaſſia rupes .
Hic procul aerij ſemoto in vertice Montis
Cyrrhæo melior frondeſcat ſylva receſſu .
Poſteritas hinc tota fluat . Sit Caſtalis unda
Unda Tibris , lætuſque bibat jam Pegaſus Arnum .
Dixit , & Hetruſcis inſedit Gloria ſaxis .
Nec voto eſt fraudata ſuo : Sonat ardua cantu
Aſſiduo rupes , modulantur carmine ſylvę ;
Communiſque lacus gemini certamine Fontis
Æſtuat , & doctis rixantur Oloribus undæ .
Æmula vis urit ; quicquid cantaverit Arnus
Auditur Phæbo , latià teſtudine quicquid
Extulerit Tybris , Lethen non horret opaçum .

Has præter, quæcumque ſonet, vox barbara habetur.
His igitur Studijs Amnis dum certat uterque
Laude novos efferre Viros, nova tollere cælo
Fortia facta Ducum, pulchrique exempla laboris;
Forte ſedens ripà, multo vernante ſmaragdo,
Pannonicas acies, diſiectas turribus Arces,
Victriceſque Aquilas, & honeſta pericula campi,
Tota quibus nuper concuſsa eſt Thracia bello,
Mæonio non vate minor, cantaverat Arnus,
Et te Vindelicæ Moderator maxime Gentis
Arma ſuper, fractoſque Scythas laceraſque pharetras
Addidit, Emanuel, ſubeuntem barbara curru
Oppida, cui ſolus magnis præiret in armis
Carolus, a magno Nomen jam nobile bello.
Hoc ille implerat clamoſa ſedilia plauſu,
Atque his Heroum meritos poſcebat honores.
Aſſenſu fremuere omnes, vociſque ſequuti
Murmura tam blandæ, faſtis vivacibus ambos
Teutonas inſcribunt, primiſque Heroibus addunt.
Jamque charactère è nitido, ſectoque adamante
Plurimus Emanuel, Lotharingus plurimus ore,
Qualis in attonitos deſcendat uterque Nepotes,
Exibat, cunctique novi miracula vultûs!
Mirati circum, veluti trepidata repentè
Panderet ex adytis totum Cortina Tonantem,
Aſpectu hærebant, tantàque in imagine belli,
Vix jam non proprios indignabantur in enſes:
At Solio ex alto regnatrix Gloria tandem
Excipit attonitos, atque hæc non læta profatur.
En perfecta mihi veræ virtutis Imago
Erigitur, Proceres, numquam paſſura ruinam.
En quæ ſola queant totam ſuperare Virorum
Laude vetuſtatem; gemini ſimulacra videtis
Teutonici Herois, cui tota hìc fama laborat.
His equidem dudum ſteriles virtutibus annos
Solarer mecum, noſtri ſi iniuria regni

Hàc

Hàc ætate foret nobis tolerabilis uſquam ;
Gloria vel poſſem labem tolerare decoris .
At leges omnes cùm ſint egreſſa , modumque
Tempora , & in pręceps ruat inclinatior ætas;
Quis ferat ulterius terras deſueſcere prorſus
Gloriæ , & Heſperiam noſtris illudere regnis ?
Nulla quidem tellus Italà tellure ſub aſtris
Chara magis , vel læta fuit , dum ſęcula quondàm
His meliora darent ; quid enim non prona reliqui
Terrarum ac mundi , ſolas ut Gloria gentes
Heſperias colerem ? Silverunt nempe lycæa
Conſcia Divorum quondam , ſilvere Paleſtræ
Conſultæ rerum , ſquallet deſerta Solonis
Porticus , & Platanus , ſacraſque æſtivus ad umbras
Cantat Ariſtotelis fatali in gramine Paſtor .
Nam Pharon ut taceam , Piſaſque , & vulnera Spartæ ,
An præceptrices animi melioris Athenas
Non modò taurus arat , multuſque perambulat anguis !
Uſquadeo Italiam propter , neglеximus orbem .
At de tam clarà , magnàque altrice Virorum ,
De fortunatà quondam regione , quid ultra
Nunc ſupereſt aliud , quam nomen inutilis Urnæ ?
Excidit Italia ex Italis; Oenotria virtus
Pectoribus defecta jacet , generoſaque Patrum
Sanguinis unda fluit , quà nollet ſtirpe Nepotum .
Nam quid præterea celsà ex hac Arce videtis
Auſonià in totà , quam fæda ſilentia Morum ?
Nocturnis gaudere choris , dormire diurnum ,
Otia cruda pati , genio decerpere flores,
Delicias ſudare novas , nova crimina Vitæ
Quęrere , & ad menſas habilem cruciare Juventam ,
Italię ſtudium eſt , & cura potiſſima noſtræ .
O mihi quò fluit Tyrrheno firma metallo
Ætas dives Avis ! quò moribus illa latinis
Sęcula , cum totà ſtreperent hac Auſones aulà !
Præteriere dies Italûm : nunc fortis habetur

Qui

Qui famà eſt pejor : tenero qui novit ab ungue
Et præcepta ſenum , & rigidam ſpreviſſe Minervam,
Hic animi , fortiſque capax , hic indole plenus
Dicitur , & Puero jam fortunatior omni.
Quod que magis doleam , patriæ non crimine terræ
Expleti ſatis , extremo de limine rerum
Hùc ratibus nova probra vehunt ; hùc navigat omnis
Luxus , & Auſonias quà nos intravimus oras,
Littora nunc intrat peregrina licentia morum .
  Aſt ego tot latè populis , ac orbe relicto,
Non hac conſtitui nitidos tellure Penates,
Ut ſtudijs prælata meis ignavia regnet,
Vel deſerta fleam tam mæſta ſilentia rupis.
Hæc proinde edico , Tyrrhenus & audiat Arnus,
Audiat hæc latius Tybris , quibus una relicta ,
Quæ minima eſt laudum , jucundæ gloria linguæ :
Aut Itali repetant quos deſpexere labores ,
Aut ego ſpreta diu meliores cogar in Arces
Vertere iter famæ. Dudum Germania vultu
Ardua me poſcit ; dudum ſum debita caſtris
Armigeri Rodani , magnique laboribus Iſtri.
Queis vocor , ibo domos ; laudumque expulſa ſopore
Degeneres Italos , & inertia Regna relinquam.
  Vix ea ; cùm ſubitò gelidà formidine Cælum
Palluit Heſperiæ , viſuſque eſt decolor annus.
Non ſecus ac quondam tremefacto a veſpere Gentes
Converſam videre diem , cùm Phæbus in ortum
Dira Thyeſtææ fugeret convivia menſæ.
At cætu ex omni , reliquis torpentibus , unus
Æſtuat Arnus aquis , ſubitoque in turbine rerum
Mente ferox magnà , notos ad fræna jugales ,
Nectareà paſtos altis præſepibus undà ,
Evocat , ac oneri latè ſervire potenti
Imperat , ipſe ſedens hortatur verbere currus.
Piſcibus auditus rapitur : ſquammoſa caleſcunt
Colla jugo , aeriaſque ſtudent ſuperare volucres.

Vertuntur fremitu ripæ : fontana propago
Poſt rapidas effuſa rotas , ſeſe omnibus undis
Solvit in inſolitas hyemes : mirantur euntem
Gurgite de vitreo Nymphæ , conchàque ſonante
Fontibus e patrijs Rivorum excita minorum
Humida turba ruit Dominæ ad mandata Quadrigæ.
Ille minax oculis , curaſque abductus in altas ,
Præterit horrendus ripas , & Hetruſca vireta
Dum ſpectat Cereris , veteriſque oblita ligonis ,
Arbore Niliacà , Nabathæo ac vere ſuperba ,
Inſolitas campis jaculari frondibus umbras ;
Ruraque barbarico miratur conſita luxu ,
Multa fremit ſecum , ſed prono labitur amne ;
Et florentinæ quà ſeſe margine utroque
Educunt alto pendentes aëre moles ,
Nocte ſubit media toto comitante tumultù
Effuſi Pelagi , reſoluto ac gurgite aquarum .
Cuncta natant ſubitò , totamque immiſſa per urbem
Tempeſtas ſpatioſa furit , ſtrata ampla , domuſque
Scyllæis latrantur aquis , Pontoque refuſo
Naufragium trepidant æquata palatia Cælo .
Tam rapidæ ſtridore hyemis , Rerumque procellà
Nox deprænſa oculis ſomnum diverberat alis ,
Et vigil exitium tectis ſpeculatur ab altis .
Ipſa inculta genas , & nondum pexa capillos ,
Flora roſas , plumaſque leves , & cruda cubilis
Otia dimittit , celſoque a vertice totum
Contemplata metum pluvias incuſat , & Amnes .
Commoda tunc Arnus ſortitus tempora fandi ,
Ponte ſuper medio , totà qua cingitur urbe ,
Delphines frænat , curruque erectus ab alto :
O' Patrià , ò Cives , ò fatis debita , clamat ,
Pectora quid longo nimiùm torpore ſoluti ,
Nec cladem extremam , nec præſentitis acerbos
Fortunæ ludos ? jam primo a culmine nobis
Res Tyrrhena cadit ; fatalis jam imminet hora ,

Quà

Quà nil ex Italis , miſeriſque ſuperſit Hetruſcis,
Et penè a noſtris decedat Gloria Regnis ;
Et vos imbelles , fortunæ , ac laudis egeni
Stertitis indomitùm , vel durà in ſorte ſuperbi ?
Heu ſcelus , heu probrum non hoc delebile fonte !
Omnis in arma ruit , duris exercita bellis,
Europe ; hibernant latè ſub caſſide Gentes;
Nulla vacat terrore domus ; per tela cuique ,
Perque acies medias pulchram ſtat quærere mortem;
Hic tantum ceſſare juvat , juvat otia cordis
Fæda pati , famæque nihil tentaſſe decorum .
O libeat tandem Auſoniam revocare labantem ,
Et Patriæ præſtare Viros ; quid ſegniter annos
Et veterum laudes , tanto ſudore paratas ,
Turpiter atteritis , faſtis ignobile vulgus !
Sint Cilices molles : Hetruria gaudeat ire
Ætheriæ Virtutis iter , duroque labore ,
Fortibus & ſtudijs nomen ſecernere ab annis .
Artibus his quondam toto Florentia major
Orbe fuit , nunc preſſa ſemel veſtigia laudum
Aut legat , aut Divos omnes deſperet amicos .
Tam grave verborum flumen penetrabile Floræ
Corda ſubit , reſideſque animos , & languida mentis
Gaudia perſtringit , laudumque accendit amores .
Conſcia tecta tremunt ; intus laſcivia pænis
Haud ignara peti , veluti depræenſa Columba ,
Palpitat exanimis ; paſſim Virtutis imago
Plurima diſcurrit , niveiſque argentea pennis
Deſidias molles , & inertia corda flagellat ;
Omnia vertuntur , ſtupet ad nova gaudia pectus.
Jam belli , paciſque decus , jam quiſque ſub ipsà
Nocte agitat quò carpat iter , quò culmina famæ
Prima petat , ſeu caſtra ſequi , ſeu templa Minervæ,
Paciferamque velit lauro præponere olivam .
Urit amor decorum , laudumque erecta cupido
Negligit exiguo ſudore parabile nomen .

Ardua quæque juvant ; & primum ut fulſit Eoo
Splendidior ſolito redivivâ lampade Phæbus ,
Impatiens votis , & Sanguine fervida Pubes
Surgit , & effigies paulum ſpeculata Parentum ,
Otia dediſcit ; raptàque ferociter haſtà ,
Enſe vel horribilis : ſic , ſic , exclamat , eundum
Eſt Nobis ad famam ; deſidioſa faceſſant
Tempora ; ſtat duro majorum inſiſtere calli ,
Et per virtutem Cælum contendere in altum .
Hi poſtquam patuere animi , manifeſtaque cunctis
Mens fuit ad primos laudum non ſera labores .
Plauſu cuncta fremunt , verſos mirantur amores ,
Et quâ ſepoſitis Domus opportuna palæſtris
Viſa eſt , non tenuis redeuntis Regia famæ ,
Conveniunt omnes ; multàque hic Gymnade primus
Exercetur Amor Juvenum , primumque futuri
Ipſa rudimentum molitur Pallas honoris .
Prçcipuum ſibi quiſque decus , ſua ſidera quiſque
Hic ſpectat ; certas ut non invitus ad artes
Contendat melior genialibus arduus aſtris.
Seu quis amet ſervire togç , feſsumque Senatum
Æmilijs alijs , multoque explere Catone :
Seu ſagulo prçſtare velit , Syllæque minacis ,
Vel cunctatrices Fabij ſibi præferat iras .
Ergo alacres , quocumque vocet fiducia cæli ,
Invigilant operi ; ludo calet Aula decoro ;
Nulla quies ſtudijs ; primo ſub limine ſolis
Atria Porticibus dudum vigilata reſultant ,
Æolijsque magis reſonant penetralia ſaxis .
At quibus eſt çtas multos ſpectata per annos ,
Emeriti Proceres , antiquæ Gentis imago ,
Ardentes acuunt animos ; juvenilibus adsunt
Exemplo ſtudijs , læti & ſpectacula circum
Præteritos memorant annos ; vis æmula Pubis
Hortatur ſeſe , votiſque ingentibus ardet .
Nuncius interea famæ vix creditus Arnus ,

Fon-

Fonte redit toto, votiſque ſuperbus opimis,
Spem cunctam ætatis, renovataque tempora narrat,
Quantaque jam lapſis ſoboleſcat Gloria rebus
Præcinit, & totum rumor defertur in orbem.
Vix hæc audierat, nitidas cùm Gloria ſedes
Deſerit exultans; & quà nova gaudia ſurgunt,
Ire parat, tantos coram viſura labores.
Nec mora quadrijugis volucrem Phænicibus Axem
Inſcendit, cupidaſque avibus permittit habenas.
Fama præit clamoſa tubis, crepat orbita flammis,
Et quâ ſe vertit, radijs inſcribitur aër.
Adventum ſenſit pulcherrima Flora quadrigę,
Nec vultu placuiſſe ſtudet; contemnere gaudet
Pulchra venuſtatem, & vellet magis horrida haberi.
Deſilit illa Polo, Floręque illapſa, ſuperbas
Deſpectans moles, & onuſta Palatia temnes,
Sola Domos intrat, quâ matutina labore
Tecta diem exercent, vigilantque exordia lucis.
Auctior auſpicijs ſuperûm tunc forte Juventus,
Dives avis, felix animis, & corpore pulchra
Quò virtus operoſa vocat, convenerat omnis,
Multiplici ut ſtudio, variæque ut Gymnadis uſu
Quiſque viam laudis, diverſo àt calle, ſubiret.
Tu mihi nunc, Erato, teneræ certamina Gentis,
Diva refer, cunctaſque memor da cernere laudes,
Noſtra quibus propiùs ſuccedunt tempora Cœlo.
Non ſecus ac veris cùm prima vocaverit aura,
Sparſa manus Dryadum, nemorum criſtallinus ignis,
Huc, illucque ſagax per dædala rura vagatur,
Et magis electos florum ſecernit odores;
Sic illi vario correpti Palladis igne
Atria diſcurrunt, ſeſeque per omnia verſant.
Pars dextram formare metu, gladijque minacis
Diſcere magnanimas iras, aditumque, viamque
Quærere mucroni, aut fruſtrari cuſpidis ictum,
Atque pedem conferre pedi, campumque peromnem

Urgere adverſos; cautoque recedere greſſu,
Diſſimulare locum, ac inopino vulnere ferri:
Nec trepidare minas, ſed contra audentior ire,
Pectore gaudebat niveo. Pars miſſile telum
Torquebat melior, longamque erectus in haſtam
Bella procul terrere oculis, martemque ciere,
Et dare mentitis belli ſimulacra ſub armis
Geſtit, & exhauſtà ſplendeſcit major arenà.
Aſt hic ſigna manu ſinuata volumine circum
Vertere, & in faciles torquere comantia ventos,
Atque iterum pugnas circumverſare ſuperbit;
Pandere nec metuit venturis carbaſa bellis,
Sed vel ludendo diſcit proludere Marti.
Vivida vis alios [proh quanta eſt Area laudum]
Præcipites hortatur equos inſcendere ſaltu;
Et volucres curſus inter, ſe mollius Euro
Mittere in undantes frænos, tergoque rotari,
Molirique vias, & iter per lubrica dorſi
Præcipitare retro, ſubitoque aſſurgere, & altum
Erigi in aſpectum, pedibuſque equitare ſuperbum,
Arduus eſt luſus Pueris, & amabilis horror.
Nec minor eſt alijs ſudor, ſed Gloria major
Flectere Quadrupedis generoſos Alitis ignes,
Indomitumque Animal duris aſſueſcere loris.
Non equidem hos tenuis vocat in diſcrimina virtus:
Sed modò lenta premunt, laxant modò fræna, jubentque
In ſpatium effundi vibratæ more ſagittæ,
Fulminis aut torti ritu; mox impete fracto
Hęrere extemplo medijs in curſibus; inde
Tollere ſe alternis pedibus, Cœlumque repente
Calcibus impetere, & virgæ ad præcepta ſonantis
Ire vies cunctas, ſeſe convertere in armos,
Aera metiri, & revolutis orbibus orbes
Agglomerare docent; frænato Cyllarus ore,
Spumat, & ingenuis gaudet parere lupatis.
Non pauci at varias (datùr hoc puerilibus annis)
Mol-

Mollius exercent choreas, numeriſque canoris
Heu nimiùm forſan, diſcunt errare vagando,
Corporis & flexu, celerique volumine ſaltus
Fallere lætantur toto ſpectacula Campo.
Sed quàm non iſtis parcet conatibus ætas!
Cautiùs ergo alii, felix quos Pallas amavit,
Socraticis vigilant ſtudijs, taciturnaque mentis
Gaudia ſectantur, nullis opportuna ruinæ.
Non hos clamor agit; tranquilla at ſede repoſti
Inſiſtunt animis; atque hic dulcedine linguæ
Hetruſcæ raptus, clari Scriptoribus ævi
Verba legit conceſſa magis, ne barbarus umquam
Decidat in voces, quas non Aligierus amarit.
Ille ſed Hiſtoriam, & priſcos interrogat annos,
Multus ut effoſſis diteſcat mente ſepulcris;
Et fruitur manes interſpectare ruentum
Funera Regnorum, ſortis ludibria, & iras
Temporis indomiti: unde Puer longævus ab annis
Præteritis ventura ſciat, vitamque peractam
Vivat, & omnigenum prudens ſe oſtendat in ævum.
Ulteriora petunt alij, cælumque ſequuntur
Aſtrigerum, Lunæque vias, ſoliſque meatus
Haud latuiſſe ſinunt; ſed præceps impetus anni
Limite quo Cæli refugus claudatur utrinque;
Qui ſit nocturno deſcriptus terminus Axi;
Quaque dies Aurora ferat, quos quæque labores
Linea ſtelligeros claudat; cur diſcolor herbas
Evocet è pratis genialis riſus Aprilis;
Flumina cur ſitiant radijs æſtiva leonis;
Nube quid Autumnus numquam non cogitet imbres,
Totaque caneſcat pigros Natura Decembres,
Diſcit cūra ſagax, & totum pandit Olympum.
Hinc imbuta polo, & quæſitæ lucis abundans
Mens redit in terras, & Cœlo obnoxia Regna
Dividit in partes, ac ſtructuram ordinat Orbis.
Hìc Maria, hìc Montes, hìc vectigalia Ponti

 Flu-

Flumina ſignantur radijs , hìc machina Mundi
Indiſcreta loco , & legum confuſa tumultu
In Dominos , Moreſque ſuos , ſua gentibus Aſtra
Indole terrarum , ac Genio diſtinguitur Axis .
O fortunatos nimium , quibus iſta voluptas
Tanta vacat , placuitque Poli , Terræque jacentis
Fædera ſcrutari , & Naturæ diſcere mores !
Hi placidi ſtellas obeunt , hi fæda procellis
Æquora ſecuri tranant ; his cernitur unde
Sole recedentes medio , tot menſibus anni ,
Sauromatæ extremi Cœlo triſtentur opaco .
Nec latet hos Libye gliſcentibus horrida monſtris ,
Marmariceque furens , nulloque remiſſa Novembri .
Sed totus luſtratur Athos , luſtratur Olympo
Pelion impoſitus , pulſiſque Gigantibus Oſſa ,
Nobilis , & multo ſuſpirans Ætna Typhæo .
Quid ſit nam rerum quod non luſtretur ab illis ,
Qui digitis verſant totius pondera Mundi !
Vos tamen , in venis quibus eſt pacatior ætas ,
Quàm docilis , quàm digna viris , quàm læta moratur
Diſciplina animi , & placidi Sapientia cordis ?
Non bellator equus , nec vos ludicra Gradivi
Tentamenta juvant ; ſtudiumque umbratile belli ;
Utilior ſtat cura ſinu ; ſtat noſſe quid ægrum
Cor intus moveat , quid fas , quid triſte , nefaſque
Diſſideant odijs ; quid atrox latrarit iniquum
Hiſpidus ad Solem Cynicus ; quo limite rerum
Siſtat Ariſtoteles finem ; qua denique mores
Formarit Minos , dederit vel lege Lycurgus .
Quæ poſtquam proviſa ſatis ; non ira , metusve ,
Aut amor inſultat domità ratione , ſed ingens
Pax animis , tranquilla quies , atque aurea cordis
Temperies ſurgit , curſuſque æquabilis ævi .
Et vos felices placido jam tramite vitam
Non cis , non ultra rectum ſervatis ; at inter
Scyllæosque canes , rabidęque Charybdis hiatus
Ten-

Tenditis, unde animus, caſus ſuperarduus omnes,
Et Ditem premat, & ſapiens dominetur in aſtra.
His ſuſpenſa ſuper, poſtquam ſe Gloria toto
Paverat aſpectu, nec dum ſatiata theatro,
Lætitiæ impatiens ſoluit ſic aurea vocem:
O mihi non umquam ſperatæ gaudia Pubis,
En quam tot ſtudijs, quam tanto quæritis æſtu,
Non invita ſequor, veſtriſque laboribus adſum.
Gloria, & Hetruſcis iterum nunc ſedibus addor.
Jampridem abnuerant talem mihi triſtia laudem
Tempora; nec Juvenes dabat hos ſperare jacentis
Ætatis ſinus; at votis majora dediſtis,
Indole qui tanta Cœli properatis in Arces.
Pergite propterea, ſpes ò fidiſſima noſtri
Jam penè extincti per fæda ſilentia Regni.
Hac iter eſt laudi; prona hæc via ducit in aſtra.
Nec vos ulla metûs facies, vel imago laboris
Terreat; aſſiduo nil non evincitur uſu;
Ardua nec Virtus eſt ire volentibus ulla.
Sic nova Mediceæ Galileus ſidera Gentis
Invenit Cœlo; ſic ultima littora terræ
Extremumque mari reperit Veſpuccius orbem:
Devia ſic vobis cedent veſtigia laudum.
Hùc mihi nitatur, quiſquis non tempore vitam
Metitur parvo, ſed totum cogitat ævum.
Omnia fluxa cadunt, labuntur gaudia vitæ,
Divitiæ intereunt, caneſcit pulchra genarum
Gratia, nec fatum evadit malè nata voluptas.
Vos ſolùm, ò Juvenes, fortunatiſſima Floræ
Progenies, æterna dies, & luminis ampli
Expectat merces; veſtros non ulla labores
Neſciet annorum ſeries; ſed nomine terras
Orbis in ignotas, & ſeros ibitis annos.
Quod ſi non fallunt vanæ præſagia mentis;
Tempus erit, Gentes cùm veſtra exempla remotæ
Hic ſervata legent, & quicquid in orbe decori

San-

Sanguinis eſt , pulchræque animæ , pubiſque venuſtæ
Hùc aderit , veſtros celato ut marmore vultus
Et ſibi prefigant , & ſæpe ſtupentibus ipſis
Oſtendat natis , quos primà in lande ſequantur .
Hæc ſpero , hæc vobis patefacta eſt janua famæ .
Pergite felices , & ſpe præſumite Cœlum .
Dixit , & in tenuem dilapſa eſt ignea lucem .
Tunc notę fulſere Domus ; ſua vertice flamma
Tunc ijt in cunctos . Sed Fonte reconditus Arnus
Cortice rem memori narrandam ętate Nepotum
Signat , & in Carmen pronos hortatur Olores .

IN FUNERE VIERI DE CERCHIJS

PARÆNETICON EXTEMPORALE.

PROLUSIO.

INſuetus , & præter legem Veris lætiſſimi , tantus hic doloris apparatus inſuetum , & præter legem feſtiviſſimæ Scholæ Præceptorem requirit. Fuimus quondam læti , dum fabulas rerum agitare licebat ; at nunc tumulorũ umbris inauguratus Magiſter prodeo in hoc veritatis theatrum , & funeſtam in ſcænam funeris atrociſſimi doctrinam omnem educo. Secedat quicquid mæſtum non decet Poetam ; hùc enim , toto terrorum comitatu , ingreſſa Mors , Magiſtram agit mæroris ; & in uno Flore , quem rapuit , docet omnes Vere in ipſo timere. Hanc ſequar præceptricem atrocem, & ut, licet tumultuaria , Juſta tamen aliqua perſolvam Illuſtriſſimo Puero , Auditori quondam meo , Viero de Cerchijs , ſic præcepta Mortis triſti aggredior Camænà.

CAR-

Digitized by Google

CARMEN.

QUę nova funereo circum męrore ſuperba
Horret, & in lacrymas nos cogit pompa theatri?
Quis mihi vernantes prędator barbarus hortos
Meſſuit, & lętos juſſit lugere Penates?
Non hęc forma mei quondam lętiſſima Regni;
Non hac Aonides toties in Gymnade chordas
Pollice tentaſtis; non hic Pater ipſe canendo
Ire mihi lętas juſſit feliciter horas.
Scilicet immanis populatus gaudia luctus,
Dira triumphalis jactat vexilla doloris.
Perge tamen dolor, & veteres ulciſcere curas;
Ipſe tuos urgebo oculos, lacrimiſque coactis
Pegaſeos cogam fletu tumuiſſe liquores.
Sic jubeor Cœlo; rigidis parebimus aſtris.
Horridus en nigra ſuffuſus imagine mortis
Hùc novus, ò Juvenes, adſum Pręceptor, ut olim
Infernus redijt tumulatis Orpheus umbris.
Jampridem vobis mortis præcepta Magiſter
Expoſui tutus; jampridem veſtra docebam
Pectora in occiduas tandem ſuccingere fortes;
Nunc noſtros ingreſſa lares, Mors ipſa perorat,
Terroreſque ſuos vobis armata ſuadet.
O utinam tandem noſcant ſua fata timere
Florentes ętate genę; nitidique lepores,
Quos tam plena fovet vanę fiducia formę,
Se quoque mortales alieno in funere diſcant.
Ipſe etiam dolor hac tantà mercede placeret.
At quocumque cadent non credita carmina vatis,
Tu mihi qui caneris viduas Heliconis ad undas,

Flos

Flos juvenum quondam , ſed nunc decor addite ſtellis ;
Adſis , blande Puer , patrioque elapſus Olympo
Huc fugitiva refer nitidi veſtigia greſſus.
Te docui quondam rebus non fidere fluxis ,
Redde vices memor ; & proprium nunc ipſe Magiſtrum
Erudias tandem Cœlo convertere curas ,
Gymnade & hac ſimiles multos tibi mittere Flores.

Nondum plena fores Cœlo recluſerat alto
Quadrigis Aurora ſuis , nec limine aperto
Spargere luce polum maturis juſſerat horis :
Cum mihi nota ſatis Pueri venientis imago
Viſa eſt , nec vigilem luſerunt ſomnia mentem.
Cerchius erat nobis heſterno funere raptus ;
Qualis odorifero redivivus pulvere Phęnix
Emicat , atque novas explorat in aere pennas ,
Grataturque diem meliori currere venà ;
Haud aliter poſitis ęvi lacrimabilis annis
Ille recens Cœlo ſpirabat grandia vultu
Sęcula , & ęternos ſeſe librabat in annos.
Nulla ſupercilio nubes , nota nulla prioris
Mortis erat , ſed multa genis ſe gaudia pleno
Ubere ſpargebant , immortaleſque lepores.
Proh quam diſſimilis Puero , quem vidimus ipſi
Hìc ridere quidem , ſed adhuc ridere caducum !
Hęc dum mirabar , verbiſque ſtupentibus , ore
Lumina paſcebam tanto , ſic ille Magiſtrum
Occupat attonitum , ſimilique eſt voce loquutus.
En ego , quem flebas crudeli morte peremptum ,
Morte redux venio lucis melioris ad auras.
Jam mea vos inter , perituraque nomina rerum ,
Implevit tragicam puerilis fabula Scenam .
Nunc ęterna traho cęli regione ſerenà
Tempora , nullius legem paſſura ſororis :
At vos immemores qui vitę ſtamen avarum
Carpitis , & pronis , taciti ſque ſeneſcitis annis ;
Magna quid anguſtis agitatis finibus ęvi ;

Et

Et vacuas curas, & ſpem torquetis inanem ?
O vanas hominum mentes ! tot murmura rerum ,
Tot cęlo ęquatas inſano pectore moles,
Sudoreſque annorum , animique volumina tanti,
Diruet una dies , fatalis diruet hora .
I memor , & quondam noſtros affare ſodales ,
Atque has extincti voces narrabis amici .
Quid juvat antiquo deducere ſanguine nomen ,
Illuſtreſque atavos , fumoſaque ſigna Parentum ,
Et tumulos inter cunas habuiſſe ſuperbas ?
Quid juvat attalicos gazę jactare labores ,
Et gemmas inter pretioſos ducere ſoles ?
Gratia quid vultus , ętas quid verna decoris
Purpureęque genę , & formę mendacia proſunt ;
Si brevis urna manet tanta hęc ludibria vitę ?
Ipſe ego jam novi , quo curſu prępetis ęvi
Omnia labantur , quam velox orbita ſortes
Vertat , & in cineres jubeat ſubſidere montes .
Vivebam felix , non dum lanugine quartum
Confeſſus luſtrum ; placido ſe flamine molles
Voluebant anni, patrioque a ſtemmate lauri,
Nominaque , & longus majorum cenſus , abire
In titulos cæpere meos ; præſentia cumque
Magna forent , majora tamen ſperare jubebar .
Dicebarque domus columen , ſpes , cura , voluptas ,
Undique & effuſę captabam munera ſortis .
Heu vitreos annos , fugitivaque gaudia rerum !
Interea fauſto credor dum ſidere natus ;
Dum mihi Neſtoream ſpondet fortuna ſenectam ,
Atra lues ſerpens circum pręcordia morſu
Occulto carpit fibras , animęque latrebas
Mors inopina ſubit ; necdum tamen ipſe videbam
Neſcia quàm rapidum vaſtaret pectora fatum .
Incitus extremam properabam tutus ad horam ,
Et tamen extremà moriens fallebar ab horà .
Denique tunc ſenſi , cùm ſævum perfida telum
Extulit , & jugulum libitina petivit anhelum .

Quæ

Quę mihi tum facies rerum , quis mente tumultus,
Curarum ſubitus , tempeſtateſque timorum !
Ut cùm vela Notis , Zephyriſque vocantibus alto
Permiſit Pinus , rapidique a littore fluctus
Abripuere moras , medios volat illa per ęſtus
Atque recedentes ſpectat procul ire rotatas
Aere ſub vacuo charę telluris arenas;
Sic me tunc curę , primęvaque vota juventę
Sic animę fugientis deſerviſtis amores.
Lugebant Fratres , & nomen dulce Parentis
Sępe meas lacrymis defeſſas impulit aures ;
Nulla tamen miſero requies ; mora nulla ſinebat
Reddere , quę charo veniebat abore ſalutem.
Interea męſtas præceps cogebar in umbras ,
Incertuſque vię , nequicquam lumina ſolis
Quęrebam gelidis oculis; tunc ſola cadentis
Adfuit auxilio probitas , tunc candida morum
Lex ſervata facem dubias oſtendit ad umbras:
Hac innixus iter dirà formidine tinctum
Evaſi ; hàc liquidi penetravi luminis auras.
Cętera mors rapuit : cecidit flos ille juventę,
Delicięque ętatis , opes , & fumus , & omnes
Annorum ſtrepitus urnà jacuiſtis in unà.
Hùc genus antiquum , huc reducum ſpes ampla Nepotum ,
Hùc cecidere meę commiſſę montibus arces.
Omnia ſtrata ſilent ; fędis data pręda colubris ,
Tabeſcit ſenſim nigra ſub nocte cadaver;
Et quà vernabant juvenili in corpore flores ,
Non jejuna trahunt ſua nunc convivia vermes.
Ite, & fortunę jam credite vela ſuperbi.
Dixit , & ex oculis tenues evaſit in auras.
Ex illo rauco fleverunt murmure ſilvæ ;
Caſtaliumque Nemus , Regio lętiſſima quondam ,
Nil niſi triſte ſonat. Reſonent ſed triſte Camęnę ,
Undique et in lacrimas abeant Libethrides undę:
Sic ceciniſſe juvat , duramque in Carmina Mortem

Fundere, & immundos cineres aſpergere Lauris.
O mihi quis lituis animos majoribus addat
Terribiles! Vates totum clamabo per Orbem,
Et quà torpet hyems, & quà ſitit arida Tellus,
Quaque dies pallet, nitidiſque renaſcitur undis:
Eſt brevis, eſt fallax humani Scena Theatri.

Digitized by Google

DIGNUS IMPERIO
POSTQUAM REGNAVIT
SEU
GREGORIUS XIII.
P. O. M.
ORATIO HABITA
IN AULA MAXIMA
COLLEGII ROMANI.

Digitized by Google

Digitized by Google

NAtum imperio Hominum Genus nihil aut libentius unquam agitavit , aut didicit prius, quàm regnare, EE. PP. Regium quippe Animal Homo tunc dominari cæpit , cum primum Conditoris prodivit è ſinu ; & vivere ferè ignorabat, quando rudem adhuc dexteram ad dominandum latè in res omnes porrexit . Excidit quidem prima illa regnatricis ætatis felix conditio , & paucorum amplificatum Imperium in reliquos omnes miſeram ſervitutem invexit ; ſed neque in ipſa ſervitute excidit pectoribus Indoles generoſa . Majores fortunà ſuà animos quilibet gerit ; & vel duratæ ligonibus manus ſe dignas Regnorum habenis gloriantur . Hinc famulis ambitioſa libido Dominorum arcana noſcendi ; hinc Populis in Regnatores ſemper parata convicia ; hinc tàm multi, Principes ſuos peritè criminando , ſe pares Principatui audent oſtendere , & Aulæ vitia allatrantes quodam dominandi Tyrocinio ſuam decipiunt ſervitutem : ut nemo uſquam ſit , qui cùm dexteram nequeat , ſuperbas ſaltem cogitationes non gaudeat ſceptris inſerere . Quis igitur artem regnandi , cujus tam magna ſemina à Natura habemus in mente , non credat uſque adeò adoleviſſe humanis pectoribus , ut poſt tot ſæculorum rudimentum , poſt tot Principum exempla , jàm peritia reſpondeat cupiditati regnandi , & idem ſit , Hominem , ac optimum eſſe Regnatorem ? Verùm & hiſtoricorum in Principes querelæ , & ex magno Regnantium albo pauci admodum ex integro ſubditis accepti , ac famæ probati , effecere , ut ſcientem Imperij

Digitized by Google

Principem optemus ſemper, ſperemus rarò, & tanquam ſuperûm donum aſpiciamus. Cujus rei cauſam facile eſt interpretari. Experientia enim, quæ cæterarum artium Mater eſt, & Magiſtra, ſolius dominandi doctrinæ lues eſt, & noverca. Quàm enim multi, qui dùm privati erant, privato majores videbantur, Solium deinde adepti, ipſo Imperij uſu, & experimento paulatim à sè ipſis deſciſcunt, & vel ex inſolentià degeneres, vel dignitate minores, illud unice regnando merentur; ut inglorij cineris tumulo ad riſum poſterorum inſcribatur: *Capax imperij niſi imperaſſet!* Excutit profectò Solium ſubinde Seſſorem ſuum, & non ſinè Populorum pernicie Dominantis levitatem explorat: non ſecùs ac à patrio Solis curru legimus excuſsum fabuloſum Juvenem; & per Cœli ſublimes vias diem erraſſe, quòcumque ſinè habenis flagrans currus, ruinæ ſuę impetu ferebatur. Hujus timoris expers quidem eſt Auguſta Vaticani Sedes. quæ Numine potius quã Homine impletur. At quia Populorum in Principes ſuos ſuperbum eſt faſtidium, & vulgus ſua ſubinde damnat vota; illoſque obtrectat regnantes, quos maximè ad Regnum expetierat, palam fit rem magni plenam negotij eſſe, ità regnare, ut tædium Populi vincas, & dignus imperio imperando habearis; quando nec ipſis Virtutibus parcit Aulæ dicacitas. Sed latret ſanè livor inſanus, fuit tandem qui invidiam vicerit, & rarò regnatricis exemplo Virtutis, immortalitatem meruerit vel regnando. Ego profectò contendam oſtendere, Gregorium, tertium decimum ità imperaſſe, ut vel poſt Imperium dignus Imperio fuerit, & eo potiſſimum titulo, quò alii famâ laborant; illum ſeſe Poſteritati approbaſſe; quod imperaverit; hoc ſanè evincam cùm oſtendero, Gregorium non ſolùm non mutaſſe mores mutatione fortunæ, ſed etiam in Solio talem Principem, qualem ſperaverant Populi, & majorem, quam ſperare poſſent, ſe præſtitiſſe Pontificem.

Prima maximi Principis laus eſt meruiſſe regnare; hanc adeò aſſecutus eſt Gregorius, ut mihi maximè verendum ſit, nè comparatione illius reliquæ omnes exiguæ

guæ videantur ; tenue enim videtur , quicquid à magnà venit expectatione ; & multi non alia ratione impares Regno viſi ſunt , quàm quia nimis capaces videbantur , antequam regnarent . Gregorius ſanè ità privatus ſe geſſit , ut nil aliud , Gregorium Pontificem obſcurare poſſit qùam Ugo Boncompagnius . Semel quidem regnavit , ſed non ſemel meruit regnare , qui multis potuit placuiſſe Pontificibus ; qui rarò felicis ſemper Virtutis documento , bis ſcivit ereptas aliis , ſibi oblatas dignitates reſpuere , nè aliorum damno ſibi incrementa pararet ; qui non timuit offendere Principem , nè Fidem ingratus læderet;& à læſo Principe Purpuram , & Purpurà ſplendidius Elogium illud retulit ; *Hic eſt , in quo dolus non eſt ;* Non fuit illa vox hominis , ex cortinà Oraculum fuit , quo proderetur Vir dignus Imperio , indoles nempe , quæ omnis ſervitutis artes , aſſentationes , & fraudes ignoraret . An propterea oraculis ille , ut Solio approbaretur , indigebat, qui ore omnium , vel à prima ætate Solio deſtinabatur ? Incredibilem me ſane iſta dicentem reputarem , ni teſtes adeſſent , qûi etiam fuerint Autores. Laudenſis profectò Epiſc. Boncompagnium non dum Purpurà auctum Romanæ Eccleſiæ Patrem deſignavit . Philippus Hiſpaniarum Rex Secundus gratulabatur sè vidiſſe Hominem , eo pręcipue titulo primà dignum fortunà , quòd ſciverit Philippi iram , & amorem contemnere , ne quid Eccleſiæ auctoritati detraheretur ; & ne in multos eam , quis tunc rerum fuit adeo imperitus , ut in Homine tranquillæ ſemper frontis , ſeverę tamen Virtutis , latere magnum Principem non agnoſceret , cum quicquid præclari nominis , quicquid illuſtrium Virorum orbis terrarum habebat,Tridenti in ſpem ingentem futuri Principatûs Boncompagnium evexerit ? Ibi ſane Regnorum deſtinationi monſtratus eſt Gregorius; Ibi ſuum futurum Principem Mundus agnovit , ubi ſe Mundo parem Hugo demonſtravit . Nunquam aliàs fulſerunt majora principatus auguria ; nullus alius unquàm magis regno proluſit ſuo . Tanta ſcilicet opinione Virtutis proceſſit in Comitia Bon-

compagnius, tam magno Nomine urnam implevit, ut miro Patrum conſenſu tertià die renunciatus ſit Pontifex. Properavit tunc noſtra felicitas pleno ubere ſe terris infundere; tunc didicimus magna gaudia non ſemper lenta eſſe; & aliquandò a ſideribus vota Mortalium præverti. Fuit enim illa Pontificis electio publica Mundi Gratulatio; fuit Regum, & Principum omnium lætitia, qui in uno omnes conveneniebant, quia nemo ab illo ſperabat aliquid, quod alteri eſſet metuendum. Sic ſolium aſcendit Gregorius, ſic privatæ ætatis Teſtimonium Terrarum, Acclamationes & Plauſus ſecum attulit ad Regnum. Quid igitur dabit ille tantà dignum expectatione? quid Senex placidæ mentis, & ſeptuagenario jàm major opportunum coercendæ ſubnaſcentium hæreſum audaciæ, retinendis in officio nutantium Regnorum animis, inclinatæ Reipublicę incolumitati proſpiciat! Atrocia tempora, & mite Principis ingenium non bene conveniunt in Imperio illius Urbis quæ novarum rerum cupida ſemper, torpere Principem putat, ni ſtatim videat diſcinctam capillo Fortunam per Urbem totam rotam invertere, & alios per aliorum ruinas in altum evehere. Sed quid cavillaris Politice! Petri Cymba non avidum tempeſtatum Magiſtrum deſiderat. Magna negotia non niſi placido concipiuntur in ſinu. Operoſa eſt ſiderum taciturnitas; & dùm nos inter, quies eſt rebus, à pacatis aſtris maxima temporum librantur momenta, Numinis feſtinantur deſtinationes, & ſtatæ mortalibus cunctis naſcendi, moriendique vices circumvoluuntur. Moderatum ſuà ſponte, & multà ætate pectus erat Gregorio, ſed quanta illà peregit moderatione! quàm citò Orbem terrarum, & magnum impoſitæ molis arcanum concepit! quàm brevi patuit Pontifex, dùm eumdem ſe reddidit Populis, quem populi dederant Pontificatui! Eadem in rebus agendis Vigilantia, idem integræ mentis robur, & in ſummà oris remiſſione maxima ad curas intenſio oſtenderunt, Virtutes Ugonis Boncompagnij non fuiſſe conatum ambitionis ad ſupremum enitentis faſtigium, ſed tenacem propoſiti conſtan-

ſtan-

ſtantiam. Major ſcilicet auſpiciis ſuis Gregorius, non leges à fortunà accepit, ſed dedit; & ſupremam dignitatem irritamentum Virtutis exiſtimans, in frequenti PP. Senatu teſtatus eſt, ſe curaturum, ut Patrem communem Populi, reges Pontificem, Hæreſis, & Superſtitio Hoſtem, quàm primùm ſentirent. Veſtra hìc vota agnoſcite, ò Regna: qui ſic loquitur eſt ille idem Princeps, quem in Boncompagno ſperabatis; quem ego ab exordiò promiſi; nec intra verborum magnificentiã ſtetit. Aperuit ſtatim in magnos uſus accinctum ſinum, ſtatim recluſit omnibus aditum, reſeratæ ſunt Pontificiæ fores, & ſingulis hebdomadis cuilibet adeundi Pontificem data eſt facultas. Vidiſſes tunc confluere calamitoſum vulgus, cui apud clementiſſimum Principem comendatio erat egeſtas; vidiſſes ad unius ſinum Urbis totius, totius Italiæ ærumnas properare; mirum erat intueri meſtos vultus, ſqualidos homines, egredi ab auguſto Cubiculo explicatà fronte, & plenos magnæ ſpei; dixiſſes illos, adiviſſe felicitatem ſuam, à qua quis niſi felix recedat? Illud ſanè conſtat, neminem unquam irritas lacrymas, inutiles preces attuliſſe. Magnum hoc fuit Principatus auſpicium, & quò patuit Gregorium Numinis donum fuiſſe. Numinis enim beneficium eſt, quicquid communi uſurà captamus. Cognovit tunc novus Pontifex fori, & tribunalium vitia, fortunæ ludibria, vulnera Paupertatis; nec ſterili cognitione præterivit. Gradu quàm plurimos movit, qui Juſtitiam cupiditatibus addicebant; ærarium, Principum nempè venam, aperuit, ut alienis occurreret malis; & quaſi erubeſceret expectaſſe, ut sè proderet Pauperum Calamitas, ipſe ultro in Noſocomijs quæſivit miſerias, quas recrearet; adivit egeſtatem, quam proſcriberet; exploratores per univerſam ſuam ditionem miſit, qui ſecretas ex pudore nobiliũ familiarum ærumnas inveſtigarent, occultamque ferrent opem duplici malo, pudori, & egeſtati. Vos quoque hanc aurei Principis venam ſenſiſtis Africæ littora. Vidiſtis enim, & quamvis invitè, ſtupuiſtis tamen, ſingulis annis Chiſtianorum

rum pedes, auro Pontificio redemptos, libera per hoſtiles arenas imprimere veſtigia. Mira profectò facies, pulchrum Italiæ Urbibus ſpectaculum erat quotannis longa Hominum caterva, qui catenarum ſtridore jactantes libertatem ſuam, ad oſtentationem trahebant præteritam captivitatem, ut illam ad magni Vindicis pedes deponerent, & ſervile ferrum inter decora Maximi Pontificis auro ſplendidius appenderent. Nulla ſupererat Paupertati latebra; difficilius erat ignorari à Principe, quàm amari: Sic degeneravit Gregorius, ſic abreptus æſtu immenſæ gloriæ à sè ipſo deſcivit ille, qui eo ſolùm nomine gaudebat sè altius evectum, quod generoſius deſcendere poſſet ad amplexus egenorum; & amplitudine ſua uti ad aliorum erigendam conditionem. Omnes ſcilicet experiebantur regnare Gregorium, præter unum Gregorium, qui illum ſolum Regni uſum ſibi ſepoſuit, aliis ſervire; alienis ſemper commodis explorandum ratus quid in maximà fortunà liceret. Verùm quid has ego privati Hominis dotes ſuperſtites in Principe commemoro; & id, quod vel patritius feciſſet Boncompagnius in maximo Pontifice comendo? Exiguum in Regnante eſt, quicquid in privato magnum videbatur. Pares faſtigio Virtutes Solium requirit, nè impar Soliò videaris. Erige propterea Majeſtatem tuam, ò Gregori, & ex ipſo uſu oſtende quantus Princeps evaſeris, vel potiùs patueris. Præſta aliquid, quo Roma ſuos poſſit oblviſci Imperatores, & à magnorum ſupercilio Regum debeat admirationem extorquere. Fruſtrà hæc moderatiſſimi Viri auribus jacimus; nil Regium magis ille putat, quàm non ſuo nomini, ſed aliorum regnare utilitati, & ad populorum ſolatium vires, animum, ærarium impendere. Sed in hoc ipſo, ut erat mihi ſecundo loco probandum, quàm magnus, & pluſquam Auguſtus ipſius animus apparuit! nulla enim alia Virtus magnum Principem æquè facit ac liberalitas; nec Roma vel Othones, & Vitellios Imperatores adoravit ullà alià ſpe, quàm prodigæ liberalitatis; ſi tamen ea liberalitas erat,

quæ

quæ id demùm effundebat in paucos, quod per vim, & ſolitudinem Provinciarum à Populis extorſerat univerſis. Theſauros ſanè multos in ſinum indigentium prodegit Gregorius. Inipſo Pontificatus aditu ad Ædes Lateranenſes triginta aureorum millia non in pompam, ſed occultà adeoque verà munificentià diſtribuit in Pauperes; numquàm in Publicum prodivit, quin ſecùm locupletem ſanè gazam afferret in ſyngraphis, quas manu Regnatrice in confertiſſimos egenos, ſuum nempè comitatum, erogabat. Uno anno pluſquam decies centena Pauperum millia lauto per multos dies excepit hoſpitio. At hæc pluſquam imperatoria congiaria, hoc opulentiæ flumen irriguum non conſtabat, aut expilatione Civitatum, aut cenſu Populorum; Gaudium unius Urbis non erat luctus Provinciarum; ſibi ademìt Gregorius quicquid in pauperes erogavit; frugalitate Principis in ſui, ſuorumque cultu, Pauperies ditata eſt. O rem prodigio ſimilem, tot ſumptibùs Domini, nihil unquam indoluiſſe ſervos: Magnum hoc, AA.; ſed majus aliquid occurrit; dicam miranda præteritis, miranda futuris proferam ſæculis. Profusè ſingulis donavit Gregorius, qui neminem paſſus eſt eſſe Pauperem; ſed profusè donando ſingulis, tria luctuoſa vectigalia Provincijs remiſit univerſis; & remittendo Populis vectigalia, ſucceſſuri Pontificis ærarium non ſolum non exhauſit, ſed ut eâdem, quâ ſubditos omnes, venturos etiam Principes liberalitate comprehenderet, pluſqnam centum millium aureorum annuo proventu cumulatìorem fiſcum ſucceſſori reliquit; effecitque ut, privatorum, & Reipublicæ erectà fortunà, nullum Eccleſia pauperem haberet, præter unum Boncompagnum. Deus immortalis! non una hæc Virtus eſt, ſed mixtura quædam infinitarum laudum, quarum quælibet magnum Principem potuiſſet efficere. Diſcent tandem Poſteri Principem fuiſſe, qui ſibi parcus unicè fuerit, qui aurum contempſerit, ſed locupletaverit ærarium; qui locupletaverit ærarium, ſed minuerit ſubditis tributa; qui Rempublicam ditaverit, ſed non paupertate privatorum.

Hactenus tamen inter ſqualorem & egeſtatem noſtri Principis animus ſcenam implevit. Quid ni ſuà nunc magnitudine nobile præbeat ſpectaculum? Præbuit ſane, & ſi exſtinctorum Principum animos non alia melius decempeda, quàm ædificiorum molibus poſteri metimur, quæ memoriç, qui faſti proferent unquam exemplum aliquod, quod poſſit cùm Gregorio de regià mentis amplitudine certare? Dubitamus quidem in multis an Gregorius ædificaverit; quia non ſibi, aut ſuo Nomini moles erexit; ſed hoc decorum, quod ibi ignoretur, ubi maximè emicat Gregorius; Quid impoſitos fluminibus Pontes? quid ſtratas viatoribus vias? quid duplicem molem ſupero, inferoque Mari erectam ad coercendam Pyratarum magis, quàm fluctuum proterviam, quid devios erroribus fontes ad irrigandam hanc Urbem inductos? quid Collem Quirini Regnatrice Aulà àd priſcam Aventini, Palatinique ſuperbiam nobilitatum, cum innumeris alijs vobis commemorem, qui & Capitolium multorum opus ſæculorum reparatum, altiuſque evectum, & Atheneum hoc bonis Artibus, Capitolio non impar, ex citatum à Gregorio non ignoratis? Quid illo ſplendidius? quid hoc ſapientius? Vetuſtatem ibi magnificus Princeps, Poſteritatem hic totam ſibi promeruit Pontifex eruditus. Certat ſimul geminum opus. Excubat ibi bellorum curis Mars galeatus: hìc mitis Draco pacis artibus vigilat. In duas partes diſtrahitur peregrina admiratio. Semeſa ibi vetuſtate Ducum ſimulacra, militares lapidum effigies, tituli triumphorum, nomina Cęſarum gentibus olim formidata, ipſa loci ut ità dicam, martialiter erecta proceritas, non ſinè jucundi horroris imagine, detinet prætereuntes. At hìc mitè Cœlum, Gymnadum otium eruditum, plenum Religione ſilentium, placida Juvenum ora, & qualis Palladem, ſed Palladem Atticam decet, aſpectus, magnà ſanè veneratione ſibi vindicant ſpectatores. Neſcias ubi magis ſè jactet Roma; utrobique magna, ſed ibi magna domitis Gentibus, hìc magna eruditis Nationibus apparet. Amplificaverint ſane hanc Urbem Marte

ſuo

ſuo priſci Imperatores ; multo tamen latius Minervà Romanum nomen propagavit Gregorius : Non trans flumina ignota , aut innabilem Oceanum romanas Aquilas explicavit magnus Sacerdos ; ſed Vaticani Religionem ope litterarum Barbarorũ fanis invexit; & ſi ſupra Regum omnium criſtatas galeas fulget nunc Pontificium Diadema , illi debemus , qui ignoratum prius aut vanum multis Gentibus Pontificis Nomen , venerabile effecit , non tubarum clamore , ſed ſilentio litterarum . Quod futurum aliquando conieẞtans Gregorius omni ope conatus eſt , ut Roma , quondam Regum Senatus , fieret tandem Regia Diſciplinarum . Undè, & Typographiam magnam illam Sapientiæ Altricem inſtituit , & quocumque litteraturæ nomine illuſtres Viros accivit , nè ulla Ars , facultas ulla eſſet Romæ peregrina . Sæpius vidit illa ætas non ſtipatum phaleratis cuſtodibus Pontificem , ſed circumfuſum undique Doctorum Populo Virorum , hic Academiis fundamenta jacere , ibi ſurgentes Gymnadum moles , & pendentes ſtructurarum ruinas inviſere , ubique Palladia ſtudia , ære , ſermone , vultu ipſo fovere . Et quale porro ſpectaculum erat , principem Senem , immani preſſum temporum difficultate , placidis vacare curis , cùm omnia bello fervèrent , & immensà quadam animi vaſtitate ità otium erudire , ut ſimul arma pararet ; ità in Porticus , & animi ferias ſecedere , ut ſimul funeſta negociorum ſollicitudine pectus impleret ; ità Mæcenatem Lyceis præſtare , ut Auguſto ſuo Thronum non fraudaret ? Vix ſolium aſcenderat , cùm repente ingens totà Italià clamor, & confuſus querelarum tumultus ad novi Pontificis aures defertur; lues Cælum infecerat, Solum fames aduſſerat , multiplex belli terror hominum pectora quaſſabat. Duplici ubere nutrimur mortales Aeris, & Terræ; at unum aruerat , putruerat alterum ; quid ibi miſeriarum deeſſe poteſt , ubi frui aurà, & liberum Cæli aſpectum captare lethale eſt ? quælibet ex his ærumnis potuiſſet vigilantiam Principis comendare ; ad illum , tanquam ad tutelare Numen sè oculi , omnium manuſque converterant . At non

diu-

diutius ploravere, quàm lacrymæ innoteſcerent Gregorio; qui has rerum difficultates ſua dignas Prudentia ratus, illud primum curandum cenſuit, nè homines perire vellent, Bellorumque faces extinguere adorſus, pari felicitate, & conſilio totam Italiam compoſuit. Alphonſum Eſtenſem dearmavit, Philibertum Sabaudum à bello abſterruit, Scipionem Gonzagam Mantuano Duci jàm armato reconciliavit, Urbinates tela in ſuum Ducem diſtringentes compeſcuit, Romanos Principes ſibi mutuò infenſos ſedavit, Genuam plus Civili diſſiduo, quàm Pelagi quaſſatam fluctibus, paci reſtituit. Mirabantur Principes torpere dexteram, retundi gladios, iram refrigerari, jubente Gregorio; ſed multò magis mirantur Annales uſqueadeo flammam diſcordiæ receſſiſſe, ut circumventa Bellis Italia nil deinceps alieno incendio fuerit afflata. Audiebatur trans Alpes pugnantium exercituum fragor, ex omnibus litoribus ſpectabantur pulſari hoſtilibus claſſibus Maria; Interim verò ſecura Principe ſuo Provincia intactà tranquillitate florebat; dixiſſes Imperio Auguſti Antiſtitis ſtetiſſe Bellum, non ſecus ac pendente tempeſtate rubri Maris ferociam in aere ſuſpendit Moyſes, ut à propinquo terrore gratior exiret ſecuritas. Feliciter quidem bellum detonuit, feliciùs tamen reliqua reſedit Calamitas; lues enim non ſolum ab hoc Cœlo excluſa receſſit, verùm juſſu Numinis, & Gregorij, Mare tranſgreſſa, Othomanni in noſtras cædes efferata tentoria invaſit, ibi furens brevi ſine milite ſigna, caſtra ſine exercitu reliquit. Fames verò adeò non nocuit, ut in votis fuerit illa ſterilitas; non imbres vocavit, non fidem arvorum requiſivit Colonus. Unus Principis Genius, lætum ſcilicet fertilitatis Sidus, ferreas nubes, campos infidos penſavit; non ſolum tunc ignotæ meſſis frumenta vicatim promebantur, verùm, nè unquam deinceps à ſimili calamitate timeremus, horrea ſunt inſtituta, à quibus annua Ubertas in Oppida, & Urbes pleno flumine exuberaret. Juvabant tunc temporis damna, & fænus erat miſerum eſſe, ab ipſis Calamitatibus eruente felicitatem Gregorio. An igitur ſpe minor, & impar expectatio-

ni

ni Princeps ille fuit, cujus ſubditi maximè felices vel inter ipſa Infortunia fuere? quod ſi ille optimè regnat, ſub quo Populi amiſſam libertatem non dolent, qualem tandem fuiſſe fatebimur illum Regnatorem, qui vel ipſam ſervitutem auream reddebat? nonne dignus Imperio, etiam poſtquam imperavit, haberi poteſt, qui imperando optimum doctrinà, & pietate; maximum liberalitate, & prudentià, Principem præſtitit vectigalibus Populis? ſic ſanè ante Gregorium quilibet vel cenſorius hiſtoricus judicaſſet. Sed poſt Gregorium aliter ſentiendum eſt; ab eo longè remotiores Pontificiæ Virtutis metas agnovimus. Parvus eſt Pontifex, qui in Romanæ Eccleſiæ faſtigio, nil aliud præſtat, quam maximum Principem, & præclarum Regnatorem. Quantum enim quilibet Princeps populi vulgus excedit dignitate, tantùm dignitate, & Virtute quilibet Pontifex ſplendido Regnatorum vulgo debet anteire. A Gregorio hoc didicimus: Unius domus, vel familiæ rem curare, privati eſſe, non Principis; unius, alteriuſve Regni gubernaculo præſidere, Principis eſſe, non Pontificis: Regnorum omnium, & Regum curas amplecti; & rerum Univerſitatis habenas moderari, hoc tandem Pontificium eſſe ac excelſum. Quæcumque igitur hactenus commemoravimus, AA., fuerunt incunabula Gregoriani Pontificatus, rudimenta nempe illius Virtutis, quæ Urbe, ac Italià Mundo proludebat, illumque formabat Pontificem, quem ſupra Regnorum ſpem omnem fuiſſe Gregorium tertio loco propoſueram oſtendere. Dum enim hic Pauperum egeſtati proſpexit, meditabatur Regum, Regnorumque lapſas fortunas erigere; dùm hic morum errores emendavit, sè ad domandas hæreſes, & ſuperſtitionem accingebat; dùm denique hic Principum lites diremit, ad Mundum Catholicum componendum, elatos Regum moderandos animos, erudiebatur. Quis enim ut ab hoc poſtremò incipiam, tunc fuit, qui ſceptrum tractaret, & non pluſquam humanam Gregorij Majeſtatem timuerit, aut adoraverit? Stephanum Battoreum Poloniæ Regem ab amicitià Thracij Imperatoris abſtractum, Apoſtolicæ Sedi ità addi-

xit,

ligione ſententiæ; ad ſulphureas Acherontis faces vigilata doctrina in ſectas primùm Nationes, indè in pugnas quoque trahebat: enſe decidendum erat, quid quilibet ſentiret: Civilibus diſſidiis externa bella miſcebantur. Thraciis Claſſibus intumeſcebat mediterraneum Fretum. Oceanus gravis Militibus, armorum tempeſtates in Galliam, inde in Belgium, & Germaniam univerſam egerebat; in vipereo unius Fœminæ ſinu bella omnia cudebantur. Tunc vidimus quid poſſet Mulier patriis efferata furiis. Eliſabethæ nomen timuit Europa. Illa opes ſectariis, illa vires deſertoribus miniſtrabat, illa diſcordiæ faces per medios fluctus in diſcretas terras furiali dextrà vibrabat. Deus Immortalis, quæ tempora exercuerunt placidum Pontificem! quę Hydra tot fertilis funeribus ullum Herculem fatigavit? quà verò auctoritate tot ille Principū animos tactu aſperos mitigabit? quo ærario tot Regum fortunam ſtabiliet? quà prudentià tot diſcordias componet? non mortalis eſt mentis, non opis eſt humanæ, tot occurrere malis; tot adeſſe calamitatibus. Rideret ad hęc Gregorius, ſi adeſſet; eodem enim tempore, quo ego vulnera commemoravi, ipſe remedia inveniſſet. Quantus enim verò ad tot fatorum Provinciam exarſit! quàm alacriter, unà magni Nominis nixus auctoritate; sè medium furentibus Populis interpoſuit! quid vos detineo, A. A.? Hiſpanos, Galloſque pugnantes diremit: Hiſpanos Polonis, Polonos Gallis; Polonos, & Gallos, Germanis; Germanos ipſos inter sè diſcordes conciliavit: quin & Moſchus ipſe, & Ceilani Rex, alter gelido è ſeptemptrione, adultò à meridie alter, pacis arbitram Gregorii mentem, non ſine ſucceſſu, imploravere; Proh qualem Pontificem nobis prodidiſtis bella, & calamitates! facilius illi fuit Regias diſcordias componere, quia mihi commemorare. Fuerit Prudentiæ, fuerit Auctoritatis opus, tot bellicoſos Principes dearmare. Sed cujus nàm Virtutis decus erit, eoſdem feſſos bello Reges, exhauſtos pecunià, & viribus in refractarios Religionis hoſtes ſucceſſu, milite audacià feroces, armare? Viderat ille ſedato inter Catholicos bello multùm sè Regnis profuiſſe;

vo-

ſtra. Armatus vos deterrui, nunc inermis jugulabo: eo acrior vobis adero, quò mitior; diſcetis tandem Pontificis pectus æquè amore, ac irâ pugnare; & dictò citiùs, exploratæ Fidei, ac doctrinæ Viros quàm plurimos conſcribit; illos magnis animis implet, & in Angliam, Hiberniam, Svetiam, Germaniam, Thraciam, ignotos mittit Antipodes; Irent magni Sacramenti Milites, & ubique Terrarum Romanà veritate proſternerent errorum portenta. Prodiit hæc expeditio ex Urbe fauſtis avibus, lætis ſyderibus: penetravit pigra hyeme torpentes oras, pervaſit terrarum ultimas appendices tanto ſucceſſu, ut Abyſſini, & Armenia Antiſtites ſuos; Ruſſia, Sabęa, & fære omnia Boreæ ſubîecta Regna Oratores Romam legaverint, qui Calvinum, Lutherum, Neſtorium, Mahumetem jugulatos ſiſterent Pontifici. Una ſupereras Græcia, quæ aſſueta leges Hominibus, Templis Religionem dare, Romanum jugum contumax adhuc detrectabas. Sed non tibi defuit Gregorius; multas onerarias Naves ad Oſtium Tiberis adornari jubet; quid? an ut Milite, & armis illas impleat? recurrit nè iterum, ceſſante Pontificis pectore, bellator ſpiritus? O pium charitatis commentum! ò docti Principis ingenioſa meditatio! Navibus ſacros Libros, magna de rebus Fidei græcè ſcripta Volumina imponit, & Bibliothecam ſane ingentem per totius Greciæ Urbes diſtribuendam inſtituit. Solvit Italico littore Claſſis Literaria; Pallas vela explicuit; & fluctus inſolito, ventique novo rixantes obſequio certatim Genio Principis tàm ſapienter pugnaci famulabantur. Appulere feliciter Navigia. At qui tunc vobis ſenſus, Urbes Achajæ? quæ vobis miſta rubore admiratio Athenarum rudera erudita, cùm littoribus veſtris plenis velis inveheretur peregrina Sapientia? Proh fata, & rerum vices mirandę! Roma, quondam Greciæ Alumna, ſub Gregorio Pontifice, magiſtram ſuam informat. Stupuerunt Lycæa, & Porticus, & magna nomina Parnaſſi juga, Fonteſque Beotiæ, cùm enavigata Sapientia paulatim pervaderet Urbes, oſtenderetque quantùm deſipuerint Atticæ Paleſtræ!

 Quid

Quid mirer magis in Gregorio AA; Coſtantiam nè bellatricem, quâ Marte tumidas Claſſes inſtruxit, an Prudentiam, quà has Naves Sapientiâ adornavit! Illis quidem Hoſtem concuſſit, at iſtis erudivit; illis quid poſſet Vaticana Sedes, iſtis quid ſciret oſtendit; in illis arma ſerviebant Veritati, in iſtis Veritas armata bellum intulit in Hoſtes, & Græcam Fidem mirè proſtravit. Utrumque fortiter; utrumque Sapienter, & ſupra id, quod requiri à Viro tàm inclytæ poſſet ſenectutis; niſi ipſe idem majora adhuc exempla præbuiſſet. Nihil ſupererat, quod illa tempora ſperare poſſent ulteriùs. Victa ſpes omnis, omnis expectatio ſuperata erat à Pontifice. Supererat tamen aliquid Gregorio, quod ſupra omnem ſpem poſſet præſtare; & cum ſeculum illud anguſtum eſſet Viri magnitudini, tempora ille beneficiis amplificanda cenſuit, complexuſque omnem Poſteritatem effecit, ut nullus Populus poſt ſua, poſt noſtra fata, ſuboriturus eſſet, qui in omni parte terrarum non debeat in aliquo magno Principatus veſtigio maximum, & nunquam periturum Pontificis Nomen adorare. Quod enim littus ſemotum, quæ Inſula, qui ſinus toto Oceano à nobis tam longè receſſit, ubi uſque ad hanc diem non ſuperſit in ſua liberalitate, in Populorum admiratione Gregorius, qui duo ſupra viginti educandæ Juventuti Collegia, non una in Urbe, non uno in Regno, non uno, ut ità dicàm Cælo, neque ſub iiſdem ſyderibus erexit? Non eſt cur, ò Tempora, in noſtri Pontificis Moles ſæviatis: atteretur voracitas ævi ſtructurarum immenſitate. Plus ille erexit, quàm vos poſſitis diruere, & ut à veſtro arbitrio ſua eximeret ædificia, perpetuis redditibus illa dotavit, ut quicquid ætas demolitur, reparetur vivacis fænore munificentiæ. Serò quidem nati ſumus, ſed quamvis ſerò, intra tamen temporum metas à magno Regnatore comprehenſas, vivimus, AA; adhuc Roma miratur sè Domum eſſe Populorum; non ut exteros oculos aut Circo paſcat, vel Theatro detineat; ſed ut ex hac Urbe, velut ex Gymnade Pietatis, & Religionis, Romanam diſciplinam

docta

docta Juventus diſcedat in refractarios omnes formidabilis. Nec voto ſuo fraudatus eſt tàm vaſtæ Pontifex deſtinationis; nàm ut dè cæteris ſileam, tù ſola niveis moribus, Germana Pubes, oſtendis, tot ſumptus, & impenſas in te unà excolendâ non fuiſſe prodigentiàm Hominis regaliter cupientis perire, ſed, generis humani Curam dignam Auguſto parente. Per tè enim Fides Catholica, & Pietas contra hæreſum conatus ſtetit diù, ſtabitque ſemper incolumis. Satis hìc de omni ætate, de Orbe terrarum omni, Bello, Pace, Odio, Amore, Theſauris, Doctrina, Pietate, Religione, omni denique beneficiorum genere benemeritus erat Gregorius; nil ſupererat quod conferre poſſet, quia à nemine recipi quidquam ulterius poterat, quod ille non præſtiſſet. Indoluit ſane munificentiæ ſuæ anguſtam eſſe hanc rerum Univerſitatem, & priùs ſibi terras, quàm ſè terris defuiſſe intelligens, in Cælum tandem prodigam ſui mentem convertit, interque ſydera benefaciendi ſpatia quærere inſtituit, &, quà licuit, ipſis etiàm ſyderibus profuit. Kalendarium quippe, hoc eſt Aſtrorum in ſè ipſas recurrentes periodos, emendavit; & tentatum fruſtrà aliàs, Annum in illã formam redegit, quâ Sol nunquam deinceps Eccleſiæ & Synagogæ ſolemnes dies poſſit miſcere. Sed nobis collatum fuit hoc beneficium, non ſtellis. Cælo enim quid dare poſſit mens humana? dedit tamen multum maximus Pontifex; & cùm nihil haberet, quod daret, dedit ſeipsum, amplexuque Numinis exceptus, poſt trium ſupra decem annorum Pontificatum in terris, optimam Cæli partem magnus Hoſpes implevit. Talem in Vaticani faſtigio sè præſtitit Gregorius, ità Populorum expectationem magnus Princeps, ità Orbis terrarum ſpem ſuperavit maximus Pontifex; ut quamvis ingenti Mundi gaudio fuerit ad Regnum accitus, majore tamen generis humani luctu, à Regno ſimul, & Vità deceſserit. Veſtrum modò ſit judicare, ſapientiſſimi A: A; an ille etiàm poſt Imperium dignus Imperio fuerit, qui imperando illud promeruit, ut ipſi æternum omnes Im-

perium precarentur ; & funus ipſius numquàm defuturis lacrymis lamentaremur . Acuant proinde livorem Hiſtorici , & Principum Umbris acerbo ſtylo ſuccenſeant ; nil tamen dè Gregorio narrabunt Annales quod maximum , non deceat Principem , quod Maximum , & Optimum non deceat Pontificem . Quod ſi ad hanc aurã redirent unquàm extinctorum Principum Manes,Populorumque ſuffragia de ſuo quilibet colligeret Principatu , magnæ alios commendarent Virtutes ; ſed , Te , inclyte Gregori, Roma, Italia, Europa , Univerſitas tota Regnorum , alijs profecto omnibus potiorem judicarent , quod imperaveris .

In

A. M. D. G.

IN SOLEMNI STUDIORUM INSTAURATIONE

ORATIO.

SI ea eſſet temporis hujus conditio , quam Majores noſtri , aut induſtrià ſibi lętam fecerunt , aut pietate a Superis retulerunt felicem , lætarer ſane hodie , & eà , quà poſſem voce , hos datos ſtudijs redeuntibus gratularer dies ; quibus , & Magiſtris Auditores , & Auditoribus mentem reddere conſuevit November . Quid enim aut mihi præclarius dici , aut vobis audiri poſſet jucundius A. A. Ornatiſſimi , quàm ea rediiſſe jam ſtudia , in quibus & vos Adoleſcentibus , & Adoleſcentes vobis daretur oſtendere ; ut & illi veſtigia laboris , ac ſtipendia gloriæ obſervarent in vobis ; & vos in illis eam indolem ſpectaretis , quæ imagine quadam pueritiæ veſtræ vos delectaret ſimul , atque æmularetur . At cùm in eà ſimus ætate , in quà , niſi noſtris velimus adulari vulneribus , & Literæ ſolitudinem , & ſtudia ſuo non ceſſant illacrymari mærori , longè aliam Orationis viam mihi eſſe ineundam intelligo . Etenim ex quo otium , & luxus invaluit , ex quo , morum cuſtos , labor ingenuus proſcriptus errat ab Urbibus ; tam multi ſunt , qui inimicitias cum ingenio gerant , ut nil ſcire ſeſe parùm contenti , Scientiam ipſam infament, Literas inutiles , atque indecoras appellent , & eò rem deducant , ut , abſterritis jam ſtudijs , ſaucijs jam Scholis, & Palæſtris mętentibus,non Re-

ſtaurationem Studiorum hoc tempore gratulari poſſimus, ſed occaſum potiùs ac interitum Literarum lamentari debeamus. Licuit quondam, licuit felicibus Oratoribus gratulationis Oratio; at mihi audienti procul Piſarum querelas, audienti Bononiam, Patavium, Peruſium, Romam ipſam, aliaſque ſtudijs quondam nobiles Urbes, hanc morum, & litterarum labem deplorantes, quid aliud ſupereſt, quam ut lamentabili voce meum ipſe profitear timorem, ne tam publicâ temporum ignaviâ Florentia quoque involuatur. Avertant quidem hanc Superi luem; at ſi eò jam peccavimus, ut ab Italicis Gymnaſijs in Populos alios, alias in Gentes Literæ debeant migrare, non tacitus ruinam expectabo; occurram malis; enitar aliquid contra, ut ſaltem hæc Urbs, quæ tot ſæcula Literis floruit, atque Diſciplinis, ſit, quam tardiſſimè poteſt, infelix. Ne proinde inulta, aut indefenſa ſtudia corruere prorſus feſtinent, illud hodie dicendo contendam, ut omnes, qui ſua ſuperbi fortunà Artes bonas delere conantur, intelligant, quàm non odiſſe Diſciplinas, quàm non inſectari Literas debeant; quas, & Pręſidium adverſæ, & proſperæ oſtendam eſſe Ornamentum Fortunę. Quod ſi nemo eſt, qui Sorte aut proſperà non utatur, aut non confliċtetur adversà; ibit ſane in omnes Oratio mea; & ego hoc referam Orationis meæ ſolatium; ut ſi huic ſęculo judicium defuerit, quo ſtudia poſſint abſolui, ſaltem vobis, ò mihi jucundiſſima Literarum nomina, vox aliqua, quæ rem veſtram auderet defendere, non defuiſſe videatur.

Quantum ſit in res Hominum cunctas Fortunæ aut imperium, aut nomen, ita neminem puto ignorare, ut præpoſteram ſanè nonnullorum diligentiam libeat etiam ridere; qui in futurum quam maxime cauti, ut teneros Filios ab omni protegant inconſtantia temporum, eà, quà poſſunt arte, cenſum amplificant, divitias congerunt, & perinde ac ſi idem eſſet amplam ac ſtabilem habere Fortunam, tunc maxime tutos natos exiſtimant ſuos, cùm adverſus ſęvitiam ſortis, ſortis ipſius beneficia comparavere. O in-

infelicem paterni amoris induſtriam; quæ miſeros Pueros vel ipſà prodit Cuſtodià! Tam amplum quippe patrimonium parare, quid aliud eſt tandem, quàm caſibus oſtendere hæredes, ut Fortuna ſciat in quos debeat ſævire, quove in campo ſeſe jactare poſſit liberalius? Tutiores ſanè eſſent illi, ni tàm multa haberent, quæ poſſint amittere. Neque enim per fabulam ſolùm, & cothurnos, tragædiæ aguntur in Terris. Si probè temporum rationem tenemus; nulla adeo tranquilla decurrit dies, ut in aliquà parte terrarum illa non edat ſpectacula, quibus videas togas chlamydeſque in lacernas abire, ſceptra verti in ligones, & Fortunam, ſcenæ dominam, Regum caſu, & Regnorum gaudere converſione. Ludimur ſcilicet omnes; & ne quis ſibi ſecuritatem promittat, & volucrem, & cæcâ, & Deam Poetæ fecerunt Fortunam, ut cuncta ineluctabili vi, ac Rotæ quodam volubilis impetu verſari, atque converti docerent. Munimentum proinde caſibus providete inexpugnabile, qui ab omni rerum eventu quam maximè cuſtoditos vultis Filios veſtros; extra Fortunæ arbitrium, & Regnum, quærite arcem aliquam, aliquod littus, in quod, etiam poſt naufragium opum, ſeſe illi recipiant, receptique opes alias, alios fundos inveniant, quibus nec nubes minentur, nec inſidientur amici, nec Fortuna iraſcatur: hoc erit tandem Filios defendere, non prodere: hoc erit illis ſecuritatem parare, non pericula congerere. At quæ tam ſepoſita Tellus, quæ Regio tam felix ſtationem hanc tranquillam promittit? Majora profectò hæc ſunt, quàm quæ ſperari poſſint Hominibus. Verùm aut ego fallor; aut hoc ipſum eſt, quod inutiles illæ Literæ, illę ſocordes nobis Diſciplinæ pollicentur, hanc enim ego primam in ipſis utilitatem invenio, ut Solæ inter omnia Mortalium bona ſciant ſervare fidem; & proditis, ejectiſque tutiſſimum poſſint exhibere perfugium. Novere hoc Fabulæ, novere Hiſtoriæ; & ſi ille Arione ſuo, hæ ſuo docent Stilpone, in jactura rerum omnium ſolas auxilio ſupereſſe dotes animi, ac Diſciplinas. quid enim Arioni in naufragio aliud, quo undas placaret; quid in incendio, quo flammas leniret,

ret, aliud ſuperfuit Stilponi, quàm Citharæ carmen, & Philoſophiæ doctrina! his illi deſperatam eluſerunt Fortunam; his utroque in elemento felix uterque fuit. Et ne Fabulis niti videar, vel ſupra mendacium feliciſſimus Stilpon qui interroganti Demetrio Victori quid nam in communi patriæ ruinà amiſiſſet, hæc ad immortalitatem potuit reponere: Nihil amiſi; nam omnia bona mea mecum ipſe fero; Cætera, quæ aut miles diripuit, aut flamma voravit, aut oppreſſit ruina, Fortunæ erant; dederat illa; illa repetijt. Sola inter tot opes mea erat Philoſophia; hanc non mihi Pater reliquit, non ſors ingeſſit, ſed ego ſtudio comparavi: & hęc ſola non deſervit victum, neque exulem deſtituet; mecum hyemabit, ęſtivabit mecum: nam ità mihi inhæſit, ut unum utriuſque ſit futurum ſepulcrum. Jacet jam alta Megara, corruerè domus, ceciderè Templa; omnia, quæ multorum ſæculorum fortuna congeſſit, & brevis hora diruit, Victor habes, qui Deos quoque captivos hinc tuo abduces triumpho; ſed donec ſuperſtes erit hæc anima, illæ mihi alto pectore reconditæ ſupererunt divitiæ, quæ nec tua rapi poſſint victorià, nec ulla ſortis aurà poſſint afflari. Non ſum precario dives, ò Demetri, & nunc experior, quàm propè ad Deos accedam, quibus felicitas omnis natura eſt; mutantur ſubinde mores, mutatione Fortunæ; & caſus inopinus voluntatem non ſemel a propoſito abducit; at id quo intelligentia ſemel arripuit, mutationis expers, ipſo cum animo æternum ſedet, atque immortale. Hos ille in ultimà quoque Fortuna animos geſſit: & hanc Stilponi ſecuritatem Literæ pepererunt. Sed has intimæ Philoſophiæ voces ridebunt neſcio qui noſtræ ætatis Helluones immanes, dum Philoſopos, Oratoreſque, ac Poetas, ignoto quidem animi ſuperbos theſauro, nota tamen ſordidos incedere paupertate intuentur. Quid enim inquient, tot animi bona, tot mentis opes his proſunt hominibus; ſi ingenio opulenti ac magni, vix tectum inveniunt ubi jeiunas, & frigidas noctes traducant? ſi felices ſunt Literæ; quia a Fortuna eripi non poſſunt, cur ſuſpirijs non invidemus, & lacrymis, quas una miſeris

re-

relinquit Fortuna? Sic iſti ventres egregij de Literis philoſophantur, & Sapientià; & profectò vix hi ſuæ coargui poſſent dementiæ, ſi comes Literarum tantùm paupertas eſſet, & mæror; ſed non tam cæcà urnà hominum ſortes verſantur, ut Fortuna in Literatos tantùm incurrat: etiam oculi ignavorum flere aliquando noverunt; & quàm alia mens, quàm alius ſenſus illis erit, cùm adverſis cæperint conflictari, cùm ſua illos quoque depræhenderit ſors? Sentient tunc quid proſint Literæ; tunc intelligent quàm miſer ſit, quem ingenium priùs, quam Fortuna deſervit. Nam ſi, ut conſtaret quantum Vir litteratus ab indocto differret, nudum utrumque apud ignotos mittendum cenſuit Ariſtippus; vix ſane dici poteſt quanto in eàdem Fortunà alter altero deploratior ſit, atque infelicior! quid enim tunc faciat, aut quò ſe vertat ille, qui ſpoliatus omni Fortunà, nudum animum in ultimam affert calamitatem? quà nempe occupatione horas triſtes decipiat? quâ arte laceras ille vitæ detineat reliquias! quid tentet? quid moliatur? Si ex præteritis futura licet conijcere, quis illum jam non videt, aut ſcopulum aliquem, aut laqueum reſpectare, quò a deſperatione rerum omnium turpiſſimà morte ſeſe ſubducat? hæc qui viderit Vir calàmitoſus quidem, ſed eruditus, ac doctus, rideat ſecum miſeram ignorantiæ conditionem, & ſciat quantum ipſe Literis debeat, per quas ſi non a lacrymis, tam longè tamen abeſt ab hac fæditate Fortunæ. Nam quo pectore tandem, quo animo laturum caſus ſuos illum putatis, Auditores, quem ad has ærumnas Literæ mittent non imparatum? Proh quam diverſus ab ignorantià eſt in calamitate vultus Literarum! non lethaliter ſanè, tamquam Gorgone viſa, ille impalleſcet, cùm ſemel acciderit id, quod ſemper expectavit, novit enim luce, & tenebris humana conſtare tempora; non iraſcetur Superis: didicit quippe ſerius, ocyus, ęqualiter tamen omnibus ſidera naſci, & occidere; non exilij, aut paupertatis ærumnis impar erit, quarum exempla omnia, ac documenta habet in numerato. Sed, ſe ipſo dives ſatis

ac

ac ſplendidus, ludet cùm Fortunà ludente, & contemptu fortuitorum ſeſe invidendum Regibus efficiet. Cum Ariſtippo & chlamydem portare ſciet, & pallium; ac ut ordinatè tandem aliquid dicam, quam ſtatim illa ut ſua uſurpabit:

Muſis amicus triſtitiam, & metum
Tradam Protervis in mare Creticum
Portare ventis!

Ita ne verò una Muſarum amicitia illius victrix erit mæroris, qui in res humanas omnes tam latè dominatur, ac ſævit? ſed hæc eſt vis Literarum, mendacia fortis majori fide penſare; & magnæ loco eſſe Fortunæ. Quid enim? an non loco Fortunæ Muſæ poſſint eſſe ac Minerva, quarum Regnum omne ità in otio, ac tranquillitate conſtitutum eſt, ut ipſis inferius Cælum omne tonet, ac fulminet? hùc ſanè ſeſe a ſtrepitu infortuniorum ſubducat Vir eruditus; hùc a naufragio appellat, nec ſuam ipſe timeat ſolitudinem. Habebit enim, quò animum a ſenſu calamitatis ereptum, ad cogitationem traducat immortalitatis; habebit quò nuditatem ſuam laude veſtiat, & glorià; & utcumque alia deficiant, non deerit tamen illa jucundiſſima mæroris exercitatio, quà vices ſuas non ſine voluptate poſſit deflere. Hoc eſt enim Literarum ſolatium non contemnendum, ſternere viam ad ſuſpiria, & præclarum ad lacrymas iter aperire; ſic illum feciſſe legimus Exulem, qui tot de triſtibus ſuis libros reliquit. Non ille abſtinuit a fletu, ploravit quidem, ſed quàm erudite, quàm blandè ad citharam ſui retulit exilij lamenta! ivit profectò in exemplum plorando, & lacrymas ſuas toti nobiles fecit poſteritati. Octaviani cænas ignoramus, noctium auguſtarum genium reticent annales, & quas ab imperio terrarum Cæſar ille retulerit voluptates, aut ipſe hiſtorijs, aut hiſtoriæ nobis recitare erubuerunt. At non erubuit ſuam narrare calamitatem Ovidius, & narrando efficere, ut exilium ſuum longè illuſtrius ipſo Auguſti ſit nobis imperio; Minor ſanè nunc eſſet, ſi fortunatior fuiſſet ille, qui ſuo

do-

docuit infortunio, alicujus Literaturæ Hominem vix poſſe miſerum appellari; qui ſciat canoras edere lacrimas, & inter egregia antiquitatis monumenta ſua quoque relinquere poſſit ſuſpiria. Da Muſam hanc, & iraſcatur, ſęviat Fortuna; quid enim lamentabile accidat illi, qui ita poſſit lamentari? quid luctuoſum timeat, cui fas ſit tantâ cum laude ſuas lugere calamitates? Sed non lugebit Vir paulo altius Ovidio ſuccinctus; neque enim ſuos inter triumphos Fortuna referet umquam aut Platonem aliquem, aut Xenocratem illacrymantem; citiùs profectò frangentur fluctibus ſcopuli, quàm ad ſubitos caſus moveatur ille, quem Socraticæ chartæ diù erudierint, Fortunæ nomen, adoratum quondam, & formidatum ſemper, nil alliud eſſe quàm ignorantiam noſtram: hanc rerum Univerſitatem ita a Deo eſſe conſtitutam, ut vario cauſarum concurſu omnia miſceantur, & ut Veri ſuccedit Æſtas, atque Autumnus pellitur Hyeme; ſic proſpera excipi adverſis, & adverſis ipsîs proſpera intervenire: felicem propterea eſſe illum, qui fortuitorum non tam copià, quàm negligentià abundat; his præceptis, hac Pallade, qui pectus armavit ſuum, quàm explicatà fronte, quàm ſecuro animo non pati tantùm, ſed caſus quoque poterit laceſſere! Habent hoc, habent Literæ proprium, ut non umbratili quàdam Doctrina pectus exerceant; ſed tam magnos illud ad uſus ſuccingant, ut ad ſolem & pulverem diſcriminum inerme nunquam deſcendat. Ex hàc quippe Palęſtrà, qualis, quantuſque prodivit Seneca, cùm apertis jam fato venis, ne Uxorem quidem eſt paſsus lacrymari! Quantus ex hac Diſciplinà Socrates evaſit, qui denunciatà ſibi mortis neceſſitate: Ite, inquit, amici, & narrate, Socratem quidem a Judicibus nuper, at judices ipſos jampridem a naturà eſſe damnatos; hoc tamen diſcrimine, quod Socrates damnari non debuit, at Judices abſolui non poſſunt. Et ut tandem aliquem Chriſtiani nominis Virum opponam Fortunæ tamquàm Herculem Dejaniræ, an ceſſit ærumnis ſuis ille laude recens adhuc Boëtius, cùm ſubitò omni deſtitutus ſide-

rę,

re, ſpoliatus bonis omnibus, innocens coniectus in carcerem, tam longè abfuit a gemitu, & querelis, ut Libros quoque ediderit Philoſophiæ, quos & felices legunt, & infelices; ac omnes addiſcunt, quantum non ſolùm ea, quæ cælo defluit, ſed illa quoque, quæ inter ſtudia comparatur, ad infirmandam Fortunæ violentiam conferat Sapientia. Et quid eſt quod Literas poſſit expugnare; ſi ipſa ſolatio ſunt infortunia? & in ſolatia Literatis vertuntur calamitates? à Vinculis ſanè Boëtij patuit tunc, quàm vanum ſit Fortunæ nomen, atque imperium, quod quantum quantum eſt in uno carcere pugnavit, & corruit: eò quippe tantus ille ęrumnarum apparatus, tam atrox terrorum moles recidit tandem, ut irritata ſapientiſſimi Viri Doctrina ridendum ſæculis omnibus Fortunæ nomen reliquerit. Et Literas inutiles appellabimus, quæ inclementiam fortis lamentari præclarè, atque adeo præclariſſime poſſint irridere? Sed levia ſint hæc Fortunas potiùs, quàm ſolatia infortuniorum quærentibus. Non ſunt tamen adeo inertes Litteræ, nec tàm inefficaces Diſciplinæ, ut doceant ſolùm ea contemnere, quæ retinere non poſſumus. Satis hoc quidem nobis eſſe deberet, ſed non ſatis eſt ſtudijs noſtris, quæ ita ſemper cum Fortunà pugnarunt, ut ſæpe averſam converterint, & ſepiùs fregerint reluctantem. Vix hoc præſidio majus quidquam eſt aliud, quod aut dici poſſit, aut fingi. Sed vix aliud eſt, quod præſentius afferant auxiliatrices Literæ; quid enim eſt quod loquantur frequentiùs hiſtoriæ, quod monumenta temporum ingerant ſæpiùs, quàm Homines obſcuro loco natos, omni ſpe exutos, affinitatibus nullis, nullo lætos Fortunæ munere, ad ſummas opes, ad primas dignitates perveniſſe, nullo alio fultos præſidio, quàm Literis, & ingenio? Facilius profectò eſt, quos erexerit Doctrina, quàm quos Fortuna extulerit, invenire. Unus quidem apud fabulas Dædalus fuit, qui ingenio noverit ſuo ſeſe a carcere expedire, & quamvis toto captivus Labyrintho, ſibi filioque ſciverit, vel in ipſo non conceſſo hominibus aëre, libertatem parare:

re : at non unus fuit apud Hiſtoricos , qui laqueos Fortunæ ruperit , & ſortis inextricabilis nodos ſolverit præclariſſime. Etenim , ut prætercam Epimenidem, quem Villicum peperit Mater & Diſciplinæ etiam viventem Divinis inſerverunt honoribus : Ut taceam Virgilium, quem agris, ac Silvis deſtinaverat ſors, ſed litteræ Męcenati , Auguſtoque admovere quam proximum : ut omiſſum faciam Ciceronem , quem municipem Populi Romani protulit Arpinum , & ſtudia Romanę Senatorem Reipublicæ , & Conſulem dederunt : ut innumeros denique alios omittam , quot vidimus ipſi , quot audivimus in Italià , totàque in Europà , qui domeſticas ſordes illuſtraverint Literis ; qui natam ſecum paupertatem exuerint inter ſtudia , qui Diſciplinis demum triſtem , aſperamque ſibi explicaverint ſortem ? Notiora ſunt hęc quàm ut majori indigeant confirmatione. Defloruit quidem illa Literarum laus , illa apud veteres tam ſancta bonarum Artium opinio. Sed nondum deſcivimus adeo ab ingenio , ut nullus in Magiſtratibus ſit locus relictus Diſciplinis : non dum adeo miſeri ſumus , ut nemo Literas veneretur , & colat. Non unius formę ea eſt prętogativa , ut oculos etiam agreſtes urat , & capiat. Habent hoc quoque lumen Diſciplinę , ut vulgi admirationem concilient , & in Principum ac Regum amores religione quadam pervadant ; recenſeat ſanè Fortuna multos, quos ſinè ulla extulit litteraturà ; multo tamen plures ſtudia numerabunt , quos ipſa ſine ullà ditarunt Fortunà. Sed pari in luce , quàm diſpari ſplendore ! Quis enim honor ſit illi , in quem divitias , tamquam in cumulum lapides , ſors cęca congeſſit ? at quàm nitet , quàm ſuo eſt ſplendidus nitore , qui inter ſpolia Virtutis ipſam quoque lętam poteſt oſtentare Fortunam ! Nam , ut ad id, quod ſecundo loco propoſueram , accedam tandem , non ſolùm Literę pręſidio ſunt in rebus adverſis , ſed ita in proſperis ſunt ornamento , ut ſinè ipſis neque ſanguinis claritudo , neque facultatum copia , neque dignitatum tituli poſſint paulò collucere nitidius. In quo ſanè errare

quam

noræ, ut uulgò creduntur, illæ, quas & ingenuas, & liberales Artes a nobilitate noſtri appellarunt majores. Ineſt ipſis hæc vis, ut, ſicut lux omnia illuſtrat, ſic Literæ omnia, quibus adhæreſcunt, exornent. Nam ſi ornamenta ea tantùm ſunt, quæ naturam aut emendant, aut abſolvunt; quod ornamenti genus ab officina non veniet Literarum, quæ ita cujusque Fortunæ Viros emendant, perficiuntque, ut, ſicut ſtatuarij faciunt, ex lapide, aut trunco, hominem ad unguem uſque poſſint exigere. Fruſtra ſanè ſpeculi fidem, & nutricum manus experitur nobilis Puer, ut primo mane ipſo ſplendeſcat cum Sole; fruſtra miniſteria divitiarum fatigat, ut ornatus appareat: inutilis quippe eſt omnis induſtria, quæ corpori adhibetur, quod nec maculas inſitas a naturà diluere, nec negatam a naturà formam ulla poſſit ſibi culturà adoptare; neque enim pigmenta, phaleræque, & quicquid ab alio orbe, luxus invexit, hominem emendant, ſed depravant; non oris labes caſtigant, ſed animi ſuperbiam alunt; licentiam nutriunt; & inter has magnæ Fortunæ curas hoc tandem Flos ille ingenui ſanguinis conſequetur tandem, ut brevi incipiat nil, niſi otium velle, & laſciviam. At non fruſtra ſtudijs ille ſeſe colendum permittet, quæ non contumax diligentiæ corpus, ſed cereum in omnem formam animum, aggrediuntur, & illi inſiſtunt parti, ex quà tamquam ab æthere lumen omne in corpora derivatur. Non fruſtra Literas adibit, quæ illud tandem colendo efficient, ut quì rudis venerat, redeat eruditus, quì in hoc rerum theatrum elinguis ſpectator prodierat, ſuam jam ſcenam impleat Actor egregius; & qui magnam invenit, pulchram quoque ſibi reddat Fortunam. Et profectò cujuſmodi ſint Pueri, ut primum ad Gymnades accedunt, noverunt Magiſtri: Atqui qualeſque poſt Scholam redeant, utinam Genitrices, aut cognoſcerent magìs; aut magìs confiterentur! non ità ægre a ſinu, & oſculo ad ſtudia dimitterent filios; quid enim? ɛ n ıon inter manus Diſciplinarum emendatior, elegantiorque fiat in dies Adoleſcens, qui illam, quâ cum omnes naſcimur, &

quâ

ſit, atque culturæ. Imo, ut majus aliquid dicam, cùm à Literis illud quoque veniat, ut non ſolùm ipſi noſtram ornemus Fortùnam, ſed ut ipsâ quoque uti ſciamus ac frui; quid pinguibus iſtis, ac opulentis Hominibus reliquum eſt, quàm ut, tamquam jumenta Fortunæ, ſua ipſi bona ferant ſimul, ac patiantur? Nam ſi, ut ait ille, Nullus eſt argento, nullus eſt color auro, niſi temperato ſplendeat uſu; nequicquam illa ad ornatum adhibentur inſtrumenta, quorum uſus ignoratur; non ſine riſu ſcilicet, & dedecore rudes armorum Fæminæ militari gladio fractum latus ſuccingunt. Arma ferant illi, qui jugulo Othomanni jam imminent; qui Græciam & Hungariã ſtravere Victorijs: hos quippe decent arma, qui norunt, quis uſus ſit gladij, quâ lege torquendum ſit telum, & quanta ſit juſti fulminis gloria. Qui verò ne frui quidem Fortunis didicere, quid ſuas jactant divitias? Relinquant hæc inſtrumenta illis, qui omnem vivendi rationem didicere; tunc argento color, tunc auro nitor redibit; tunc pulchra erit magna Fortuna, cùm in Dominum inciderit, qui ipſius & emendare cæcitatem, & liberalitatem poſſit abſolvere. Et profectò ſi ſenſum lapides, ſi ſenſum trunci poſſent habere; ut geſtirent tecta, ac parietes, cum a Præceptore ſuo domum redit doctus Adoleſcens! ut cuncta gauderent limina, ſe non jam crapulas olere, ſed Sapientiam ſpirare! ut lætarentur nemora, fonteſque, ſe Muſis magis quàm belluis habitari! Ut illa denique majorum ſimulacra ruerent in amplexum tam chari Nepotis, qui opes ſortitus naſcendo, illas ſtudendo fecerit clariores! ſed quid hæc privata ornamenta, & puerilia literarum gaudia commemoro? Non illa ſunt ſtudia, ut ad conſcientiam magis Pueros, quàm Viros in pompam exornent; tunc ſeſe Literæ prodent, cùm Reipublicæ manus erit admovenda, cùm frequentanda ſunt Concilia Virorum. Nam ſi omnia ornamenta in eum finem ſunt excogitata, ut adire, & adiri cum dignitate poſſimus, & in ſocietate, ac colloquio humano ita verſari, ut homines in cætum, non in gregem belluæ convenire videamur; quam mercedem ſtu-

dia non conſequentur, ubi omnis publicæ vitæ ratio cum Civibus æquè, ac cum exteris, Viro literato erit obeunda! quàm enim ornatus, quàm comptus tunc ille erit, qui ita nobilitatem, ac fortunam ſuam Literis excoluerit, ut non ſolum oculos luxu poſſit detinere, ſed etiam aures delectare ſermone; non ſolùm ſervos, ſed etiam mores habeat elegantes; & cum magnas exhibeat, majores tamen animo latere divitias oſtendat! Hunc enimuero, cuilibet negotio parem, quis non ſenatus rogabit ſententiam? quę regia non Oratorem depoſcet? quis Princeps non ſibi optabit? quę fama non efferet? quis illum, ut Patrię lumen, ut decus Hominum, ut ornamentum ętatis non prędicabit? At hoc nomen, hanc gloriam ne ſperet ille, qui nil aliud habet, quod proferat, quàm id, quod Æconomus, aut Architectus comparavit. Pectat ſane cęſariem; ſeſe oneret gemmis; ſeplaſiam oleat; & ex interiore domo, tanquam ex penetrali Deorum, prodeat ſuperbus: at cum ad paulo ſerius colloquium ventum fuerit, ne ultra tertium verbum provehatur, ne incidat, ne hęreat, ne rideatur; non tritos quippe, & circumforaneos ſermones producere, aures alienas capere, Sententiam flectere, animos admiratione ſuſpendere, antiqua proferre, nova judicare, de moribus diſſerere, Principum conſilia, Regnorum inſtituta, Gentium conſuetudines interpretari, definire obſcura, confuſa dividere, nulla de re imperitè loqui, ſolùm ille poterit, qui diù fuerit in ſtudijs verſatus; hęc quippe, ſicut olim Homines ab agris, & ſylvis in hanc Urbium lucem adduxerunt, ita modò in omnem conformant urbanitatem, ut nemo ſinè Literis non agreſtis ſit, & inurbanus. Quę cùm ita ſint, quis eos jam toleret, qui tam benè de rebus humanis meritas Literas, tam malè habent, ut illas & inutiles, & indecoras appellare non reformident? Proh! ſi aliquis menti relictus eſt locus; deſinant tandem illi his vocibus inſectari Sapientiam, deſiſtant tandem contumelijs ſtudia abſterrere. Satis omnes ad otium proclives ſumus; ne ultro ipſi dent manus Socordiæ. Nam, per Deum immortalem, quæ de-

dementia, quis furor eſt, id in ſuà patrià conari, quo nil gravius eſt, quod noſtris hoſtibus optare poſſimus? Nam ſi Mitylenæi nullum pænæ genus expugnatis Urbitus irrogabant aliud, quàm ne Literas illæ, ne diſciplinas colerent; tunc enim ſuas ultos ſeſe inimicitias putabant, cùm inter Gentes, quibus iraſcebantur, jam omnia conticuiſſent gymnaſia; quid nos inimicis precemur atrociùs, quàm illud ipſum, quod iſti inter amicos, inter cognatos inuehere conantur, Literarum ſilentium, & rerum omnium ignorantiam? Sed habeant alij Minervam iratam; Vos ſaltem quibus ſpes omnis ætatis, omnis hujus temporis expectatio innititur, Adoleſcentes optimi, ne a me hæc ad pompam, & clamorem dici putetis. Non blandà vos compellabo Oratione, ſed dicam apertè, quod ſentio; quotidie graves Viri queruntur perire artes, corruere mercaturam, ſterileſcere campos, aliò Fortunam Italiæ migrare, Nobis cum otio Paupertatem relinquì. Quid proinde hàc in ætate reliquum ſit, quàm ut vos, quibus per ætatem licet, tam publicæ calamitati occurratis; illaſque revocetis Diſciplinas, per quas præſidium aliquod ſaltem tam ſiniſtræ Fortunæ, ſolatiumque ſuperſit? Et quando quidem ita læta Chriſtianis armis arridet aura, ut ad novum Imperium ſit apertus jam aditus, fortunatoque veſtrorum Equitum gladio Græcia, literis olim felix Provincia, jam pateat univerſa: ſint alij, qui viam armis apertam, Literis illuſtrent, qui Facultates Atticæ, & Beotiæ Muſas ab Arno oſtendant; & dum alij pugnant, Vos alienæ pugnæ Carmen; dum vincunt alij, Vos alienæ Victoriæ Pæana, & tam magnis Chriſtianæ Religionis triumphis nomen promittite ac immortalitatem. Ad hanc ſpem animos veſtros erigite, Adoleſcentes præclari; hùc contendite omnes, ut Italiæ vetus Gloria reſpiret tandem; ac univerſa ſciat Europa; ubique Fortunam regnare; àt Florentiæ tantùm Literas illas florere, ac Diſciplinas, quæ & adverſæ Fortunæ Auxilium, & proſperæ Ornamentum poſſint afferre.

POETICUM MENDACIUM VERITATI HISTORICÆ PRÆSTARE.

POMERIDIANA RHETORICÆ *PROLUSIO.*

EX quo Vates audivimus, qui Viros canerent, & Arma, didicimus Homines non ſolam amare Veritatem: & qui primus Heroes invenit, primus nos docuit veræ Laudis, Virtutiſq; exempla negligere; ex illo enim Fabula in Scena poſci, Fabula in Theatro ſpectari, Fabula cæpit amari; & Veritati vix relictus eſt Locus. Fruſtrà dolent Hiſtorici irritas noctes ſuas, inutileſque vigilias; placet ire poſt mendacia, & per inſomnia quærere alios Homines, quos omnes ignorant Hiſtoriæ. Hanc Veritatis iniuriam libenter ego, ſi fas eſſet, hodie deflerem. Quid enim? an ad ſomniandum vigili mente nati ſumus mortales, qui animum per furentis carminis deceptiones atterimus? Non hac lege nobis oculos aperuit Naturâ, ut poſt ſomniorum interpretamenta univerſam curioſitatem perdamus. Satis ipſi inſanimus nolentes, an etiam alienà juvabit agitari veſanià? Verùm ea mihi impoſita eſt Perſona, AA., ut Poeticam, hoc eſt, bene mentiendi Artem explicaturus, illam priùs laudare debeam, non infamare. Juſſus proinde pomeridianus Pręceptor ignotum ingredior iter. Laudent alii Veritatem; ego Poeticum laudabo Mendacium; Hiſtoriæ Fabulam anteponam, ac brevi oſtendam al-

locu-

Digitized by Google

locutione, plus quàm hiſtoricum Verum, placere animis, moribus prodeſſe, & quod mirum ſit, erudire etiam ingenia fabuloſam Veriſimilitudinem. Liceat interim per te mihi, formoſiſſima Veritas, ſemel inſanire; & per devię mentis errores gratiam occupare Septembris feriati; forſan tè quoque juvabit alieno aſpici vultu, & vel in mendacio laudari; illam enim ſolùm, quæ tibi maximè ſimilis eſt, Fabulam laudare contendam..

Quicumque Fabulam audit, non imparatum pectus fraudibus gerat; mentitur illa ſemper, ſemperque fallax decipit Protheus, & niſi mentiretur, & falleret, Fabula non eſſet. At ex hoc ipſo quod mentiatur, & decipiat, Fabulam Hiſtoriæ præponimus; placet enĩ illa magis quia illudit. Nę temere hoc dictum putetis, oculos quilibet interroget ſuos; quoties ſcilicet patimur illos propriis erroribus frui, quoties etiam illos jubemus errare, & ſub ære quoque aut marmore Homines, aut Divos agnoſcere! Credunt oculi mendaciis ſuis, & nos juvat credulitatem ſequi oculorum, & credere Gladiatores iraſci, triumphare Duces, dũm rupęs tantùm, aut arbos eſt id, cui noſtras iras, & gaudia commodamus; placent, inquam, hæc ſcalpri mendacia, quia nobis imponunt, & tanta eſt deceptionis Voluptas, ut relictis Hominibus ad Hominũ ſimulacra curramus. Ad Spectaculum collocantur lapides: Theatrum habent ſaxa; hæç laudes referunt, cùm decipiunt; & niſi benè decipiant, damnantùr. Quis hic tantus delirandi amor? quę tanta inſaniendi cupiditas, ut & noſtros amemus errores, & inter laudatas artes, fraudes ipſas, & dolos, quibus capimur, reponamus! Sed juvat errare aliquando AA., Sapientiſſimum enim amentię genus eſt, per artem errores quęrere, quibus erudiamur; habet hoc rerum ſimilitudo, ut eo doceat magis, quò magis illudit; & propterea quò magis illudit, eò magis delectet. Naturas rerum mentitur illa; ſed ut in mendacio cernas naturam ſimul, & naturę ęmulam artẽ; alienos induit vultus, ſed ut in fallaci aſpectu imaginem ſimul, & exemplar intuearis, & diſcas errare ſimul,

mul, & ſcire. Hinc illa mira veriſimilium jucunditas, non ſperanda in hiſtoriis: placent enim, quia vel ingenio noſtro grata ſunt compendia viarum, & ſi citra errorem plura ſimul ſcire non poſſumus, prę ſtat errare ut magis ſciamus. In Hiſtoria quidem Veritatem ſolam fas eſt contemplari; at in Fabula Veritatem ſimul, & Mendacium; & eruditis agitati præſtigiis, gaudemus vel Veritatem fabulari in Mendacio, vel Mendacium philoſophari in Fabulā. Invenit tandem Veritas modum, quò noſtris placeat oculis; multas artes invenit, multas illa excogitavit Diſciplinas; paucos tamen ſemper habuit Sectatores. Mendacium tandem experta eſt, nativos depoſuit vultus, abivit in Fabulam, & jàm omnes fabuloſę acclamamus Veritati. Videtis hìc non ſterilem eſſe, aut infęcundam fabuloſi mendacij Voluptatem; dùm hac illecti, utcumque ſcire amamus, & ſaltem à mendacio gaudemus erudiri. Quot enim vel a Philoſophis vulgata, vel ab Hiſtoricis quęſita Homines ignorarent; niſi ſeveræ lectionis faſtidium Fabulę abſtergerent? quàm multi toto ęvo vacarent, niſi dulce mendaciorum tormentum adhiberetur? Commodum tamen hoc ſpernent illi, quibus tritum eſt, & plebeium didiciſſe; ſed cùm propria ipſi fruſtrabuntur utilitate; diſcent vel inviti, &, quod majus eſt, meliores fient nolentes. Virtutes oderunt in Hiſtoriâ? amabunt in Fabulà. Veros averſantur pro laude labores? labores, & pulchra expetent in mendaciis pericula; vertetur in contrarium pectus, & odia in amores migrabunt; quid enim eſt quod in ſui nō ametur ſimilitudine! vel picta deformitas tot habet amatores, quot oculos; & rogos ipſos & funera, & funeratas Sepulcrorū umbras probamus in telis. Decipimur nempè, & fallax imago approbat ſępius oculis faſtidia ipſa oculorum. Hinc mihi maius ſurgit opus, aliud nempè jucunditatis genus longe pręſtantius, & quod non minus proſit illis, qui in fabuloſà rerum verſantur ſimilitudine; illud nempè, quod ex animo in pectus pervadit; affectuſque ſtimulis blandis laceſſit. Fabulas non legat, qui cordis amat ſocordiam; illę enim

nunquam quietos eſſe ſinunt lectores ſuos: nã ità res omnes colorant, ita per mendacia veriſimilitudines conformant, ut ſemiſomnes à frigida annalium lectione animę ſenſus irritent ſemper, & ſemper cogant ſperare multa, multa audere, quam plurima ſpernere, amare non ſemel, ſępius tamen iraſci. Magnus hic eſt, dulcis tamen pectoris cruciatus; nec unquam profectò efficacius delectat Fabula, quàm cùm ita mentitur, ut vel generoſam audaciam, vel dignam Viro ſuperbiam, vel iras aut amores; gaudia noſtra, vel luctus exerceat. Quam enim jucunda ſurgit in corde audacia, cùm audimus Icarum, Dędalumque, per non conceſſas homini vias, Cęlo peregrinantes; Prometheum diem, vitamque Soli ſubripientem, & profuturo in ſęcula furto humanum genus propagantem in lapidibus. At quantus ſuperbis, cùm legis aliquos de noſtra ſtirpe eò Virtute provectos, ut inter Hyades, Plejadaſque ſplenderent? quàm verò gratus ſerpit animo horror ille, qui venit à vulgata Viventium oculis Styge Tartareà. Vides hic, & gaudes videre quid poſſit in Reos Numen iratum; irremeabiles viarum errores; tricipitis Monſtri fames inexpleta; Portitor internus; Cymba miſerorum lacrymis lęta; nox ſine tempore, illam colorant animo imaginem, ut minora quidem verò, majora tamen quàm apud Philoſophos, aut Hiſtoricos unquàm conceperis, intuearis: & dùm Catilinam intueris, furiarum ora timentem; gaudes eſſe aliquid, quod ſibi timeat ſcelerum audacia; quin tè ipſum in illum inſinuas timorem, totoque amas pectore jucundam concipere formidinem. Quod ſi deinde in Tragicos Virtutis exitus incidas aliquando, quàm optatæ tunc veniunt lacrymæ, quanta doloris, & luctus gratia eſt! gemitus profectò tuos, & lacrymas inter emendatiores tunc numerabis Voluptates; quis enim ſuos non damnet oculos ſi tunc aridi ſint, quando Hippolytus neſcio quis, aut Criſpus, novercalis amoris, & iræ Victima, diſcerptus cadit in Scæna? cogit flere vivax funeris imago: fletum tamen illum quis abnuat! quis pectus tam grato non devoveat dolori! iniuſſę ſanè veniunt

tunc lacrimæ; nec deerit qui de triſtitiâ certet ſuâ, & alijs uberius amet lugere tàm læti, tàm caſti Juvenis exitum infelicem: itâ nè potuit, & hic flos pudoris cecidiſſe? potuit & Hippolyti fato Noverca gaudere? at erit Numen vindex, nec una morte ſcelus expiabitur; eſt poſt fata virtus felix, ſed ſuas aliquando crimen expectet pænas. Dùm ſic ploras, dum ſic iraſceris, quàm dulci tormento animum crucias! nec tuas ipſe perdis lacrymas, aut iras, ſi ſapis; lamentaris quidem fabuloſæ Virtutis ſortem; ſed diſcis veram amare pudicitiam: falſam ſcelerum audaciam execraris in Phędrâ, at erudiris extra fabulam odiſſe flagitia: & coactus ſperare præmia Virtuti, timere ſceleribus pænas; omnes ferè animi affectiones utiliſſimo quodam exercitationis genere ad omnem laudem ſuccingis; Hoc enim Fabula, ſi bene mentiatur, quærit, ut animi affectiones, quæ magnarum Virtutum matres ſunt, tanquàm in Palęſtrâ exercendo, a Vitiis abſterreat, & ad gloriam ſuccendat. Hæc non ſperent Hiſtorici; ſed patiantur nos circa hominum vitia, Virtuteſque lapideâ quadam ſtupiditate torpere; ut propterea infelicem prope illam dixerim Lucretiam, quæ nondùm Poætam invenerit. Jacet pudoris nobile quidem, ſed ſterile exemplum, quod nec oculos ullius unquam aut pectus miſeratione vellicavit; dùm interim Theatra Hippolyto extero Juveni toties romanis, pretioſis ſcilicet, lacrymis, parentarunt. Jurè proindè merito ille Regnorum Domitor irrequietus de ſuo conqueſtus eſt ſęculo, quod Homeros non pareret; neque enim à ſtrigoſo ſibi ipſe promittebat Hiſtorico, ut emendatis vitiis, amplificatis per Fabulam Virtutibus, melior per ora hominum iret, quàm Achilles, qui in obſidione unius Urbis à Poeta plus laudis reportavit, quàm ab Hiſtoricis omnibus Alexander, ſubacto Oriente. Placet igitur magis, magiſque prodeſt veriſimile in Fabulâ, quàm Veritas ipſa in Hiſtoriâ; fruimur namque inter mendacia apertâ quadam, & explicata rerum lætitiâ, ſed occultâ ſimul juvamur ſalubritate; & vel neglecta Veritas, vel improbata Virtus dulci quidem, ſed utili

utili fallaciâ, ſeſe infundit pectoribus. In quo, ſicut & in aliis omnibus Fabula æmulatur Naturam; quæ ſalubres; amaroſque latices pingit in floribus, ut oculorum mendacio decepti, ſalutem hauriamus in poculo.

Detrahenda nunc eſt ab ipſa Fabulà Perſona falſitatis, & quod tertio loco propoſueram, detegendum, quanta ſub accerſito Fabulæ vultu lateat Sapientia. Non inſaniunt Poætæ, AA:; niſi inſanum inveniant lectorem. Arcana latet in mendacijs Doctrina nec Hiſtoricis nota, nec Philoſophis vulgata. Sed, uti ægyptiacus quoque Character, intelligentem requirit ſpectatorem, ne dùm Noctuam vides circino incubantem, putes te deliramenta oculorum videre. Magna quidem per ludibria mentis diſcurrit, qui fabulas terit; nil eſt quod ibi ſuum retineat colorem, omnia in alienam abeunt figuram; lapides loquuntur, plorant fontes, aurigantur ſydera, & mors quoque ad ſuum animatur ictum. Putas te in alium orbem delatum, uſqueadeò monſtra rerum, & vagantes occurſant Chimeræ. Verùm quanta inter has fallaces rerum imagines veritas latet; quanta ab his mendaciis ſcatet Doctrina! quid fabuloſius dici poteſt, quàm Mortem, gelidam nempe humani generis quietem, & ferreum ſoporem, alas tamen pernices habere, cruentam rotare falcem, & Regum turres, ac Pauperum tabernas æquo pede pulſare? at ſi rectè interpreteris, quid hac ſapientius Fabulà fingi poteſt? probè ſcilicet intelligimus quid, & quàm facile ſit mori; cùm videmus ab horribili vitæ meſſore fugacem animam a corpore, veluti florem à radice præcidi? quanta nimirùm docet ferrum illud immite, a ſurdà tractatum neceſſitate! quanta legimus in levi illa, & miſera oſſium compage, quæ & Homo fuit quondam, & ſuos habuit amatores! Ægrê quidem, fateris tamen, nil poſſe Vitam inermem contra tantam ictus violentiam; in umbram levem, & fabulam tandem detumeſcere vaſtas omnes deſtinationes mortalium; & forſan etiam doctus a Fabula dices; heu quoties ferrum hoc hominem ſtravit! quoties Reges à Solio in rogos dejecit! quot una die

edidit funera! quicquid præclarum narrant annales, hujus teli ſpolium eſt, & triumphus. An hæc, & alia hujuſmodi occurrunt, cùm audis a rigido Philoſopho Mortem vocari ſeparationem animæ à corpore; vel ab Hiſtorico dici Alexandrum quoque, & Cleopatram occubuiſſe? nil verius enunciari poteſt, fateor: quid tamen frigidius, & ad animum erudiendum inefficacius! Nec minus ſapienter Fabula mentitur, vel cùm Solem vocat regem aſtrorum, illique prò Solio volucrem currum aſſignat, quem Aurora præcedat mater, horæ & anni, & temporum omnium famulatus comitetur; vel cùm lapides loquentes inducit, & Cæſari ad Rubiconem amnem Romam ſeptem ſublimem collibus, molibuſque, ac Palatiis gravem objicit, ut rebelles deterreat Aquilas. Magnum eſt quod ubique doceamur; legimus, Phæbi regnum præpeti includi quadriga; ſed diſcimus noſtrum ævum, & tempora in Rota ſemper labi; labi dies tàm magnæ plenos ſpei, & motu fugaciſſimi Syderis tempus omne metiri; at dùm Romam toto Tyberis ſui flumine lacrymantem audimus, cognoſcimus ſuam eſſe rebus omnibus vocem, quà ſubinde tacitè quidem, ſed diſerte arguamur; & ſcelera ſæpius in ſe loquaces rupes habere. Nec profectò Lucanus, religioſus alioquin hiſtoricus, aliam viam quà animum Cæſaris hinc Patriæ timore, & legum reverentià, illinc partium furore agitatum exprimeret, invenit, quàm Fabulam; vidit ſanè in pectore Ducis illius eſſe aliquã veritatem, quam, ſalva hiſtorici fide, non poſſet exprimere, ita enim comparati ſumus, ut occultas ſæpe animo voces, & rerum mutarum incuſationes, & queſtus, audiamus; & vel ipſa rerum ſilentia clamare videantur in facinus. Quà igitur ratione bonus Hiſtoricus narraret id, quod à nemine dictum, audiebat tamen animo Ceſar? Fabulam adhibuit, animavit in voces colles Romanos, vertit in lacrymas Tyberinas undas, & plus uno mendacio profecit, quàm tota illa ſua ſupeſtitioſà carminum fide; & negabimus Fabulam hoc uno nomine, quod mendax ſit, Hiſtoriis omnibus præhabendam, dùm vix ſcire, aut ſapere ſinè hujuſmodi poſſumus

mus mendaciis! Verùm hùc uſque levia quædam Fabularum ludibria commemoravi: Venio jam in apertam mendaciorum Palæſtram, Epopejam nempe, & Tragædiam; in quâ, veluti ſuo in regno, vires omnes Fabula exercet. Hic ex veritate hiſtoriæ vix aliud, præter inclyta Virorum nomina, invenies. Homines in Heroes migrant, Vitia in Virtutes abeunt, Virtutes ipſæ, quæ exiguæ, nec ſine mixturâ deformitatis erant, cæleſtem quemdam induunt nitorem, & in divinam propè amplificantur pulchritudinem. At quò magis hìc Fabula ludit, eo liberiorem profectò aperit venam Sapientiæ; hæc quippe illa eſt officina in qua humanæ omnes recuduntur Virtutes: hìc meliùs, quàm ſub antro ætnæo, Ducum fortitudo non ære, aut ferro; ſed Numine ipſo ad bella ſuccingitur: hìc denique formantur Heroes. Una quidem eſt operum Idea, ſed quàm ampla, quàm magnifica, quàm operoſa Idea eſt, nil fingendo conari, quod admirabile, quod inſuetum, quod propè divinum, non ſit! Proh quantum Veritatis ſuæ puderet Hiſtoriam, ſi unquam has Mendaciorum Porticus ingrederetur! Humi repit illa cùm Hominibus, quia vera tantùm narrat. At Fabula, in quam non aſſurgit magnitudinem, quia mentitur! nec mirum: illa quippe geſtorum tantùm imaginem repræſentat; hæc verò; liceat hujus utilitatem vocabuli adhibere, poſſibilium quoque ſimilitudinem fingit; at quàm tenue, quàm exiguum eſt id, quod unquam narrandum fecimus ipſi, ſi cum illo conferas, quod facere potuimus? Magni quondam eramus dum nil aliud à feris legebatur Nepotibus, quàm id, quod geſſerunt majores noſtri: longè latèque patebat laudis humanę campus, dùm fama intra Veritatem ſtetit. Sed poſtquam Tragici, Epicique carminis inflata eſt tuba, poſtquam diverſi, inſuetique generis Homines in hunc orbem terrarum invexit Poeſis; de noſtra admoniti tenuitate, ad noſtros erubeſcimus faſtos; evolue faſtos omnes, hiſtorias omnes percurre, & per rudera ſæculorum, ac monumenta mortalitatis, Virtutes, & fortia facta explora, quàm raros in vaſto mortis gurgite Viros invenies! per quot ſæcula errabis, ut ex tot

extinctorum numero aliquem invenias, quem imiteris, qui meruerit inter ſplendida Heroum ſimulacra ſpectari? Prolixo ſcilicet inveſtigationis, & curioſitatis tormento, veluti piſcator in ſcopulo, ſedes quicumque inter hiſtoricos moras trahis. Narrat ille originem gentis, quæ primordia ſui fraterna cæde conſecravit; quæ per raptas mulieres adolevit in prædas regnorum; alius, ut dignum lectore aliquid dicat, bella triumphum non habitura, & lamentabiles propriis Penatibus victorias commemorat; alius tandem magni laudem hiſtorici aucupaturus, legum funera recenſet, & per Tyrannorum nomina atrocē ſtylum exercet. Heù quàm curta annalium ſupellex, quàm tenues opes, ſteriliſque ager Virtutibus! Sed fac in ſpectaculum diſcincta prodeat Fabula: fac cothurnatum Heroem in ſcenam producat Veriſimilitudo; quàm plena ſtatim magnarum rerum imago! quàm inexpleta cogitationis ſatietas! nil intentatum hic, nil arduum Heroibus eſt. . Monſtra rerum Geryones armati; Solis terrores ſeptemplices Hydræ, & Canes tricipites; Juno ipſa Nemæis ſævior leonibus, & Jupiter in arenà luctator; uno omnia minora ſunt Hercule. Nonne, & Æneas profundæ Viator Stygis, & Orpheus Eumenidum, Plutoniſque Victor, & Eurydice ab Acheronte redux in lucem, & Atlas Cœlo non impar ferendo, tibi undique Poetarum occurſant in Domo! Nonne ſpectris agitaris, dum inter Fabulas degis! ſed cùm ab his quæſitæ tectis inſaniæ recedis, cùm ab his inſomniis evigilas tandem, quàm teipſo major evigilas, quàm novi plenus Animi aſſurgis! & cùm tibi auditur Perſeus neſcio quis, ab aere cum marinà Bellua pugnaſſe, ut tu ipſe fabularū diſcinctus Auditor ad gloriam accenderis; ut ad inclytos erudiris labores; & ut leve, ut facile, tunc tibi videtur, quicquid ingens, quicquid præclarum non fuerit! Enimuero ſi hoc inſanire eſt, præſtat non ſemel inter hæc inſanire mendacia, ut ſaltem per mendacia liceat experiri, quid poſſit tenax propoſiti Virtus. Quid refert verus ne, an fabuloſus hic omnis Herculeus ſit labor; dūmodo ſimilitudinē quamdā ignotę antea ortitudinis fas ſit intueri, & peregrinas hominū formas agnoſce-

ſcere? Sapientiſſimum profectò ſemper illud erit Mendacium quod in Hominibus divinam, hoc eſt veram Virtutem, oculis noſtris reddit ſpectabilem. Unus erit Heros; ſed in uno Heroe Viros omnes illuſtres depræhendemus, & in unius nomine quicquid repoſitum fortiter unquam, quicquid piè, quicquid ſapienter per innumera ætatum ſparſum eſt monumenta, reperiemus. Singula, & quia ſingula, exigua ſemper ſectentur Hiſtorici. At magni opus eſt Pręceptoris principia rerum, & univerſales pandere ideas, in quibus reliquorum omnium continetur Doctrina. Hæc eſt vera Sapientia in uno fonte rivos omnes libare. Nunquàm ſanè Græcia mirata eſt magis, quàm cùm *Zeuxis*, colorati magiſter mendacij in unà Helenà pinxit quicquid egregij vultûs Europa produxerat. Splendida fuit hæc venuſtatis rapina, quam nec Troja doleret, nec Sparta; à ſingulis aliquid prædatus eſt formis, ut unam omnibus faceret communem formoſitatem, & per artem in unius reponeret ore quicquid per contemptum in multa Natura diffuderat; quod ſi in illud pulchritudinis ſimulacrum incidiſſet unquam oculus eruditus; quot vultus in uno vultu poterat reperire? ibi erat quicquid placuit unquam Pictoribus, & futuræ quoque ętates in illo habebant aliquid, quod adhuc imitentur. Una ſcilicet tabula temporum omnium ſpeculum erat, & exemplar. Non ab ſimili ratione mentiuntur Poętæ, A. A. illa ſolum proferunt mendacia, quibus omnes compręhendantur hiſtorię. Efferant ſanè efferant hic caput è palladis ſepulcrorum umbris inclyti Manes; ſemel audiant Virgilianam fabulam, & ſe ipſos in uno depræhendant Ænæà. In illo ſuam cunctandi, tolerandique Prudentiam Fabius miretur; miretur Horatius, & Tarquinius Patrię charitatem; & Alexander gratuletur fortitudinem ſuam, non jam fæminarum regnis, & ſemiviris Perſis, ſed latinis ſole duratis corporibus, & Turno quoque eſſe terribilem; quin & ipſe Achilles ſibi placeat in hoſte, & propria fruatut imagine; ſolus ipſe erubeſcat Enæas ſe à Fabula ſuperari, & ægre ferat Eneę ſimilitudinem ipſo eſſe majorem Enęà. Quid huic unquã ſimile proferent Hiſtorici,

dum

dum vincti catena, & uni addicti Veritati, quid aliud præter ſcopulos, & ſolitudinem in faſtis ſuis poſſunt exponere; dũ felix Poeſis extra fines Naturę explorat ignotas rerũ formas, inſuetos quærit vultus, & illos ſecum defert in Terras, ut gaudia cordis perpetuò laceſſat, ut admirationem ſemper evocet, & inertes quoque Animos ad imitandum impellat? vix enim fieri poſſe cenſuit Plato, ut non imitemur illa, quibus cum admiratione ſemel adhęſimus. Mentiantur proinde Poętę, & profugum Ducem, vel etiam Patrię proditorem in Heroem adoptent: dent ſenſum Fontibus, iras Aquilonibus, Lapidibus animam: pectant anguiueos Furię capillos: pendeat à Colo Parcarum vita mortalium: nil rideat Invidia, niſi riſum alienus fecerit Dolor: dummodo ab iſtis mendaciis meliùs, jucundiùſque naturas rerum cognoſcamus, & quæ imitanda ſint, quæ fugienda; quando nàm iraſci, aut amare opus ſit, doceamur. Satis his conſtat opinor, quàm jucundè, quàm utilitèr, quàm etiam doctè, & ſapientèr Poætæ poſſint mentiri, ſi ſapiant. At quàm malè, quàm turpiter fuerint nonnulli mentiti, quis neſciat? nullum profectò venenum aliquibus nocentius fabulis Africa produxit; non illæ prodeſſe ſtudent hominibus, non animos jucundè erudire, ſed ſcatentis veneni dulcedine delere ingenia, pudorem extinguere contendunt; promiſcuè Virtutes, & Vitia apud illas habentur, ſceleſta Numina, & flagitioſis Numinibus ſimillimi Heroes ſpectantur. Et erit qui Fabulam Hiſtoriæ præponat! Vix una ſani coloris Fabula prodivit, vix unus extat Poeta, cujus lectio Helleboro ſtatim non ſit tergenda. Nec ipſe Maro, quamvis purioris citharę Vates fuerit, ab hac labe prorſus immunis fuit; nimis ſerio ſuo Æneæ fratrem dedit Cupidinem, & Venerem matrem fecit, ut punicæ Reginæ caſtam Aulam proſtitueret, & Cyprium nemus, Idæumque montem in mediam induceret Africam. Sed parcendum eſt veteri Poeſi; quid enim meliùs faceret Æneas, aut Hercules, quàm Jovem ſuum ſcelerum patrem imitari, & in refertum criminibus Cœlum per flagitia paritèr contendere? Num verecundior recentiorum eſt Fabula?

Uti-

Utinam intra Etnicos Poetas peſſimum ſtetiſſet exemplum! Serpit adhuc malum, & in noſtra quoque tempora invadit; quid enim libentiùs noſtræ producunt ſcenæ, quàm Nymphas ſaltantes, & Capripedes Satyros, irritamenta Vitiorum? hæc implent Theatrum, hæc per ambages irati Cupidinis, aut Tragędiam funeſtant, aut ſorte pejori implicant Epopejam. Dedecus ſanè aurium, & oculorum non ferendum. Sed quorſum hæc tàm feralis criminatio? quid eſt cui debeamus iraſci? an artes malæ ſunt, quia aliquis vel gladio ad fraternam cædem abutitur, vel navibus maria tranſmittit, ut barbara Vitia, & naufragiis quæſitas mercetur delicias? quid nimirum peccavit Fabula? ſi per abuſum audaciæ, facta eſt ſimilitudo flagitiorum? quid gravius Poeſis, aut Scena promeruit, ſi quæ nata erat laudandis Virtutibus, vitiis abſterrendis, nonnullorum veſanià, verſa eſt in lupanar Muſarum? Vitium hoc eſt Poetarum, non Poeſeos; illos Diræ omnes perdant, & mare Caſpium abſorbeat, qui optimam artem violarunt. Sed cur innocentem damnemus Poeſim? Verùm peccarit uſque ad hanc diem Poeſis, Templa profanarint Fabulæ, pudorem projecerint; peccatum tamen hoc facile habet remedium. Vitia nimis ſimulavit Fabula, Virtutes reticuit: vertat ingenium: Virtutes, quas non habuerunt Homines, mentiatur; quæ habuerunt vitia, reticeat, vel execrationibus proſequatur: & talis erit Fabula, quam vel Ariſtarcus audiat, & Socratici quoque ſupercilii homines poſſint amare. At collyrium hoc non admittit Hiſtoria. Immedicabile eſt quicquid peccant Annales. Uni addicti Veritati, quale vivimus, Genus humanum repreſentant. Nullum eſt flagitii ſecretum, nullum noctis arcanum, quod expoſitum ad ſpectaculum non ſit in hiſtoriis. Vel ipſe Nero, qui crimina ſua conſciorum ſanguine obruebat, doluit tamen noctium ſuarum ingenia in faſtis eſſe vulgata. Quandoquidem igitur ex una parte tam laudabile eſt fabulari, at ex alia vix unam aliquam habeamus Fabulam, quæ pudicis digna ſit auribus, illud unicè ſupereſt, ut vel degeneres recudamus Fabulas, vel quod melius erit, ſuam quilibet

libet, fabulam agat, & formam animo concipiens exactæ Virtutis, illam non carminibus, ſed moribus exprimat, & Actor ingentis Theatri inceſſum, verba, animum ipſum ad magnum aliquod conformet exemplar. Placeat, propriâ depoſitâ Perſonâ, quam rudem, & modicam nobis dedit Natura, aliam induere, quæ digna ſit ſpectatore: & forſan erit, ut hujus temporis ſcena miretur Homines in veros Heroes migrare, ac venturæ Nepotum ætates ſuſpiciant Homines fuiſſe, qui faſtos impleverint fabulando; & in Hiſtoriam tandem noſtra abiiſſe Mendacia.

DE ORATIONE ADMIRABILI

PROLUSIO

Habita ad Florentinos Rhetoricæ Auditores.

QUàm rarum ſit in hac Vitæ Scenà exemplum facilis, ac diuturnæ Admirationis, manifeſtius eſſe puto, quàm ut prolixà oſtendi debeat oratione. Quis enim eſt qui ignoret, & in ſe non experiatur frequenter, nil pigriùs naſci, nil incitatiùs illà occumbere Admiratione, quam cùm vix ſæcula pariant, brevis tamen hora prorſus abſumit? Multas quidem excogitavimus Artes, quæ illam aſpectu rerum mirabilium alerent, educarentque. Sed quò plura in Theatris exponuntur prodigia, quò frequentiora ſunt humanę induſtrię miracula, eò magis contumax in pectore reluctatur Admiratio. In irritùm ſcilicet cedunt labores, & inutilis ingenij conatus quoties plorat, poſt apparatum ambitionis ingentem, quam plurimos quidem Obtrectatores, Admiratorem verò nullum ſeſe inveniſſe. Dedignamur enim alienas laudes mirari Mortales, & qui uſque adeo promptæ ſumus cenſuræ, Admirationem ita timide cuſtodimus, ut qui timere erubeſcimus, admirari ſubinde timeamus. Unum proinde in tantà hac Admirationis ſterilitate, admirabile videtur quàm maximè, inveniri nempe aliquos, qui Admirationi velint ſervire, & illam ſibi mercedem conſtituant, ut admirabiles inter alios videantur. Ecquid inſaniùs eſt, quàm id expetere,

quodvix Miraculis conceditur? aut quid ambitioſiùs eſſe poteſt, quàm in id contendere, quod Prodigijs quoque denegatur? Satis proinde ſit in tantà irriſorum turbà non irrideri, quid ulteriùs conamur, qui toties fruſtrà laudari ſtuduimus! Itàſanè ego mecum conſtituerem; ni ea verſarer in Palęſtrà, in quà cùm nil tolerabile ſit, quod admirabile non fuerit, aut hanc ſuperbiæ inſaniam Auditoribus meis præcipere, aut ab incæpto quam citiſſimè abire debeam Magiſtratu. Etenim cum Cicero ſuo in Oratore nullam omnino putet eam eſſe Orationem, quæ admirabilis non ſit; & cum Quintilianus cum Ariſtotele conſentiat, Oratori quàm maximè enitendum eſſe, ut admirabilis in primis videatur; quid mihi aliud quàm aut negligendi in Oratorià Nomen Oratoris, aut hujus ambitioſæ Nomen inſaniæ ſubeundi neceſſitas, relictum eſt? At ſi cum Cicerone, & Quintiliano, inſaniendum eſt, juvat omnino inſanire; & tàm pulchræ quærere notam dementiæ. Nos ambitus accuſent alij, ne ab illis Oratoriæ Luminibus damnemur inertiæ, præſtat vela dare ambitioni, ignotas vias inire, & ultra conſuetæ Laudis metas contendere, quàm ſupini, ſolutique turpiter in Litore otiantes videri. Vos interim, quibus nil arduum eſt, quod fuerit præclarum, ſpes noſtri Laboris, Juvenes Egregij, tritas, ac parabiles actutùm incipite in veſtris ſtudijs laudes deſpicere; & dum ego, ne muneri deſim meo, inexploratos vobis Admirationis fontes, aditusque omnes aperio, Vos nonniſi admirabilem Oratoriæ Gloriam animis concipite ingentibus.

Licet multæ ſint Cauſæ, a quibus non invita, prodire ſoleat Admiratio; & non ſolum Natura, & Naturæ æmula Ars, verum & Sors, & Caſus, & nunquam non volubilis Fortunæ vultus, illas arrogent ſibi; Ego tamen duas tantum, ad quas aliæ omnes revocari facilè poſſunt, eſſe putaverim: deformem quidem alteram, alteram verò formoſiſſimam, & utramque ſuà felicem in ſobole. Prima, ut bene noſſe vos puto, eſt ignorantia, vel imprudentia illius, qui aliquid miratur accidere, quod niſi accideret, alij qui melius

rerum

rerum cauſas noverunt, multo magis admirarentur, non accidiſſe. Secunda eſt vis ipſa rei ſua ſponte admirabilis, quę non præcognita prius, vel ſaltem non expectata, inopino aſpectu tam imparatos offendit ſpectatores, & ita percellit, ut vel ab ipſo poſſit Philoſophorum ſupercilio admirationem elicere. Ita enim facti, ita comparati ſumus univerſi, ut ad nova quęque hæreamus: & qui ad Gigantes erigimus oculos, in Pumilione deinde ſpectando defigamur; ne nil ſit, quod aut ſupra communem modum aſſurgat, aut infra morem conſuetudinis univerſæ deſcendat, quod ignoratum ſit nobis. Ut igitur aliquid tandem aggrediar, ab illà, quam primam conſtitui cauſam Admirationis, libet exordiri. Proh ſuperi! Et quem non pudeat admirari, ſi admirationis cauſa eſt ignorantia! imo quis non erubeſcat ignorarę, ſi ignorantiæ tanta eſt, & tam frequens Admirationis neceſſitas, ut nil videre, audire nihil poſſit omnino, quod novum non debeat putare? Præſtat ſane; præſtat in tantà hac temporum ſocordià aliquod quærere pudoris noſtri remedium; & illam adhibere Admirationem, quæ licet Filia ſit ignorantiæ, Mater tamen prima eſt Sapientiæ. Nec me putet nunc aliquis mira magis, quam vera conſectari. Inſcitiæ quidem Filia eſt Admiratio; at quid eſt, quod Admiratione magis vellicet animos, ignaviam excitet, curioſitatem inſtiget; & ad rerum indagandas origines erigendo, illà melius, fortiùſque iter ſternat ad Philoſophiam? Aut ego opinione decipior, aut illa, quam ignorantia parit, Admiratio eſt, quæ ſuam pertæſa matrem, Artes parit, & Diſciplinas. Quid enim? An hoc ignorant Hiſtoriæ! Indi profecto alterius Terræ Habitatores ignoti, ut primùm noſtris è Navibus bellici tormenti fragorem audivere, rei attoniti novitate, Luſitanos primum ſuſpicere, mox etiam ut Deos venerari cœperunt, qui mediis in fluctibus illa fulgura accenderent, illa emitterent tonitrua; & fulmina jacere Cœlo ſcirent ſereno. At ubi curioſos, & timidos oculos ſuo propiùs admoverunt ſtupori, exploratà jam ſubiti terroris origiue, & verſa in artem Admiratione, brevi & ipſi tonare didicerunt; & rudem dex-

 tram

tram ad noſtræ feritatis erudiverunt Miracula. Admirentur proinde Mortales, & qui ignorantiam coluere, illam ſaltem ne ament ſtoliditatem, quæ cùm omnia ignoret, nil tamen eſt, quod poſſit ſcitè admirari. Verum ut ab aliena hac rerum inſcitià admirabilem ſeſe præſtet Orator futurus, hoc illi primum quam maxime providendum eſt, ne ipſe novus in Diſciplinis ſit, ne Facultatis ullius, aut bonæ Artis imperitus, ac expers ad declamandum accedat. Quicquid enim impune ignorant Auditores; non ſine delicto ignorat Orator. Nil ſane neſcire, nil inexploratum, & imperſpectum licet illi relinquere, qui alios imparatos, ac inopinantes vult invenire. Nam, ut propiùs ad rem tandem accedam, hic primus eſt Fons, a quo numquàm non prompta venit Admiratio: aliquid nempe proferre ſemper, quod infra captum ſit quidem Auditorum, ſed ſupra ſcientiam omnium aſſurgat. Etenim ſi raritas ſimul ac novitas efficaciſſimum eſt Admirationis irritamentum, quo nō ſtupore ſuos defiget Auditores Orator ille qui non dicta, non audita prius vulgat rerum arcana; qui nil prodit, quod a penitiori Naturæ ſinu non ſit petitum; qui non ex trivio erumpit ignobilis declamator, ſed, ut Nilus ille Fluviorum facile maximus, ignoto ſemper a Fonte, & arduis a rupibus, tanquam altis a Nubibus, ſeſe ipſe devoluit. Una mendacij novitas Poetas admirabiles fecit; quanto igitur admirabiliorem reddet Oratorem novitas veritatis? Huc igitur meus animum vertat Orator; ut nil ſibi putet fas eſſe ignorare. Ignorent multa Philoſophi; multa Mathematicos prætereant, & Poetas; nobis tantum nullius rei permiſſa eſt ignorantia. Cæteræ Diſciplinæ ſe ipſis tantum contentæ ſunt: una eſt Oratoria quæ omnibus conſtat, ut Orator apud Mathematicos Philoſophus, apud Philoſophos Theologus, apud Theologos Poeta non imperitus videatur, & apud omnes novo ſemper niteat Doctrinæ apparatu. Nam ſi Oratoris eſt qualibet in Causà ſuos docere Auditores, quid poterit ille neſcire, quin ſua ipſe in causà peregrinus ſtatim appareat! Si vero tanta noſtrarum eſt aurium ſuperbia, ut doceri minime ſina-

na-

namus, niſi novæ, & è Cœlo labentis audiamus vocem Doctrinæ, quid miſero reliquum ſit Oratori, quam ea, quæ obvia ſunt magis vitare; damnare ea, quæ uſus ipſe, & conſuetudo proſtituit; & nonniſi a remotæ Cortinâ Sapientiæ voces quærere atque ſententias? Non facilem aleam inivit, qui Oratoris nomen ſuſcepit. Quid proinde crambem centies recoctam apponimus? quid dapes, quas non ſemel aut ſtomacus, aut cruditas reliquit aliena, comparamus! Qui amat audiri, audita non proferat aliis. Et ita dicat, ut nunquam non ſemoti Litoris mercem exponat. Se Auditor illo dicente miretur audire, quæ non audiverit antea; & gaudeat diſcere, quæ non didicerat prius; gaudebit autem vel invitus ſe tamdiù ignoraſſe, ſi raritas ipſa novę ſcientię ipſius ignorantiam excuſet. Verum ſtudio Admirationis, ſentio jam me cum Cicerone, & Ariſtotele eo eſſe provectum, ut qui admirabiles volumus Oratores, Oratorem omnino nullum habeamus. Quis enim illam velit addiſcere Diſciplinam, cui omnia didiciſſe neceſſe ſit: & illa docere, quæ nunquam docuerit alius? Ecquis uſque adeo præſtabit ingenio, aut otio florebit, ut omnia percipere, retinere poſſit omnia, & ex immenſo Eruditionis Penu valeat illa tantùm ſeligere, quæ nonniſi ex Oraculo prodiiſſe, poſſint videri? Majora hæc ſunt quàm, quæ ferre poſſint Adoleſcentium vires. Et ut affatim ſit Eruditionis tam magnę, quo tandem ſpectat exoticus hic rerum apparatus, niſi ut Orator poſt tot comparatas animi divitias, veræ laudis, & ſolidæ Gloriæ ipſe ſuam lamentetur paupertatem! Rarò enim ſine diſcrimine Oratoris; nunquam vero cum utilitate Audientium, illa tumidæ magis, quàm miræ initur via Orationis. Ita ne infirmi ſumus ad Gloriam, ut ne conari quidem libeat eo pervenire, quò vel reſpectaſſe præclariſſimum ſit? Sed non repugnabo Opinioni, & ne nimis onerare videar pubeſcentem in hac Palæſtrà Oratoriam, decedam ſententià; hac tamen decedam conditione, ut Orator meus, ni ſperat ſe vincere poſſe Auditorum ſcientiam, ſaltem illorum ſuperare expectationem contendat; & ita paratus Roſtra ſemper con-

 ſcen-

ſcendat, ut imparatos omnes inopinà aggrediatur Oratione; quod facilius quidem eſt, non tamen, ni fallor, minus erit mirabile. Hac enim arte nititur in Tragædijs Fortuna; cum ſubità Regum, Regnorumque Cataſtrophe, ſcenam verſat, & Theatrum implet ſtupore; & hanc puto cauſam eſſe, cur Ariſtoles aſſeruerit, eam eſſe rerum admirabilium Naturam, ut nonniſi caſu poſſint accidere, nam ea, quæ fortuito eveniunt nos imprudentes offendunt;& Admirationem vel à deceptà, vel a ſuperatà eliciunt expectatione; quis enim non miretur, ſi a nivea Genitrice nocturnus Æthiops ſubito erumpat in ulnas attonitas, aut Æthiopià in mediã a nigro pavidæ, fœdæque Parentis ubere pendeat lacteus germani Puer coloris. Miramur profecto hæc, cum cernimus, rerum prodigia; quia prodigia minime expectamus; at non minus mirabuntur Auditores, cum illam audient Orationem, quæ inde erumpat, unde minus crediderant; eo collimet, quò nunquam reputaſſent; & in illam cui nunquam timuiſſent, pectoris partem, telum vertat, ictumque dirigat ac vulnus. Hoc ſane Artis genus, ut nunquam in pugillatu ſine plauſu, nunquam ſine ſucceſſu in gladiatorià, ſic nunquam in Oratione exercetur ſine Admiratione. Mira ſcilicet eſt vis ſubitorum. Subitus metus excæcat; ſubitus luctus dementat, ſubita gaudia etiam occidunt, & ſubita, ac ab inexpectato erumpens ſententia, quem non moveat, quem non percellat, cui mira non videatur! Videtis jam quò mea hæc tendat inveſtigatio; hac enim a ſcatebrà quis hinc inde erumpentes non cernat Argutias, quæ humani ſoboles feſtiviſſima ingenij, fulguris inſtar, emicant extemplo, & fugiunt; ſed amant ante videri, &, ut doloſiſſimæ ſunt, nunquam ſe produnt, quin præter omnium opinionem incurrant, ut deceptæ expectationis aures ſubitò feriant, & jucundiſſimà pectus titillent illecebrà! Ex inſidijs quidem illæ vulnera meditantur ſemper, ne unquam Auditores inveniant paratos, ſed vulnera amas tam blanda; & gaudes pharetratas charites tàm jucundè pugnare ludendo, vel tàm pugnaciter dimicando ludere, ut placeant magis, quò magis

gis feriunt, & eo probentur magis, quo magis inſidiantur. Ex his tam venuſtè protervis Leporibus nunquam non paratam habeat Legionem Orator, qui nomen admirabilis amat referre, non ut illis quidem pugnæ ſummam committat, quis enim prælium ridendo conficiat? ſed ut ſubinde celeres illas, & leviter armatas Gratias educat è ſtatione, & quà robur argumentorum feſſum jam labat, illas inclinatæ Orationi mittat auxilio; Lepidè enim illæ pugnando, plus momenti, quàm firma rationum acies attulere aliquando Victoriæ. Novit hoc periculo ſuo ille, a Cæſare alter, Patriæ everſor Antonius, & tu quoque tali Viro digniſſima Uxor Fulvia, noviſti, quæ tuis, tuique Viri furijs inſtincta, ſtyli crinalis acumine ulta es Tulliani acumina ingenij, nec te puduit fœdo mucrone Linguam illam perfodere extinctam, quæ, dum loquebatur, æternos famæ tuæ aculeos infixerat. Uſque adeo non indignũ eſt viſum Homini Conſulari, & Romanæ Eloquentiæ Principi, argutijs vel in Curià pugnare, ac ſtipatum ſatellitibus, nec unà ſuperbum Victorià Triumvirum, ſalibus impetere amaris. Quis proinde Cynicus adeo ſit, ut audeat, fulgura hæc intermicantis ingenij, ut indigna ſobrio Oratore, damnare, quæ & Ciceroni placuerunt non ſemel; & quorum lepor eo tandem ſpectat, ut vel telum, quo pugnamus, nitidius reddat, & formidoloſius; aut vulnus, quod deſtinamus, acutius efficiat, at penetrabilius. Nec propterea a me laudari quis putet neſcio quos pueriles verborum floſculos pipere aſperſos, & ſeſamo, qui perpetuà ludentes anthiteſi illud tandem efficiunt, ut ingentem quidem, ſed infelicem non parum Orationis oſtendant Conatum. Non his nugis pateat unquam noſtræ limen Oratoriæ. Phaleræ ſunt hæ garrulitatis inconditæ, non ſpicula bellatricis Eloquentiæ; illas tantum probamus Argutias, quas cum non poſſis non admirari, timere tamen debeas ſubinde. Cur enim improbemus genus illud pugnandi, quod eſt magis acutum? Cur haſtati tantum Milites amemus vulnera oſtentare prius, quam inferre? Habent & Prælia Argutias ſuas, quas & ſtrategemata appellant, & non ſolum eruditi

Bellatores; ſed ipſi quoque Parthi cruentè noverunt argutari in arenà: excedunt acie, ut pugnent; terga vertunt, ut vincant: Victoriam relinquunt, ut rapiant, & inter præliandum fugam ineunt quàm maximè triumphalem. Quid proinde bellatrices in Oratione damnemus Argutias, qui arguta in bello admiramur certamina! Sed veniamus jam ad aliam admirabilis ſcatebram Orationis, ad Ornatum ſcilicet oratorium, a quo præcipuã Quintilianus redundare Admirationem in Auditores affirmat, nec equidem immerito. Nam ſi, ut ſuperiùs vidimus, illa Admirabilia ſunt, quæ præter opinionem accidunt, quàm admirabilis ille erit ornatus Orationis, & cultus, quo alij alio migrant rerum aſpectus, & præter ſpem, nil ſuo prodit in vultu? Hæc enim vis eſt Cultus, & Artis, ut Naturæ formas vertat ad arbitrium; & vel defectiſſimæ ætatis Hecubæ, ſeſe ad ſpeculum bene, longùmque excolendo in Helenas abeant tandem, ſtupente Natura hæc Artis matutinæ prodigia. Vix iſta crederentur Monſtra per Urbem gliſcentia, ni & rupes ipſæ, & informes trunci ſuum ſub ſcalpro deponere didiciſſent horrorem; & aſcità urbanitate ſpectabiles ſeſe exhibere in Theatris. Nonne & ipſi vidiſtis, & cuncti mirati ſumus non ſemel hæc Artis Miracula, in eo, quod à regione noſtrà, tantà Generis humani expectatione, erigitur Domus regnatricis Sacello; auguſto nempe Gentis Mediceæ Sepulcro. Creſcunt hic lento, ut magna ſolent, incremento Prodigia, & unà in Mole jam non unum laſſatur ſæculum, ut moriendo quoque ſuà in Urnà ſint Magni, qui Maximi olim regnando fuerunt in Solio, & inter tot congeſtas opes, in tanto Splendoris, & Magnificentiæ apparatu, qui Vità ipſi ſuà fuerant Sereniſſimi, ſplendidam quoque Mortem inveniant in Tumulo. At dum omnia ſuſpicis, dum hæres in ſingulis, dum ad pendentia ſuſpenderis ipſe portenta, quid tandem aliud eſt quod vides, quam quædam Rupium Segmenta, aut Montium viſcera, quæ quondam ſuæ horrebant in ſinu Naturæ ignorata omnibus, & vel alpinis ipſis deſpecta Paſtoribus! Verùm uſque adeo rerum naturas Ars format colendo,

ut

ut inter Artificum manus miteſcant lapides; ſcopuli non ſuam in ſe mirentur pulcritudinem, & trunci quoque, eruditam paſſi culturam, miraculo ſint ſpectatoribus. Fac igitur hanc Sculpturæ diligentiam aut Architecturæ ſemel adhibeat Oratoria; & quod illæ manu pariunt fingendo, iſta formandum verbis ſumat idoneis, ut omnia a ſe ipſis migrabunt extemplo? ut ſtatim vertetur rerum aſpectus! ut ſpatio unius horæ abſolutum in Chartis ſculptura mirabitur opus illud, quod ipſa poſt multas Hominum ætates perficere vix poſſe ſperavit; & forteſſe Miracula non placebunt minus in chartis deſcripta, quam ſculpta in lapidibus; ni ipſi minores ſumus in legendo, quam in ſpectando, & ſpectacula rerum amamus magis, quàm Sapientiam. Non eſt cur cum Oratorià certent reliquæ Artes, quæ ucunque admirabiles ſint, elingues ſunt tamen; at quid non poſſit Oratoria, penes quam jus Linguæ eſt, & illud rerum arbitrium, ut ad nutum ipſius minima amplificentur in maxima, maxima extenuentur in minima; miteſcant horrida, horreſcant mitia; turpia honeſtentur, honeſta turpentur; omnia denique in aliam migrent figuram. Non Circe profecto ulla fuit unquam, vel Medea, quæ tantùm carminibus poſſet, aut virgà in rerum formas, quantùm juris eſt ornatæ Elocutioni. A voce Oratoriæ aures abſtineat, qui has rerum vertigines pati recuſat. Nos ſanè, qui illius clamoſum quotidie ingredimur limen, bene novimus, ut totus ibi circumagatur Orbis Terrarum, ut Natura voluatur univerſa; & nil videre ſit, quod Monſtrum non fuerit. Quas enim, ut de cæteris ſileam, non viſas antea rerum imagines una illa non ingerit Figura, quæ a fingendis Perſonis dicta eſt Proſopopæia, cujus tanta eſt omnia animandi facultas, ut Fontium lacrymas, Avium lamenta, gaudia Rupium, Lapidum voces interpretetur; & non ſine gratiſſimo aurium horrore, Manes quoque ſepultos ad verba ducat invitos! Quod ſi in Metaphoram incidas aliquando, nonne ſtatim plorare Fontes, iraſci Nubes, garrire Silvas, lætari Rupes, dormire Ventos, & ipſos quoque Montes ſaltare modo, modo etiam ſub-

ſidere videbis! Ecquid hic eſt antiqui coloris? quid ſuo ſpectatur in vultu? quid in aſpectum non migrat alienum! Proh quantum illi, quicunque fuit Mortalium, debemus, qui primus dixit: Gemmare Vites: & Prata ridere. Uno enim in verbo, quam uberis fontem elicuit Admirationis? Protulit ille quidem Metaphoram paupertate vocum coactus; ſed quàm felix illa fuit paupertas, quà noſtra adeo ditata eſt lingua; ut nunquam non mira proferre poſſit loquendo. Sed ne juſto plus amicus videar Admirationis, non illud addere omittam, parcè, nec ſine prudentià Oratori iſta eſſe adhibenda lumina Orationis; mira quippe ſunt nimis; nimis oculos audientium percellunt; & qui admirabilis ſemper amat videri, ridiculus ſæpiſſime efficitur. Nitida proinde ſit iſtis Oratio noſtra, non onuſta. Splendeat ſemper, ſed non ſecus ac formoſiſſima Aurora, è noctis ſplendeat confinio, ut temperatà luce ſit pulcrior; pulcritudinem namque aliquando negligere, prima eſt pulcritudinis ipſius ars, & induſtria.

Verùm jam diutiùs, quàm par eſſet, aut ignaros, aut inopinantes Auditores noſtro dedimus Oratori, qui de ea ſolum Oratione tractavimus, quæ vel ignorantià, vel imprudentià nititur alienà. Nunc æquum eſt, ut doctis etiam, & bene inſtructis Auditoribus admirabilem Oratorem inſtituamus. Etenim ut rem jam ſeriò agamus, & robuſtæ tandem ſolidæque Fontem Admirationis exploremus; tunc Oratio erit planè admirabilis cum non formoſa ſolùm, ſed & fortis erit ac robuſta; hoc eſt, cum non ſolùm mira in ſe lumina Doctrinæ, & ingenij exhibebit ſpectanda; ſed mira quoque in animo, ſinuque Auditorum efficiet portenta converſionis; ita ut quantùm Auditori Orator in verbis, tantum Oratori Auditor re ipsà appareat admirabilis, & alter imperando; parendo alter, mutuæ ſint ſibi invicem Admirationi. Oratorem namque non admirabilem ſolùm, ſed rerum admirabilium Artificem amat Oratoria. Deus immortalis! & qua ope, quà vi hoc humanum præſtet ingenium! Quo de Fonte ſcatet hæc, ut ita dicam rerum Taumaturgia! Sed

aut

aut ego fallor, aut hoc ipſum eſt cui ſtudemus, quicunque Suaſoriæ ſtudemus, ò Rhetores. Nam ſi bene noſtram ipſi intelligimus Admirationem, quid eſt, quod tantopere miramur in Cicerone, imitandumque nobis proponimus, niſi miram illam perſuadendi, affectuſque incitandi dominatricem Facultatem? Ego ſane, ut nil in illo admirabiliùs, ſic hoc admirabiliſſimum reputo, quod hanc Artem tam bene calluerit, ut nunquam peroraverit, quin alios animos, aliam mentem Curiæ, aut attonito indiderit Foro. Et quid majus præſtari poteſt ab Homine? Miraculo damus, cum inter Fabulas audimus diei, ſoliſque habenas mortali quondam dextrà fuiſſe tractatas; Portento aſcribimus, cùm in Hiſtorijs cognoſcimus Naves Oceano in medio, furente hinc inde tempeſtate, ſiſti repente, & uno a Piſciculo immobiles reddi ac prope attonitas: Sed cur non miremur magis, cum videmus Oratorem una tantum inſtructum voce ſubſellia conſcendere, fræno Multitudinis manus admovere, gubernacula regere, & eo devenire tandem dicendo, ut ſive ad Populum dicat, ſive ad Senatorum, aut Regum peroret Coronam, cunctos, quò voluerit, flectat; de ſua quemlibet moveat opinione, & modo incitatum frangat, modo fractum impellat; huc, illucque circumagat ad arbitrium; nec priùs ſuâ deſiſtat a Provinciâ, quam in ſuam ipſe voluntatem traxerit univerſos. An hæc minora ſunt, quam quæ ſuſpici a Fabulis debeant, vel narrari ab Hiſtorijs? Noviſtis opinor, quanta ſit illius contumacia Opinionis, quæ nobis ſemel inſederit. Non hanc minæ, non hanc ſatelles armatus, aut vulnera frangant nolentem: Indejecta, immota ridet omnia; & naufraga, ejecta, proſcripta redit major; animiſque recentior ac viribus, vel ſuo novit ſurgere a rogo. Ille profecto, qui cuncta Terrarum ſubegerat Cæſar, quid unum contra atrocem animum potuit Catonis, qui ante quam Cęſarem Victorem, Plutonem infernum properavit adire, ut conſtaret, quàm tenax propoſiti ſit humanæ ſuperbia opinionis! At quot fluctibus æſtuet Hominibus pectus, cum iraſcitur, aut amat, vel ſpe ducitur, aut metu, quiş ignorat!

Quo-

Quoties enim vidimus ipſi, aut à majoribus narrari audivimus, conflagraſſe Ubes, corruiſſe Provincias, Fluvios humano cruore fluxiſſe, ob effrænatam Amoris alicujus, aut Irę impotentiam! Mitius ſane ſcyllæi circumſonantibus ſcopulis latrant Canes, quàm cordis humani incitatus affectus. Quis proinde ſine prodigio fieri poſſe exiſtimet, ut ad imperium Vocis hi omnes detumeſcant animi fluctus, & pertinaces Hominum mentes faciles, dociles que reddantur! Facilius ego diripi Cœlo Lunam, agi rupes, trahique *ſilvas* crediderim, quam Hominem flecti repugnantem. Sed hæc ipſa ſunt, ad quæ præſtanda vocamini, qui Suaſoriæ ſtudetis, ò Juvenes. Verſa ſunt in Artem Prodigia, & viam invenimus, quà eatis ad Miracula. Perorabitis aliquando, & ni ſpes de vobis concepta me fallit, perorantibus vobis, Freta ſilebunt, liqueſcent ſcopuli, ſubſident Montes, Homo nempe libertatis indomitæ Animal, & fræni impatiens, Cereus a vobis partem in omnem, in omnem vertetur affectum, ſi vim veſtram noveritis. Jactent Fabulę prodigiales illos Fontes, quorum alter tactis inducit marmora rebus; alter gelidà ab undà cupidinis inſanabilis æſtus accendit; his majora perficietis; ni vobis ipſi deeſſe velitis. Non parùm equidem enitendũ eſt vobis, ut Oratorię pręcepta, & inſtituendę Orationis vias omnes teneatis, & ò quantum ſilendum prius erit vobis, quàm addiſcatis; quid Invẽtio pręcipiat oratoria; quas Propoſitiones, quæ Themata melius sit ignorare, quam invenire; quę Argumenta; quas Rationes melius ſit contemnere, quam ſeligere; Quomodo Adiuncta Cauſarum, & Natura ſint perpendenda; quid cuilibet Cauſę cõveniat, quid ſibi quilibet Auditor requirat, et cur pro varietate Auditorum, et cauſarum varianda ſit rerũ inventio. Quid Collocatio in Oratione præſcribat, quo ritu ducantur exordia; quo pacto Auditores reddantur benevoli, quando narrandum ſit, & exponendum; quando arguendum, & amplificandum; quid amplificare ſit, non garrire; quid ſit argumentari, non ludere; quid ſit aliud ex alio eruere, non unum alteri addere; quid ſibi velit Orationis Gradatio, & Argumentorum Concluſio; quæ Junctura

membrorum ſit melior, quæ tranſitio ſit potior, quomodo Præjudicia Cauſarum declinentur, quantum roboris, lateriſque Peroratio requirat; quæ via ſit excitandis affectibus; qui Colores, quæ Figuræ, quæ Imagines, ac Ethopæiæ adhibeantur, ut Ira evocetur, vel Amor, ut prompta vocem dicentis ſpes ſequatur, aut Metus; Quid cogitaverit Cicero cum ſtylum dixit optimum dicendi Magiſtrum; cur ſtylo ipſi non una ſit poſita lex; & nil illi prius commendetur quàm ne idem ſemper ſit, ſed a ſe ipſo ſubinde deſciſcat, ut qui moderatus eſt, & modeſtus in Argumentatione, aut Narratione, ſuperbus deinde ſit, & grandiloquus in Amplicationibus, ac Perorationibus; ne aut ſublimia demiſsè, aut demiſſa elatè nimis exponat; & qui in Foro excultus, & pexus, in Senatu poſtea inurbanus, & ruſticus appareat; quæ elegantia ſit veborum quærenda; quæ verborum ſit reſpuenda moroſitas. Cur placeant magis, quæ ſunt minus quæſita; Cur aliquando negligentia Oratoris in Voluptatibus Auditoribus ſit, cur nimia formoſitatis cura, & illa, quam Majores noſtri Affectationem dixerunt, vix patienter poſſit audiri; quæ ſint Pronunciationis ſtatuta; quæ conformandi Perſonam, geſtumque torquendi ſint leges; quà tandem Diſciplinà, quà Arte tota ſit inſtituenda Acies Orationis; ne nil inordinatum, nil permixtum, nil non ad pugnam educat diſpoſitum; & Frontem, & Latera, & Auxiliarios, & Velites eò dirigat, ut ipſa ſuà timeri poſſit pulcritudine; & ita pugnet, ut delectet; ita delectet, ut doceat; ita doceat, ut impellat, ac moveat; nec prius cæpto deſiſtat, quàm nil videat, quod ſuo non motum ſit loco, & proprià deturbatum Opinione, ac Voluntate. Hæc cum omnia erunt vobis bene percepta, & longo annorum uſu comparata, non parum in omnigenæ Admirationis ſtudio vos profeciſſe reputetis; quid enim tunc non facile, non expeditum, non paratum ſit vobis? Prædicent ſane, ac delirent Poetæ ad veneficæ carmen Puellæ vernaſſe Rupes, germinaſſe Scopulos, & ſupra pendentes Montis ruinas pomiferum latè pullulaſſe Autumnum; hæc ex vero jam novimus ipſi Oſten-

ta

Quoties enim vidimus ipſi, aut à majoribus narrari audivimus, conflagraſſe Urbes, corruiſſe Provincias, Fluvios humano cruore fluxiſſe, ob effrænatam Amoris alicujus, aut Iræ impotentiam! Mitius ſane ſcyllæi circumſonantibus ſcopulis latrant Canes, quàm cordis humani incitatus affectus. Quis proinde ſine prodigio fieri poſſe exiſtimet, ut ad imperium Vocis hi omnes detumeſcant animi fluctus, & pertinaces Hominum mentes faciles, docileſque reddantur! Facilius ego diripi Cœlo Lunam, agi rupes, trahique ſilvas crediderim, quam Hominem flecti repugnantem. Sed hæc ipſa ſunt, ad quæ præſtanda vocamini, qui Suaſoriæ ſtudetis, ò Juvenes. Verſa ſunt in Artem Prodigia, & viam invenimus, quà eatis ad Miracula. Perorabitis aliquando, & ni ſpes de vobis concepta me fallit, perorantibus vobis, Freta ſilebunt, liqueſcent ſcopuli, ſubſident Montes, Homo nempe libertatis indomitæ Animal, & fræni impatiens, Cereus a vobis partem in omnem, in omnem vertetur affectum, ſi vim veſtram noveritis. Jactent Fabulę prodigiales illos Fontes, quorum alter tactis inducit marmora rebus; alter gelidà ab undà cupidinis inſanabilis æſtus accendit; his majora perficietis; ni vobis ipſi deeſſe velitis. Non parùm equidem enitendũ eſt vobis, ut Oratorię pręcepta, & inſtituendę Orationis vias omnes teneatis, & ò quantum ſilendum prius erit vobis, quàm addiſcatis, quid Invẽtio pręcipiat oratoria; quas Propoſitiones, quæ Themata melius ſit ignorare, quam invenire; quę Argumenta; quas Rationes melius ſit contemnere, quam ſeligere; Quomodo Adiuncta Cauſarum, & Natura ſint perpendenda; quid cuilibet Cauſę cõveniat, quid ſibi quilibet Auditor requirat, et cur pro varietate Auditorum, et cauſarum varianda ſit rerũ inventio. Quid Collocatio in Oratione præſcribat, quo ritu ducantur exordia; quo pacto Auditores reddantur benevoli, quando narrandum ſit, & exponendum; quando arguendum, & amplificandum; quid amplificare ſit, non garrire; quid ſit argumentari, non ludere; quid ſit aliud ex alio eruere, non unum alteri addere; quid ſibi velit Orationis Gradatio, & Argumentorum Concluſio; quæ Junctura

mem-

membrorum ſit melior, quæ tranſitio ſit potior, quomodo Præjudicia Cauſarum declinentur, quantum roboris, lateriſque Peroratio requirat; quæ via ſit excitandis affectibus; qui Colores, quæ Figuræ, quæ Imagines, ac Ethopæiæ adhibeantur, ut Ira evocetur, vel Amor, ut prompta vocem dicentis ſpes ſequatur, aut Metus; Quid cogitaverit Cicero cum ſtylum dixit optimum dicendi Magiſtrum; cur ſtylo ipſi non una ſit poſita lex; & nil illi prius commendetur quàm ne idem ſemper ſit, ſed a ſe ipſo ſubinde deſciſcat, ut qui moderatus eſt, & modeſtus in Argumentatione, aut Narratione, ſuperbus deinde ſit, & grandiloqus in Amplicationibus, ac Perorationibus; ne aut ſublimia demiſsè, aut demiſſa elatè nimis exponat; & qui in Foro excultus, & pexus, in Senatu poſtea inurbanus, & ruſticus appareat; quæ elegantia ſit veborum quærenda; quæ verborum ſit reſpuenda moroſitas. Cur placeant magis, quæ ſunt minus quæſita; Cur aliquando negligentia Oratoris in Voluptatibus Auditoribus ſit, cur nimia formoſitatis cura, & illa, quam Majores noſtri Affectationem dixerunt, vix patienter poſſit audiri; quæ ſint Pronunciationis ſtatuta; quæ conformandi Perſonam, geſtumque torquendi ſint leges; quà tandem Diſciplinà, quà Arte tota ſit inſtituenda Acies Orationis; ne nil inordinatum, nil permixtum, nil non ad pugnam educat diſpoſitum; & Frontem, & Latera, & Auxiliarios, & Velites eò dirigat, ut ipſa ſuà timeri poſſit pulcritudine; & ita pugnet, ut delectet; ita delectet, ut doceat; ita doceat, ut impellat, ac moveat; nec prius cæpto deſiſtat, quàm nil videat, quod ſuo non motum ſit loco, & proprià deturbatum Opinione, ac Voluntate. Hæc cum omnia erunt vobis bene percepta, & longo annorum uſu comparata, non parum in omnigenæ Admirationis ſtudio vos profeciſſe reputetis; quid enim tunc non facile, non expeditum, non paratum ſit vobis? Prædicent ſane, ac delirent Poetæ ad veneficæ carmen Puellæ vernaſſe Rupes, germinaſſe Scopulos, & ſupra pendentes Montis ruinas pomiferum latè pullulaſſe Autumnum; hæc ex vero jam novimus ipſi Oſten-

ta mirari; & alijs miranda exhibere. Quid enim? an eſt qui adeo ſit hebes, ac durus, ut non miretur cum ipſe in ſe experitur ad vocem idonei Oratoris volui Mentem, Pectus miſceri, & Machinam rerum univerſam in Animo, non ſecus ac in Theatro, converti? Non raro nobis in nobis ipſis hoc ſpectaculum datur. Jacemus ſcilicet Mortales omnes circumſepti caligine; ludimur inſomnijs vigilantes; Veritatem, aut negligimus, aut averſamur; magnum reputamus quicquid videmus; & utinam aliquando ancipites, ſint ne Fabula Manes, non dubitaremus; quid vero amandum, cui iraſcendum, quando ſperandum ſit, aut timendum, æque ignoramus. Sed fac bene inſtructus prodeat Orator; fac, ille docere incipiat, ac movere, quas tunc ſubito non ſenties in Corde rerum converſiones, ac motus! Quam repente incipient decreſcere Urbes, minui Regna, evaniſcere Imperia, & Opes, & Gloriam, & quicquid mortale fuerit, fumo levius videri, uno tantum ſcenam implente ævo immortali! Tunc ſane diſcemus, quantum ſit, quod dediſcendum ſit nobis; nec deerit, qui depoſita inſania a bellua in Hominem tandem ſe ſe rediiſſe gratuletur! ille interim, ille, inquam, quicunque fuerit, Suaſor admirabilis, quàm non iniquè lætabitur ſe tenebras dicendo diluere, diem revocare, ſpem bonam erigere, jacentem recreare Veritatem, & ita Auditorum gnbernacula poſſidere, rationemque poſſe temperare, ut hic Vota jam damnet ſua; ille ſuis iraſcatur amoribus, alius nil amandum, nil metuendum putet in Terris; & omnes ſe a ſeipſis diverſos mirentur. O vim Oratoriæ plane admirabilem, cui fas eſt ſusdeque omnia miſcere, humana verſare pectora, & extra fabulam, iſtas edere rerum Matamorphoſes! Verum quia parum, quæ patimur ipſi in nobis miramur, & extera omnia tanquam Prodigia ſuſcipimus, placet, extremo loco, a longinquo nobile exemplum petere; & Ægeſiam Cyrenaicum, vel a Cicerone laudatum, in medium afferre, ut in illo rem totam Admirationis tandem abſolvam. Oratoriam in Ægypto docebat Ægeſias, Magiſter non ignobilis dicendi, mox etiam dicendo futurus prodi-

di-

digium. Hic ut ſuas aliquando vires perorando experiretur, extra Oppidum in ſcopulos Mari imminentes die quadã Auditores deduxit ſuos; qui ut primùm per rupes diſpoſiti ſilentium facere, Præceptor triſtiſſimus ſcopuloſã ſublimis ab Exedrà Mortem ſpontè quæſitam,& occupatam fati neceſſitatem, non ſine indignatione diei, attonitæ cœpit ſuadere Cōcioni: Quid enim,dicebat, jam fato deſtinati ad fata torpemus, ignobilis turba,& Fortunæ ludibrium! An more Pecudum Mortis ictum ad Aram expectamus, ne Morte meliores ſimus, quàm Vità; & qui vivere neſcimus, ne mori quidem ſciamus; O ſuperi, ſi nobis diu vivere concederetis, forſan vel ipſe quoque mori timerem; ne Vitæ ſæculis tàm longis privarer; ſed cum Mors jam inſtet jugulo; cum ad horas vivamus, quid ſocordes Mortem differimus? quid reorum more ad patibulum trahimur inviti! cùr non præſtet pati ſemel, quàm ſemper timere;& uno vulnere omnem timorem evadere! Longum eſt differre quod placet, ſed multa longius eſt differre quod timeas. Quid enim eſt, quod Viris præclaris turpius, aut durius poſſit accidere, quàm diuturni pallor timoris! Sed utinam nil aliud in Vità nobis eſſet timendum, quam timor; libenter timerem, ut viverem. At quid eſt, quod Viventibus non Mortem ſuadeat? Quot illa ſunt quæ lamētabilem Vitam efficiant! quot quæ ipſa immitiora ſint Morte! ſi bene calculum ponas, multa ſunt quæ expectata timemus,ſed multo plura ſunt,quæ inopina doleamus. Quid enim aliud vivendo facimus, quàm Vitam per dolores noſtros traducere; & recentibus ſemper ſcatere vulneribus. Nequicquã miſeri diſſimulamus ærumnas noſtras; infelices undique ſumus,& quocunq, oculos vertimus, lacrimas invenimus paratas. Nam quæ tàm bonis avibus ſurgit dies, quæ te ad interminatos Vitæ labores nō revocet?quæ tàm læta fulget Aurora, ut Aurora maturius,tanquã ex inſidijs,legio non prodeat malorum, quæ Agros, Urbes, Domum quamlibet invadant, & nos ſimiſomnes adhuc diris diverberent alis? Rixę domeſticæ, Viciniæ clamores, calamitates publicæ, Sterilitates, Judicum ora, æmulorum inſidiæ, perfidia Amicorum, Sy-
de-

derum ira, vulnera Fortunæ; Morbi; lues, Camporum avaritia; ſpes; odia; metus, & rerum omnium incerta fides; quam diei horam, citra doloris ictum, tibi relinquunt? quam Vitæ partem Canibus atrocius non lacerant, atque diſcerpunt! quodque pejus eſt, cum ad veſperam feſſus perveneris, quot flagitia, quot ſcelera, aut ipſe vidiſti, aut fortaſſe tu ipſe tecum cogitaſti, quibus erubeſcere debeas te tamdiù vixiſſe! & hæc ſunt, quæ nos ad prolixius vivendum alliciant! O inſanas Hominum mentes! Amamus vivere, ut Vitæ noſtræ nos ſemper aut pæniteat, aut pudeat. Sed quid tandem noſtrum eſt vivere! Dij irati ne me ſinant mori; Si Vita hæc noſtra aliud quid eſt, quam mori perpetuum. Dies tuos recenſe; te ipſum expende, & quota pars tu eſt, quæ non obijerit! & de te ipſo quid eſt, quod tuum ſit! Infantia jam cecidit; evanuit Pueritia; Adoleſcentia jam ceſſit Juventuti; Juventus ipſa in Senectutem jam vergit; & quantum tui eſt, quod tibi ſuperſit? Proh: quoties tuo te non cogitato funere peremptum vides, qui adhuc vivis; & ſi vivas prolixiùs, quot tibi imminent funera, quibus pereas! per quot nempe rogos, per quæ buſta miſeras Vitæ reliquias trahes nulli, ni tibi ipſi, defletus! Vivat hanc Vitam, cui placet toties mori. Mihi ſtat ſemel tantùm mori, & uno vulnere totius Mortis meæ ſcenam abſolvere. Satis vixi, & hanc Vitæ refero gratiam, quod vivendo nil præſtantius vidi quàm Mortem. Ipſa mori me docuit Vita; & tam bene erudivit, ut Præceptore non egeam, quo Mortis viam inveniam. Fato abundè pectus paratum eſt mihi. Me ad Inferos jam Pater expectat; oſculum jam parat Mater, in amplexum ruunt Majores extincti, & Elyſium Nemus, & Ver æternum, & temperies rerum, & a ſpe, & metu parata ſecuritas, & Socrates, & Plato, & ſi qui alij ſunt incliti Manes, qui noverunt Vitam contemnere, nullà non me nocte invitant, ut eò contendam, ubi nil triſtiùs inveniam, quam diutius, quàm par eſſet, vixiſſe. Quid igitur fluctus inter vivam ulterius, cui tranquilliſſima Litoris aperta eſt ſtatio? Ibo quò vocor, & vocem hanc ſatis vitæ jam feſſam clamo-

re

re deliberatæ Mortis devoveo ſilentio. Vos interim vobis conſulite, Auditores quondam mei. At ſi Viri eſtis, pergamus omnes felices Animę, & hæc ultima morituri Pręceptoris vox hęreat vobis, hęc eat ad Poſteros: Nil Viventibus prę clarius eſſe, nil optabilius quā Mors ſponte quęſita. Hęc dum feralis effundebat Orator, diſplicere primum Auditoribus dies, diſplicere cępit aura ſpirabilis; inde repario ſuffuſi omnes pallore, ac manifeſto Vitę ducti faſtidio, alij præcipites ſeſe è ſcopulis in fretum dedere; alij atrociter ſtrictis incubuere mucronibus; alij cicutâ horam extremam aſcivere; & omnes Oratorię Palęſtram ipſo ſuo horribilem ſilentio deſerverunt. Tunc enim vero ſolitudine circumingenti ſuperbus Orator horruit ipſe ſeſe tam funeſtè diſertum, & paucos poſt dies Diſcipulos ſequutus ad fata, impium quidem, ſed admirabile prorſus Orationis reliquit exemplum. Avertant ſuperi omen; & tam diram Oratoriam ipſos convertant in Thraces; Sed quid inconceſſum Oratori eſt, ſi vel feſtinam mortem Hominibus poteſt perſuadere! & quàm prope vis Orationis ad Numen ipſum accedit, cujus eſt omnia Verbo gubernare!

L A U S   D E O.

JOAN-

JO: AMBROSIUS CENTURIONUS
Societatis Jeſu in Provinciâ Romanâ Præpoſitus Provincialis.

CUm Librum, cui titulus *Carmina &c. quibus acceſſerunt Analecta quædam &c.* à P. Ferdinando Zucconi noſtræ Societatis Sacerdote conſcriptum aliquot ejuſdem Societatis Theologi recognoverint, & in lucem edi poſſe probaverint, poteſtate nobis à R. P. Michaele Angelo Tamburino Præpoſito Generali ad id traditâ, facultatem concedimus, ut Typis mandetur, ſi ità iis, ad quos pertinet, videbitur. Cujus rei gratiâ has literas manu noſtrâ ſubſcriptas, ſigilloque noſtro munitas dedimus.

Romę die 28. Julii 1714.

Loco ✱ Sigilli

Jo: Ambroſius Centurionus.

APPROBATIONES.

Imprimatur.

Thomas Archiepiſcopus Florentinus.

Ex commiſſione Reverendiſsimi Patris Inquiſitoris Generalis S. Officii Florentiæ Adm. Rev. Pater Ignatius Maria Victorellus è Societate Jesu videat præſentem Librum, cujus titulus eſt = *Ferdinandi Zucconi è Societate Jesu, & referat.* Dat. ex Ædib. S. Officii Florentiæ die 15. Auguſti 1714.

Fr. Bernardinus Frachia de Valentia Min. Conv. Vic. Gen. S. Officii Florentiæ.

De mandato Reverendiſs. Patris Inquiſitoris Gener. Florentiæ, ego infraſcriptus attentè legi librum, cui titulus: *Ferdinandi Zucconii è Soc. Jesu Carmina &c.* in eoque nihil, quod Orthodoxæ Fidei, aut bonis moribus adverſetur, inveni: quapropter ut in lucem prodeat, dignum exiſtimo. Salvo &c. In quorum fidem. Dat. Florentiæ in Colleg. S. Joannis die 2. Septembr. 1714.

Ignatius Maria Victorellus è Soc. Jesu.

Attenta prædicta relatione.

Imprimatur.

Fr. Bernardinus Frachia de Valentia Min. Conv. Vic. Gen. S. Offic. Flor.

Filippus Bonarota S. R. C. Aud. & Sen.

ER-

Pag.	linea ERRATA	CORRIGE.
20	12 Chanan	Chanaan
29	9 Patri	Patrij
38	5 Religione	Relligione
40	2 Zeffiris	Zephyris
46	8 Hec	Hìc
76	15 Advenerant	Adveniunt
99	6 Melodrammatico	Melodramatico
103	10 Sarmantiam	Sarmatiam
105	5 è Deo	à Deo
125	6 lætiam	lætitiam
136	33 labentem	labantem
156	8 Præcipi	Præcipiti
173	10 Nemeaque	Nemeeaque
180	28 Tribide	Tybride
181	20 Ambroſiæ	Ambroſiis
183	4 Filia	Fila
192	33 fluit	refluit
199	8 nullis	nulli
206	31 latrebas	latebras
143	3 Urbitus	Urbibus.
9	8 Teera	Terra
53	6 Sogetto	Soggetto
81	28 Premetter	Prometter
81	16 Cielo	Ciel
81	32 Stagione	Stagion

Et ſi lacrymas, & Sydera, & Phrygios ſine y; & ſtyrpem, & Cytharam cum y; & Lyæum, & Palæſtinam, & Palæſtram ſine Diphthongo; at cum Diphthongo Poætam Æneam; & Interpunctionem, & Literas aut perperàm collocatas, aut negligenter omiſſas; & alia hujuſmodi Sphalmata Typographi ſatis cæteroquin emendati, vel Authoris ipſius non parum incurioſi, inveneris Amice Lector, tu pro tua corrigas eruditione; Sed Homo Homini ne neſcias ignoſcere.

MAG 7015908

Digitized by Google

Digitized by Google